

VIZMA BELŠEVICA

Bille

JUMAVA

Vizma Belševica

Bille

Vizmas Belševicas (1931) literārā darbība sākās 1959., bet plašākā lasītāju uzmanības lokā, viņa pirmoreiz nonāca 1969.g. ar poēmu "Piezīmes, uz Livonijas Indriķa hronikas malām" (krājumā "Gadu gredzeni"), kas pauda dedzīgu protestu pret latviešu tautas paverdzināšanu padomju impērijā.

Kopš tā laika esam ieguvuši un iemīļojuši dzejoļu krājumus "Madarās" (1976), "Kamolā tinēja" (1981), "Dzeltu laiks" (1987), stāstu un noveļu krājumus "Ķikuraga stāsti" (1965), "Nelaime mājās" (1979) un pasaku grāmatu "Zem zilās debesu blāodas" (1987), kā arī daudzus lieliskus tulkojumus.

Autore apbalvota ar Ojāra Vācieša prēmiju, ievēlēta par Latvijas Zinātņu akadēmijas goda locekli, par zviedriski iznākušu dzejoļu krājumu viņai piešķirta Eināra Forsēta dzejas balva;

Vizina Belševica saņēmusi Latvijas Republikas visaugstākās atzinības zīmi Trīszvaigžņu ordeni.

"Bille" ir daļēji autobiogrāfisks stāsts par bērnību pirmskara Latvijā, par meiteni, kuras neparasti vērīgajam skatienam un jūtīgajai sirdij pieaugušo pasaule bieži liekas neizprotama

VIZMA BELSEVICA

JUMAVA 1995

Noskannējis grāmatu un failu izveidojis Imants Ločmelis

Mākslinieks Ernests Zariņš

Vāka noformējumam izmantotas fotogrāfijas no Vizmas Belševicas personiskā arhīva

Vizma Belševica,

1992) Ernests Zariņš, mākslinieciskais noformējums, Grāmata varētu saukties arī Kad vecāmāte bija maziņa, ir stāstīta un veltīta mazbērniem: Matīsam, Ievai un Baibai.

-
- - [GIMENES ALBUMS](#)
 - [SAULCERĪTE](#)
 - [VENTSPILS](#)
 - [CIEMOS PIE VECATEVA](#)
 - [SUNU ZEME](#)
 - [DIEVA MEKLĒŠANA](#)
 - [TANTIŅA](#)
 - [ZINĀTNES VARDĀ](#)
 - [LEIPUTRIJA](#)
 - [DIVI LATI](#)
 - [BEZDELĪGAS](#)
 - [DIREKTORA KUNGS](#)
 - [VALSTS SVĒTKI](#)
 - [PIE BAGĀTAS TANTES](#)
 - [KINO](#)
 - [KOVBOJI](#)
 - [AUNEĻI, KRODZIŅI, ŪDENSKRITUMI](#)
 - [LAMBETVOKS AR ALĪDI](#)

- [MILDA](#)
 - [RODRIGO](#)
 - [KRISTĪBAS](#)
 - [PIRMĀ SKOLAS DIENA](#)
 - [LIELAIS REVERANSS ZVIEDRIJAS KARALIM](#)
 - [VALTRAUTA BRAUC PROJĀM](#)
 - [JĀTIEK UZ AUGŠU](#)
 - [Satur](#)
-

Vizma Belševica
Bille

GIMENES ALBUMS

Albumu nedrīkst ņemt. Ka nesaplēš zīdpapīra ielapas, ka neatrauj apaļi iegrieztos stūrīšus fotogrāfiju aizspraušanai, ka neapsmulē taukainiem pirkstiem.

Vai tad Bille plēš un smulē? Nekad. Vismaz ne tīšām. Brokastīs nekas taukains nav ēsts, tomēr pirksti, drošs paliek drošs, noslaucīti kleitā. Un neviena nav mājās.

Albumu nedrīkst ņemt. Bille neņems. Uzmetīsies ar ceļgaliem uz krēsla un pašķirstīs tāpat, neņemdama.

Brūnais, uzpūstais vāks ar zeltītām pogām stūros izskatās smags, bet ceļas viegli. Zem tā tukša, melna lapa. Zem tukšās zīdpapīrs, ko tik viegli ieplēst. Zīdpapīrs kā uzlipis, neļaujas aizķert. Ja aplaizītu pirkstu, tad gan varētu, bet pirkstu laižīt Bille neuzdrīkstas, paliks vēl zīme.

Vispār jocīgi ar tām zīmēm. Kā lielie redz? Uzpūsto vāku bija tik jauki spaidīt, jo vāks likās dzīvs, it kā ļāvās, it kā turējās pretī, bet, kad Bille reiz, izspaidījusies pēc sirds patikas, sen jau spēlējās ar savām mantām, pārnāca mammucis, tūlīt ieraudzīja, ka vāks spaidīts, un Bille dabūja brāzienu.

Gluži kā pērnvasar laukos. Istabā pie griestu sijās iedzītām nagliņām auklās karājās zāļu saišķi. Vīrs'gludā, melnā galda arī. Bille ar Anitu uzkāpa uz galda, lēkāja un dauzīja ar vicām zāļu saišķus. Ripeniski zvārojās saišķi, griezās putekļi un kaļķu plēksnītes no balsinātajiem griestiem. Un kantainajos saules stabos no loga putekļi dzirksteļoja kā zvaigznītes... Prieks un gaviles! Taisni brīnums, ka viņas laikus sadzirdēja kūts durvju nočīkstēšanos un virtuvē nevainīgi dzēra skābputru, kad ienāca mīlotante. Bet vai tāpēc viņa nezināja, ko skuķi darījuši? Vai netika abām ar plaukstu pa dibenu? Un Bille tā vainīgā, pilsētas špiebeks, māca tik Anitu uz nelietībām, viena pati Anita nemūžam tā neālējas! Anita gan pirmā uzkāpa uz galda, bet tāda zīme vis nebija palikusi, un Bille neteica.

Neatstāt zīmes. Bille mazliet paceļ melno lapu, kas zem zīdpapīra.

Zīdpapīrs paslīd uz leju, vidū uzmetas kūkumiņš. Zem tā var pabāzt pirkstu, tad plaukstu, pārcelt un piegludināt. Labi. Ne plēsts, ne burzīts.

Te nu viņi visi ir. Mammucis viens pats mētelī ar augstu apkakli sabozies skatās no tāda apaļa, pāri pierai uzmaukta podiņa apakšas. Jocīgas cepures toreiz valkātas. Papucis viens pats melnā uzvalkā, mirtes zariņu pie krūts, ļoti gludiem, īsiem matiem un lielām ausīm. Esot iesvētību bilde. Trešā bildē viņi jau kopā. Mammucis gaišā bezroku kleitā ar tik garu pārļu virteni, ka tā sasieta mezglā kaut kur zem jostasvietas. Billei tās dumjās krelles ļoti nepatīk. Papucis tāpat gaišā uzvalkā, ļoti smaidīgs, un ausis arī viņam vairs nav tik aplam lielas. Kāzu bilde. Nez vai tā bija? Bille ir redzējusi kāzu bildes citos albumos. Tur līgavas allaž baltos plīvuros un līgavaiņi melnos uzvalkos. Mammucis gan saka, tā ģērbjoties, baznīcā laulādamies, viņi bijuši dzimtsarakstos. Saraksti ir uz papīra, cilvēki nav uz papīra. Varbūt mammucis ar papuci uzkāpuši uz liela papīra un atkal nokāpuši nost? Un tad skaitījies, ka viņi apprecējušies? Vienreiz Bille mēģināja prasīt, bet tad par viņu tā smējās, ka otrreiz nemēģinās ne sitama.

Uz ceturtās ir jau Bille arī. Tāds pikucis uz papuča rokas, nīgrs, apaļām acīm, un papuča šlipes mezgls neesot mezgls, bet Billes dūrīte.

Bille paceļ nākošo melno lapu, bāž pirkstu un tad plaukstu zem zīdpapīra kūkumiņa. Uz sevi viņai nepatīk skatīties.

Nu ir Zūru vecaistēvs un vecāmāte. Viņi sēž blakus uz krēsliem. Vecāmāte gan tik kupla, ka to krēslu nemaz nevar redzēt, izskatās, it kā viņa sēdētu gaisā. Ap galvu viņai bārkstains lakats, rokās

dziesmugrāmata, krustiņš virsū.

Vecamtēvam galva kaila, pagarie mati viļņiem vien un bārda līdz puskrūtīm. Ja uz kādu Billei patika skatīties, tad uz vecotēvu, un, ja par kādu ģimenē runāja, tad atkal tas bija vecaistēvs, Zūru prāminieks.

Pastāsti par vecotēvu un baronu! — Bille plijās papucim, kad viņš bija mājās un pie laba prāta. Jo Zūrās vēl dzīvoja barons. Zemes ap muižu gan atlicis mazāk nekā krietnam saimniekam, bet barons paliek barons, un tā pret viņu pagasta ļaudis arī izturējās. Visi, tikai ne vecaistēvs.

Uzbrauc barons uz prāmja: — Laiž pār!

Bet vecaistēvs: — Es vien vezam dēļ prām pār Vent nedzenas. Pagaid, la vel kāds pebrauc.

Pats siena laiks. Kam vaļas braukāt? Gaida barons pusstundu, gaida stundu. Pusotras gaida. Saule svilina. Dunduru negals. Ēd baronam zirgu nost, un tas zirgs viņam apcirptu asti, apcirptām krēpēm — ne pagaiņāties. Zirgs kārpās un dīžļājas.

Vecaistēvs saka: — Paroug, ka tu man to prām nesaārd! Ta tu redzes veli!

— Tu brouks oder tu nebrouks! — barons arī, ventiņos dzīvodams, ventiņiski brēcis.

- Es tok teic, vien vezam dēļ es prām nedzenas.

Barona puskariete šim vezums!

Krākdams vēl niknāk par savu dunduru norieto zirgu, barons brāž uz muižu atpakaļ. Vecaistēvs nosmejas vien.

Citreiz atkal, kad barons uz Ventspili ceļā, vecaistēvs, dūšu ar kaimiņu vīriem uztaisījis, sūta savus puikas grāvī tupēt un, kad šis laiž garām, no krūmiem bļaut: — Mierkaik, ku tu brouks?

Un kas baronam bija, to vecamtēvam vajadzēja divtik. Izraksta barons no kokskolas piecas jaunas, īpaši smalkas ābelītes savam dārzam, vecaistēvs — desmit. Nopērk barons zirgu, vecaistēvs — divus. Tikai tādu pili kā baronam vecaistēvs nejaudāja uzcelt, bet vai to pili galu galā šis plikadīda cēlis? Tā viņam no senču laikiem. Vecamtēvam balta māja ar trim istabām, toties muižai vecaistēvs laiž garām ar diviem zirgiem. Ar vienu jau tikai tādi plukatas baroni vai vidzemnieki brauc.

Ai, jā, ar tiem zirgiem Bille vizināta! Brūņi ar dzeltenām krēpēm un astēm, ko vecaistēvs vis necirpa — lai plīvo vējā kā zeltaini karogi, kad zirgi laiž garo riksi vaļā. Vecamtēvam bārda gaisā un arī plīvo.

Tā vecaistēvs brauca, tā dzīvoja — bārdu lepni gaisā. Te, uz fotogrāfijas, arī. Tikai vienreiz vecamtēvam izgājis slikti. Pie prāmja kāds dienaszaglis izkaisījis lapiņas pret valdību, vecotēvu saņēmuši ciet un veselu nedēļu situši Ventspils policijā, lai atzīstoties, ka viņš tās lapiņas rakstījis un kaisījis. Bet pie lielās meitas Līzes (Billes mīļotantes) nākuši un zīda kleitu solījuši, ja viņa pastāstīšot, kā vecaistēvs lapiņas rakstījis. Un Līze teikusi, ka vecamtēvam divi gadi vien skolas bijis, kādas tur lapiņas, no rakstāmīkiem mājās tikai zīmulis. Parādījusi visu, ko vecaistēvs savu mūžu rakstījis: burtnīcu ar prāmja ieņēmumiem un rēķiniem, kalendāru ar atzīmēm, kad govīs un ķēves lecinātas, ģimenes

Bībeles lapu ar dzimšanām un miršanām. Šie neticējuši, visu māju izvandījuši par pliku velti. Tā Līze palikusi bez zīda kleitas un vecaistēvs palaists vaļā — ne visi Ventspils policisti kopā nevarējuši no viņa nepatiesību izsist.

Un vai pēc tam vecamtēvam nebija bārda gaisā? Vēl jo augstāk!

Skatīties uz vecotēvu un domāt par vecotēvu Billei nekad neapnīk. No Zūru vecāsmātes nav ko redzēt, ja nu lieku reizi pabrīnīties, cik viņa resna. Un ģimenē par viņu runā tikpat maz kā par otru vecotēvu, par kuru reizēm pasaka: "Lai viņam vieglas smiltis," — jo otrs vecaistēvs ir vairs tikai apaļiem saulrieteņu čemuriem noaugusi dobīte Braslas kapos bez kāda krusta vai plāksnes. Galvgaļa

abās pusēs ierušinātas rūšainas skārda bundžas, no kurām izņem nokaltušos puškus, izskalo zaļi saglumējušā ūdens paliekas un iesprauž citus ziedus, kādi nu mammuča dārziņā tobrīd uzplaukuši. Tad izravē starp saulrieteņiem sadīgušās nezāles, ar grābeklīti savelk skujiņā baltās smiltis gar dobes malām, pastāv, nopūšas un iet projām. Vairāk tur nav ko darīt. Kamēr mammucis vēl maina puķes un ravē, Bille kādreiz pamanās pagrābt sauļā un pasvārstīt baltās smiltis. Viegļas... Pašu vecotēvu Bille nekad nav redzējusi, viņš nomiris, kad tikko uz Rīgu atnākuši, mammucis vēl bijis pusaugā, un vecātēva fotogrāfijas arī nav.

Rīgas vecāsmātes fotogrāfija ir maza un miglaina. Taisni vidū pāršķirti un zem ausīm taisni nogriežti mati. Taisna, plāni sakniebta mute. Dusmīgas acis. Uz pleciem balts lakats. Punktota blūze ar melnu lentīti ap kaklu. Tas lakats ir zīda un lentīte — samta. Kāpēc tad vecāmāte vienmēr saka: — Ja man to čarvānu nebijis, es zīdos, samtos staigātu? Staigā taču.

Čarvāni ir bērni. Billi arī vecāmāte reizēm par čarvānu nosauc. Vecāsmātes daudzie čarvāni vai nu mazotnē apmirusi, vai pasaulē aizklīduši, divi vien Rīgā — mammucis un tante Olga. Un lielie jau vairs nav čarvāni. No tiem aizklīdušiem arī pa bildei.

Jauniņš karavīrs apaļā cepurē ar apaļu zīmi priekšā. Tas, kā strēlniekos gājis, tā aizgājis. Vai Sibīrijā ar vēdertīfu nomiris vai kritis — skaidru ziņu nebija, nekādu dzīvības zīmi arī nav devis.

Ducīga sieva ar apaļu ķemmi saspraustiem matiem — tās ķemmes Billei liekas visriebīgākais, ko cilvēki varējuši izdomāt, blakus platom ūsainim pie ķeburaina galda. Viņa sēž tikpat ķeburainā krēslā, viņš noliecies viņai pār plecu. Tā — uz Čehiju aizprecētā meita. Bildi vien atsūtījusi un vairāk neko. Ne vēstuli, ne kartiņu jel uz Ziemassvētkiem.

Uz Ungāriju aizprecētā meita toties slaika dāma. Viņa stāv uz tilta ar visu savu ģimeni: kungu platmalē, par tēvu garāku pusi un pastīdzējušu meiteni. Šandors un Eva, Billes brālēns un māsīca. Aizmugurē, tālu pāri upei, kaut kādas pilis un robainas mājas — Budapešta. Jocīgs vārds.

Ungāros aizprecētā meita no sākuma vēl rakstījusi, bet vēlāk jau laikam latviešu valoda aizmirsusies. Šandors un Eva latviski nemākot nemaz. To nu Bille nesaprot. Svešas valodas var nemācēt, tas skaidrs kā diena, bet latviešu?

Atkal jāceļ melnā lapa, jābāž pirksts un pēc tam plauksta zem zīdpapīra kūkumiņa.

Liela, dzeltenīga, bet ļoti skaidra fotogrāfija pa visu lapu — mīlotante un onkulltis jaunībā. Dzīvē tādu mīlotanti Bille nav redzējusi. Dzīvē mīlotantes lakats jumtiņā pār pieri, tikai acis zem lakata un stāva krunka starp uzacīm, blūzei piedurknes allaž garas, ap locītavām aizpogātas. Te viņai piere augsta un gaiša, bez krunkas, acis maigas, mati izlaisti pār pleciem, blūzei liels izgriezums un īsas piedurknes. Slaidās rokas klēpī tur grāmatiņu, bet bez krusta virsū.

Onkulīša spurīgās ūsas gan tādas pašas kā tagad. Un vispār, kāds viņš bijis, tāds palicis. Kājās blakus mīlotantes krēslam viņš stāv, lai nebūtu redzams, ka viņš mazāks par sievu. Kaimiņi viņu sauc "maģes vīriš". Bet viņa dēļ var atkal domāt par vecotēvu.

— Tu man to Ernest neprecēs! — vecaistēvs blāvis uz Līzi, tā ka rūtis šķindējušas un lampa līgojusies.

— Kālab es viņu neprecēs? Viš nou puiss oder es nou meit?

Un apprecējusies ar Ernestu.

Tad vecaistēvs pārskaities tā, ka negribējis vairs Līzi ne acīs redzēt, izmaksājis viņas daļu, lai uzņem renti labi tālā pagastā un nerēgojas te ar savu maģe vīriņ. Taisnīguma labad papucis arī saņēmis savu daļu. Ansim vairs nevajadzēja, Ansis jau gulēja kapos. Voldem nepienācās, kamēr viņš no Lonijas neatstāsies. Krišam tiks prāmis un māja, kad vecaistēvs nomirs. Skaistie zirgi ar zeltainajām krēpēm arī. Kā Billei tos zirgus gribētos, bet viņai jau vecaistēvs nenovēlēs.

Bille ceļ nākošo melno lapu, lai paskatītos uz laimīgo Krišu aizsarga formā. Zīdpapīrs uzmet

kūkumiņu, kad noblīkšķ virtuves durvis. Bille aizcērt albumu un tūlīt mana, ka krītot zīdpapīrs sagumzās, bet glābt neko vairs nevar, tikai nost no krēsla un vienā lēcienā pie savas mantu kastes.

Vecāsmātes soļi. Tos Bille nav gaidījusi. Viņa visu laiku ausījusies uz mammuča augsto papēdīšu sprakstiem.

— Ir kāds mājās? — no virtuves jautā vecāmāte.

— Es.

Vecāmāte ienāk istabā ar grozu un čemodānu. Viņa allaž ir kā mēness mākoņainās debesīs. Te parādās, te pazūd. Nu parādījusies. Gluži nereizē. Zini nu, kurā brīdī Bille varēs zīdpapīru nogludināt un vai atkal nepaliks zīme.

Vecāmāte noliek grozu un čemodānu istabā, iet atpakaļ virtuvē, paver skapīti un izpēta, kas tur iekšā.

— Tā jau es domāju, — viņa nosaka, izvelk no kabatas maciņu, no maciņa spožu latu un padod Billei. — Aizteci pie Bānīša. Paņem pusmārciņu sviesta.

Citreiz Bille būtu laimīga un lepna, ka var ieiet veikalā ar naudu rokā, nevis ar mazo, zilo burtnīciņu, kurā ieraksta parādu. Bānītis uz parāda dod gan, kas te Vārnu ielā citādi pie viņa pirktos, bet visādi izrādīdams saīgumu un nepatikšanu, un, jo mazāks pircējs, jo lielāka izrādīšanās. Tikai naudu ieraugot, Bānītis kļūst laipns un priecīgs, tad itin kā pati saule uzreiz piespīd veikalu ar putrimu un visādu nūdeļu atvilktnēm, konfekšu burkā, krējuma kannu, siļķu toverīti un vēl daudzām neizpētītām lietām.

Ar burtnīciņu ejot, un gandrīz vienmēr viņa gāja tikai ar burtnīciņu, apkārt skatīties nevarēja, tad žiglāk jātaisās, ka tiek. Šodien varētu pētīt, šodien viņai ir lats, skaidra nauda, Bānītis smaidītu vien, bet ko līdz skaidra nauda, ja sirdsapziņa neskaidra? Billei bail, ka vecāmāte pašķirs albumu, ieraudzīs saburzīto zīdpapīru, rāsies pati, nosūdzēs mammucim, tad rāsies mammucis un skandāls uz visu vakaru.

Tāpēc Bille tecinus izskrien sētā, cauri vārtiem un tos dažus soļus uz Grīziņkalna pusi līdz veikalam.

Pie durvīm Bille vēl paskatās uz spožo latu un iet iekšā. Bānītis drūmi pablenž uz viņas roku, ierauga, ka nav vis burtnīciņa, bet ap naudu sažņaugta dūre, uzstaro un, sviestu nosvēris, smaidīgi apjautājas, vai par atlikumu viņa nenopirks kādu konfekti.

— No konfektēm maitājas zobi, — strupī atsaka Bille, paņemdama izdotos santīmus un sviesta paciņu. Nu viņa var būt lepna. Bet no burkas uz Billi noraugās tās skaistās, gardās, kas izskatās pēc gabalos sacirstas nūjiņas, un cirtumu vietās puķīte vai putniņš...

Vecāmāte nebija teikusi, ka Bille drīkst konfektes pirkt, bet neies jau Bānītim izrādīt. Negrib, un viss.

Jau durvis verot, Bille klusībā cer, ka vecāmāte būs virtuvē. Nē, būšķīnās istabā, kur albums.

— Es atnesu to sviestu, — Bille bailīgi sauc.

— Atstāj uz galda, — vecāmāte atsaucas. Balss nav nikna. Bille uzelpo. Šimbrīdim briesmas vēl nedraud. Un tālāk — tad jau redzēs.

SAULCERĪTE

TU ari redzēji Melno māti? —jautā Bille. — Mēs taču visi trīs 1 li bijām teātrī un visu redzējām, — mammucis atbild, šūdams mazam, garenam maisiņam klāt pirkstu tievus maisiņus — rokas un kājas. Galvu šūs pēdējo. Tā vēl stāv uz galda malas un zilām acīm skatās uz Billi. Mati galviņai ir taisni un lodziņā cirpti kā Billei, tikai kuplāki un garāki. Līdz pleciem.

— Nē, pa īstam. Kad vecaistēvs mira. Viņš bija tavs tēvs, vai ne?

— Viņš nomira slimnīcā. Es nebiju klāt.

— Kas tad bija? Vecāmāte?

— Nē, vecāmāte ari nebija. Tikai ārsti.

— Kāpēc ārsti laida iekšā Melno māti? Varēja aizslēgt durvis un nelaist. Tad neviens nemirtu nost. Un vecaistēvs paliktu dzīvs.

— Nāve nāk neredzama cauri visām durvīm.

— Bet mēs redzējām Melno māti, un Antiņš redzēja. Kāpēc viņš nedzina prom?

— Melno māti nevar aizdzīt.

— Bet tu aizdzini.

— Kad tad es aizdzinu?

Bille neatbild. Viņai bail to sīkāk atcerēties un bail stāstīt. Ka neparādās atkal.

Tovakar pēc teātra Bille gulēja savā gultiņā. Istaba bija tumša. Viss dzīvoklis bija tumšs. Ne stariņa no virtuves, ne no dibenistabas, kur mammucis ar papuci. Tad tumsā pie Billes gultiņas asi un spēji kā sitiens iecirtās gaismas aplis, un aplī Melnā māte lēni cēla roku. Atkrita platā, melnā piedurkne. Roka cēlās baisi balta. No baisi baltas sejas Billē urbās melns skatiens.

Bille iekliedzās tā, ka pašai ausis aizkrita. Melns reibonis gāza viņu šņācošā dziļumā.

Dibenistabā nokrakšķēja gulta, iedipējās mammuča basās kājas, vērās durvis, un Melnā māte pazuda.

— Bille? Kas notika?

Noknikstēja slēdzis, un iedegās gaisma.

Bille nevarēja atbildēt. Viņa brēca, kunkstēja un trīcēja no šausmām.

Papucis arī pienāca un glaudīja Billei galvu: — Būs labi... neraudi... mammucis sataisīs cukurūdeni...

Mammucis aizskrēja uz virtuvi. Tur nu krūzē iešļācās ūdens, noklabēja cukurtrauka vāks, šķindēja karotīte.

— Nevajadzēja vest viņu uz teātri. Viņa vēl par mazu, — sacīja papucis.

— Tā taču bērnu izrāde! Teātris bija pilns ar bērniem. Vēl mazākiem. Kā tad citiem nekas?

— Tu zini, ka nekas? Varbūt tie citi arī tagad mājās kliež un raud.

— Citi bērni ir kā bērni. Šī tikai tāda ņerga.

— Viņa ir ļoti jūtīgs bērns.

Krūzīte kladzēja pret Billes zobiem. Viņa nolējās un aizrijās.

— Ari tas vēl! — ievaidējās mammucis.

— Ej labāk atpakaļ gultā. Tu pati esi satraukusies. Es pasēdēšu, — papucis sacīja.

Papucis plikšķināja Billes muguru, līdz kamēr viņa atguva elpu, varēja iedzert cukurūdeni un piespiest slapjo vaigu pie papuča rokas. Ar otru roku papucis glaudīja Billes matus un slaucīja asaras.

— Mēs savā bērniībā neko neesam redzējuši, un nekas no mums nav iznācis. Man gribētos, lai

vismaz bērnš ko redz, lai no bērna kas iznāk. Bet es varu darīt, ko darīdama, nav un nav labi, — dibenistabā žēli runāja mammucis.

Papucis neatbildēja. Viņa roka bija silta un asi sasprēgājusi, jo viņš arī ziemā nevalkāja cimdus un vakaros nezieda uz rokām glicerīnu ar rožūdeni kā mammucis. Bet asā roka bija drošība. Bille vairs tikai drusciņ trīcēja un retumis iešņukstējās.

Tā mammucis, durvis verot, padzina Melno māti, un papucis palika sargāt, lai Melnā māte nenāk atpakaļ.

Pēc tam vēl ilgi Billei vakaros bija bail, ka viņa tumsā atkal parādīsies. Tāpēc mammucis nevēra virtuves durvis ciet un negāja gulēt, kamēr Bille nebija aizmigusi. Mazgāja virtuvē traukus vai kaut ko lāpīja. Klusi dziedāja: "Zili stikli, zaļi ledi, vidū stinga dvēselīte..."

Tur augšā, stikla kalnā, kur zili stikli, zaļi ledi, arī bija Melnā māte, bet vairs ne tik briesmīga, tur bija arī kraukļi — un "zārks jau nevar palikt tukšā...". Pamazām Bille sāka atcerēties Zelta zirgu pa gaišākam gabaliņam, tad visu kopā, un vairs nebija bail. Tikai to Melno māti pie savas gultiņas nevajadzēja pieminēt.

Beidzot Bille bija teikusi: — Kad man būs lelle, es viņu sauksu par Saulcerīti, — un mammucis nesacīja, ka viņai jau ir lelle. Tā mazā, gumijas, ar pīkstuli, kas sacīja: "Ē-ē!" Bet pīkstulis drīz izkrita un krāsa nopluka. Ne viņu varēja ģērbt, ne apsēdināt, ne kājās nostatīt, tikai turēt gulus.

Un tā viņas ar mammuci aizgāja uz veikalu Marijas ielā. Tur mantu bija tik daudz, ka Bille apjuka un nezināja, kur skatīties.

Ak jā... lelles! Cita par citu greznākas, ar īstiem, sprogainiem matiem, dažāda pat gandrīz Billes augumā, taču Bille saprata, ka uz tām nav ko cerēt. Tādu viņa nemūžam nedabūs. Lūkojās pēc mazākām, bet mammucis sacīja: — Parādiet man galviņas!

Bille noskuma. Tātad viņai būs lupatu lelle ar uzšūtu galvu. Vienu tādu Bille pazina, un tā Billei ļoti nepatika.

Lelli sauca neglītā vārdā — par Grietu. Tā bija mīlotantes bērnu dienu lelle vēl no Kuldīgas laikiem un sēdēja uz kumodes starp divām stikla vāzēm. Grietai bija krāsota porcelāna galva ar vecmodīgu matu mezglu paura vidū un plata, strīpaina kleita, no kuras spraucās dreijātas koka kājas smailās korpītēs. Reizēm Bille ar Anitu drīkstēja paturēt Grietu rokās un nolikt atpakaļ uz kumodes — nekas cits ar Grietu nebija iesākams. Liekot Grietu atpakaļ, koka kājas sausi kladzēja.

— Kā tu ar viņu spēlējies? — Bille tad jautāja mīlotantei.

— Vai man bija vaļa spēlēties? Vajadzēja strādāt no mazām dienām. Grieta sēdēja uz kumodes, un es viņu reizēm drīkstēju paturēt rokās, — mīlotante atbildēja.

Un tagad uz letes sarindojās galvas. Bille noskurinājās. Mammucis bija stāstījis, ka senos laikos cilvēkiem cirtuši galvas nost. Uz blūķa, kā vistām. Tikai tas blūķis saucies garā, dīvainā vārdā: ešafots. Billei patika gari, sveši vārdi, un viņa tos labi paturēja prātā. Pat divām karalienēm uz tāda ešafota nocirstas galvas. Tikai šīm uz letes nebija asiņaini kakli, klāt arī izliektas plecu daļas ar caurumiņiem piešūšanai.

Lielākas un mazākas celuloīda galvas ar uzkrāsotiem matiem: melniem, brūniem, dzelteniem. Billei gribējās ar īstiem, sprogainiem matiem.

Bet ar īstiem bija tikai viena maza galviņa, un tai pašai gaišie mati taisni. Kas atlika?

— Sito var? — Bille vaicājoši piedūra pirkstu mazajai galviņai.

— Var, — atteica mammucis, pat neieskatoties maciņā. Laikam jau zināja, cik tur naudas iekšā.

Mazo galviņu ietina papīrā un padeva Billei, bet mammucis tūlīt izņēma sainīti no Billes rokām un ielika somā. — Nosviedīs atkal zemē un saplēsīs!

Bille sadrūma pavisam. Būs, būs kā Grieta, ko drīkst tikai uz kumodes turēt. Kaut gan kumodes viņiem nemaz nav.

— Nenokar nu degunu! Es pašūšu tavai Saulcerītei daudz kleitu. Lupatiņas man ir.

Jā, lai nu kas, bet lupatiņas mājās bija. Pat vēl no tiem laikiem, kad mammucis strādāja par mācekli pie smalkas modistes. Mammucis pats varētu kļūt par modisti un pelnīt lielu naudu, bet kas tev deva? Piedzima Bille. Un jau pirms Billes piedzimšanas bija izrādījies, ka mammucis nevar un nevar augu dienu cilvēkos būt. No gaišajām izredzēm palikušas tikai raibas zīda, samta un tilla lupatiņas. Un šūtmācēšana. Mammucis visu šuva pats. Tikai vīriešu drēbes nemācēja, citādi varētu apšūt papuci arī.

Un tagad nu mammucis ņem Saulcerītes galvu un diedz rokainam, kājainam maišelim klāt. Tas iet pavisam ātri. Mammucis nosēdina pliko lelli ar muguru pret cukurtrauku. Lelle sēž. Ar atspiestu muguru viņa var nosēdēt. Bet ar atspiestu muguru var sēdēt arī Grieta.

— Kādu kleitu šūsim? —jautā mammucis.

— Garu, baltu kā Saulcerītei, — Bille saka.

— Baltu vienā dienā nosmulēsi. Pirmo labāk šūsim zilu. Zils ļoti piestāv gaišiem matiem. Vēlāk, pavaļas brīdī, varēs uzšūt kādu baltu.

Nosmulēs? Ja nosmulēs, tad laikam taču drīkstēs drusciņ spēlēties arī?

Zilās zīda lupatiņas, ko mammucis izvelk no raibās kaudzes, laistās un glaudīgi slīd caur pirkstiem. Mammucis paliek zilo zīdu Saulcerītei zem zoda un līdz kāju galam. Jā, piestāvēs labi!

— Ar baltu kleitu var gulēt stikla kalnā, kur nekas nav jādara. Princeses, ja nav tieši kalnā jāguļ, katru dienu baltas kleitas vis nevalkā.

Drīkstēs, drīkstēs spēlēties! Un vakarā ņemt blakus gulēt, nevis tikai pa gabalu noskatīties, kā šī muļķīgi sēž kaut kur uz plaukta.

— Bet vienu baltu tomēr pašūsi? Saulcerītei reizēm jāguļ stikla kalnā arī.

— Pašūšu. Es jau teicu, — mammucis atbild un apmēra Saulcerītei vidukli. Maišelim ir ievilkums, lai būtu viduklis, jo bez vidukļa, šuj, ko gribi, nekas neizskatās. Bille zina. Pati bez vidukļa.

Bet lelle būs. Skaista princese ar vidukli. Zilā zīda kleitā. Un Bille drīkstēs ar viņu spēlēties.

Mammucis dzied: "Zili stikli, zaļi ledi..." un Billei ap sirdi tā, it kā istabā būtu iespīdējusi saule, kaut gan viņu dzīvoklī saules nekad nav.

Papucis viņnedēļ bija pārnēsis no darba spožas bieza staniola glāzītes, kuru malas nedaudz ierobītas, tāpēc nederīgas. Tādas zeltainzaļas, sarkanas un dzeltenas glāzītes uzmauca un apmurcīja vīna pudeļu kakliem. Tur tās tik koši neizskatījās kā neuzmauktās, bet lielie jau nekad nezināja, ko ar skaistām mantām darīt.

Tikai šodien arī pati Bille lāgā nezināja, ko pasākt ar skaistajām glāzēm. Bija liktas rindās un torņos, tukšu sērkokkastīšu vilcieniem un kuģiem par skursteni, dotas par traukiem Saulcerītes saimniecībā, jo Saulcerīte bija princese, viņai tādi zeltainzaļi un sarkani kausi īsti piederējās, bet viss jau apnicis, pārāk uzmanīgi vajadzēja rīkoties, ka nesaplēš. Bille sarindoja spožas glāzītes gar sienu, sēdēja, ceļgalus ar rokām apņēmusi, un skatījās.

| Mammucis šuva Billei no lupatām čības, vecās bija pagalam noskrandušas un pirkstgalos mazliet spieda.

— Nav ko darīt, — Bille nopūtās.

— Nāc, mācīšu tev zeķes lāpīt.

— Šodien gan nē. Tev jāšuj čības. Man vecās lauž kājas nost.

Nejau nu lauza, nekā, bet negribējās lāpīt. Bija mēģināts. Tik vien kā

brēkšana: — Kā tu to adatu turi! Nebaksties! Nedur tik tālu nost! Nedur tik tuvu klāt! Tās jau redeles, ne lāpījums! Skaties, kā vajag! — Izrāva Billei no rokām, salāpīja pati, piktodamās un Billi sunīdama. Naidi vien sanāca no tādas lāpīšanas.

— Labāk pastāsti par Ventspili.

Cik nu tas labāk... Stāstos par Ventspili Bille vienmēr dumja un lempīga, tomēr ne gluži tik dumja un lempīga, kā zeķes lāpot. Vajadzēja pieciest un atcerēties, kas pašai palicis prātā, jo mammucis allaž sacīja, ka neko viņa no tiem laikiem nevarot atcerēties, bijusi par mazu. Tik agru atmiņu nevienam neesot.

Bille netiepās — vai mammuci kāds pārstrīdējis. Viņa gan zināja, ka atceras pat Valmieras ielu, kur piedzimusi. Pareizāk, pat ne ielu, visu māju vai istabu, tikai stāvas kāpnēs, lādas, kas šaurā, augstā dēļu būdā gar mājas ārpusi, un aso smaržu kāpnēs. Ka šī smarža bijusi svaigi mazgātas grīdas un kaķu smaka kopā, to Bille saprata vēlāk. Bet viņa neatceras, ka būtu pa lām kāpnēm kāpusi. Tā tad nesta, jo vēl nemācējusi staigāt.

Mammucis neticēja, kaut gan kāpnēs tādas patiesi bijušas, un Bille vēl nemācējusi staigāt, kad no Valmieras ielas izvākušies.

— Tūlīt uz Ventspili? — Bille tad jautāja.

— Nē, uz Zūrām pie vecātēva. Pēc ūtrupes mums vairs nebija galīgi nekā. Papucis pārdeva kurpes biļešu naudai. Plikām kājām brauca.

Kas ir ūtrupe un krīze, Billei skaidrots kārtu kārtām, bet tā arī palicis nesaprasts. Un ka papucis plikām kājām — vai tad Bille arī neskraidīja plikām kājām pat pa Rīgu? Lielajiem gan citādāk. Kas staigāja plikām kājām, bija saulesbrālis. Un vēl ar plikām kājām pa Rīgu staigāja Irbītis, pat ziemā. Viņš gan neesot saulesbrālis, bet mākslinieks, un tie jau katrs pa savai modei tādi jocīgāki.

Irbīti Bille redzējusi vienreiz pie Vērmaņdārza lauvas satupušu un kaut ko raibu uz pelēka papīra ar krītiņiem zīmējot, otrreiz slapjdraņķa ziemā. Sniegs baltām lēkšķēm krita Irbīša garajos, vai līdz pusmugurai, matos un bārdā, bet viņš nelikās manām ne sniegu, ne gājējus, kuri, cits smīnēdams, cits ar žēlumu, noskatījās; Irbīša acis redzēja kaut ko tālu, pašam vien zināmu. Nodriskātais mētelis sajozts ar auklu, padusē kāds avīzē ievīstīts ciets papīrs, laikam glezna, un basās, zili melnās kājas

pelēkā sniega putrā...

— Tas bija vasarā? — Bille jautāja, sadrebējusi no domas par Irbīša kājām.

— Vasarā.

— Un mēs tur palikām?

Bille gan no galvas zināja, kā viss bijis, bet par vecotēvu viņa varētu klausīties no rīta līdz vakaram — arī neapniktu.

— Kad mēs ienācām, viņi sēdēja pie galda un vecaistēvs smējās, ka ciemiņi protot īsto laiku notrāpīt. Pie vieniem raušiem! Bet vecāmāte sasita plaukstas un nokunkstējās, ka, vai dieniņ, vai, Zā-āns a plikam kājām! Un vecaistēvs tad arī paskatījās uz kājām un uzblāva: — Nu? — Visi trauki uz galda salēcās. Un papucis izstāstīja par bankrotu un ūtrupī.

Vecāmāte vaidēja vien. Vecaistēvs negribēja saprast, ka visa mantojuma daļa pagalam. Es teicu — krīze, bet viņš kiedza, ka krīze esot slīimestiem un muļķiem. Kālab viņam nekādas krīzes neesot! 'Nebūtu ne jaukusies... Tad vecaistēvs uzslēja bārdū (mammucis arī pasita zodu gaisā, kaut gan bārdas mammucim nebija) un kā skaldīt noskaldīja: — Sievel a to kvaņķ paliks pe mān, tu paēd pusdien un staige! Tu sov i dabuis un noplindereis!

Papucis nesēdās pie galda, apgriezās un tāpat plikām kājām pa durvīm laukā. Es gribēju skriet pakal, bet vecaistēvs nelaida. Sacīja: — Tu nebrēc pa Žā-ān! Viš i špiebūks! Velis viņ nerous! — Un papucis tiešām dabūja Ventspilī darbu. Kokzāģētavā par planku nesēju. Pēc kādiem diviem mēnešiem mēs jau braucām pie viņa.

Ventspilī papucis bijis arī brīvprātīgais ugunsdzēsējs, jo kur jau vajadzīgs kāds brīvprātīgais, tur papucis klāt kā nagla. Ventspils tāda koka pilsētiņa: zāģētavas, mājeles, šķūnīši, malkas grēdas — dedzis bieži. Papucim drēbes pie gultas vienmēr liktas tā, lai var vienā mirkli apģērbties un skriet uz dzēšanu. Un mammucim lielās bailes, jo ugunsdzēsējiem gadījās arī pašiem smagi apdedzināties vai pat sadegt pavisam. Un tikai tad varēts uzelpot, kad sveiks un vesels pārnācis.

— Tāpēc viņš vairs nav ugunsdzēsējs? — Bille jautāja.

Mammucis saknieba lūpas. Tad nokoda diegu. Tad strupī teica: — Ugunsdzēsējam vienmēr jābūt skaidrā prātā.

Nu jā. Tagad papucis strādāja par izvadātāju vīna fabrikā. Ziemu vai vasaru viņš braukāja pa Rīgu ar trīsriteni, kam priekšā liela kaste vīna pudelēm, un bieži vis nepārnāca skaidrā prātā.

Un vēl papucim Ventspilī bijis draugs Vīlītis, kurā Bille iemīlējusies. To nu mammucis varētu izlaist. Tas Billei nepatika. Īpaši, kad mammucis dziedāja, kā Bille dziedājusi:

Un maididama es blimstu blēkā Kā ievu ziedīņš atvalā...

Visas citas dziesmas, ko mammucis dziedāja, Billei patika. Mammucim bija skaista, plaša balss, bet, kad mammucis dziedāja, kā Bille dziedājusi, balss vairs nebija skaista, bet tāda sīka un ņirdzīga. Kā mēdīšanās vai apsaukšanās. Bille sabozās un mēģināja pavisam nedzirdēt. Turklāt nekādu Vīlīti Bille neatcerējās. To mammucis tīšām, lai Billei sliktāk. Lai kauns un raudāt gribas.

Bet par bambāli gan varēja būt. Bille reiz iekritusi virtuvē, brēkdama: — Bambāls nāk pa dambi! Bambāls nāk pa dambi! — un viņu vajadzējis ilgi mierināt un dzirdīt ar cukurūdeni, līdz pārstājusi brēkt. Bille atcerējās taisnu ceļu ar lieliem, taisniem kokiem gar malu, tas laikam dambis, un koki zibēja vien, cik ātri viņa skrēja. Vējš cirta muti un acis ciet, grants sīvi sitās pa kājām, un bail, bail... Bet bambāli viņa neatcerējās un brēkšanu arī ne.

Toties virtuvi atcerējās. Pareizāk — cepeškrāsni, melnu un draudīgu. Tajā krāsni mammucis izcepa lielu burkānu Billei. Ceptais burkāns bija šķebens līdz nelabumam. Bet Bille saprata, ka mammucis pūlējies viņas dēļ, žņaugdamās ēda un apēda. Neizrādīja, cik ļoti negaršo. Un vēl tagad nestāstīja mammucim, ka atceras burkānu un cik riebīgs tas bijis. Lielie vispār neapjēdza, ka burkānus

nevajag ne cept, ne vārīt, ne sutināt. Burkānus vajag ēst zaļus. Ja mizoti — labi, ja no dobies rauti un brunču malā apslaucīti — arī labi, tikai zobos čirkst.

Un tad par grāvī krišanu. Viņi Ventspilī turējuši sivēnu. Tam pa reizei devuši ūdenslēcas no lielā grāvja, kas gabaliņu aiz pilsētas. Un tā viņas ar mammuci gājušas ūdenslēcās. Mammucim spainis jau bijis pilns, nākušas pa laipu atpakaļ, bet vai tad Bille jēkad varējusi soli paspert kā cilvēks? Noklunkurējusi no laipas un grāvī. Mammucis, lai arī peldēt nemācēdams, lēcis pakāļ, iestidzis dūņās vai līdz padusēm, tomēr Billi izvilcis un pats kaut kā ticis laukā. Viena kurpe gan dūņās palikusi uz visiem laikiem. Tā nu mammucim bijis jāiet ar vienu kurpi, un abas ar Billi dūņās un ūdenslēcās līdz ausīm. To kaunu! Vēl tagad jāsarkst atceroties. Nūjā, kā jau visu, kur Bille klāt.

Visbriesmīgāk gan Bille slīkusi Ventā. Vecāmāte aizsūtījusi mammuci patecēt un noravēt dārzu. Billei bijis dārzā garlaicīgi, istabā garlaicīgi, plijusies virsū nekur liekama, un tā nu Krišs, papucis un Voldis gājuši uz Ventu un ņēmuši šo līdzi. Tur braukuši ar laivu vizināties. Un sākuši trīs brāļi ālēties, gluži kumeļa prātā, ne lieli vīri, kamēr laiva sasvērusies, Bille pār malu Ventā un nogājusi dibenā kā akmens. Tad nu visi trīs lēkuši pakāļ, niruši un meklējuši. Ilgi vajadzējis purināt un elpināt, līdz dabūjuši atkal pie dzīvības. Veselu nedēļu Bille pēc tam slima nogulējusi.

Un taisni to viņa neatcerējās! Viņu tad, no nāves izglābtu un slimu, droši vien mīloja un lutināja, bet viņai, kā par spīti, pats labākais no prāta pagaisis.

Tomēr trakākais no Billes kauna darbiem Ventspilī bijis baznīcas svētkos. Kas tic īsti par svētkiem, pats mammucis, kā jau baznīcā negājējs, lāgā nezināja. Tikai pilsētā bijusi liela uztraukšanās un gaidīšana. Uz svētkiem tad iznākusi visa Ventspils un vēl laucinieki, ja ne citu, tad gājienu skatīties. Arī mammucis ar papuci un Bille, protams, līdzi, jo kur un kam šo atstāt?

Kā nu tas gadījies, kā negadījies, bet Bille viņiem pūlī noklīdusi. Nu meklējuši, vai prātā jukdami, bet nav un nav. Izlauzušies līdz ielas malai, kur patlaban nācis tas gājiens. Pirmais pats arhibīskaps ar zeltītu zizli, liels un stalts, tikai lūpas tā savādi sakniebis, aiz viņa mācītāji un draudzes. Bet cilvēki sazin kāpēc skatījušies nevis uz arhibīskapu, bet kaut kur zemāk, un smējušies. Paskatījušies arī viņi zemāk. Kā tad! Arhibīskapam pa priekšu lamzājusi Bille: vēders izgāzts, galva gaisā, deguns puņķains. Ņēmuši aiz sprandas un uz mājām, kamēr nav galīgi no zemes virsas nosmiēti.

Gan jau mammucis tad viņu dunkāja, purināja un sauca par kraupi vai vēl briesmīgāk — tēva meitu un nolādētām Gūtmaņu asinīm.

Bille nopūtās, to visu iedomādamās. Būtu labāk lūkojusi lāpīt zeķes.

— Velc kājā, uzmēģini, kā ir! — mammucis pagrūda Billei jauno čību. Bille novilka veco, uzvilka nule pašūto. Bija ērti un silti.

— Pakustini pirkstus!

Bille kustināja. Nekur nespieda. Bille nu sēdēja ar jaunu, gludu čību vienā kājā, vecu, nospurušu otrā. Kā ar mammuča atmiņām un Billes atmiņām.

Billei bija cita Ventspils.

Augstu nozāģēts celms smilšainas ielas malā. Bille sēž uz celma. Zemu debesīs karājas milzīga, sarkana saule, un lielā peļķe ielas vidū arī laistās sarkana, sarkana. Un pa ielu spēlējami, dziedādami nāk jauni puisi un viņu vidū liela, skaista meita — melnie, viļņainie mati pār pleciem, seja balta, lūpas sarkanas kā tā saule.

— Kur tu iesi? — Bille prasīja, kad viņa bija klāt.

Meita paskatījās uz debess malu, iesmējās un teica: — Taisni saulē iekšā!

Bille stiepa rokas, lai ņem viņu līdzi: — Ari! Ari! Meita sabužināja Billei matus: — Citureiz!

Strinkšķēja ģitāre, puisi dziedāja. Bille skatījās, kā viņi visi, tik skaisti un priecīgi, iet taisni saulē. Bet neatceras, vai iegāja vai kur nogriezās. Palika sarkani zvērojoša peļķe un Bille uz celma.

Billes Ventspils.

- Un maidīdama es blimstu blēkā... — mammucis icdungojās. Bille pielēca, sita pie zemes vecajā čībā ieauto kāju un kiedza: —Tas burkāns bija riebīgs! Riebīgs! Riebīgs!
- Kāds burkāns? — mammucis iepleta acis. Tad paraudzīja Billei pieri. Karsta nebija.
- Dulla kas dulla.

CIEMOS PIE VECATEVA

Braukšanas prieka pietika vien pāri Daugavai un līdz Torņakalnam.

Tad vilciens iešūpoja agri celto Billi miegā, un viņa nogulēja līdz pašam Tukumam.

Aiz Tukuma sākās lauki un meži, bet meži ir jauki, kad mežos iekšā. Tā, pa logu vien, nekā, ko redzēt. No sākuma gan Billei bija brīnums, ka egles dejo — vilcienam garām skrienot, katra egle it kā apgriezās uz riņķi — bet vairāk neko, ne zarus vicināja, ne locījās, tikai griezās. Apnika tā griešanās. Bille tad labāk skatījās uz cilvēkiem.

Papucis bija kā jau papucis, baltā kreklā bez žaketes. Tāpat esot karsti. Bille gan zināja, ka papuča žakete veca, jaunas nav un vecajā braukt papucim kauns.

Mammucim, jā, jauna kleita, sarkana ar baltiem punktiņiem. To drānu Bille diezgan izredzējusies, kamēr mammucis šuva. Pat izprātojusies, kā sarkanais ar baltiem punktiņiem piestāvēs viņai, kad mammucis pārsūs. Billei arī jauna kleita — no mammuča vecās ar margrietiņām, kājās baltas zeķes un sandales. Tās it kā grauza, it kā spieda, bet mammucis sacīja, ka par mazām neesot, tikai Bille vasarās pieradusi basām kājām skraidīt, tāpēc. Droši vien, ka tāpēc.

Papuča brālis Voldis ar savu Loniju sēdēja pretī. Abiem zilas acis un gaiši, viļņoti mati. Voldim no dabas, Lonijai no ondulācijām. Tā mammucis teica. Viņi bija skaists pāris, visi uz viņiem noskatījās, un, ka Voldim deguns drusciņ uz viena sāna, to gandrīz nevarēja manīt. Voldim ar papuci puikas gados iznākusi pārprašanās, kamēr to noskaidrojuši, Voldis ticis pie tāda deguna uz visiem laikiem. Bet viņš tāpat bija skaistākais no brāļiem, īpaši vasarās, kad iededzis.

Papucis nekad tā neiedega, viņam lobījās āda un metās vasarasraibumi. Mammucim arī bija vasarasraibumi, bet āda nelobījās, jo mammucis vakaros ieziedās ar "Nivca". Billes vasarasraibumus neviens nezieda, neies jau tādām kraupim krēmu tērēt, tāpēc Billes āda lobījās gluži kā papucim.

Lonijai nebija ne iedeguma, ne vasarasraibumu, viņa vienmēr sārti balta. — Pūderi un smiņķi! — sacīja mammucis. Protams, nejau acīs. Kad Lonija un Voldis nebija klāt. Billei arī vajadzētu iemācīties visu acīs nespert, bet viņa allaž attapās, kad jau par vēlu. Nepatikšanas vien iznāca.

Voldim bija gaiši pelēks uzvalks ar stāvu balta mutauta stūrīti kabatā, bikšu vīles tik asas, ka sagriezties varētu, Lonijai gludi pelēki svārki un balta tamborēta blūze. Kurpes abiem tik spožas, ka no tām lēca saules zaķīši. Un abi stīvām mugurām, atmestām galvām un sakniebtām lūpām, it kā brīdinādami: — Pamēģiniet tikai!

Billei no Lonijas drusku bail. Pareizāk, ne no Lonijas, bet no domas, ka varētu pagadīties kāds tik skaists onkulis un aizvest mammuci no Billes, kā Voldis aizveda Loniju no viņas dēliem un dzīvoja ar viņu nelaulāts, radiem par šausmām un negodu.

Bet varbūt tik skaists onkulis mammuci negribētu? Mammucim bija vasarasraibumi, tāpat kā Billei, un, kas Billei, tas vienmēr ļoti neglīts. Tomēr droši to zināt nevarēja. Kas neglīts Billei, varbūt skaists mammucim?

Otrā pusē, katrs pie sava loga, sēdēja svešs pāris. Dāma bija tukla ar mazu, sarkani uzkrāsotu sirsnīgu platās mutes vidū. Kungs arī tukls un rūtainā uzvalkā. Billesprāt, rūtainais uzvalks piederējās tikai cirkā — tam klaunam, kuram vienmēr sita pa galvu, un tad viņam no raibi sakrāsotajām acīm šāvās asaras kā no krāna, kad apakšā piespiež pirkstu.

Zaļā dāma un rūtainais kungs šķobīja degusus un brīnījās, kas te tā ož pēc zivīm, aizdomīgi skatīdamies uz viņu pusi. Mammucis un Lonija arī šķobīja degusus, bet aizdomīgi skatījās uz šiem. Papucis degunu nešķobīja un nolaida logu. Tad zaļā un rūtainais sacīja, ka te briesmīgi velkot, un aizgāja citur sēdēt. Uzreiz kļuva labāk, kaut gan pēc zivīm patiesi oda.

Kad nu svešie bija projām, varēja ieturēt brokastis. Mammucis un Lonija attina sviestmaizi sainīšus. Parādījās pat iesala portera un zeltera pudeles. Porteris sievietēm, zelteris vīriešiem. Bet pēc zivīm nu oda vēl niknāk.

Mammucim bija līdzi sviestmaizes ar desu, Lonijai ar šķiņķi, un abas salika visu uz atsitama galda blakus dzēriena pudelēm.

Desa un šķiņķis! Bille gandrīz nezināja, ko ņemt. Lonija piestūma viņai šķiņķmaizi. Labi. Un nākošo viņa ēdīs ar desu.

Papucis pacēla desmaizi pie mutes un aizdomīgi paskatījās uz mammuci. — Zivs! — Apostīja sviestmaizi, tad nogrūda uz plika galda pārējās un pacēla pie deguna pergamenta papīru, kurā tās bija ietītas.

— Sataupīji siļķpapīru? — papucis iebrēcās un izmeta papīru pa logu. Tas plīvodams aizgāja pa gaisu. Un desmaize izlidoja pakal.

— Tu jau ne domus nezini, kāpēc man jātaupa? — mammucis nošņāca.

— Taupīt vajag ar prātu!

— Nu jā, es jau prātu krogā nopērku. Man neiznāk.

— Ņem ar šķiņķi, — Lonija teica papucim.

— Man nevajag.

Tad Voldis un Lonija ēda savas šķiņķmaizes un skatījās kaut kur pāri viņu galvām, mammucis sparīgi koda desmaizē, it kā tā nemaz neostu pēc siļķēm, bet Billei vairs negaršoja pat retais gardums šķiņķis.

Varētu vismaz iesnausties. Bet miegs nenāca. Drīzāk raudiens, tikai raudāt Volža un Lonijas priekšā nekādi nedrīkstēja, tad viņi izslietos vēl lepnāk un viņiem būtu jāskatās vēl augstāk, pašos griestos.

Vilciens piestāja Ugālē. Labi būtu izkāpt tepat un iet pie mīļotantes un Anitas. Ar Anitu varētu pabēgt citur spēlēties, kad lielle sapūtušies un strīdas. Bet Ugālē neizkāpa. Un līdz Ventspilij — garlaika bezgalība.

Ventspilī viņus sagaidīja Krišs. Brūnie zirgi ar zeltainajām krēpēm bija iejūgti garā orē ar salmu maisiem sēdēšanai, jo atsperratos tik daudzi nesatīlptu. Tāpēc jau prefī bija Krišs. Vecamtēvam nepatika braukt ar ori.

Varbūt Krišam un zirgiem arī nepatika, bet to viņi neizrādīja. Krišs plati un balti smaidīja, deva visiem roku, Billi pasvieda gaisā, pabrīnījās, kā izaugusi, un saule meta dzirkstis viņa sprogainos, tumši sarkanos matos. Zirgi bija sabāzuši purnus kopā un kaut ko mīlīgi bubināja.

— Kamēr tiksim Ventspilij cauri, turi muti! — teica Krišs, kad Bille bija nosēdināta uz salmu maisa. — Citādi nokodīsi mēli.

Padoms bija vietā. Kaltie ratu riteņi pa Ventspils akmeņiem kratīja neganti, zobu vien klabēja, Bille grasījās teikt, ka tiešām dikti krata, bet pateikt nepaspēja — mēli gan gluži nenokoda, bet asiņu garša mutē tika. Gluda braukšana bija vienīgi pār tiltu.

Bille raudzījās uz Ventu, raudzījās uz brūnajiem un pelēkajiem namiņiem. Tādu Ventspili viņa neatcerējās. Tā nebija viņas Ventspils ar lielo, sarkano sauli. Labi, ka svešā Ventspils tomēr reiz beidzās, kaut gan no vienmuļā klajuma arī nebija īpaši ko redzēt.

Bille skatījās, kā līgani kustas zirgu muguras un reizēm pakrustojas astes. Krēpes neplīvoja, zirgi skrēja rāmā riksī. Un lielle runāja garlaicīgi, par darbiem, peļņām, ražām, veselībām. Tur nebija ko klausīties. Runāja negribīgi, siļķpapīra sapīkums nebija pārgājis, un Kriša baltais smaids arī drīz apdzisa. Pat saule vairs nešķīla dzirkstis viņa sprogotos matos.

Varbūt no putekļiem. Zirgu pakavi meta mazus mutulīšus, bet aiz ores cēlās vesels mākonis. Un,

kad pa lielceļu kāds pabrauca pretī, tāds mākonis ietina viņus viscauri. Lonija bažīgi purināja tamborētās blūzes piedurknes. Bet galvu viņa turēja pusatmestu tāpat, muguru vēl stīvāku un acīs tāds "pamēģiniet tikai" kā nekad. Lonija brauca ciemos, kur viņu vis diez cik mīļi negaidīja. Un Volža šķībaais deguns jo tuvāk tēva mājai, jo spītīgāks.

Pretī uz divriteņa brauca meita ar apaļiski saspraustām bizēm uz ausīm. Krišs, vai līdz pusei paklanīdamies, sveicināja un pašķīlās smaidā Meita pikti pagrieza galvu uz otru pusi un aizsāvēs garām.

— Kāpēc tu viņu nesijāji? — Bille noprasīja.

— Kā tad man viņu vajadzēja sijāt, — Krišs nopietni paskatījās uz Billi. Bet Billei jau mugurā iecirtās mammača dunka.

— Nekā, — Bille teica. Ja dunka mugurā, tad muti ciet. Bet viņai tik ļoti gribētos zināt. Lielie runāja, ka Krišs sijājot pagasta meitas kā auzas, nevarot vien izvēlēties, un iziešot viņam kā Ansim, ko viena tāda meita noindējusi. Nu tā meita gan cietumā, bet brālis Ansis tāpat kapā. Anša kapu Bille bija redzējusi, sijāšanu nē.

Atkal garlaicīgi.

Beidzot pa gabaliņu no lielceļa parādījās eglu rinda. Ka aiz tās ir mājas, pateiktu tikai zinātājs. Egles, kā Billei skaidrots, sargāja māju un dārzu no lielceļa putekļiem, trokšņa, svešām acīm un Ventas klajuma vējiem — vecātēva smalkās ābeles prasīja aizvēju.

Uz eglēm veda apaļi cirptu vītolu gatve, un gatves galā, jau aiz atvilkto pagalma vārtu sklandām stāvēja vecaistēvs — rudā bārda gaisā, rokas sānos. Zirgi klusu, aprauti aizzviedzās un pielika soli, pretī

saimniekam. Kad ore piestāja, vecaistēvs vispirms pabužināja zirgiem dzeltenās krēpes, un zirgi mīkstām lūpām apglaudīja vecātēva rokas un vaigus. Tad tikai vecaistēvs nāca sveicināties ar ciemiņiem. Arī viņš pasvieda Billi gaisā gluži kā Krišs, bet noķēris iestēnējās, sagrīļojās un sacīja, ka Bille nu esot jau par lielu un smagu, viņš vairs nejaudājot pacilāt.

Vecaistēvs gan laikam mājās, jo papucis, kas bija tik stiprs, ka varēja uzsēdināt mammuci uz vienas plaukstas, Billi uz otras un pacelt pie griestiem, lai spiedz, parasti teica: — Ja man būtu jel puse no tēva spēka, tad gan jūs visi redzētu velnu!

Vecāmāte pretī nenāca. Viņa sēdēja dižistabā, pa gabaliņu no galda, kas bija nokrauts ar pīrāgiem un raušiem, bet vidū kūpēja kartupeļu un gaļas bļodas.

Vecaimātei visi pēc kārtas bučoja roku. Billei arī jābučo, un tas viņai pagalam nepatika.

— Nevajadzēja gan tā pūlēties mūsu dēļ. Savi ļaudis vien esam, — mammucis teica, uz pilno galdu skatoties.

— Martiš patcei, — vecāmāte atbildēja, šķībi pasmaidīdama uz Kriša pusi.

Martiņas pašas gan to nebija. Viņai laikam vēl pienācās tikai patecēt, ne pie ģimenes galda sēdēt.

Tad izrādījās, ka gurķus Mārtiņā tomēr aizmirsusi. Mammucim nu vajadzēja iet dārzā un Lonijai likt galdā šķīvjus un glāzes. Viņas izvilka no somām priekšautus — kas gan nezināja, ka pie vecāsmātes jāpatek.

Voldis un papucis nolika pa pusstopam blakus lielajai alus krūzei, un, kad viss bija gatavs, piecēlās arī vecāmāte un nāca pie galda. Viņa sēdēja vienā galda galā, vecaistēvs otrā, bet Bille vecamtēvam blakus, un' izrādījās, ka Mārtiņā sarūpējusi īpaši Billei gardu jāņogu dzērienu. Vecāmāte gan sacīja, ka skuķis varot dzert alu, bet mammucis it šerpi atcirta, ka neesot ko radināties no mazām dienām, vai nu nezināms, ar ko tas beidzoties, un nikni paskatījās uz papuci, kas pildīja visiem glāzes no baltā pusstopa. Savu glāzi mammucis apgrieza ar peciņu gaisā. Lai skaidrs, kuri te dzer un kuri te

nedzer. Arī alus krūzi mammucis cēla pie lūpām un tūlīt uz galda atpakaļ. Tikai neviens nelikās zinis.

Ēda un dzēra dūšīgi, it īpaši vecāmāte. Viņas apaļā seja kļuva arvien sārtāka, smaids platāks un piere norasoja sīkām sviedru lāsītēm. Glāzīti izmetot, viņa neviebās kā Lonija, nekrekstēja kā Voldis, nenosēcās kā Krišs, tikai aplaizīja smaidīgās lūpas.

Balsis visiem kļuva skaļākas. Vienīgi mammucim, Lonijai un vecaimātei ne. Bille reiz bija dzirdējusi vecotēvu norūcam, ka Lavīzei pat parunāt esot slinkums. Tas nu grūti saprotams. Billei arī bija daudzi un dažādi slinkumi, bet parunāt — nekad, ja vien ļāva, ja nekliedza, lai tur muti, neuzbāžas, izbeidz.

Un tad vecāmāte piecēlās un vēl lēnāk nekā parasti aizgāja uz to krēslu, kur vienmēr sēdēja. Krēslu viņa pat aptaustīja, tomēr šā vai tā uzsēdās šķībi un būtu apkritusi, ja nepieskrējis vecaistēvs un neuzsēdinājis pareizi. Vecāmāte, it kā nekas nebūtu bijis, salika rokas apaļiski klēpī un smaidīja.

Mammucis un Lonija vāca galdu nost. Billei atļāva nest uz virtuvi nažus un dakšiņas, ko nevarēja saplēst, un, kad traukus mazgāja, Lonija pat iedeva Billei divieli, lai tos nažus un dakšiņas noslauka. Bille bija lepna un slaucīja ļoti rūpīgi, tomēr beigās mammucis izgrāba no kastītes visu Billes slaucījumu, nolamāja par lēvuru, uzblāva, lai taisās, ka tiek, un visu pārslaucīja. Arī Lonijas mazgātos un slaucītos traukus pārcilāja tādiem pirkstiem, ka Lonija galvu vien atmeta.

Bille izgāja dārzā. Jāņogu krūmi pilni garu, saules caurspīdētu ķekaru, bet Bille jau bija izdzērusi trīs krūzes Martiņas gardā dzēriena, ogas likās skābas. Zemē sakritušie āboli arī skābi. Bille nāca atpakaļ un apsēdās mājas priekšā uz soliņa, kur jau tupēja dzeltenī strīpains kaķis. Kaķis tūlīt iekāpa Billei klēpī, Bille glaudīja kaķi, kaķis murrāja un slējās laizīt Billei vaigu, mazliet slapju pēc nozaimotās dakšiņu slaucīšanas. Mēle kaķim bija nejauki asa, bet Bille nesaņēmās viņu apvainot, grūst zemē. Kaķis jau gribēja būt labs un mīloja viņu.

Dižistabā vīri laikam spēlēja kārtis. Tur plīkšķēja, klaudzēja pirkstu kauliņi, pa brīžam skanēja saucieni: — Garām!... Zole!... Platais!... — nebija ko klausīties.

Kaķis nu aiz labsajūtas laida asus nagus Billes ciskā — murrādams cirta un ievilka, cirta un ievilka. Bille vairs kaķi neglaudīja, bet tas arī nelīdzēja. Tagad gan vajadzēja grūst kaķi nost, bet kaķis bija tik laimīgs, ka žēl viņu atstumt.

Bet nu papucis istabā sāka kliegt par blēdīšanos un piespēlēšanu, un Voldis blāva, ka pats nemāk spēlēt un blēdis, gāzās krēsli, šļūkāja soļi, kaut kas mīksti būkšķēja. Kāvās?

Tad mammucis aizkliedzās tik spalgi, ka Bille nosvieda kaķi, kleita vien notirkšķēja, kur kaķa nagi izplēsa lēveri, un skrēja glābt.

Mammucis tikai stāvēja un kļiedza, Lonija arī stāvēja un laužīja rokas, vecāmāte no sava krēsla skatījās glāžainām acīm, Krišs, atzvēlies pie galda, smīnēja, bet vecaistēvs puspacēlies, ar rokām pret galda malu atspiedies, bargi lūkojās, kā papucis stampā Voldi iekšā zaļajā gumijkoka toverī.

— Nu es tev to degunu pataisīšu atkal taisnu, — šņāca papucis.

Un tad vecaistēvs tādā balsī, ka glāzes uz galda salēcās un viena pat apkrita, bet Billei no pārbīļa lika biksēs, kļiedza:

— Žā-ān! Miers!

Papucis atslējās. Padeva Voldim roku un izvilka viņu no tovera. Gumijkoks bija nolauzts, un kāds nu Volža gaišpelēkais, asi gludinātais bikšdibens! Viena vienīga melna zeme! Lonija laužīja rokas vēl gaužāk, pat apraudājās. Vecāsmātes lūpas atkal iestiepās pierastajā smaidā. Mammucis nicīgi iešņācās, bet tad ieraudzīja Billes saplēsto kleitu un peļķīti uz grīdas. Billei tūlīt iecirta pļauku, nosauca par kraupi un aizrāva uz virtuvi.

Drīz tur ienāca arī Lonija ar Volža biksēm. Krišs tikām aizdevis Voldim savas, kurām vajadzēja krietni uzlocīt galus un savilkt jostu, bet arī tā Voldis diez cik smalki vairs neizskatījās. Un papuča

kreklis bija ar asinīm, papucis palika līdz pusei pliks, bet Voldis mutesblodā skaloja degunu.

Bille skatījās, vai papucis pataisījis Voldim degunu atkal taisnu, bet nelikās vis. Nebija arī neviena, kas varētu Billei aizdot biksītes, vajadzēja iztikt bez, un kaķa aizplēstais kleitas lēveris pagaidām piesprausts ar saduramadatu.

Mammucis ar Loniju plunčinājās virtuvē, Billei pieteikts nekur vairs nekustēt — noplēsīšoties līdz kaulam, kā tad uz Rīgu braukšot, bet vīri atkal vienā mierā dzēra alu, tikai kārtis vairs nespēlēja, līdz kamēr vecāmāte negribīgi ieminējās, ka nu vajadzētu kādam patecēt pēc Odaļas.

Odaļa bija melni sarkanīga govs — govi turēja tikai vienu, cik nu savām vajadzībām, jo slaukt vajadzēja vecaimātei Lavīzei pašai, nelīdzēja nekāda sirdskaite: govis Gūtmaņu vīri nav slaukuši un neslauks, lai tur velns par mazu vīriņu paliek.

Odaļa bija nikna kā pieci bulļi kopā, nekādu patccētāju pie viņas nevarēja sūtīt, un no aploka viņu vajadzēja vest un kūti piesiet vīrieša cilvēkam. Un vēl nolikt Odaļai pie sāna vecāsmātes slaucamķebli, ko tikai sauca par ķebli. Patiesībā tā bija no bieziem dēļiem sanaglota kaste, jo ķebļa kājiņas zem vecāsmātes svara iedzītos pakaišos līdz sēdeklim.

Vecaistēvs domāja, ka pēc Odaļas vajadzētu iet Krišam, Krišs domāja, ka to kādreiz varētu izdarīt viņa smalkie Rīgas brāļi, kuriem spēka tik pārmēram daudz, ka gumijkoki jālauž, toveros jāstampājas un jāgāž māja apkārt.

Voldis bija gatavs gājējs. Viņš reiz to nikno Odaļu esot jāšus pārjājis no aploka. Kad pašiem nav iekšā, tad govs nikna! Un papucis arī gribēja iet, bet vecaistēvs teica, ka kopā šie neiešot, un Voldis sacīja, ka izkāvušies viņi jau esot un vairāk par reizi dienā pat puiku gados neplēsušies.

Aizgāja abi, smiedamies un papirosus kūpinādami.

Bille stāvēja uz sliekšņa, mammača priekšautā ievīstīta, un mammucis lāpīja kaķa saplēsto kleitu. Ar Loniju viņa nerunāja, un Lonija ar mammuci arī ne, abas klusītēm šņāca.

Kaķis atkal sāka glaudīties ap Billi un murrāt, tikai nu Bille bija mācīta, neņēma kaķi klēpī. Nedod dieniņ, vēl mammača priekšautu saplēsis! Bille tad labāk skatījās, kā gar kūti šaudās bezdelīgas un kā Reksis pie savas būdas, zobus klakstinādams, ķer blusas.

Izblusinājies Reksis sāka kopt dzeltenbalto kažoku. Nē, kādas vielas suņi ar mēli laizīja, uz to bija kauns skatīties!

Un nevajadzēja arī. Pa ganību ceļu uz sētu, bullīgi rēkdama, nesās Odaļa ar papuci mugurā. Papucis turējās Odaļai pie ragiem, kratījās tik jocīgi un šķobīja seju tā, ka Bille sāka pilnā kaklā smieties. Kaut kur aiz muguras iekliedzās mammucis.

Odaļa metās kūti. Papuča piere atsitās pret kūtsdurvju augšējo siju, papucis lidoja pa gaisu. Tādus jokus Bille ne cirkā nebija redzējusi! Bet nu papucis gulēja zemē un nekustējās vairs nemaz.

Kāds pagrūda Billi no durvīm. Pie papuča skrēja vecāmāte. Vecāmāte I avīze skrēja? Citkārt Bille būtu smējusies dūrē, skatoties, kā ļengājas vecāsmātes sāni un vicinās rokas, bet nu smieklī vairs nenāca.

Vecāmāte aizkunkstējās un nometās ceļos pie papuča. Tad pieskrēja mammucis un arī nometās zemē, pienāca vecaistēvs un Krišs, tikai Lonija palika durvīs, un Voldis vēl bija tālu uz ganību ceļa.

Bille gāja pie papuča stīviem soļiem. Bail. Pašā sētas gaisā bija drausmas, un lielais Reksis aizsmilkstējās sīkā kucēna balsī.

Papucis nekustējās un, liekas, pat neelpoja. Vecāmāte, ausi viņa krūtīm piespiedusi, kaut ko pūlējās sadzirdēt, tad atliecās un teica:

Vēl pukst.

Pienāca Voldis, galvu atmetis, bet bāls.

Vecaistēvs tikai paskatījās un nospļāvās maurā. Žokļu galos balti pumpuļi.

Krišam arī žokļu galos pumpuļi. Viņš caur zobiem teica: — Savāc savu mamzeli un ar vakara autobusu prom, špiebuk!

Bet Voldis vēl stāvēja un stāvēja, un skatījās uz papuci.

Beidzot papucis atvēra acis un it kā pūlējās pasmaidīt: sak, neuztraucieties, ir jau labi, bet no smaida nekas neiznāca un acis atkal aizkrita.

Bille raudāja bez skaņas, dūri zobos iekodusi, tikai raustījās. Viņai bija bail kādu vēl arī sadusmot, bet neviens uz viņu neskatījās.

Kūtī nepiesieta ārdījās satracinātā Odaļa, pārbīlī kvieca puscūcis.

Vecaistēvs un Krišs ļoti lēni un uzmanīgi nesa papuci uz istabu un noguldīja Kriša gultā. Vecāmāte uzlika viņam uz pieres slapju dvieli un tad nokrita uz grīdas. Lūpas viņai bija zilas, seja pelēka.

Vecaistēvs viens pats pacēla vecomāti uz rokām — tikai dzīslas briesmīgi izspiedās — un aiznesa uz viņas gultu. Apsedza, noglāstīja galvu, nopūtās un gāja zirgus jūgt. Pēc ārsta.

Mammucis sēdēja pie papuča. Bille bailīgi pienāca. Mammucis apkampa Billi, piespieda galvu pie krūtīm. Billi apkampa! Tā būtu nepieredzēta laime, ja papucis negulētu tik bāls, gandrīz bez elpas, ar slapju dvieli uz galvas. Un tad jau arī mammucis pastūma Billi nost un teica: — Ej! Ej!

Kur gan Bille, priekšautā savīstīta, īpaši varēja aiziet? Līdz logam. Pa logu viņa noskatījās, kā staip vītolu apaļajiem cekuliem slīd projām Volža un Lonijas gaiši viļņotās galvas. Atmestas. Un muguras abiem stīvas. Tikai Volža bikses drusciņ tumšākas par žaketi. Vēl mitras.

Kūtī dobji māva Odaļa. Prasījās slaucama. Vecāmāte gultā cēla rokas, bet rokas krita atpakaļ. Un tad Krišs — Gūtmaņu vīrs! — ņēma slauceni un gāja uz kūti. Viņš tur sabija diezgan ilgi, un Odaļa vairs nemāva, tomēr virtuvē Krišs atgriezās ar tukšu slauceni. Odaļa slaukt gan ļāvusies, bet pienu izspērusi. Piens laikam ticis Krišam acīs, tās bija pavisam baltas.

Krēsla aiz loga kļuva aizvien biezāka, beidzot jau melna, redzēt vairs nevarēja neko. Tikai klausīties. Bet katru reizi, kad likās — tur brauc vecaistēvs, tālie rati aizrībināja garām. Un tikai tad, kad Bille jau skaidri zināja, ka vecaistēvs vairs neatgriezīsies, ka, tik ātri braukdams, viņš ceļā nosities, kā pērn nositās Gūtmaņu kaimiņš, ka papucis nomirs un vecāmāte nomirs bez ārsta, mammucis nomirs no bēdām un Billei vairs nebūs neviena, neviena pasaulē, zirgu pakavi nodunēja durvju priekšā, rati apstājās, skanēja vecātēva un sveša vīra balsis.

Glābiņš bija klāt.

Braucienū uz Ugāli pie Anitas nesauc par ciemiem. To sauc par braukšanu uz laukiem, jo papucis un mammucis tad Billi uz Ugāli likai aizveda, paši atgriezās Rīgā, un Bille palika tur uz ilgu dzīvošanu. Reizēm pat uz visu vasaru, visu ziemu vai abām kopā.

No sākuma Anita nekādi negribēja, ka mājās dzīvo vēl kāda meitene. Anita brēca: — Siež viņ dīķē, viš guļ man papiņ gultē! — meta Billei ar tkmeni un izsita degunu. Bille vēl tagad atcerējās, kā pasaule sagriezās melni sarkana un nostājās tikai no aukstas, slapjas linu drānas šķērsām pāri sejai, no ūdens straumītēm gar ausīm un matos, no plīkšķa un Anitas činksticna. Anita bija dabūjusi pa dibenu.

Citreiz Anita iekrāva Billei pa muguru ar stellu koku tā, ka Bille gulēja slima. Mīlotante slaucīja asaras, Billi glaudīja, mierināja, deva ar āboliem un veseliem gardum gardiem bumbierīšiem ievārītas brūklenes, bet Anita staigāja apkārt, nikni sabozusies, un, kad mīlotantes nebija klāt, šņāca: — Dabos vēl!

Taču pamazām vien Anita sāka saprast, ka vienai dzīvot garlaicīgāk nekā divām, ka dalītas blēņas ir pusblēņas un dalīts brāziens — pusbrāziens. Viņas gulēja vienā gultā un, ja saķīvējās, tad par segas vilkšanu uz savu pusi vai pārlietu izplešanos, ka otrai nepietiek vietas.

Īpaši divats līdzēja ziemā, tagad, kad mīlotante augām dienām sēdēja stellēs un meitenēm vajadzēja tīt saivas.

Anita mācēja. Viņai dzija uz niedrītes tinās brīvi un gludi, un kūkumiņš vidū tieši tik liels, kā atspolei vajadzēja. Billei ratiņu pamina neklausīja, pirksti no pārlietas centības stomījās, viņas saivas iznāca irdenas, atspolē noliekamas. Tādas saivas mīlotantei nederēja. Velti izpūlējusies iemācīt, viņa Billi pie tīšanas vairs nelika, bet, ja Bille netina, tad Anita arī ne. Taisnībai jābūt! Viņas gāja spēlēties, un mīlotante pukodamās pietina saivu groziņu pati.

Nu jau otro dienu ne stelles kladz, ne saivas jātin. Mīlotante atkal pošas uz kūti. Vakar divi jēriņi atskrējuši, šodien jāgaida vēl. Bille un Anita arī grib uz kūti, bet viņas neņem, velti dīkts un prasīts. Lācis arī velti slauka grīdu ar asti, glaužas pie kājām un mēģina izlavīties līdzī pa durvīm.

Mīlotante saņem Lāci aiz kaklasiksnas, pakrata dūsmīgi pirkstu brūno, žēlabaino acu priekšā: — Nav nekāda dauzīšanās augām dienām pa mežu! — un meitenēm piesaka: — Nelaiž viņu laukā!

Kas mīlotanlei nekaiš, viņa kūtī pie aitām redzēs jēriņus atskrienam, bet Billei, Anitai un Lācim nav nekā ko redzēt. Vienīgi garās lāstekas aiz loga. Pa lāstekām uz leju skrien ūdens pilītes, brīžiem uzmirgodamas saulē tā, ka vai acīs iedzeļ. Var jau paskatīties, bet cik ilgi?

Bille spriež, ka pavasaris klāt, jo nu jau divas dienas kuss. Anita nosauc viņu par muļķadesu un pilsētvāveri. Pavasarim esot par agru. Pakusīšot un uzsalšot atkal. Būšot vēl tāda ziema, ka vai nu! Un labāk lai piesaltu, kamēr rudzi nav galīgi izsutuši.

No rudzu izsušanas Bille neko nesaprot, viņa raugās uz Lāci, kas bēdīgi guļ, degunu durvju spraugai piebāzis, reizēm atskatās ar miklām acīm, klusi iesmilkstas un lūdzoši kūlā asti.

— Nez kur viņš pa dienām paliek, kad izlaists!

Lācis patiesi pazūd no mājas un parādās tikai vakara tumsā, kad onkulītis jau pārbraucis no meža darbiem. Un tagad tik ļoti lūdzas, lai viņu izlaiž, it kā viņu tur ārā gaidītu sazin kādi prieki vai neatliekamas darīšanas.

Anita nevar iedomāties. Un Bille sāk prātot, ka suniem varbūt ir pašiem sava sunu zeme, kur notiek brīnumu lietas.

— Kas tad suņiem par brīnumiem var notikt? — Anita nicīgi noprasa.

— Nezinu.

— Nu tad nerunā.

Bet Lācis kūlā asti, skatās nepacietīgām acīm un smilst: var, var notikt! Laidiet!

— Ja nu tur ir suņu karalis un suņu galms? Suņu prinči un suņu princeses? Un suņu pils no spoža ledus?

Tas Anitai liekas jau ticamāk. Ledus pils pa ziemām varētu būt. Vasarās pils gan izkūst, bet tas nekas, tad suņiem tāpat nav laika, suņi iet ganos.

— Lācis varbūt ir suņu princis, — saka Bille, uz Lāci skatīdamās.

Lācis tagad sēž pie durvīm, cēli izslējies. Viņa cirtainā krūts saulē spīd

kā zelta bruņas, un staru atspulgu uz galvas viegli iedomāties par kronīti. Karalis suņu zemē noteikti ir Vecsinepu lielais Marss, par to varenāka suņa nav visā pagastā. Bet Lācis ir skaistāks. Viņš ir princis. Un leduspilī viņu gaida un nevar sagaidīt daiļa suņu princese, jo Lāci nelaiž laukā.

Lācis bēdīgi noliek galvu uz ķepām un iesmilkstas. Nodziest kronītis un zelta bruņas. Aiz loga raud lāstekas.

— Ja mēs paņemtu Lāci striķī un ļautu viņam iet, kur grib, viņš aizvestu mūs uz suņu zemi, — ieminas Bille.

Anita ievēl pierē tādu krunku kā mīlotante un domā, jo Lāci laukā laist nav vēlēts.

— Ja mēs turam viņu pie striķa un pašas pārvedam atpakaļ, — Bille prāto, — tad viņš nebūs vaļā laists.

Anitai arī sāk likties, ka tā viss būs labi un viņas paspēs atgriezties no suņu zemes, pirms mīlotante nāk no kūts vakariņas taisīt un onkulītis ar Eskopu pārbrauc no meža. Tikai tad nu jāpošas ātri!

Viņas samauc pa trim pāriem biezu vilnas zeķu un pastalas virsū. Tie nav vis gumijas zābaki, kas Billei jāvalkā Rīgā. Tik biezi apautas kājas nesalst nekādās kupenās, turklāt šodien silts, kūst. Tad uzsien vilnas lakatus un sameklē dubultos dūraiņus.

Lācis, to redzēdams, sāk priecīgi lēkāt un laizīt viņām degunus — saprot, ka tiks gan ārā. Ilgi viņa prieki nav. Anita izvēl kaklasiksnei cauri stipru auklu un sasien mezglā. Aukla Lācim nepatīk. Viņš nav radis staigāt saitē kā pilsētas suņi un mēģina izrauties, bet Anitas roka stingra. Lācis skatās uz Anitu sarūgtināti un žēli. Tomēr arī Lācim šķiet, ka labāk iet saitē nekā neiet nemaz. Viņš tā rauj Anitu, ka abi velšus izveļas pār sliekšni.

— Aiztaisi durvis! — Anita uzšņāc Billei, tramīgi skatīdamās uz kūti. Bille, durvis vērdama, arī skatās, bet viss kārtībā, mīlotante nenāk laukā raudzīties, kas tur blīkšķējis un būkšķējis.

Lācis rikšiem velk Anitu uz gatvi. Kādu brīdi meitenes arī skrien, lai ātrāk prom no sētas, bet viņām drīz aptrūkst elpas; viņas par biezu saģērbusās tādām drāzienam.

Anita rauga Lāci pievaldīt, Lācis negrib, laužas uz priekšu, pakāļkājās slicdamics. Anita pat nokrīt, un Lācis kādu gabaliņu velk viņu pa sniegu. Viegli tas nav. Lācis beidzot saprot, ka jāiet lēnāk, lai arī ne tik lēni, kā meitenēm patiktu.

Gatvē, pa ragavu iešļūktām sliedēm, nekas. Tad Lācis izgriežas uz gludi nobrauktā lielceļa. Tur būtu pavisam labi, bet viņas jau aizkusušas. Bille nu arī ķeras pie auklas, valda Lāci pār abām. Lācis nepacietīgi smilst, bet redz, ka vaļā netiks, un sāk iet mierīgā soli, reizēm pat asti paluncina.

Vai suņu zemē varētu nokļūt pa lielceļu? Šaubīgi. Tomēr nē. Pie mazu eglīšu pudura Lācis griežas no lielceļa nost.

Sniegs no lielceļa uz eglītēm ir pavisam gluds, bet jau pēc pāris soļiem meitenes iebrūk līdz padusēm puteņa aizvilktā grāvī. Tomēr auklu nepalaiž. Lācim jāgaida, kamēr viņas izkārpās laukā.

Sniegs pie eglītēm tāpat dziļš, stieg līdz ceļgaliem un augstāk. Tad nāk sprauksanās un saskrāpēšanās cauri pudurim. Toties arī putenis par eglītēm tālāk nav ticis. Mežā sniegs sekls — palicis gar malām vai uz lielo egļu platajiem zariem. Reizēm tas gari aizšvīkstas un nobūkšķ zemē. Tad jāpiesargās, lai uz galvas neuzkrīt.

Lācis par to neliemas ne zinis, velk un velk uz priekšu. Neļauj pat apstāties un paskatīties, kas tur no augšas birdina brūnās zvīņas, kas tur to čiekuru lupina — vāvere vai krustknābis? Bet vispār jau arī pašam nav vaļas — ja grib tikt suņu zemē un laikus atpakaļ, kavēties nedrīkst.

Nu priekšā ieplaka, tāds kā purvelis, ar nīkulīgiem bērziņiem, apsītēm un melnalkšņiem. Ap stumbriem dobuliņi. Vietām dobuļi arī ap dzeltena, grubuļaina ledus plankumiem. Kad Lācis grib tādām iet pāri, Anita nelaiž, dzen apkārt.

— Tur apakšā akacis, — Anita saka.

Bille nezina, kas ir akacis, bet jau pārāk nogurusi, lai prasnātu. Sūrst eglīšu appērtie vaigi, kājas salst pat trīskāršās vilnas zeķēs un liekas mitras, rokas dubultos cimdos arī salst, toties pierē un mugura slapja. Grūts tas ceļš uz suņu zemi. Bille sāk nožēlot savu iedomu. Kas zina, cik tā suņu zeme vēl tālu? Un vai vērts to redzēt? Varbūt tur nekā nav, tikai sniegā iesprausts kauls?

Anitai neko nevar teikt, viņa ieķērusies auklā un šņākdama valda Lāci, kas atkal raujas skriet.

Uzsmaržo dūmi, priekšā kaut kas kladz un blīkšķ, skan it kā cilvēku balsis.

Anita atspērusies cīnās ar Lāci, kas tagad slienas pakaļkājās.

— Nāc palīgā turēt! Ļaudīs mēs nevaram! Būs slikti!

Bille arī ķeras pie auklas. Lācis, uz trokšņa pusi lauždamies, sāk smīkstēt, tad rūkt un rādīt zobus.

— Tur jāiet ar līkumu, — saka Anita un mēģina Lāci virzīt sānis, bet nu sniegā nometas Lācis un velkams šļūceniski, gluži kā viņš pirmīt pa gatvi vilka Anitu. Lācis jau rūc pavisam draudīgi un šņakstina baltus ilķņus uz meiteņu pusi.

Caur eglēm vīd izcirtums un plaiksnās ugunskura blāzma. Tur tad arī kladzoņa un balsis.

— Meža cirtēji, — Anita nočukst. — Paskatīsimies!

Viņa ļauj Lācim iet kādu gabalu, kā viņš grib, — taisni uz ugunskuru. Pašā izcirtuma malā noslēpjas aiz resna stumbra un skatās.

Aiz ugunskura līkā mežinieki un šņakstina cirvjus. Apdarina baļķi. Kāds tievs un sīks velk zarus uz uguni, laikam puika.

Divi tuvākie vīri sagumuši pie egles un zāgē, trešais ar garu kāri i atspiedies egles stumbrā.

— Sargās! — nobrēc vīrs ar kārti. Zāgētāji palec nost. Egle sadreb, it kā vēl šaubīdamās, tad sāk svērties arvien ātrāk un ātrāk un ar varenu šalcienu krīt.

No smagā būkšķa pret zemi meitenēm pat elpa aizcērtas, rokas aizmirst auklu, un Lācis, auklas galu pa sniegu vilkdams, metas pie viena no zāgētājiem, kas jau atliecis muguru.

Zāgētājs pagriež galvu — nu redzamas spurīgās ūsas.

— Papiš! — noelšas Anita.

Lācis metas viņam klāt, lec pie krūtīm, plok atkal sniegā, luncinās un labinās, bet onkulītis paskatās uz auklu un bargi uzsauc: — Skuķi!

Slēpties vai bēgt nav vērts. Ar visu ceļa smagumu negribīgās kājās meitenes brien viņam pretī.

— Vai nav tēšami un mērcējami? — nosaucas otrais zāgētājs. — Tava Anita, Ernest?

— Mana jau, mana, — onkulītis atņurd, noraisa Lācim auklu un iebāž kabatā.

— Un tā trakā Rīgas spindzele! — nokliedzas puika pie ugunskura.

Citi mežinieki arī nāk tuvāk bārdamies.

— Grib, lai nosit, ko?

— Palīdīs zem krītoša koka — un viens redzējiens!

— Nu? — onkulītis nikni noprasa.

Anita mīnājas, iepūtusies un lūpas sakniebusi. Vaina un brāziens jāuzņemas Billei.

— Mēs tikai gribējām zināt, kur Lācis pa dienām pazūd. Mēs netīšām. Nezinājām, ka pie tevis.

Par suņu zemi Bille nesaka.

Lācis palecas un nolaiza Billei degunu. Viņš visu piedevis. Onkulītis groza Anitu un purpina:

— Nopērušās līdz padusēm. Kājas vienā ledū!

Zeķes patiešām aplipušas ar ledū sasalušiem sniega putnpuļiem.

— Nu tik pie ugunskura un lupināt ledu nost, kamēr nav sakusis. Un no ugunskura prom ne soli. Ašāk!

Pie ugunskura ir tas bļautīgais puika, bet jāiet vien ir.

— Dullās mušas! — puika ņirdz un plāj ugunī lielu egles zaru tā, ka dzirksteles vien pašķīst.

— Kas tavu kazu tirgū ved? — atcērt Anita.

Puika, jau pēc cita zara iedams, parāda mēli. Tik vien tā prātiņa.

Meitenes lupina no zeķēm un mēteļu malām sasalušo sniegu. Tas nemaz nav tik viegli, jo cimdos pavisam nevar, tie novilkti un sabāzti kabatās, plikie pirksti slīd un stingst, pumpuļi cieši iesaluši vilnas pūkās, neļaujas, toties sīkākie pamanās izkust un mērcē zeķes.

Vispār tāds ugunskurs liekas brīnišķīgs tikai pa gabalu. Tuvumā seju un pirkstus svilina, bet mugura salst. Vējš pūš no visām pusēm, vajā viņas, lai kur pamukušas, dzen dūmus un dzirksteles acīs. Bet iet no ugunskura prom nedrīkst, tas pieteikts stingri. Šodien jau diezgan izblēņojušās, brāziens mājās neizbēgams.

— Suņu princese! — Anita šņāc, ar slidīgu ledus pumpuļi cīnīdamās.

— Pati tāda! — Bille atcērt, bet saprot gan, ka atkal izgāzusies. Kauns, un žēl būs suņu zemes, kur ledus pilī suņu princese gaida savu princi.

Ledus pils nav. Ir tikai kūstoši ledus pinkuļi pie zeķēm, dūmi, dzirksteles un nekaunīgais puika ar egļu zariem. Tos viņš cērt ugunī tā, lai

meitenēm sliktāk. Un apsaukājas. Neko vairāk par dullām mušām. Rīgas spindzeli un mēles rādīšanu viņš izdomāt nevar, tomēr riebīgi tāpat.

Bille vairs necīnās ar apledojušām zeķēm. Lai kūst. Lai ir slapjas kājas. Lai sasaldējas un nomirst. Tad viņi raudās, bet būs par vēlu.

Bille iekož lūpā, lai neapraudātos pati, iedomājoties sevi baltā zārkā ar miršu zariņu saliktās rokās.

Pienāk onkulītis un iedod katrai maizes šķēli ar žāvētu, brūnām liesuma strēlītēm cauraugušu speķi. Maize uzsmaržo tik gardi, ka dzīve uzreiz kļūst gaišāka. Un, kad vēl zobi iecērtas žāvētā gaļā, ir jau pavisam labi un gaidāmais brāziens tik tālu, ka nav vērts ne domāt.

Pienāk Lācis — žēlām acīm mutē skatīties un kumosīņu diedelēt. Ugunskura blāzmā viņa sprogainās krūtis mirdz kā zelta bruņas, un uz spīdīgās galvas tik viegli iedomāties kronīša stīpu.

Bille pamet Lācim kamariņu. Lai arī viņam suņu zemē kāds prieks.

DIEVA MEKLĒŠANA

Būtu labāk aizvedusi bērnu uz Grīziņkalnu, lai pabradājas baseinā, — mammucis dažkārt saka.

— Uz Grīziņkalnu bērns ceļu zina bez manis. Aiziet un pārnāk, nopēries līdz matu galiem. Es jau varu viņu līdzī neņemt, ja tev nepatīk.

Bille ieķeras vecāsmātes rokā: — Līdzī gribu!

— Ejiet, kas man. Varbūt akurāt šodien to Dievu atrodat, — mammucis tad parausta plecus, vecāmāte nicīgi nošņācās, un viņas abas ar Billi aiziet.

Mammucis vecāsmātes pastaigas sauc par Dieva meklēšanu. Nez vai tā ir? Tiesa, ja kur Pestīšanas Armija sit bungas un dzied, vecāmāte ar Billi pietāj pulciņā, paklausās un pat izdziedās līdzī. Ja kādas baznīcas — vai tā ir katoļu, vai luteru, vai baptistu — durvis vaļā, viņas iet iekšā paklausīties un paskatīties. Luterus arī padziedāt, katoļos nē: tiem baznīcas augšā dzied kori, ļoti skaisti dzied, un vispār pie katoļiem ir skaisti un noslēpumaini.

Bet, kad mazā, plikā, netīrā zālē kāds vīrs priekšā runāja, runāja, kamēr sāka nesaprotamus vārdus klaigāt, daži zālē kliegt līdzī, viena resna sieva iekaucās: — Es Dievu redzēju! — nogāzās zemē un sāka raustīties kā krītamkailē, vecāmāte gariem soļiem gāja laukā un rāva Billi līdzī.

Pie durvīm viņu raudzīja apturēt kāda veča lipīgu balsi: — Māsa, vai tu jau aizej?

Vecāmāte atcirta: — Man te nekas nav pazudis, — un prom viņas abas ar Billi bija.

Ja vecāmāte meklētu Dievu, tad viņām būtu vajadzējis palikt šeit, kur tā resnā jau ieraudzījusi, bet nē, vecāmāte negaidīja, kamēr ieraudzīs pati, varēs krist gar zemi un raustīties.

Vecaimātei gan drīzāk patika būt tur, kur daudz ļaužu un ir, ko redzēt. Ja cilvēki biezi stāvēja ielas malā un skatījās uz mazpulku gājienu, vecāmāte izspiedās tur cauri, nostādīja Billi sev priekšā, apņēma ap pleciem, lai nepazūd, un skatījās uz mazpulkiem. Ja atklāja kādu pieminekli, vecaimātei arī vajadzēja būt barā, par armijas parādēm nemaz nerunājot. Viņas reiz bija pat Spilvē uz aviācijas svētkiem.

Tad gan mammucis negribēja laist, kiedza: — Bērnam jāredz, kā cilvēki sitas nost?

Vecāmāte sacīja, ka vienmēr jau nesitoties, mammucis atkal, ka visi Meža kapi pilni.

Meža kapos kādreiz iestaigāja no Brasas kapiem, kad bija vecamtevam puķes aiznesušas. Tur rindām vien slējās pieminekļi ar ērgli galā. Ērglis taustīja ar knābi aizlauztu spārnu, bet zem ērgļa iegarenā stikla rimbulī jauns, skaists, parasti smaidīgs puisis lidotāja formā. Daudz, daudz ērgļu un puisu. Visi ar lidmašīnām nositušies.

Bet Billei gribējās un gribējās līdzī: — Es neskatīšos, kā sitas! Es bāzīšu galvu vecaimātei aiz muguras.

Mammucis tad nosauca viņas abas par maitu kraukļiem, kas uz citu asinīm gaida, un atmeta ar roku.

Neviens toreiz Spilvē nenositās, lidmašīnas cēlās gaisā, izriņķojās un nolaidās, toties viņas uz turieni un atpakaļ brauca ar autobusu, tāpēc ka tālu un Billei grauza kurpes. Plikkājainu viņu vecāmāte līdzī neņēma un izejamās kurpes Billei bija pirkusi par savu naudu. Citādi vecāmāte braukšanu neatzina: cilvēks staigā, lai staigātu, nevis izsviestu naudu par spaidīšanos pārpildītā braucamrīkā.

Billei gan tā nelikās. Ja gadījās būt pie loga, Rīga tik jauki ritinājās garām un varēja vairāk redzēt nekā staigājot, kad jāskatās gan, kur kāju liec, gan, ka neuzskrien kādam virsū. Mammucis sacīja, ka apavu tā noplēsīšot vairāk, nekā biļete maksājot, bet vecāmāte tad atmeta galvu un noprasīja: — Tu man kādu apavu esi pirkusi? — un uz to mammucim nebija ko atbildēt.

Šodien Bille ar vecomāti gājušas ilgi un gari — pa Pērnavas ielu līdz Valmieras ielai, pa

Valmieras ielu līdz Ģertrūdes ielai, tad pāri dzelzceļam un Latgales priekšpilsētā iekšā. Pa ceļam nav gadījies ne piestāt un apskatīties, ne paklausīties vai padziedāt līdzī.

Arī te, Latgales priekšpilsētā, vairāk tādas koka mājeles vien, gluži kā Grīziņkalna apkaimē. Ja nu vienīgi cilvēku vairāk, runā viņi skaļāk un daudzu māju priekšā soliņi, tādi kā laukos — dēlis uz diviem blukšiem. Tur sēž un tērgā vecenes, bet vietumis jauni cilvēki arī.

Billei apnicis, viņa sāk činkstēt, ka nogurusi un kurpes berž. Vecāmāte laikam domā, ka tā varētu gan būt, nesauc Billi par mīkstmiesi un čarvānu, ko nevajadzējis ne līdzī ņemt. Noskata tukšu soliņu, un tur viņas apsēstas. Muguras atspiež pret mājeles dēļu sienu.

Vecāmāte atmetusi galvu, acis ciet, lai saule nespiež, un atpūšas. Arī nogurusi. Bille mēģina darīt tāpat, samiedz acis tik cieši, ka sarkani rimbuļi sagriežas. Vaļīgāk — negriežas, dzeltena pustumsa. Brīdi viņa tā mēģinās ar rimbuļiem un pukstošo pustumsu, tad sāk reibt galva. Bille taisa acis vaļā.

Tieši pretī ir vārti un vārtu vietā tāds kā garš, šaurs namiņš ar stikla logu. Aiz loga Jēzus ar svētīšanai paceltu roku. Garā seja un garā delna ar tieviem pirkstiem ir gleznotas, bet apkārt viss zeltītā, starainā kalumā ar sīku pērlīšu vijām. Nez kāpēc tā?

Zem Jēzus ķēdītēs iekārts mazs, caurumots trauciņš, arī zeltīts, un tur iekšā zibinās sarkanīga ugunīņa. Brīžiem pret logu apstājas sieva melnā lakatā vai bārdains vīrs — te daudz tādu ar bārdām. Grīziņkalna gan nav. Piestājējs tad met kmstus, klanās, laikam pat lūgšanu skaita, un beigās, vēlreiz pārkrustījies, iet pa vārtiem iekšā uz lielām, vaļējām durvīm celiņa galā.

Bille ieskatās — cauri kokiem saredzama balta baznīca ar ziliem un zaļiem torņiem. Tic lādi apaļi, pēc rutka ar saknīti gaisā, tikai saknīte beidzas ar žuburotu krustu. Krusti saulē spīd tā, ka acis žilbst.

Aiz vaļējām durvīm dobji un svinīgi ducina zema vīrieša balss. Vārdi nav saprotami. Tad iešalcas, uzgavilē koris, it kā atbildēdams vai apstiprinādams sacīto. Atkal balss. Atkal koris. Te vajadzētu paklausīties tuvumā, varbūt pat vārdus tad saprastu.

Bille piebiksta vecaimātei. Vecāmāte satrūkstas, nočāpstina lūpas un atver acis.

— Ko, laikam piemigu?

— Vecomāt, iesim iekšā! Tur koris. Dzirdi, cik skaisti dzied?

Izskatās, ka vecāmāte nu tikai ieraudzījusi stikloto namiņu, vārtus un

baznīcu aiz tiem, pablenž un nošņācās: — Manas kājas tur nebūs! Tie tak pareizticīgie! Tā viņi blēda cilvēkus iekšā ar eņģeļu mēlēm! Un kas galā? Pīga!

A! Tad šī ir pareizticīgo baznīca, kurā vecāmāte nesper kaju tāpēc, ka pati pareizticīga. Un vecātēva kaps tāpēc bez krusta, ka vecāmāte to astoņstūru blēdi uz kapa neliks ne sitama. Bille skatās uz asloņstūru blēžiem zilo un zaļo rutku galos. Billei tie liekas skaisti.

Vecāmāte slienās kājās un ņem Billi aiz rokas. — Ejam uz Daugavu. Pasēdēsim labāk pie ūdens, svaigā gaisā. Te jau pa gabalu pēc vīraka ož.

Tāda savāda smarža no baznīcas puses brīžiem uzvēdī gan, bet nepatīkama tā nav.

— Es nevaru paiet, — Bille činkst.

— Nupat vēl bijī iekšā gājēja, — bargi saka vecāmāte.

— Baznīcās sēž.

— Šajā te vis nesēž. Nav domāts, ka cilvēks varbūt noguris, tālu nācis. Tikai kājās vai ceļos uz aukstas akmens grīdas. Un ar pliku galvu meitieti nedrīkst iekšā iet. Kur tev melns lakats? Un krievu krustu mest māki?

Krievu krustu mest Bille nemāk, un melna lakata viņai nav. Vecaimātei gan bārkstains zīda lakats ar ieaustām puķēm, bet balts.

Negribīgi Bille slāj vecaimātei līdzī. Kad sāk par kājām runāt un domāt, tad sāp neganti.

— Grauz, — Bille žēlojas.

— Tos dažus soļus jau nu izturēsi, — saka vecāmāte.

Dažus! Aiz dažiem nāk atkal daži, un gals nav paredzams! Bille sāk klusītēm raudāt, tomēr ar gudru ziņu tā, lai vecāmāte gan dzirdētu, bet pārāk nesadusmotos.

Vecāmāte dzird. Ieraudzījusi kārtaino bārdaini, nu jau pie saldējuma mucas, viņa ved Billi klāt un nopērk vienu mazo. Ripiņās iespiesto pikuci riņķī griezdamai, lai iztīrī vajag ar steigu un piedomāšanu, citādi vēl kāda pile garduma nokritīs zemē. Par sāpošām kājām domāt vairs nav laika. Bille tek vecāimātei līdzī, lāgiem pat palēkdamās.

Kad no saldējuma atlikušas tikai divas mazas vafeļu ripiņas, ko var iebāzt mutē uzreiz, ielas galā paveras plašs zilums. Daugava! Vēl dažumdaži un sazin cik soļi — nu, kad saldējums apēsts, kājas atkal sāp, — līdz viņas apsēžas uz akmeņiem pie paša ūdens.

— Aujies nost, — vecāmāte saka, — un rādi šurp tās savas kājas.

Bille novelk kurpes un zeķes. Vecāmāte pacilā katru kāju, apskatās.

— Sarkans vien. Ne vēl tulznu, ne asiņu. Pamērcē ūdenī, pāries.

Bille nolaiž kājas ūdenī. Nu ir patiešām labi, tik labi, ka jāsāk kājas plunčcināt un vicināt, kamēr papēdis no visa spēka atsitas pret akmeni, un Bille pilnā kaklā iebrēcas.

— Velns tevi dīda? Nevari sēdēt mierīgi?

Jautājums nenožīmē, ka Billei jāatbild: nē, nevaru! Un vai nedrīkst pabradāties? Ieskatījies konservu bundžās, stiklos un sazin kādā dražā zem seklo krasta vilnīšu nīrboņas, Bille redz pati, ka te nav bradāšana. Sagriežīsies pie pirmā soļa.

Vecāmāte arī skatās ūdenī.

— Cilvēks ir un ir pats netīrākais lops pasaulē. Ij cūka aizgaldā tikai vienu kaktiņu saviem mēsliem ierīko, bet cilvēkam jāmēslo visur, kur vien viņš pagriežas. Tik skaista vieta būtu, bet nē, ķēzījies katrs, ko jaudājis.

Jā, vieta būtu skaista ar vītoliem, akmeņiem un maura laukumiņu pastarpu baltai smiltij, bet visa vienos papirosu galos, sauleņu čaumalās, papīros, stiklos. Pat kāda veka tupele atņirgusi uz Billi atlēkušo tapiņu zobus.

— Tur tālāk ir tīrs. Paiesimies?

— Tāpat netīrs, tikai no šejienes nevar redzēt. Paskaties labāk, kā ritenkuģītis brauc uz Doli!

Kuģītis ir balts ar plīvojošu karogu pakaļgalā. Billei redzamajā puse apaļš, arī balts, pārjums. Zem tā riteņa lāpstīņas sparīgi cērtas ūdenī. Putas vien griežas. Kad kuģītis gabalu garām, uzsitās vilņi un samērcē Billei brunču malu. Vecāmāte, par laimi, nav pamanījusi, citādi rātos. Atkal Bille būtu vainīga, ka tāds kuģītis taisa vilņus.

— Šis vēl no cara laikiem te čukājas pa Daugavu, — saka vecāmāte.

— Pastāsti par cara laikiem un kā tavai mātei ar krievu baznīcu izgāja.

— Cik nav stāstīts...

— Nu, vecomāt! Tu pati saki: man pa vienu ausi iekšā, pa otru ārā. Un atkal es nezinu.

— Vērts stāstīt, lai tūliņ pa otru ausi ārā?

— Vecomāt, es aizbāzīšu to otru ausi ciet, lai paliek galvā.

Bille iebāž pirkstu ausī, vaļā atstādama tikai to, kas vecāsmātes pusē.

— Ak tu čarvāns tāds! — smejas vecāmāte. Es jau pati nemaz tik smalki nezinu. Manis vēl nebija pasaulē, kad tas sākās. Es jau pastarīte.

— Kas ir pastarīte?

— Pēdējais bērns, kas ģimenē piedzimis. Cikreiz var teikt? Atkal un atkal nezini!

— Zinu. Es tikai tāpat...

— Ja man būtu tik caura galva, es varētu pastāstīt to vien, kā luteru bērni skolā mūs par krieveļiem nerroja. Ko no mātes dzirdējusi, ne domā neatcerētos.

— Bet tev nav caura galva! Tu atceries. Nu, vedomā! Es arī gribētu, lai man tik laba galva kā tev, bet nav un nav, — Bille viltīgi nopūšas.

Tas līdz.

Vecāmāte atmet savu labo galvu bārkstainā zīda lakatā un, pāri Daugavai skatīdamās, runā.

— Bijis tā, ka kronis uzcēlis pagastā krievu baznīcu un mācītājmāju. Tik žigli kā nekas pagastā nebijis būvēts. Mācītājmājā apmeties bārdains pops un izsludinājis, ka visiem, kas pāriešot ķeizara ticībā, ķeizars došot zemi. Bet mani tēvs, māte bija kalpi ar daudziem bērniem, un zemes viņiem gribējās ļoti, lai varētu paši sev, ne citiem strādāt, lai dzīvotu kā cilvēki un varbūt pat bērnus paskolotu. Māte tūlīt uzdegusies ķeizara ticībā pāriet. Tēvs gan šaubījies, teicis, ka visa zeme, cik pagastā esot, jau kādam piederot. Uz mākoņa tā krievu baznīca šiem iemērīšot, vai? Bet māte nē un nē! Nebūtu ko dot, tad nesolītu, un ja ne šajā pagastā, tad citā. Maz viņi pa Vidzemes pagastiem mētājušies? Saimnieki jau bērniem svētītus kalpus ņem tikai tad, kad vieniniekus pavisam nevar dabūt. Un dabūt nevar paši tie sliktākie. Vai nav vienalga, kurā pagastā?

Nu, tēvam jau ģimenes lietās nekādas teikšanas tāpat nebijis, viss allaž pēc sievas prāta, pārgājuši tais krievos. Pavasarī tas noticis, kad lauki apsēti, un kas apsētu dalīs? Tāpēc arī negaidījuši un neprasījuši tūlīt pēc kristīšanas. Uz rudzu sējamo laiku gan tā kā grasījušies, jo rudzi visa pamats, naciesi tagad, nākamais gads bez maizes. Bet pirmo gadu izsistos, lai jau!

Vēlu rudenī, kad saimniekiem viss līdz pēdējai kāpostu galvai novākts, tad gan gājuši pie popa prasīt solīto zemi.

Pops teicis, ka baznīca meklējot. Tiklīdz atradīšot, tā arī došot. Un kāpēc viņi tikai par zemi un zemi vien, bet uz dievkalpojumiem nenākot? Atbildējuši, ka saimnieks katru reizi vis nelaižot, kalps ir kalps, kur viņam vaļa? Būšot paši saimnieki, kā solīts, tad jau nāksot.

Patiesībā mani tēvs, māte tajā pareizticīgā būšanā nevarēja ielauzīties. Nu labi, svecīti paturēt, pie svētbildes lipināt, krustus mest... Bet tad viņiem agra rīta dievkalpojumi, tad vēla vakara, tad nakti cauri — un divpadsmit verstis kājām uz baznīcu nācis, tikpat atpakaļ jāiet — nepiesēdīsi, nav kur. Un gavēni! To jau tikai tāds varēja, kam vispār nav jāstrādā! Kas tu vairs par strādnieku, dienu un nakti pa baznīcu nomuldējies un vēl gavēņos pavārdzis?

Galū galā uz baznīcu gāja draudzes nodokli nomaksāt un bērnus kristīt vai bedīt, jo zemi tikpat neiedeva, taisnība izrādījās tēvam.

Pēc dažiem gadiem liels krievu baznīckungs braukājis pa Vidzemi draudzes pārlūkot, un visi brēkuši, mana māte arī, lai viņus laiž luterus atpakaļ, ja zemi nedod. Bet baznīckungs viņus tikai kauninājis: kā šie laicīgu labumu dēļ savu ticību nolieguši un cilā pārgājuši? Tādi no Dieva mutes vispār izspļaujami, ne vēl zeme viņiem dodama!

Luteri viņus atpakaļ neņēmuši. Vai negribējuši, vai krievu valdība liegusi. Kod nu pirkstā! Jo tā bija darba cilvēkam vispiemērotākā ticība. Svētdienas rītā, ja laiciņš labs, aizstaigā uz baznīcu, pie viena ļaudīs pagrozies, saspried, kas spriežams, un ej atkal mājās. Ja uz baznīcu netiec, palasies kādu brītiņu svētos rakstos, pa vakariem tēvreizi noskaiti un liecies uz auss, lai no rīta var atkal strādāt.

Negāja mani vecāki vairs baznīcā. Es izaugu, tāpat negāju. Apprecējos ar Ādamu, viņš tāpat kalpa cilvēks un pareizticīgs, kas cits mani būtu ņēmis? Kaut gan labs vīrs viņš bija, nav ko brēkt. Pēdējo reizi tajā baznīcā iegāju, kad Olgu kristījām. Pēc tam manas kājas tur nav bijis un nebūs.

— Tavā laikā luteri arī neņēma atpakaļ? — Bille, kājas plūncinādama, jautā.

— Nezinu. Neesmu prasījusies. Gan jau tāpat blēži. Slīpētāki. Sola tikai debesu valstību. Kas nekaiš solīt? Neviens no turienes nav pārnācis un pastāstījis, kas tur ir un vai maz ir. Un, ja ir, vai

tādiem kā mēs? Gan tur arī kungi priekšā. Kas jau peld pa virsu, tas peld i šajā saulē, i viņā. Kungiem vaļas Dieva priekšā visādi izluncināties, man spēka tik paliek pāri kā vakaros tēvreizi noskaitīt. To tad noskaitu. Lai ņem par labu.

Tā ir. Kad vecāmāte pie viņiem dzīvo, skaita tēvreizi pali un Billei liek. Kad vecāsmātes nav, Bille neskaita. Ja nu vienīgi trakā nerezē lūdzas un

solās turpmāk ticēt un skaitīt, bet, kad briesmas pāri, aizmirst atkal. Un vai Viņš darījis, ko Bille lūdz? Nemūžam!

Vecāmāte atmetu galvu un vēl stīvāku muguru brīdi skatās pāri Daugavai, tad noprasa: — Būsi atpūtusies? Varam iet?

— Laikam, — Bille šaubīgi novelk. Atpūtusies viņa ir gan, pat drusciņ sagarlaikojusies, jo vecāsmātes stāstu sen zinājusi no galvas, bet nekādos tālākos ceļos vairs negrib doties, tikai mājās un ēst. Tāpēc labāk īpašu spirtumu nerādīt.

— Nesāp vairs?

— Drusciņ.

— Man kājas apautas, paskatīšos kādu ceļmallapu. Tu pasēdi un pagaidi.

Ilgi Billei nav jāgaida. Viens redzējiens, kad vecāmāte jau atpakaļ ar ceļmallapām, noskalo tās Daugavā, apliek Billei ap papēžiem, rūpīgi piegludinādama un iztaustīdama, pati uzvelk viņai zeķes un tad kurpes.

— Celies un raugi, kā ir!

Ir ļoti labi, bet Bille nopūšas: — Būs jāiztieks, — un sper tādu gurdeni soli.

— Pabrauksim kādu gabaliņu ar tramvaju, — saka vecāmāte.

Bille laikus attopas nepalēkties aiz prieka, ko zi, vecāmāte vēl pārdomās un visu to garo gaisa gabalu vajadzēs kājām iet. Un Billei tā patīk braukt!

Gribēto drīzāk, tūlīt! Skriešus būtu Bille uz tramvaja pieturu aizskrējusi, vēja spārniem lidojusi, bet nē — velkas vecāimātei iepakaļ un, ja vecāmāte atskatās, sāpīgi saviebj lūpas. Drošs paliek drošs.

Tantiņa parādījās almērcēšanas dēļ. Tukšas piena pudeles, krūzes un bļodiņas mammucis nemazgāja uzreiz, bet ielēja ūdeni un nolika, lai atmirkst. Papucis to savukārt nevarēja ciest, tāpēc uz viņa pārnākšanu atmērcējamus traukus parasti nomazgāja, un, ja šāda vai tāda iemesla dēļ nepaguva, papucis pacēla balsi. Trauku atmērcēšana bija vienīgā, kuras dēļ viņš balsi pacēla pirmais. Citkārt balsi pirmais cēla mammucis.

Tovakar viss likās tik labi. Virtuvē gardi smaržoja pēc sautētas gaļas, kartupeļi gatavi un pārsegti ar divieli uz siltās plīts. Sautēta gaļa nebija katras dienas ēdiens, bet vecāmāte to gabalu dabūjusi gandrīz vai par velti, jo tik treknu neviens cits nepircis. Mammucis liekos treknumus nogriezis, iztecinājis taukos un ielējis māla krūzītē — noderēs cepšanai. Krūzīte, no karstuma sīki spindzēdama, stāvēja galda malā, kur citkārt atmērcējamie trauki.

Vecāmāte istabā uz. tahtas bija iesnaudusies — viņai uznāca tādi īsi snaudieni. Mammucis grieza baltas cakas virtuves plauktiņam un klusi dziedāja. Knikstēja šķēres. Uz vaskadrānas bira sīkas papīra zvaigznītes. Bille vāca zvaigznītes un lika tukšā papirosu kārbīnā: būs sniegs, kad viņas Saulcerīte gulēs stikla kalnā.

Papucis pārnāca smaidīgs un skaidrā prātā. Un tad ieraudzīja krūzīti.

— Ā! Atmērcējam? — papucis iebļāvās, paķēra krūzīti un gāza izlietnē. Mammucis noelsās vien. Durvīs parādījās vecāmāte, miegainas acis mīkšķinādama.

— Pilna māja sieviešu, nevar vienu krūzīti izmazgāt! — brēca papucis.

— Tik vien darba, kā mani lamāt! Es velku kā vezuma zirgs! Visas man kaklā, visas rej! Ja tev nav laika, tas vecais grenadieris nevar kādreiz pirkstu pakustināt? Mērcētājas!

Vecāmāte izslējās visā garajā augumā, paskatījās baltām acīm.

— Nebrēc. Būs par vienu mērcētāju mazāk. — Durvis aizcirtās, un istabā icšķirkstējās no patahtcs velkamais čemodāns. Ies projām. Vecāmāte vienmēr tā. Tiklīdz kāds vārds nav pa prātam, čemodānu rokā un prom. Sākumā Bille ik reizes rūgti raudāja, tagad pieradusi.

— Trakais! Tic bija aitas tauki. Tagad izlietne ciet, — aizkritušā balsī teica mammucis.

Papucis ieskatījās izlietnē. Nelikās. Pagrieza krānu. Ūdens negāja lejā.

— Jūsu mūžīgās mērcēšanas dēļ, — viņš jau klusāk nošķendējās.

— Un tu vēl uzlaidi aukstu ūdeni virsū, — mammucis sacīja.

— Kā tad! Es! Mūžīgi es! Nebūtu manis, tad gan jums labi klātos. Tad jūs dzīvotu cepuri kuldamas! — Bet papuča balss vairs nebija pacelta un uzstājīga, drīzāk nobijusies.

— Jāmēģina ar karstu, — tcica mammucis, kūra plīti uguni un uzlika ūdens katlus sildīties. — Atkal malka jātērē.

— Un kas to malku pelna?

— Nezinu, nezinu. Šo te riņķi pirka mana māte. Gaļu vakariņām arī. Kamēr ūdens silst, labāk paēdam. Lai neatdziest. Auksta aita nav galīgi ne pēc kā.

Mammucis salika galdā traukus, pavēra istabas durvis. — Nāc vakariņās!

Vecāmāte kravāja čemodānu, neatbildēja un nenāca. Gaļu ēda gariem zobiem. Bez vecāsmātes.

Pie virtuves durvīm klauvēja.

— Lūdzu, — atsaucās mammucis.

Ienāca Klūge no augšējā stāva. Viņa dzīvoja viena pati divās istabās un bija dāmu šuvēja, bet nekādas dāmas pie viņas nenāca, tikai kungi. Laikam to dāmu vīri.

— Man nefunkcionē izlietne, — Klūge tcica. — Jums arī? — Viņa pameta acis Gūtmaņu

izlietnē, ieraudzīja stāvošo ūdeni. — Ā, tāpat nefunkcionē. Iešu pie saimnieces. Ja māc īri prasīt, lai gādā par kārtību.

— Pagaidiet, mēs mēģināsim ar karstu, — mammucis bilda.

— Muļķības! Kāpēc jums jāpūlas? Es viņai rādīšu! — Klūge kareivīgi nošūpoja garo, puķaino rītasvārku.

— Mums gadījās... — papucis iesāka, bet Klūge neklausījās.

— Nav ko pazemoties tās prastās personas priekšā! Iri maksājam mēs!

Un projām viņa bija. Tikai salda, asa smarža, it kā maijpuķes, it kā jasmīni palika virtuvē.

— Rādītāja! — Mammucis atrāva logu.

— Šuvēja atradusies! — papucis ar rokām vicināja Klūges smaržu no virtuves laukā.

Izklausījās, ka viņi ar mammuci būtu salabuši.

Bet karstais ūdens nelīdzēja. Kūpēja izlietnē, un pa virsu peldēja tikai daži tauku rimbūļi. Tauki bija iesaluši kaut kur dziļāk.

Klauvēja atkal. Šoreiz saimniece. Arī viņa paskatījās izlietnē, pašķobīja lūpas un novilka: — Protams...

— Piedodiet, kundze, — papucis teica. Es pārskatījos. Domāju, ka krūzītē ūdens, un izlēju. Bet tie izrādījās tauki.

— Jums, Gūtmaņa kungs, jau tā vieglāk pārskatīties, — saimniece nelāga smīnēja. — Kādreiz pat durvis sajaucat. Cilvēki sūdzas. Man jūs vispār vajadzētu izlikt. Man te solīdi īrnieki dzīvo.

Papucis nosarka un sažņaudza pirkstus dūrēs, bet neko nesacīja.

Durvīs parādījās vecāmāte ar čemodānu rokā un grozu elkonī. — Lieciet vien laukā! Jums jau gribētāji rundā stāv uz šito ūķi, kur gaisma ne dienas vidū neiespīd, pagraba durvis līdz logam, lai katrs var lūrēt iekšā vai iekāpt, gaitenī spuldzītes nekad nav! Re, es eju pati, bez jūsu izlikšanas! Un šie arī aizies, redzēsiet! Meklējiet tad vēl kādu šuvēju. No tām, kas pa tumsu šuj. Būs solīda īrniecc!

Vecāmāte stalti izgāja cauri virtuvei un neatsveicinājusies aizcirta durvis. Mammucis laužīja rokas.

Saimniecei noraustījās kārpa uz vaiga — blondi sprogaina, kā viņas pakausī savītie mati, bet par izlikšanu viņa vairs nerunāja. Tagad jāsaucot meistars; par vakara darbu meistars prasot divtik, un rēķinu vajadzēšot maksāt Gūtmaņiem. Tā. Un arī saimniece aizgāja.

Drīz pēc tam bija dzirdams, kā pagrabā kladzinās meistars, bet mammucis salika bļodā neapēsto gaļu un kartupeļus. Sildīs brokastīs.

Rēķins sanāca liels, vecāmāte, kas varētu izlīdzēt, aizgājusi, un vēl parādi pie Bānīša. Nolēma izdot gultasvietu. Arī atspaidis. Tā pēc dažām dienām viņu mājās parādījās tantiņa.

Sētā iebrauca svešs ormanis. Izkāpa plata, vēderaina, uz pusi salīkusi veča ar spieķīti un platu, vēderainu somu apsūbušā ķēdītē. Ormanis izcēla

no ratiem lielu, ērmotu kasti — it kā klūdziņu grozu, it kā pītu čemodānu — un nesa pakal. Mammucis izskrēja pretī, citādi pa to tumsu neatradīs īstās durvis. Bille ierāvās kaktiņā. Viņa no tās melnās neko labu negaidīja.

Bet melnā kā nāca, tā pirmo ieraudzīja Billi.

— Labdienu padot nemāki?

Atradusies! Labdiena jādod tam, kas nāk iekšā. Bille blenza caur pieri un neteica neko.

Ormanis ienesa istabā ērmoto grozu. Tas izrādījās tik liels, ka Billes gulteli vajadzēja pagriezt šķērseniski, citādi nebija, kur likt. Mammucis norāva ielāpu, ārdīkļu un citas kaudzes no plauktiņa — jāizbrīvē īrniecci — un salika Billes gultā. Kur nu Bille gulēs?

— Dodiet man trīs karamos, — veča sacīja, celdama lielā groza vāku.

Mammucis nosarka: — Tie nav izņemami.

Veča ieskatījās skapī: — Sitic?

Skapja šķērsim bija apmestas auklu cilpas, un cilpās iesieti taisni kociņi. Tādus pakaramos papucis bija uztaisījis pats, lai nav jāpērk.

— Es tik augstu nevarēšu rokas pacelt.

— Pasakiet, kad vajag. Es iekāršu un izņemšu, — (oli laipni sacīja mammucis. Tai — laipni, bet Billei tūlīt: — Beidz te trīties pa kājām! Taisies, ka tiec! Ka es tevi vairs acīs neredzētu!

Bille sāka brēkt pilnā kaklā. Nu viss bija skaidrs. Viņai jāiet prom no mājas pavisam.

— Vēl kauksi? Tāpat galva iet riņķī! Pazūdi! — uzkliedza mammucis, stiepdams uz otru istabu lielo podu ar mājassvētību, jo veča sacīja, ka mājassvētību nevarot turēt pie gultas, tā nosūcot spēku.

Bille izvilka no pagultes savu mantu kasti, uzsvieda uz pleca goda kleitu un brēkdama aizgāja. Nevienam viņa vairs nebūs pa kājām! Neviena viņu vairs neredzēs!

Sētā bija tikai Jančelis.

— Mani izdzina no mājām! Pavisam!

— Nevar būt.

— Var gan. Vēl teica, tā ka es tevi vairs acīs neredzētu!

— Dumjā! Man to saka trīsreiz dienā. Mamma jau nemaz tā nedomā.

— Un tavā vietā arī ņem svešu veceni?

Svešu veceni Jančeļa vietā viņa mamma nekad nebija ņēmusi. Jančelis kļuva domīgs.

— Tu neredzēji, kā viņa atbrauca ar savu kasti?

Jančelis bija redzējis. Nu arī viņam skaidrs.

— Neraudi. Mums ir pašiem sava māja. Tu varēsi tur dzīvot visu laiku. Un es tev nesīšu ēst. Mamma iedos. Mana mamma ir laba, kad es viņu nekaitinu.

Pret Sviptcs nameļa sienu bija atslēgta smagā ormaņa ratu apakša be* riteņiem un ilksīm. Starp nameļa sienu un ratapakšu bija slīpa, it plaša sprauga, kur varēja ieiet gandrīz nepieliecoties. Tur Jančelis un Bille spēlēja "pašiem savu māju", kad citu nebija sētā. Ja parādījās puikas un sāka apsaukāties par brūtgānu un brūti, tad gan Jančelis izlikās, ka viņš tādu Billi nemaz nepazīst, un aurēdams aizskrēja daudzīties ar puikām. Bet tā bija tikai izlikšanās, Bille saprata un neņēma ļaunā.

Mierīgās reizēs viņiem te bija labi. Jančelis gāja maizi pelnīt, Bille saimniekoja mājās, te bija kaste par galdiņu, kaste par plīti, Jančeļa sameistarots sols, plauktiņi un pāris naglas, kur šo to uzkārt.

Balsī Bille vairs nebrēca, tikai šņukstēja, kad Jančelis pasita padusē viņas mantību un nesa uz pašiem savu māju.

— Un kur es gulēšu?

— Ja mamma izsvieda tevi, tad viņai vairs nevajag arī tavu gultu. Izsviedīs, un mēs ienesīsim te.

— Mammucis nekad neko nesviež laukā. Tikai mani. — Un Bille atkal sāka brēkt.

— Nu tad es sameistarošu. Un tagad es tev atnesīšu kaut ko ēdamu.

— Man negribas, — Bille šņukstēja.

— Nav nekāda negribēšana. Jāēd, lai ir spēks, — Jančelis teica kā slimniecei un aizskrēja.

Kam Billei spēks? Bille pakāra goda kleitu uz naglas, nosēdināja uz plauktiņa Saulcerīti. Vairāk nekā ko darīt nebija. Saulcerīte pret ratapakšas aptrupējušo dēli izskatījās tik bēdīga, ka Bille iešņukstējās vēl gaužāk. Viss bija pagalam.

Spraugā parādījās Valtraula ar mūžīgo spainīti un lāpstīņu, asarām acīs un kantainu, brēkšanai gatavu muti. Valtraula katram raudāja līdzi.

— Ko tu raudi?

— Mani izdzina no mājām.

— Neraudi, Billīt mīļā, tikai neraudi! — Valtrauta apkampa Billi. Lāpstiņa dūrās Billei sānā, bet kas ir lāpstiņa? Raudāja abas.

— Par ko izdzina?

— Mammucis paņēma manā vietā svešu, melnu veceni!

— Nevar būt.

— Var gan! Ej paskaties.

Valtrauta šņukstēdama aizskrēja. Pēc mirkļa Bille dzirdēja, kā Valtrauta uzdipina pa pagraba durvīm, aizblīkšķas logs, nogrāb lāpstiņa, kaut ko uzbrēc mammucis.

— Nu, ir? — noprasīja Bille, kad Valtrauta bija atpakaļ.

— Ir, — Valtrauta drūmi sacīja.

— Ko viņa dara?

— Sēž un skatās uz rokām.

Tas bija tik drausmīgi, ka viņas pat vairs neraudāja. Un Bille jutās drusciņ lepna, ka ar viņu noticis kaut kas tik neiedomājami briesmīgs. Vai citu kādu māte izdzinusi uz mūžīgiem laikiem? Vai cits kāds dzīvos pats savā mājā zem raspuskas? Tikai Bille!

Valtrauta virpināja lāpstiņu un domāja, kamēr izdomāja.

— Es iešu pie savas mamma. Varbūt viņa paņems tevi, lai man ir māsa. Paps vienmēr saka, neesot labi, ka bērns aug viens.

— Mani lava mamma neņems. Ja vēl kādu citu, — Bille vienaldzīgi sacīja. Valtrautas mamma jau bija ļoti laba un vispār, bet Bille nevarēja iedomāties sevi par viņas meitu un Valtrautas māsu. Viņai labāk paliktos dzīvot pašai savā mājā, kur citi bērni nāktu pie viņas ciemos.

Valtrauta tomēr aizskrēja runāt ar mammu. Toties Jančelis klāt ar baltmaizes šķēli, kurai virsū uztriepta kaut kāda sarkana putra.

— Kas tas ir? — Bille aizdomīgi jautāja.

— Brētliņas tomātos. Garšīgas. Ēd!

Bille piesardzīgi nokoda kumosu — viņa tādas brētliņas nebija ēdusi — un ar varu noturējās neizsplāvusi.

Jančelis nebija manījis, kā Bille mokās ar kumosu.

— Es iešu pie lavas mamma gultu prasīt, — viņš tcica un aizskrēja.

Bille žigli izkašāja smiltīs zem kasies bedrīti, apraka nelaimīgo brētliņmaizi, nomīdīja zemi un uzstūma kasti atpakaļ. Sacīs, ka apēdusi.

— Bille! Nāc mājās! — sētu pārskanēja mammuča balss, un Bille skrēja.

Durvīs viņa sadūrās ar Jančeli, kas nikni uzņāca: — Izdzītā zoss! —

bet kāda viņai vairs daļa gar Jančeli?

— Tantiņa nu ir iekārtojusies, — mammucis tcica. — Mazgā muti! Strīpaina kā indiānis.

Atradusies tantiņa! Bet sirds bija tik viegla, ka Bille nomazgāja muti pat ar ziepēm, lai gan tas nemaz nebija pieteikts.

Billes gulta atkal iegriezta vecajā vietā, tantiņas pītais čemodāngrozs pie loga, kur agrāk stāvēja mājassvētība, tantiņa sēdēja un skatījās uz rokām, Bille skatījās uz tantiņu, ik pa brīdim piešļūkdama sānisku pussoli tuvāk.

Ja ielūkojās, tantiņas melnie brunči nemaz nebija melni, bet tādi pazaļgani, vīļu vietās pat gandrīz balli. Un it kā peļu smaka tiem brunčiem.

Ja tantiņa noņēmusies skatījās uz klēpī saliktām rokām, Billei arī jāredz, kas tur tik īpašs.

Dzelteni pelēkā, krunkainā āda tumši brūnos lāsumos likās rokām par lielu visur, tikai ne pirkstu locītavās. Locītavas bija resni, spīdīgi bumbuļi, tur āda par mazu, uz diviem bumbuļiem pat pārplīsusi un čulāja.

Tantiņas mati, tik plāni, ka veselām strīpām cauri spīdēja āda, bija sapīti auklas tievā bizītē un saritināti mezgliņā, ne lielākā par tiem locītavu bumbuļiem. Seja vienās grumbās, gan dziļās, gan sīkās, un treknos, melnos punktus. Sevišķi daudz to punktu bija uz lielā deguna, īpaši uz milzīgajām nāsīm. Tādas Bille savu mūžu nebija redzējusi.

— Kāpēc tev tik lielas nāsis? — Bille noprasīja.

Tantiņa pacēla uz Billi dzeltenas krupja acis.

— Tāpēc, ka man bērnībā pirksts pa degunu vien dzīvoja. Tev arī būs tādas.

Bille sabijusies izrāva pirkstu no deguna.

Tā viņi sāka dzīvot visi kopā, katrs ar saviem darbiem un darīšanām. Tikai tantiņa neko nedarīja. Vispār neko. Tas bija jocīgi.

No rītiem viņa apgērbās, gāja uz kiosku un pirka Jaunākās Ziņas. Pārnākusi apsēdās un vairākkārt izlasīja melni ielogotos miršanas sludinājumus. Neko citu viņa nelasīja. Pēc tam avīzi varēja ņemt, kas gribēja. Tikai reizēm viņa kādu sludinājumu izgrieza un ielika papes kārbīnā, kur glabāja fotogrāfijas un šādus tādus sīkumus piemiņai.

— To kungu es pazinu, — tantiņa tad sacīja. — Viņš nāca pie maniem kungiem. Mani kungi bija augsti un bagāti, pie viņiem nāca daudz smalku cilvēku.

Avīzē tad palika caurums un bieži tur, kur otrā pusē labs lasāmais. Bet žēloties nevarēja, jo citādi jau viņi avīzi nedabūtu nemaz.

Izlasījusi miršanas sludinājumus, tantiņa visu dienu sēdēja un skatījās sienā vai uz klēpī saliktām rokām. Kā viņa varēja tā nosēdēt?

Pie galda gan viņa nāca, jo par ēdienu arī maksāja tāpat kā par apmazgāšanu. Mammucim nu uzradās vēl vairāk darba, jo tantiņa bija smalka, visam vajadzēja būt spodram. Viņa ēda ar nazi un dakšīnu. Labi vēl, ka mājās bija nazis un dakšīna ar uzrakstiem "Zagts Rudzīša restorānā". Tikai tantiņas pumpulainās rokas, melni punktotā seja un milzīgās nāsis nesaderējās ar to smalkumu.

Arī prātīga izrunāšanās ar tantiņu nevedās.

Bille jautāja: — Kāpēc tu lasi tikai miršanas sludinājumus?

To varētu skaidrot gari un plaši, bet tantiņa sacīja: — Kad būsi manos gados, arī lasīsi, — un atkal skatījās uz savām rokām.

Nu nē! Bille nekad nebūs tantiņas gados — līka, melna, krumšļaina! Kas tur par prieku lasīt miršanas sludinājumus un skatīties uz rokām?

Runīga tantiņa bija tikai retumis, kad piecēlās un izgāja sētā līdz Švipstes namelim. Tad viņas sēdēja uz ārdurvju sliekšņa, nevis istabā, un skaļi trieca vāciski.

Tas bija dumji un ākstīgi. Abas latvietes, bet runā vāciski, lai visi dzird, cik šīs smalkas. Atradušās lielmātes! Vienai rokas bumbuļos sarautas, otrai no mūžīgām ballām balti sačervelējušās, jo Švipste bija veļas mazgātāja.

Valtrauta ar saviem vecākiem gan arī mājās runāja vāciski, bet viņi bija īsti vācieši. Toties ar citiem sētas ļaudīm viņi runāja skaidrā latviešu valodā, ne tā kā baroni anekdotēs un pasakās. Viņi nestūma mākoņus ar degunu tāpēc vien, ka vācieši. Bija laipni un pieklājīgi cilvēki. Un Valtrautas mamma allaž pacienāja sētas bērnus ar kādu garšīgu cepumu.

Švipste un tantiņa bija tās, ko sauca par kārklu vācietēm, un negods krita arī uz Billi, jo pie Billes tantiņa dzīvoja gultasvietā. Billei bija liels kauns, kad tantiņa sēdēja uz Švipstes sliekšņa un pļeperēja vāciski. Vai no sēlas jāmūk. Īpaši kad Frīdis piesējās: — Ei, tu, dille—pētersille, pastāsti

man arī kaut ko pa vāciskam!

Valtrauta tad cēla galvu no savām smilšu kūkām un jautāja: — Ko tu gribi zināt vāciski? Es varu pateikt.

Valtrauta bija nopietna meitene un nekādu apcelšanos nesaprata. Tik nopietna, ka pat Frīdim vajadzēja sakaunēties.

Reiz Bille gadījās blakus, kad tantiņa izkravāja no papes kārbas fotogrāfijas un miršanas sludinājumus. Bille piebāza degunu skatīties. Svešie kungi, dāmas un miršanas sludinājumi tikai garlaikoja. Bet tur bija arī melnbalti rūtota parka lupatiņa, ne lielāka par fotogrāfijām.

— Tā no Serbijas. Kungi ņēma mani līdzī. Es biju laba kalpone, — teica tantiņa un iedeva Billei lupatiņu pataustīt.

Billes mājās un laukos pie Anitas daudz ko šuva no parka — tā bija lēta, silta drāna, un papucis pa ziemām valkāja parka kreklus, bet tik biezu, tik dūnainu parki Bille nekad nebija redzējusi.

No tās reizes vārds Serbija Billei nozīmēja rūtainu, biezu parki.

Tantiņa piestūma Billei fotogrāfiju ar pelēkiem cietokšņa mūriem un pelēku upi tālu lejā.

— Skaties, Donava.

Tas nekustīgais pelēkums nu gan nevarēja būt Donava! Mammucis, kad bija sevišķi labā prātā, gaviļēja: "Pie skaistās, zilās Donavas!" Balss lēkāja, vijās, mutuļoja kā strauji, dzirksteļaini viļņi. Citas dziesmas Bille vilka mammucim līdzī, bet šiem triļļiem un locījumiem līdzī netika. Donava bija skaista, Donava bija zila, Donava sprēgāt sprēgāja! Pelēku Donavu Billei nevajadzēja, viņa pastūma to nost.

Tantiņa lēni un rūpīgi sakravāja visu atpakaļ, dūnaino Serbiju pārklāja pāri, uzvāza kārbai vāku un atkal sēdēja un skatījās uz savām rokām.

— Pastāsti par Serbiju! — lūdzās Bille.

— Nemāku.

— Kāpēc nemāki?

— Kalponei nav jārunā. Kalponei jāstrādā.

Vai ne? Ko tad šī strādāja? Un, kad ar Svipsti vāciski jātērgā, mācēja gan runāt! Un skaisto, zilo Donavu noskaust, lai pelēka un garlaicīga. Bille sadusmojās un izgāja sētā pie citiem bērniem.

Ilgi tantiņa pie viņiem nenodzīvoja. Viņai nepatikās, ka bērni visu laiku skrien augšā pa pagraba durvīm un spiež degunus pie rūts. Tantiņa aizgāja gultasvietā uz ielas māju.

— Tur skaitās smalkāk, — mammucis noteica.

Skaitīties jau skaitījās, to Bille zināja, bet tantiņa dzīvoja pašā apakšstāvā pie vārtiem, kur, dobji atbalsodamies, dimdēja zirgu pakavi, saule neiespīdēja tāpat kā Billes istabā un logi tik zemu, ka bērni spieda baltus, plakanus degunus pie rūts, pat uz pagraba durvīm nepakāpdamies. Un tagad spieda jau tīšām. Bille arī. Tā viņai, kārklu vācietei, vajag!

Bet tantiņa istabas pustumsā, gluži kā pie Billes, skatījās tikai uz savām rokām. Kā viņa vispār zināja, ka bērni spiež degunus pie rūts?

Pirmais, ko Bille uzcēlusies ieraudzīja pa logu, bija Ausmas mammas ilgviļņi. Pagājusies tuvāk, viņa redzēja jau visu mammu ar skalu grozu elkonī un abiem skuķiem, katru savā pusē, ejam uz vārtiem. Slikti. Tas nozīmēja, ka uz Centrāltirgu, jo tepat, uz mazo, Ausmas mamma nekad negāja. Un, ja uz lielo, tad atpakaļ būs ap pusdienu. Ne ātrāk.

Gariem zobiem Bille apēda brokastu taukmaizi un izdzēra krūzi pelašķu tējas. Pēc tam vēlreiz paskatījās pa logu — kas tur sētā klaigā? Klaigāja tikai puikas. Nevienas meitenes nebija. Un puikas gāja uz lašanos. Tad labāk sētā nerādīties. Liks laužties, gāzīs apkārt, kaustīsies, sabērs smiltis aiz kakla. Un, ja Bille skries iekšā žēloties, ka viņai kāds sitis, mammucis teiks: — Sit pretī vai tupi mājās.

Šis tad nu ir mājās tupamais rīts. Bez Ausmas tāpat nekas nebija pasākams. Nekādas taisnības pasaulē. Viena vien īsta draudzene, to pašu aizvelk uz tirgu.

Pirmo reizi viņas ar Ausmu gan satikās nelāgi. Negribējās ne atcerēties. Bet atmiņa tāda savāda lieta, jāatceras vienmēr tas, ko nemaz negribas atcerēties.

...Bille nāca no sētas, atstājusi ārdurvis vaļā, kā pa dienām darīja visi, lai jel priekšējā gaitenī var redzēt, kur kāju sper. No otrā stāva kāds kāpa un griezās uz durvīm. Bille pustumsā saskatīja, ka tā ir maza, ducīga meitene. Laikam no ģimenes, kas vakar ievācās otrā slāvā, taisni tad, kad Bille, kā par spīti, bija aizklīdusi uz Grīziņkalnu un ievākušanos neredzēja.

Billi kā raušus parāva uz priekšu — iepazīties, draudzēties. Svešā meitene pasita rokas gaisā, nebalsī iebrēcās: — Acis nāk! Acis nāk! — metās pa kāpnēm atpakaļ, klupa, krita, brēca vēl diktāk un skrēja, līdz augšā noklaudzēja durvis un aizkliedzās vēl kāda balss.

Toties Bille no pārbīļa un nesapratnes sastinga uz vietas. Tikai samiedzās un aizturētu elpu gaidīja, kad tās briesmīgās acis būs klāt.

Nekas nenotika. Un ne skaņas. Bille lēni grieza galvu atpakaļ. Gaitenis bija tukšs. Ārā uz Rožīsmājas ugunsmūra spīdēja saule. Tad tikai Bille saprata, ka meitene pārbijusies no viņas acīm. Un bija tā, it kā viņai kāds ne par ko iesitis. Kamols kaklā uz raudāšanu.

Bille labu brīdi stāvēja gaitenā krēslā. Pati vairs neatcerējās, kāpēc gribējusi iekšā iet, bet ārā tāpat vairs negribējās. Jāiet vien iekšā. Tikai jāsaņem. Lai lūpas neraustās un neko nevar manīt.

Virtuvē Bille apstājās pie spoguļīša virs mazgājamās bļodas un lieku reizi ieskatījās savās acīs. Ne tās viņai nebija kā citām meitenēm — mazas un glītas. Bizīšu ar lentēm galos arī nebija, jo mati plāni, galos lūza. Tāpēc matus Billei grieza īsi, lodziņā, no kā acis izskatījās vēl lielākas un kakls garāks. Citiem ģimenē mati ja ne sprogās, tad vismaz viļņos. Kur Bille viena tāda gadījusies?

Vecāmāte dziedāja:

Aiz ko mati krūzās metas?

Aiz ko mati plankā?

Priecīgam tie krūzās metas

Bēdīgam tie plankā!

Bille būtu bēdīga? Nu jā, gadījās. Tagad arī. Bet ja cilvēks bēdīgs tāpēc, ka mati pļaukā, un mati pļaukā tāpēc, ka bēdīgs? Tur laikam neko nevarēja darīt.

Nākošreiz viņa ar Ausmu satikās jau sētā, tur Ausma vairs nebaidījās no Billes acīm. Viņas sāka turēties kopā, jo Bille bija uz stāstīšanu, Ausma uz klausīšanos un godīgi visam ticēja. Abām labi. Un, ja stāstīto un apspriesto vajadzēja arī izdarīt, Ausma bija gatava darītāja. Tagad kur viena, tur otra.

— Kā ķipītis ar osiņu, — smējās Ausmas mamma.

Ko nu ķipītis bez osiņas lai iesāk? Bille izvilka savu mantu kasti virtuvē, kur mammucis lika ielāpus spilvendrānai. Ielāpu vajadzēja lielu, gandrīz kā pašu pagalam izņidrējušo spilvendrānu. Mammucim būs ilgi jāstrādā. Tāpēc Bille ņēma tukšās sērkokkastītes, pabīdīja katru pa pusei laukā un iesprauda nākošās apvāciņā. Pirmajai vēl diegu spolīti par skursteni, lai lokomotīve, un iznāca vilciens. Ja skursteni savukārt uzlika vidējai kastītei, iznāca kuģis un varēja braukt pa jūru.

Bille uzlika spolīti pirmajai kastītei un sāka čukāt: — Brauksim uz Spāniju!

Par Spāniju Billei vienmēr patika klausīties. Par apelsīniem un vīnogām, ēzelīšiem un sinjoritām ar puķu pušķiem aiz auss, par toreadoriem un vērsu cīņām... Nu jā, briesmīgi un vērsu žēl. bet tomēr!

— Uz Spāniju tu vari braukt pati vien. Desmitiem reižu stāstīti.

— Bet es neatceros.

— Ja tu vēl neatceries, tad nav vērts muti dzesināt. Cits jau no galvas zinātu.

It kā Bille nezinātu no galvas! Viņa tikai gribēja, lai mammucis stāsta.

— Nu tad uz Franciju!

— Par Franciju arī desmitiem reižu runāts.

Tagad viņa par visu desmitiem reižu atbildēs, ka desmitiem reižu stāstīti. Tāda diena.

Bille stumdīja vilcienu un raudzīja izdomāt zemi, par kuru mammucis nevarētu teikt, ka desmitiem reižu stāstīti.

Uz seniem laikiem arī bija ceļots, jo Billes vilciens varēja braukāt arī pa laikiem. Visur jau būts. Pie dāmām, kas staigāja apaļos milzu krinolīnos, un kungiem sprogainās parūkās līdz pusmugurai, pie bruņiniekiem, kas paši viscaur tērauda bruņās, viņu zirgi arī bruņās — tādi reiz iekarojuši Latviju -, pie senajiem grieķiem, kas cirtuši tik skaistus akmens tēlus, kādus vēlāku laiku cilvēki vairs nemācējuši izcirst. Aiz katriem seniem laikiem bija vēl senāki.

— Brauksim uz vissenākajiem laikiem!

— Kuriem tad?

— Pašiem, pašiem...

— To nemaz nevar īsti pateikt, kuri ir paši, paši.

— Bet tu pastāsti par tiem, kurus zini.

Billes vilciens pukšķināja, un mammucis stāstīja par laikiem, kad cilvēki vēl mājas celt nepratuši un dzīvojuši alās.

— Gūtmaņa alā arī? — Bille jautāja, jo uz Siguldu un Gūtmaņa alu papucis kādu svētdienu viņu bija aizvedis ar riteni. Ala bija liela, un pie alas tirgoja limonādi. Ļoti gardu, tikai siltu.

— Pie Gūtmaņa alas zinātnieki neko nav atraduši. Laikam Gūtmaņa ala radusies vēlāk.

Un mammucis stāstīja par zinātniekiem, kas seno cilvēku apmetņu vietās izrok no zemes māla trauku lauskas, gliemežvāku rotas, visādus kaulus un akmens šķēpu uzgaļus, salīdzina visu, izpēta un tad skaidri apraksta, kā vissenākie cilvēki medījuši, taisījuši traukus, vārījuši ēdienu, jo citu liecību par viņiem neesot, rakstīt vissenākie cilvēki nav mācējuši, nav atstājuši grāmatas par savu dzīvi kā vēlāko laiku ļaudis.

Ak, kā Billei būtu gribējies dzīvot alā, cept iesmā uz ugunskura gaļu, staigāt zvērādās un lipināt māla traukus! Un šūt ar asaku noteikti ir pavisam kas cits nekā šūt ar adatu. Meklēt ēdamas saknes un ogas arī noteikti labāk nekā iet pie Bānīša ar zilo burtnīciņu.

Visas nelaimes droši vien sākās ar māju celšanu. Iemācījās uzcelt māju. Tad sāka tās mājas būvēt citu pie citas, un iznāca pilsētas, kur neko nevar nometīt, izrakt, salasīt. Viss jāpērk par naudu. Un naudas nekad nav. Nē, paši vissenākie cilvēki bija gudrāki par tagadējiem.

Ja viņiem saplīsa trauki vai nolietojās citas mantas, viņi tās apraka zemē, lai vēlāko laiku zinātnieki var izrakt un visu izpētīt. Ko turpretī darīja tagadējie? Visu sagāza otrās sētas atkritumu

kastē bez kādas apjēgas. Kur vēlāko laiku zinātnieki ņems ko pētīt un aprakstīt?

Ja Bille nevar dzīvot alā, par vēlāko laiku zinātniekiem parūpēties viņa var. Lai vismaz kāds būtu gādājis, ja lielajiem nav prāta. Un Bille sāka domāt, ko no viņu saimniecības varētu aprakt zemē zinātniekiem.

Bezcerīgi. Kad pēdējo reizi saplēsts kāds trauks, Bille ne atcerēties nevarēja. Mammucis traukus mazgāja pats un nesita ne lūdzams.

Uz pašas galda malas stāvēja krūzīte — ja Bille celtos, ietu paskatīties, kā mammucis lāpa spilvendrānu, varētu it kā netīšām nogrūst ar elkoni zemē. Labāk ne. To brēkšanu tad ne aizklausīties. No brēkšanas Billei vairāk bail nekā no dunkāšanas. Belziens ir ātrs, bet brēkšana ilga un dikta.

No viņu saimniecības zinātnei vispār nekāda labuma. Kas tad te galu galā palika pāri?

Aukliņas, ar kurām pārsiets kāds pirkums, rūpīgi atraisīja, satina ripulīti un iebāza aukliņu kulē — var noderēt. Sviestpapīru mazgāja, žāvēja, salocīja un lika kaudzītē — var noderēt. Citus papīrus citās kaudzēs: iekuriem, slapju apavu piebāšanai un tā tālāk. Novalkātas drānas izārdīja pāršūšanai vai ielāpiem. No pavisam šaurajām atlikumu strēmelītēm mammucis jau kuro gadu tamborēja grīdas celiņu. Galīgi noplīsušām zeķēm nogrieza veselos galus un ārdīja citu lāpīšanai. No tās dražas, kas beidzot palika pāri, neviens zinātnieks netiktu gudrs.

Visādas kartupeļu mizas, olu čaumalas, reņģu asakas un citas trūdēšanai derīgas lietas lika bundžā un nesa uz dārziņu zemes mēslošanai. Tās arī nebija svarīgas, tāpat sapūtu, pirms zinātnieki varētu uzmeklēt.

Bille sāka pārcilāt savas mantas. Ko varētu pieciest? Saulcerītes spožo kausu žēl. Par pašu Saulcerīti un viņas kleitām nebija ne runas — ar ko tad spēlēšies? No vilciena varētu noņemt kādas trīs sērkokciņu kārbīņas, kas jau izlodziņjušās un lāgā neturējās kopā.

Gliemežvāki no tās svētdienas, kad viņi bija jūrmalā? Bille pacilāja gliemežvākus. Baltās iekšpuses varavīkšņoti laistījās kā papuča goda krekla podziņas. Gliemežvāki bija Saulcerītes šķīvjī. Atkal žēl. Bille nopūtās, paņēma vienu, traukus mazgājot ielūzušu, un nolika pie trim izlodziņtajām kārbīņām.

Pabalējuši konfekšu papīriši, galvenokārt uz ielas pacelti. Bet ja jau tagad pabalējuši, kādi būs tad, kad zinātnieki beidzot izraks? Neko tur nevarēs izpētīt.

Pašā apakšā viens ar neredzēti skaistu paradīzes putnu. Pavisam neizbalējis. Tas, kuru izsviest Billei bija žēl, bet rokās ņemt arī negribējās, jo aiztiekot vienmēr nāca prātā diena, kad viņa rudenī pārbrauca no laukiem un atrada šo papīrīti. Tukšu, savai mantu kastei virsū.

Papīrīša locījumi rādīja, ka iekšā bijusi ļoti liela konfekte. Un zem greznā, zilā paradīzes putna noteikti gardāka par gardu. Paši apēda, Billei nepataupīja ne krislīša. Un, katru reizi to papīrīti ieraugot, Billei apsāpējās sirds.

Lai tiek zinātniekiem! Bille apņēmīgi nolika paradīzes putnu pie trim kārbīņām un gliemežvāka.

Vairāk arī nekā nebija. Daži sētā vai Grīziņkalna pacelti akmentiņi. Bet akmentiņi bijuši un būs visos laikos. Kas tur zinātniekiem par labumu?

— Jāgrūžas taisni grozam virsū? — no sētas atskanēja Ausmas mamma uzbrēciens.

Mājās! Nav bijušas uz lielo tirgu! Tepat tuvumā pirkušās!

Bille steidzīgi salika mantas kastē un pabīdīja zem gultas, iegrūda kabatā-zinātnei upurējamās lietas un skrēja ārā.

— Ausma, klau, tev mājās nav saplīsis kāds trauks?

— Es neplēšu! — Ausma uzslēja degunu. Ausmai mamma reizēm jāva mazgāt traukus, un par to viņa allaž pret Billi dižojās.

— Katram gadās.

— Man negadās!

Runā vēl ar tādu. Viņai pat lāgā nevarēja iestāstīt, kas ir zinātnieki, ne vēl kāpēc zinātniekiem jārok no zemes saplēsti trauki. Tad Bille sacīja: — Tā vajag!

Vārds "vajag" bija skaidrs. "Vajag" nozīmēja, ka jādara, vai nu gribi, vai negribi, saproti vai nesaproti.

Un Bille teica, ka jākāpj mēslu kastē un zinātniekiem derīgās mantas jāsalasa.

— Pē! — sacīja Ausma. — Pat saulesbrāļi mēslu kastēs nelien.

— Nav nekāds "pē" un nekādi saulesbrāļi! Vajag.

Bille gāja uz otro pagalmu ar smago un vieglo ormaņu staļļiem un ralnīcām apkārt, Ausma skābi, bet paklausīgi pakaļ.

Otrā pagalma vidū bija lielā mēslu kaste — tāda mērena mājele ar slīpu jumtu. Jumta vidū savukārt atsīta lūka. To pacēla, izbēra atkritumus, saslaucas vai zirgu mēslus no staļļiem un dažreiz aiztaisīja, dažreiz ne. Šoreiz nebija aiztaisīta. Bille un Ausma paslējās pirkstgalos un skatījās nelabi dvakojošajā pustumsā.

Tur jau saimniekoja divi plušķaini kaķi, bet šī nebija reize mincīšu žēlošanai. Skic! Un laukā!

Kastē bija īsta bagātība. Jau pa gabalu redzama liela, spoža kārba, no kādām Bānītis svēra konfektes. Ir taču cilvēki, kas tādu mantu sviež laukā! Un starp atkritumiem un jumtu vietas tik daudz, ka gandrīz nebūtu jāsaliecas. Meitenes paskatījās apkārt, vai kāds neredz, un ietraisās kastē.

Smaka ņēma elpu ciet, nikni spindzēja lielas, zilas mušas, bet kārbu viņas pielasiņa ātri un laukā tikt arī palaimējās tā, ka neviens neredzēja. Mazgāt salasīto mantību pie sētas krāna jau varēja droši.

Konfekšu kārba tikai no ārpuses apsmulēta, iekšā spoža un tīra. No tās vēdīja salda ledeņu smarža.

— To mēs vis zemē neraksim, — pēkšņi teica Ausma. — Tā ir mana. Es pirmā ieraudzīju.

— Tu pirmā ieraudzīji? — Billei pat elpa aizcirtās no tādas bezkaunības.

— Es! Un man vajag mantām.

— Man nevajag? Manas mantas tāpat kurpju kastē. Un vispār derētu saimniecībā. Ja ne man, tad mammucim!

Bille iedomājās, cik skaisti būtu, ja pluskainās ielāpu kaudzes vietā uz plauktiņa stāvētu spoža kārba.

Bet Ausma stāvēja, kārbu pie vēdera piespiedusi un nikna. — Nedošu!

Kauties un vienlaikus noturēt slīdīgo kārbu nevarēja, tā nokrita uz akmeņiem. Ausma bija stiprāka un beidzot atkal stāvēja ar skrāpienu vaigā, izspūrušiem matiem, bet kārbu pie vēdera. Pagalam. Un, ja tā, Billei no dzīves neko nevajadzēja.

— Es ar tevi nekad vairs nespēlēšos. Nekad! Cep smilšu kūkas ar Valtrautu! Kaujies ar puikām!

— Es pali nespēlēšos! Gribēja zemē rakt, un tagad mammucim!

It kā Ausma nebijusi tā, kas negribēja zemē rakt!

— Kā tev nav kauna melot!

Un Bille gāja prom. Lēni. Kājas vilkdama un raudādama.

— Tad mēs neko neraksim tiem zinātniekiem? — aiz muguras jautāja.

— Tu jau pati negribi.

— Nē, tu negribi!

— Ja mēs rokam, tad es spēlējos.

— Kas tad teica, ka nerokam?

— Tu teici!

— Neteicu vis!

Kad Ausma sāka melot, gals nebija paredzams.

— Tad rokam?

— Nu ja, ka rokam.

Bille apgriezās un gāja atpakaļ pie krāna mazgāt salasītās mantas.

No kauliem vienīgi plakanā aitas lāpstiņa izrādījās nomazgājama. Pārējie ar cieši pieaugušām cīpslām, ļerpatām un skrimšļiem.

— Tie tavi senie cilvēki arī kaulus mazgāja un tad tikai raka zemē? — šaubīgi jautāja Ausma.

— Viņiem nebija tik skaistu kārbu, kur ielikt.

Skaistajā kārbā ļerpatainie un nenomazgājamie kauli patiesi neiederējās. Lai zinātnieki iztiek ar plakano aitas lāpstiņu. Pārējos Bille lika Ausmai aiznest uz mēslu kasti atpakaļ. Pašai iet un atstāt Ausmu pie

kārbas — to nē. Piespiedīs atkal pie vēdera un brēks, ka pirmā ieraudzījusi.

Ausma, kaulus nesdama, arī skatījās atpakaļ uz kārbu. Bezkauna.

Citas mantas mazgāt bija viegli un patīkami. Tumši sarkana glāze ar nolauztu peku. Peka atsevišķi. Ļoti skaista. Šķīvja gabals ar uzgleznotiem sēru vītoliem arī būtu skaists, tikai pelēks. Kas nu pelēkā par krāsu? Toties tasītes lauska, visa mēļi zeltainās vijolītēs! Tā bija pati skaistākā. Žēl aprakt. Pārējās lauskas vienkārši baltas, dažkārt sabrūnējušas un plaisainas no ilgas lietošanas, labi, ja ar zilu maliņu, ne vairāk. Par tām sirds nesāpēja.

Bille uzlika virsū savu gliemežvāku, sērkokkastītes un paradīzes putnu.

— Tev mājās nav nekā, ko pielikt klāt? Uzej pakāļ.

— Es jau varētu uziet, bet ja tad mamma vairs nelaiž laukā?

Jā. Prasi nu, kas mammām kuro reizi ienāk prātā? Labāk nerādīties acīs.

Kārba nebija pilna, bet otrreiz mēslu kastē rāpties vairs neparko negribējās. Turklāt Jančeļa māte bija nonākusi un sākusi tīrīt stalli. Staļļa durvis vaļā, ieraudzīs, sāks rāties, vai — vēl sliktāk — nosūdzēs.

Nēma vien kārbu un gāja trešajā pagalmā — šaurā strēmelītē aiz sētas mājas. Vienā strēmelītes galā Švirksti uzslējuši melnu papes šķūnīti un apvilkuši ar dzelonstieplēm divas dobes. Otrā galā, jau pie pašas ielas mājas, bērzs. Pa vidu pelēka smiltis, kur zāle nekad neauga, tikai vietumis vārga maura stīdziņa snaicējās.

Bedri raka starp divām lielām bērza saknēm — tur parasti neviens nerušinājās, nebija jābaidās, ka citi bērni atradīs. Raka ar plaukstām. Billes lāpstiņa salūzusi, Ausmai Frīdis atņēmis. Smiltis dzinās aiz nagiem, pretīgi šņirkstēja uz ādas, bet jāpacieš.

Kad bedre bija Billei līdz elkonim, nosprieda, ka diezgan būs, un ieguldīja spožo kārbu. Ciet raka lēni, jo žēl bija pārlietu. Bet ja neraktu, kas cits iznāktu kā vien kautiņš?

Smagu sirdi piemīdīja, atnesa vēl irdenas smiltis un pārbēra pāri, lai neviens pēdas neredz, un gāja mājās, jo pat te varēja dzirdēt, kā mamma aurē Ausmu pusdienās.

— Pēc ēšanas iznāksi?

— Ja laidīs.

Tas darbiņš bija padarīts.

Pievakarē vecāmāte pastāstīja Billei par Leiputriju — brīnumainu zemi, kur viss ēdams: mājas no piparkūkām, logi no skābām bonbongām, tilti no šokolādes un piena upes ķīseļa krastos.

Tās nu varētu izpalikt. Staipīgi drebelīgais, pienā pludojošais ķīselis Billei bija pretīgs. Bet vai tieši krasti jāēd? -

Pa gaisu lido cepti putni un sivēni ar nazi un dakšiņu mugurā — paplet muti, un paši laižas klāt.

Nelaiمة tikai viena — apkārt Leiputrijai mannāputras kalni. Lai tiktu iekšā, kalniem jāizēdas cauri, un to neviens nevar.

Nieki. To nevarētu tādi bērni, kas brēc un sit kāju pie zemes, kad viņiem dod mannāputru. Valtrauta katru rītu tā ķīvējas ar savu mammu. Bille būtu priecīga ēdēja, viņai garšoja, bet viņas mammucis mannāputru nevārīja — neesot veselīga. Bille vismaz no tiem kalniem pieēstu pilnu vēderu, ja arī iekšā netiktu.

Galvenais, ka Bille zināja, kur Leiputrija ir. Pērn kādu svētdienu viņi gāja zaļumos, laukā pa Deglava ielu, pāri dzelzceļam un taisni uz priekšu, kur aiz dārziņiem mājas vairs tikai paretam un sākās pļavas un meži. Vienā tādā meža klajumiņā viņi ēda sviestmaizes un dzēra līdzpaņemto liepziedu tēju. Papucis un mammucis izklāja segu un saulojās. Billei sauloties bija garlaicīgi, viņa skraidīja apkārt un apkārt pa balti pelēkām sūnām un brūklenājiem, lasīja čiekurus, atrada sīku, pēc krustnagliņām smaržojošu puķu puduru, un mammucis teica, ka tās esot meža neļķes, lai neplūcot, puķītēm sāp. Tāpat līdz mājām novītīšot.

Kad papucim ar mammuci arī apnika sauloties, gāja tālāk. Labu gabalu aiz priedēm sākās ozolu mežs, kādus pasaku grāmatās zīmē — resniem stumbriem, kupliem zariem, zaļu zāli vienos saules zaķīšos un noslēpumainu krēslu necaurskatāmā meža dziļumā. Ja aiz priedēm sākās tāds pasaku mežs, tad aiz ozoliem vajadzēja sākties īstai pasakai. Vēl mazu gabaliņu un...

Bet lielajiem vienmēr vajag visu samaitāt. Mammucis sāka runāt, ka vakars nākot virsū, Bille vairs kājās neturoties, vajadzēšot vēl nest. Un ko mammucis, to papucis arī. Nelīdzēja nekāda lūgšanās un lēkāšana, lai redz, cik labi Bille kājās turas. Griezās atpakaļ.

Ja tā, tad Bille vairs neturējās kājās un viņu vajadzēja nest. Vienubrīd, papucim plecos sēdēdama, viņa pat iesnaudās.

Nu, kad vecāmāte bija pastāstījusi par Leiputriju, Bille zināja, kam jāsākas aiz ozolu meža. Leiputrijai!

To Bille nevarēja paturēt pie sevis, izskrēja tumstošajā sētā, sakliedza Ausmu, un, kad Ausma nonāca lejā, izstāstīja viņai arī par Leiputriju aiz ozolu meža. Tur būtu liela-runāšana, bet Ausmas māte izkārās pa logu un sauca atpakaļ.

Nu jā! Kad nebija, ko runāt, ne sētā īsti ko iesākt, un ēst gribējās, vai tad mammas kārās pa logiem un sauca? Nemūžam! Tad nelikās ne zinis.

Toties otrais rīts iekrita sestdienā, mammām veļa jau vakar samērķta, mazgāšanas vaina. Skaidrs, ka nesauks un neuzbāzīsics. Veļas diena kā izredzēta lieliem darbiem un darīšanām.

Turpat pie sētas kāpnēm nosprieda, ka uz Leiputriju jāiet bez kavēšanās. Ceļā arī var runāt.

Vēl gultā Bille bija izdomājusi, ka nav nemaz jāmet lielais līkums uz Deglava ielu, var iet pāri dzelzceļam, cauri dārziņiem un pa pļavām. Aiz dārziņiem jau redzama pamale ar priežu mežu, ozoli būs aiz priedēm un Leiputrija aiz ozoliem. Apmaldīties nav iespējams, pat ja tīši gribētu.

— Un ko mēs ceļā ēdīsim? — Ausma jautāja uz Lauku ielas stūra.

— Tādās reizēs ēd, ko mežā atrod vai nometī, — Bille teica.

— Ko tik agrā pavasarī var atrast? Vēl ne skābenes neaug. Un nomedīt plikām rokām var labi ja kādu gliemezi vai dumjāku vardi.

— Nu tad mēs ēdīsim gliemežus un varden!

Ausma nu šermuļojās un negribēja ne dzirdēt, bet Bille zināja stāstīt, ka citās zemēs, un daudz bagātākās zemēs, cilvēki rijot dzīvus gliemežus un ēdot varžu kājiņas. Un esot tāds gardums, ka viņi maksājot par to lielu naudu. Nabagi nemaz nevarot atļauties varžu kājiņas.

— Un kāpēc pie mums neēd?

— Nav iedomājušies. KJdam jābūt pirmajam.

Neizskatījās, ka Ausma gribētu būt pirmā, un pēc brīža viņa skaidri un gaiši pateica, ka nebūs. Lai mēģina Bille. Ja Billei garšos, tad viņa arī ēdīs.

— Nu tad mirsti badā!

Sapūtās abas un nerunāja līdz pašam dzelzceļam. Sliedes bija tukšas. Tikai pie Zemitāniem čukājās lokomotīve, bet uz otru pusi. Rampas viņā galā stāvēja trīs preču vagoni. Pie tiem nekādu rosību nemanīja. Tomēr, sliedēm pāri ejot, viņas, drošs paliek drošs, uz abām pusēm skatījās. Tā mācīts.

Viņas pierasti iznāca uz vietu, kur mammucis nolīcis trīs akmeņus, tieši Billei pakāpties, kad viņas te vasarās nāca uz dārziņu un reizēm arī Ausmu ņēma līdzī. Akmeņi noderēja, citādi būtu jāiet apkārt. Uzrausās.

Bet uz rampas Ausma apsēdās un teica, ka jāatpūšas un jāparunā. Ko pūsties vispār nebija, cik te tālu. Ausma tikai gribēja zināt, vai viņas tajā Leiputrijā paliks pavisam vai nāks atpakaļ.

Ka Leiputrijā varētu palikt pavisam, Billei nebija nācis prātā. Viņa gribēja tikai paēsties mannāputru, cik uziet, pašā Leiputrijā krietni pienašķēties, apskatīties visus tos jaukumus, lai var mammucim izstāstīt, piebāzt kabatas ar piparkūkām, pasist padusē ceptu sivēnu, tad pilnu konfekšu koka zaru rokā un uz mājām. Un pateikt vecaimātei: — Re, ka izēdos cauri! Un tu sacīji, ka neviens nevarot! — Vecāmāte tad teiktu: — Ak tu, čarvāns tāds! — un varbūt pat smietos.

— Vienā dienā aiziet, izēsties cauri kalniem, padzīvot Leiputrijā, izēsties atpakaļ un laikus pārnākt mēs nepaspēsīm. Un, ja es vakarā nebūšu atpakaļ, paps mani nosītīs. Viņš teica: — Nākamreiz pēršu tā, ka vairs necelsies! — un Ausma sāka raudāt.

Bija par ko. Ausmu un Brigitu patiešām briesmīgi pēra. Billi nekad, tikai ieģrūda kādu dunku, kur gadījās, iecirta pliķi vai sapurināja. Bet likt uz ceļgala un ar siksnu pa pliku dibenu — to nē.

Ausmas paps reizēm nonāca pie papuča, viņi sēdēja virtuvē un runāja šo to, un tad gadījās, ka Ausmas paps cēlās, izstaipījās un teica:

— Jāiet, jānoper meiteņi.

— Ko t' šie izdarījuši?

— Tāpat vien. Ilgi nav pērti.

Viņš aizgāja, un tad augšā visu vakaru aizvilkdamās brēca Ausma un Brigita. Bille spieda ausis ciet un raudāja aiz žēluma.

Turklāt Ausmas paps to darīja skaidrā prātā. Papucis kāvās likai dzērumā, ja mammucis pārāk nāca virsū. Arī slikti. Lielos nevarēja saprast. Visi viņi reizēm bija riebīgi, bet Ausmas paps visriebīgākais.

— Mēs pārbrauksim zelta kariatēs, pilnās ar naudu. Tad mūs neviens savu mūžu nepērs. Tavs paps vienmēr saka: būtu man nauda, tad jā! Atceries Ansīti un Grietiņu? Paši aizveda bērnus mežā, lai vilki apēd, bet, kad viņi pārnāca ar naudu, uzreiz mīļoja un bija labi.

— Ja Leiputrijā viss tikai ēdams, tad naudas tur nemaz nav. Ja nu šokolādes dālderī. Un kariatēs no marcipāna. Tad gan visa Vārnu iela smietos, ka mēs braucam marcipāna kariatēs!

Vārnu iela smietos gan. Kas nepazina Vārnu ielu? Ausma arī labā. Klausās, klausās un tad visu sabojā.

— Es eju pavisam. Citādi ne, — Ausma teica un necēlās no rampas malas. Sēdēja abas un šūpoja kājas, uz saviem gumijas zābakiem skatīdamās.

Cik ilgi var šūpot kājas un skatīties uz gumijas zābakiem? Rampas mala grubulaina, spieda un grauza pat cauri mētelēniem.

— Labi, ejam pavisam, — Bille negribīgi sacīja. Pieredzēt to, ko nevienam nevarēs izstāstīt, nebija īsta prieka. Ne Ausmai nevarēs izstāstīt, jo Ausma būs blakus un pati redzējusi.

Pārgāja pāri rampai un nolēca otrā pusē, kur tikai vienas sliedes, un tad jau arī sākās dārziņi visā agra pavasara neglītumā. No dzeloņainu un gludu stieplu galiem savārstīti žogi. No dēļu atgriezumiem un finiera gabaliem sameistaroti vārtiņi. Šķības, noplukušas būdeles darbarīkiem. Dobes ar pērnā gada kāpostu stubenīem un spurīgiem flokšu vai citu puķu stublājiem. Kailas avenū rīkstes. Tikai zemeņu dobēs zaļi brūnganas lapas. Zemenes pārlanda ziemu neapbirdamas.

Drīz jau arī Billes mammuča dārziņš. Tie paši stublāji, tikai vārgāki, tas pats žogs un vārtēļi, tikai vēl trūcīgāki, un būdas vidū nebija. Visu vajadzēja stiept uz māju un no mājas.

Skats uz dārziņu nostiprināja Billes apņemšanos palikt Leiputrijā pavisam. Tad reiz būs miers. Bille nekādi nevarēja saprast, ko mammucis noņem ar to dārziņu. Viss tur auga trīsreiz sliktāk nekā citiem! Mammucis sacīja, ka citi varot nopirkt kūtsmēslus, tāpēc. Un raka zemē visādas miziņas un saimniecības atlikumus. Allaž vajadzēja stiept uz dārziņu kules ar pelniem, olu čaumalām, kartupeļu mizām. Smiltīs ieraktās kartupeļu mizas tikai sacietēja pelēkās skruzēs. Pat vecāmāte sacīja, ka tas nu gan neesot nekāds mēslojums, bet mammucis jau vienmēr gudrāks. Mājās ne soli paspert, ka atkal kādu pelnu vai mizu kuli neapgāž, un tad elle vaļā. Nē, labāk jau Leiputrija. Tur vismaz nav dārziņa.

Ausmai gan Billes dārziņš patika, viņa pat tagad gribēja iegriezties un apskatīties, bet vai Ausmai jel kad vajadzējis staigāt pa ceļu ar spainīti un lāpstiņu un uzlasīt zirgābolus?

Pagājušvasar pat divi puikas, caur turku pupām apstādīto žogu nolūrējuši, ko viņa dara, sāka aurēt: — Ei, skuķi! Nāc šurp ar savu spaini! Mums taisni vajadzība! Mēs tev iekrausim labākas čupas! — un zviedza kā ērzeļi, kad Bille metās bēgt. Pāri citiem žogiem arī sāka snaicīties galvas un skatīties uz Billi. Un pat mammucis Billi nepažēloja. Tie visi esot muļķi un Bille divkārt muļķe. Nebūs viņai vairs tās divkārtās muļķes! Tad redzēs. Varēs pati zirgābolus lasīt.

Bille tik nikni pielika soli, ka Ausma gandrīz nevarēja līdzī turēties.

Aiz dārziņiem sākās pālsī nokūlājušas pļavas. Cauri kūlai dūrās jauno asnu sīkās adatas, vietām pat smailas skābeņu austiņas. Un Ausma sacīja, ka skābenes vēl neaugot. Re, ka auga! Austiņas gan tik niecīgas, ka ne lāgā aizķert nevarēja. Bet, kad pa īstam sagribēsies ēst, gan aizķers. Kad īsti gribas, visu var.

Un tad ceļā izrādījās pārplūdis grāvis. Vasarā tie grāvji pļavās bija šauri un sausi, varēja mierīgi pārlēkt un, ja nepārlēca, izrāpties. Tagad grāvji plati, ļoģani izburbušām malām, neatspersies, nepārlēksi, ncizrāpsies. Grāvī lēni locījās kūlas strēmeles, un gandrīz katrai pielīpis kāds gliemezis smaili savītā mājiņā. Vardes gan neredzēja.

Meitenes notupās pie grāvja un skatījās ūdenī.

— Sāc nu tos gliemežus ēst, — Ausma teica.

Bille iebāza roku ūdenī un izķeksēja gliemezi. Gliemezis nočāpstēja, ierāvās mājiņā un aizcirta melnu rimbulīti priekšā tik cieti, ka Billei ar saviem trauslajiem, apgrauztajiem nagiem nebija, kur aizķert. Spiest tā, lai mājiņa sašķīst, bija bail un žēl. Velti izcīnījies, Bille iemeta gliemezi grāvī atpakaļ. — Man vēl negribas.

Ne uz vienu, ne otru pusi grāvim galu neredzēja. Iet uz Deglava ielu būtu lielais līkums, kuru

Bille apņēmusies nemest. Gāja uz VEFa pusi un patiesi pēc kāda laiciņa nonāca pie grāvim pārmesta dēļa. Tas gan bīstami ielīka un šūpojās, bet pāri tika. Vienīgi Bille sazin kā izmanījās piesmelt zābakus.

Nepaguva viņas īsti nopriecāties, ka grāvis aiz muguras, kad parādījās nākošais. Tajā peldēja pat brūna varde, bet tā vis negaidīja, lai viņu noķer un mēģina apēst. Žigli pazuda zem ūdens.

Griezās abas atkal uz. VEFa pusi, grāvim galu vai laipu meklēt. Iznāca uz melna zemes ceļa. Tas grāvim pāri gāja pa tiltiņu.

— Turēsimies labāk pie ceļa, — teica Ausma.

Ceļš veda uz Deglava ielas pusi, uz to līkumu, ko Billei tik ļoti negribējās mest, bet ik pēc soļa uzdurties grāvim arī vairs negribējās.

Gāja pa ceļu. Zābakos kurkstēja ūdens, kājas sala, pa muguru sāka skraidīt drebuļi, vēderā žņaudzās tukšums. Un kas pats ļaunākais, zilā meža svītra pamalē tikai vietumis vairs redzama. Mežs likās pazūdam. Vai tur vispār bija mežs?

— Ēst gribas, — kunkstēja Ausma.

— Ēd gliemežus!

— Pati ēd!

Jā, pati, kad nevar vaļā dabūt! Melnais vāciņš kā pielīmēts. Kājas nu sāpēja ne vairs no aukstuma vien. Arī no pārguruma. Vai tulznas sametušās. Un mammača dikti žēl.

Bille skaidri redzēja, kā mammucis, veļu izgriezis, lielajā bļodā un vēl spainī salicis, skatās pēc Billes, jo Billei jākāpj līdzī bēniņos ar kņāģīšu virteni un ik pa brīdīm jāpadod. Bez Billes taču veļu nevarēja izžaut! Un mammucis dusmīgs. Bet, kad jau vēls vakars un Billes nav, mammucis sāk uztraukties. Un, kad vēl arī nakti nav, mammucis sāk raudāt. Papucis mierināt. Vecāmāte bārties. Un mammucis raud vēl diktāk.

Tas bija tik bēdīgi, ka Billei sāka birt asaras. Labi vēl, Ausma nāca iepakaļ un neredzēja.

Un tad Bille apstājās.

— Es nevaru uz Leiputriju pavisam. Mammucis raudās.

— Tu esi traka! Es nevaru mājās! Mani nosītīs! Un tu solīji, ka pavisam!

— Tava mamma arī raudās.

— Neko viņa neraudās. Kad mani sit nost, domā, viņa raud? Ne drusku.

— Kad tu pavisam nepārnāksi, raudās gan.

— Varbūt raudās. Tāpēc, ka nedabūs redzēt, kā mani sit nost. Lai iztiek ar Brigitu.

— Tavai mammai paliek Brigita. Manai nekas.

— Tev labi runāt. Tevi nesit nost. Un tu tikai iedomājies, ka raudās. Būs priecīgi, ka konfektes nevajag atdot tev — un akmens no kakla nost. Tevi par akmeni kaklā nesauca?

Bille atcerējās tukšo papīriņu ar paradīzes putnu... Bet par akmeni nesauca. Vecāmāte, tā sacīja par saviem bērniem: — Ja man to čarvānu nebijis, es zīdos, samtos staigātu...

Ja Billes nebūtu, mammucis zīdos, samtos staigātu un priecātos? Ēstu abi ar papuci konfektes ar paradīzes putniem, saskatītos, sasmaidītos un sacītu: labi gan, ka tas kraupis pazuda. Nē, to iedomāties bija vēl bēdīgāk nekā raudāšanu!

Bet kas ietu pie Bānīša ar burtnīciņu? Mammucis nevarēja cilvēkos. Mammucis arī darbā negāja, tāpēc ka nevarēja cilvēkos.

Tagad raudāja Ausma. Pilnā kaklā.

— Tu paiet vari? — Bille noprasīja.

— Ne-va-ru! — Ausma brēca.

Bille paskatījās debesis. — Saule tikai drusku pāri pusdienai. Ja mēs varētu paiet, mēs tiktu

mājās uz veļas žaušanu. Neviena neko nezinātu un tevi nemaz nesistu nost.

Bet Ausma raudāja un nevarēja pāiet.

— Tu tikai gribi, lai es nomirstu! Visi gribi, lai es nomirstu. Lai jums tiek! Sēdēšu, kamēr nomiršu!

Ausma apsēdās kūlainajā ceļmalā, ka noplakšķēja vien.

— Trakā! Nesēdi! Tev dibens būs slapjš!

— Ir jau slapjš. Un lai! Ātrāk nomiršu. Tā tev vajag!

Raudāja abas. Ausmas Billei bija ļoti žēl, bet mammača vēl žēlāk.

Un tad no Leiputrijas puses brauca vīrs ar zirgu, paskatījās, pieturēja, izkāpa.

— Kas ta' nu? Ko jūs te divas lādas knīpas pļavā brēcat? Apmaldījāties?

— Apmaldījāmies, — Bille attapās samelot.

— Kur jūs dzīvojat?

— Vārnu ielā.

— No Zemitāniem mājās aiziet mācēsiet?

— Mācēsim.

— Kāpiet ratos, līdz Zemitāniem aizvedīšu.

Bille iekāpa, bet Ausma sēdēja zemē un brēca: — Lai es nomirstu!

Vīrs paņēma Ausmu aiz padusēm un iecēla ratos.

— Skat, vēl spirinās! Būtu priecājusies, ka es te gadījos. Viss mētelis slapjš. Nu tu mājās dabūsi!

Ausma brēca. Viņai nevajadzēja sacīt, ka dabūs. Pati zināja.

— N-nū!

Zirgs sāka rāmi soļot, rati šūpoties. Ausma pusbrēcienā apklusā un atkrita pret svešā vīra muguru. Bille sabijās: paliesi nomirusi? Bet nē, Ausma elpoja, drusciņ piešķākdama. Aizmigusi.

Bille gan neaizmiga. Viņa bija daudz staigājusi ar vecmāti un varētu vēl tālu iet, ja nebūtu mammača žēl, kājas tik slapjas, vēders lik tukšs un drebulis pa visām miesām.

— Kur tad jūs tā gājāt? — vīrs pār plecu jautāja.

— Uz... — Nē, par Leiputriju nedrīkstēja izplāpāties. Viņš tur ar zirgu aizbrauks viens un divi. — Mēs gribējām apskatīties, kas aiz pļavām.

— Nieks tur ir aiz tām pļavām. Šādas lādas priedītes. Ne īsti mežs, ne krūmi.

Tātad par pasaku ozoliem viņš neko nezināja un par to, kas aiz ozoliem, ne tik. Leiputrija paliks viņām ar Ausmu. Aizies vasarā, kad silis.

Bille novilka zābaku, izlēja ūdeni pār ratu malu, tad novilka zeķi, izgrieza un uzstīvēja atpakaļ. Pēc tam otru. Jau drusciņ labāk. Saule arī kļuva siltāka. Debesīs karājās cīrulis un trillināja, trillināja...

— Tprūuu!

Bille uztrūkās. Laikam taču arī aizsnaudusies.

— Re, kur pāri Zemitāni, — vīrs teica. — Nu tikai prātīgi pa sliedēm un uz māju.

Ausmu vajadzēja krietni purināt, tad tikai pamodās. Nīgra, no miega apdullusi.

Bille pateica paldies par abām un vilka Ausmu pāri dzelzceļam uz Zemitāniem. Viņu vajadzēja stiepi kā atspērušos suni.

— Neiešu mājās!

— Tikai nesēdies uz sliedēm, vilciens sabrauks.

— Lai brauc! Tā tev vajag!

Tomēr nesēdās. Stīvi cilāja nosalušās kājas.

— Mēs būsīm mājās agrāk nekā citām reizēm. Redzēsi! Vēl veļu žausim!

— Lai mamma ļauj ar Brigitu. Kamēr paps mani sit nost.

— Paps nemaz nav pārnācis no darba. Un vēl ilgi nebūs.

Ausma vairs neteica neko. Un vispār nerunāja ar Billi visu ceļu. Klusītēm caur zobiem kunkstēja. Tikai pie vārtiem draudīgi nošņāca: — Tā ka tu neizplāpātos! Tava mamma pateiks manai mammai, un mamma atkal papum. Ja tad viņš mani nosītīs, nerādies man acīs. Es ar tevi vairs nespēlēšos!

Viņas jau bija pie kāpnēm, kad pa logu sarkana un saspūrusi izkārās Ausmas mamma.

— Ā, te lu esi. Nāc veļu žaut!

Nu, ko Bille teica? Paspēts īstā laikā.

Billes mammucis virtuvē arī grieza pēdējo palagu. Bille vēl paguva pārauties lupatu čībiņās.

— Uz plikām nevelc, sals, — mammucis teica, kad Bille kāra zeķes uz krēsla šķērsīša.

— Nesals vis! — Bille sacīja un uzmeta kaklā knaģu virteni. Neies jau stāstīt, ka zeķes slapjas, tad sāks prašņāt un sazin ko.

Bēniņos Ausma ar savu mammu jau bija priekšā. Mammās runāja par krējuma cennām un citām garlaicīgām lietām. Ausma un Bille nerunāja, tikai stiepa knaģītšus. Un sētā vairs to pēcpusdienu neprasījās.

Mammucis pat vienubrīd sakliedza: — Ko tinies pa kājām? Nevari icl laukā?

— Negribas.

Kad gar logu pagāja Ausmas paps, Bille sāka klausīties, vai Ausma augšā nebrēc. Nē, klusums. Un tad tajā klusumā it kā ietrillinājās cepts cīrulis, atritinājās pelēkas balvas pļavas, ieviļņojās garas kūlas strēmeles un uz katras šūpojās pa icsalbonbongas gliemezim, peldēja šokolādes vārdes raibos zeltpapīros... Bille stiepa roku, bet vārdes tikai pablenza ar uzkrāsotām acīm, patirināja resnās kājas un neļāvās noķeramas.

Mammucis jau trešo reizi apsedza nospārdījušos Billi. Kad pataustīja pieri, vai nav karsta, Bille atvēra acis.

— Ko spārdies? Dzert gribi'.

— Nē, — Bille nomurmināja, un acis atkal aizkrita ciet.

Papucis nāca, tikai tā drusciņ zvārodamies. Pelēkā žokejnīca pakausī un aplams smaids no vienas auss līdz otrai.

Billei sirds salēcās kā vienmēr, kad papucis nāca piedzēries, bet tūlīt arī aprima. Nebija jau tik traki, un viņas ar Ausmu ārā divas vien.

Ne tā kā pagājušo reizi, kad papucis streipuļoja no vienas sētas malas uz otru un īdēja, viņam aiz muguras ākstīdamies īdēja un streipuļoja Frīdis, un visi bērni smējās vēl tad, kad papucis jau bija ieklunkurējis iekšā, bet Jančelis sacīja Frīdim: — Atradies! Kas tad tur? Kad mans vecais piemetas, tad rāpus līž ceturtā stāvā!

Ko Jančelis sacīja, tam bija cits svars, jo Jančelis dzīvoja ielas mājā, kur turīgie ļaudis. Jančeļa tēvs bija smagais ormanis ar diviem zirgiem un gumijas riteņu ratiem. Liels vīrs. Kas pret viņu Billes papucis un sētas mājas ļaudis?

Un Jančelis, lai parādītu, kā īsti vīri piedzeras, ļengādamies rāpās pa sētas kāpnēm un nebalsī auroja: — Papriekš virsniekiem, pēc tam seržantiem, visupēc tiem prastiem zaldātiem... — Citi puikas arī rāpās un dziedāja "visupēc tiem prastiem zaldātiem". Bille ar viņas papuci bija aizmirsta un glābta.

Šoreiz jau nekas. Papucis pienāca, paskatījās, kā viņas ar Ausmu rušinās pelēko, vēl pavasarīgi slapjo smilšu laukumiņā pie kāpnēm, izvilka no kabatas naudas gabalu un pastiepa Billei: — Ej uz Lieldienu tirdziņu un uzdzīvo!

Billei, uz naudas gabalu paskatoties, palika mute vaļā. Divi lati!

— Tas man? — Bille neuzdrīkstējās noticēt.

— Tev. Lai tā būda rūc!

Bille un Ausma stāvēja neziņā vēl labu brīdi, kad papucis jau bija mājās un mammucis aizcirta virtuves logu.

Lieldienu tirdziņš... Lai dotos uz tirdziņu, vajadzēja vispirms iet iekšā un jel rokas nomazgāt, tās pavisam melnas. Bet iekšā prasītu, kur ies, un varbūt nemaz nelaistu. Nē, tas bija pārlieku bīstami! Noslaucīja rokas gar mētlēniem un skrēja tāpat.

Lieldienu tirdziņš bija ar dēļu sētu nožogotā laukumā uz Marijas un Artilērijas stūra, kur pa ziemām slidotava. Jau uz Tallinas ielas, vēl Marijas ielā nenogriežoties, bija dzirdami priecīgas mūzikas uzrāvienī un bungu ūkšķi. Karuselis! Par diviem latiem ar karuseli varēja braukt līdz pašam vakaram! Izvizināties uz visiem zvēriem! Uz zirgiem, uz briežiem, uz žirafēm!

Bille un Ausma metās skriešus. Ka tikai drīzāk!

Taču jau vārtos bija redzams — līdz karuselim tāda ļaužu un kārdinājumu burzma, ka tur vis skriešus klāt netiksi. Un vai, saldējumu laizot, brauciens ar karuseli nebūtu divtik jauks? Jo te jau stāvēja saldējuma vīrs ar savu skaldītā ledus mucu, kurai vidū spožs toveris ar dzeltenīgu, vaniļas smaržā pludojošu saldējumu un trim vafeļu kastēm pa ķērienam.

— Divus mazos? — prasīja vīrs, redzēdams, ka meitenes pie viņa tovera saminstinās uz pirkšanu.

Mazais, lētais, visbiežāk baudītais bija starp divām vafeļu ripiņām iespiests saldējuma pikucis. To vajadzēja ēst ātri, uz riņķi vien griežot, lai kūstošās malas nepagūst notecēt un manta neiet zudumā. Īss, steigas sagandēts prieciņš.

Vidējie bija kā glāzītes uz tieva kāta, tikai bez peciņas. Saldējumu vafeļu glāzītēs lika ar karoti tā, lai kaudzes tiesa izskatītos pēc rozes pumpura.

Lielie — jau īsti vafeļu biķeri, un dzeltenā roze pār kraukšķīgām maliņām izplaukusi visā kuplumā.

— Divus lielos! — lepni teica Bille.

— Nauda ir, skuķi? — pārdevējs šaubīgi jautāja.

Bille paplēta no cītīgas turēšanas sasvīdušo plaukstu un parādīja.

— Re, kāda bagāta jaunkundze!

Aha, kam divi lati, tā jau ir jaunkundze, nevis kaut kāds skuķis!

Aizturētu elpu Bille un Ausma skatījās, kā lēni un rūpīgi pildās vafeļu biķeris un ziedlapiņu pa ziedlapiņai plaukst saldā roze. Bille vispār neatcerējās, ka jēkad būtu ēdusi lielo saldējumu.

Pirmo rozi Bille, pieklājību ievērodama, atvēlēja Ausmai. Ausma tūlīt sāka to laizīt un bīdīties uz karuseļa pusi, kamēr Bille gaidīja nākošo.

Saņēmusi savu biķeri, Bille padeva pārdevējam divlalnietu un metās panākt Ausmu. Uz karuseli!

— Ei, mazā jaunkundze! — kļiedza pārdevējs.

Bille atskatījās. Pārdevējs aicinot māja ar roku. Kas tad nu? Ņems saldējumu nost? Neuzticīgi, iesānis, Bille stīviem soļiem nāca klāt.

— Tik daudz jau tas saldējums nemaksāja, — smējās pārdevējs un piebēra Billei pilnu sauju sīkākas naudas. Bille nosarka. Pareizi mammucis baras, ka tik cauru galvu kā Billei varot tālu meklēt un arī neatradīšot. Ar ko tad viņa par karuseli būtu maksājusi?

Ausma stāvēja rindā pie karuseļa kasieres un, nepacietīgi mīnādamās, lūkojās pēc Billes, jo raibā braucēju virtene sāka griezties jau lēnāk un lēnāk un arī mūzika pieklusa.

Nu Billei pietika prāta negrūst kasieri plaukstā visu naudu par tām divām biļetēm, ko viņa noplēsa no rullīša, un tad skriešus ar visu bērnu baru labākā zirgā tikt.

Bille uzrausās melnī ar zeltoti puķainiem iemauktiem, Ausma ābolainī, mūzika braši ieskanējās no jauna, tirdziņš sagriezās virpulī, un saldējums tik gards, ka lēni, katru laizījicnu izbaudīt ne domus. Aizgūtnēm, lieliem kumosiem, tā ka zobī smeldza un rīkle stīva! Pat drebuļi uznāca. Lielais saldējums ar visu biķeri bija galā ātrāk par karuseļa braucienu.

Nolemts bija katrā braucienā apēst pa lielajam saldējumam, bet pēc drebuļa un zobu smelgšanas diez kā negribējās.

— Morgalviņas! — teica Ausma.

Ai, jā! Kā Bille uzreiz neiedomājās?

Morgalviņa bija apaļa vafeles taurīte ar saldu, it kā konfekšu pildījuma biezeni iekšā. Apaļais pildījuma pauguriņš virs taurītes bija melni nobērts ar magoņu sēkliņām. Tāpēc jau sauca par morgalviņām.

Otrajā braucienā ar morgalviņām rokās Bille un Ausma laidās uz briežiem. Apzeltītie ragi gan bija krietni aplupuši, bet brieži palika brieži, kārots jājamais. Pagājušo reizi viņas uz tiem nebija paspējušas, citi bērni izrādījās manīgāki.

Trešajam braucienam — uz žirafēm — viņas nopirka silto saldējumu. Siltais saldējums bija pastilas klucītis starp diviem vafeļu kvadrātiņiem. Tos saviem bērniem pirka tādi vecāki, kas baidījās, ka bērni no īstā saldējuma dabūs angīnu. Gadījās bērni, kā tā pati Valtrauta, kas angīnās vien dzīvoja.

Bille un Ausma gan nevarēja tikt pie angīnas ne sitamas, kaut arī ļoti gribējās kādreiz paslimot, lai tad visi mājās uztraucas un nezina, kā lutināt.

Bet kam jau nelaimējas, tam nelaimējas. Tāpēc vienalga — ēst auksto saldējumu vai pārmaiņas pēc silto. Siltais arī gards.

Pēc trešā brauciena Bille ar Ausmu uz rindiņu pie kasieres vairs neskrēja, gāja tā domīgi. Itin kā pakrūtē knūdētu, itin kā galva reibtu...

— Gribi vēl, vai apskatīsim tirgu? — Bille jautāja, lai Ausma nedomātu, ka viņai karuseļa naudas žēl.

— Apskatīsim tirgu, — atviegloti piekrita Ausma.

Gar tirgus malām bija būdas ar visvisādām mantām un gardumiem.

Ilgākā skatīšanās pie rotaļlietu būdām. Tur bija viss, ko sirds varētu vēlēties. Sākot ar tādiem, ne sevišķi kārojamiem niekiem kā sudrabpapīrā ievīstīta bumbiņa gumijas galā — gumijai staipoties, bumbiņa lēkāja — vai raibas dzirnaviņas uz pulķa. Skrienot un turot dzirnaviņas izstieptā rokā, spožie spārniņi griezās. Jo ātrāk skrēja, jo ātrāk griezās, un, kad iegadījās pavērst pret stipru vēju, tad griezās tā, ka spārniņi nemaz vairs nebija redzami, tikai žibīgs aplis.

Šīm mantām bija īss mūžs — bumbiņas gumija drīz izstaipījās tā, ka bumbiņa vairs nelēkāja, dzirnaviņu spārni saplīsa.

Un tad leļļu bagātība! Gan tādas ar īstiem matiem, kas taisa acis vaļā un ciet, kā Valtrautas lellei, gan tādas, kam mati un acis tikai uzkrāsoti, kā Ausmas lellei, gan visādi gumijas cilvēciņi un zvēriņi ar pīkstuļa pogu uz vēdera, gan tikai galviņas vien, lupatu lellei uzšujamas, kā Billes Saulcerītei.

Bille pavēra plaukstu un paskatījās uz apsvīdušajiem naudas gabaliem. Vispār jau varētu pa kādai mantiņai nopirkt, bet papucis lika uzdzīvot. Pirkšana nebija uzdzīve. Uzdzīve bija ēst, dzert un ālēties.

Pag, viņas taču nav dzērušas! Kas tā par uzdzīvi bez dzeršanas? Bille ar Ausmu gāja pie dzērienu būdas, un te atkal vajadzēja krietni padomāt, ko lai izvēlas. Dažnedažādas limonādes, ūdeņi, sulas, zelteris.

Nu, zelteri jau noteikti nē! Par to vispār nevarēja saprast, ko cilvēki tādā bezgaršīgā, itin kā sāļā šņācenī atrod. Papucis to dzēra uz pagīrām.

Ausma gribēja ķiršu limonādi, Bille iesala porteri un abas teju pat sastrīdējās, kamēr attapās, ka var taču katra savu. Un tā Ausma izdzēra veselu pudeli limonādes un Bille veselu pudeli portera. Vēderi nu klunkšķēja vien, un Billei no portera piemetās žagas. Tādas negantas, ar piekaueienu. Nē, uzdzīve nemaz nebija tik viegla, kā varētu likties.

Vēderus pūtinot, Bille ar Ausmu piestāja pie Lieldienu būdas, kur pārdeva šokolādes olas un zaķus — atkal visāda lieluma. Vēl bija tādi dzeltenrožaini, apkrāsoti zaķi un olas. Ausma teica — tie esot no marcipāna, viņa zināja. Bille marcipānu ēdusi nebija, un tik sakrāsotas mantas viņai likās aizdomīgas, nepavisam pēc ēdamām, kaut gan nopirkt un nogaršot varētu. Bet negribējās.

Toties šokolādi Bille gan bija ēdusi un zināja, ka tie zeltapīros iegērbtie zaķi ir tīrā blēdība. To mācību Bille neaizmirsīs.

Reiz, kad Bille bija vēl maza, pie viņiem atnāca tāla rada onkulis. Bagāts. Ar resnu zelta ķēdi pār resno vēderu. Un veste viņam bija. Tādus bezjēgas drēbju gabalus Vārnu ielā neviens nevalkāja un suņu ķēdes uz vēdera nekāra.

Onkulis bija atnesis Billei šokolādes lāci. Ne jau lielu, bet spožā zeltapīrā gan. Ar zaļu lentu ap kaklu. Ka tik skaistai mantai neplēš tūdaļ papīru nost un nesāk mieloties, tas bija skaidrs. Bille auklēja lāci un skatījās uz ķēdi pār onkuļa vēderu.

— Ko tu tā skaties? Patīk? — onkulis vienbrīd jautāja.

— Kas no tāda ķēma var patikt, — Bille godīgi atbildēja.

Onkulis apvainojās un aizgāja. Mammucis novaidējās, ka visiem bērni kā bērni, bet papucis teica — laimīgu ceļu. Ko nāk te degunu šaipīt par citu nabadzību? Ko viņš mums devis, ko dos?

Tur papucim nebija taisnība. Šokolādes lāci Billei iedeva. Un Billei jau bija žēl, ka onkuli par

ķēmu nosaukusi. Vai tad cilvēks vainīgs, ka izskatās pēc ķēma? Bille arī izskatās pēc ķēma. Neviena meitene visā sētā nav tik neglīta. Un, kad Billei sacīja, ka viņa izskatās pēc ķēma, viņai sāpēja sirds un gribējās raudāt. Onkulim arī sāpēja sirds un gribējās raudāt. Un viņš aizgāja, lai citi neredz. Nevajadzēja. Nevajadzēja.

Bille bēdīgi auklēja lāci, kamēr lācim no sāna sāka sūkties brūns šķidrums. Bille raudzīja piespiest zeltapāru ciešāk, lai netek. Lācis salūza. Zem papīra izrādījās plāna, plāna šokolādes kārtiņa un iekšā tikai gaiss.

Bille, asarām birstot, laizīja no papīra sakusušo šokolādi, kas aiz bēdām pat negaršoja, nomūrējās līdz ausīm, dabūja dunku un lielo mazgāšanu. Toties onkuļa vairs nebija tik dikti žēl.

Nē, ar tiem zaķiem viņu ap stūri neapvedīs. Naudas tādām pietiktu, bet neies jau izsviest par tukšu gaisu un nomūrēšanos.

Blakus bija vafeļu būda un vesels bars gribētāju apkārt. Iekšā strādāja iris meitas. Viena karsēja uz oglēm tādas rūtainas, kopā saspiežamas dzelzs plātnes, karstās plātnēs ielēja miklu, sacirta, un vafele gatava. Otra meita vafeli veicīgi satina rullī, trešā ar tādu kā cauruli iespieda abos galos krēmu, un gatavs! Muļķes viņas abas ar Ausmu bija, ka nesāka tūlīt ar vafelēm! No smaržas vien galva sareiba! Bet tikai no smaržas. Ēst nepavisam vairs negribējās. Ja agrāk Billei kāds būtu sacījis, ka siltu, kraukšķīgu vafeli apēst ir tīrā mocība, viņa neticētu.

Kā vēl lai uzdzīvo, kad ne ēst, ne dzert vairs negribas? Un, ko būdās pārdod, arī vairs skatīties negribas? Ēdušas bija. Dzērušas bija. Tikai ālējušās nebija. Bet meitenēm jau nepieklājas. Puikas, tie gan klaigāja un grūstījās. Nevarēja pat saprast, kāds viņiem no tā prieks.

Nosprieda ālestības pēc izvizināties ar lielo karuseli. Tam nebija zirgu un briežu, tikai tievās ķēdēs iekārti sēdeklīši, kas, ātrumu uzņemot, sasvērās sāniski. No tā lidojuma pat elpa aizcērtas un bail, ka sēdeklītis notrūks. Un tad jāspiedz.

Spiegušas vai citādi trokšņojušas, kā pie uzdzīves pieder, viņas vēl nebija. Uzdzīve prasa upurus. Kāpa vien lielajā karuselī un iesprādzējās sēdeklīšos. Karuseļa tante vēl pienāca un pārbaudīja, vai viņas to pareizi izdarījušas, un tad lidojums sākās.

Nē. Viņas nespiedza. Bille drīz vien sakoda zobus un aizmiedza acis. Bija nelabi un bail, un šķērmais lidojums, likās, nekad nebeigsies.

Tomēr beidzās, bet tirgus šķita griežamies vēl tad, kad viņas jau stāvēja uz zemes. Bille paskatījās uz Ausmu. Acis Ausmai bija stīvas un pati tāda zaļgana.

Ausma paskatījās uz Billi un teica: — Tu jau esi pavisam zaļa.

— Varbūt iesim mājās?

— Iesim.

Jā, bet kā lai iet mājās ar neiztērētu naudu? Atņems taču!

Bille pavēra plaukstu un paskatījās uz atlikušajiem santīmiem. Kā par brīnumu, naudas bija atlicis tik, cik vienam lielajam saldējumam.

— Es pārnesīšu lielo saldējumu mammucim!

Tas bija glābiņš. Ne ar naudu jāatgriežas, ne vairs jāuzdzīvo, un mājās jāskrien ātri, lai saldējums neizkūst.

Saldējuma vīrs, kad Bille prasīja vienu lielo, arī šoreiz paskatījās tā šaubīgi. Laikam jau pa gabalu redzams, ka nekādu saldējumu ieēst viņa vairs nevar.

— Nesīšu mammai, — Bille paskaidroja.

— Tālu jānes? — saldējuma vīrs jautāja.

— Nē. Līdz Vārnu ielai. Es skriešu!

— Tad likšu divās vafelēs, lai tik ātri nekūst.

— Man vairs divām neiznāk, — Bille bēdīgi teica.

— Nekas. Labiem pircējiem var uzsviest pa virsu.

Saldējuma vīrs sabāza divus biķerus vienā un izplaucēja ar savu garo karoti lādu rozi, kādas viņa ar Ausmu nc pirmajā reizē nedabūja.

Bille palocīja celīti, pateica paldies un uz redzēšanos, un tad, dubulto biķeri sauļā iežmiegusi, skriešus, tirdziniem uzgrūzdamās, uz Ausmu pat neatskatīdamās.

Jau uz Marijas ielas stūra Ausma sāka činkstēt, ka viņa nevar paskriet. Vispār Bille arī nevarēja, pat lēnām iet nebūtu viegli, bet saldējumu vajadzēja aiznest neizkusušu, lai tur vai kas.

Un Bille, pirmo reizi mūžā draudzeni negaidīdama, skrēja. Mājās tāpat katrai būs tūlīt jāiet savā dzīvoklī. Un tomēr bija drusciņ kauns, dzirdot, ka atpaliek Ausmas zābaku plikšķi un činkstieni. Bet ko tur varēja darīt, kad dubultais biķeris jaušami kļuva mitrāks un dzeltenās rozes ziedlapiņu asās malas acu priekšā izplūda?

Uz sētas apaļajiem akmeņiem Bille krita, bet paguva uz brīvās rokas atspiesties un saldējumu noturēt stāvus. Brīvā roka nu gan bija nobrāzta, ceļgals arī, zeķe pušu, bet to Bille, priecīga par saldējuma izglābšanu, pat lāgā nepamanīja.

Aizelsusies, gaisu skaļi raudama, Bille ieklupa virtuvē un pastiepa mammucim pilošo, jau katru rozes līdzību zaudējušo biķeri: -Tev!

— Paldies, — mammucis teica, paņēma saldējumu no Billes melnajiem pirkstiem un ielika bļodiņā. Bija arī pēdējais laiks. — Kur dabūji?

— Lieldienu... tirdziņā... — Bille skaļi rāva elpu ik aiz vārda. — Papucis... iedeva... divus...ATUS...

Ko, ko iedeva?

Divus...ATUS...

— DivusATUS? — mammucis pārjautāja savādi aizkritušā balsī.

— Divus...ATUS... Mēs... ar... Ausmu... uzdzīvojām... Karuseļi... un...

Mammucis nosvieda saldējuma bļodiņu uz galda, saķēra galvu, baisi iekliedzās: — DivusATUS! DivusATUS! — un metās uz istabu, kur gultā gulēja papucis.

Papucis pavēra miglainas acis.

— Tu atgrūdi tam kraupim divusATUS? Pēdējo naudu? Nepietiek, ka pats noplencē?

— Bērnam arī kādu prieku vajag, — papucis lēni atbildēja.

— Daudz tu domā par bērna prieku, visu rīklē sagāzdams? Un vēl ik saulesbrāli, kas ceļā pagādās, dzirdīdams?

— Katram cilvēkam vajag brītiņu prieka, — papucis uzslējās gultā sēdus un saņēma galvu rokās. Laikam sāpēja.

— Un man? Es neesmu cilvēks? Man tā prieka tik vien kā lūgties, lai parādu pagaida. Īre nemaksāta! Bānīlim nemaksāts! Acīs nevar skatīties!

Bānīša acīs skatīties gan allaž vajadzēja Billei. Vēl šorīt viņš ņēma zilo burtnīciņu kā beigtu peli un viebās. Piesacīja, lai nu nākot mamma vai paps, Billei viņš vairs nedošot. Tikai namsaimnieces acīs Billei, par laimi, nevajadzēja skatīties.

Nu arī papucis sāka pacelt balsi. Nāca parastais: — Citiem sieva iet darbā. — Un mammača kliegšana, ka viņai rokas ne mirkli nestāv mierā, pirmā viņa cēļas, pēdējā guļas! (Tā bija taisnība. Mammucim rokas kustēja vienā kustēšanā.) Un ka papucim kā turkam vajadzētu septiņas sievas un visas dzīt darbā, un visas septiņas nevarētu piepelnīt to, ko papucis nodzertu!

Bille aizspieda ausis tik cieši, ka galva sāka dzinkstēt. Tā viņa dzirdēja, ka kliedz, bet nedzirdēja, ko kliedz. Bet kļiedza skaļāk un skaļāk, viens pār otru.

"Mīļo Dieviņ, mīļo Dieviņ, es tev atkal ticēšu, es skaitīšu tēvreizi katru vakaru, tikai nevajag, lūdzu, lūdzu, nevajag... lai nenotiek..."

Dieviņš Billi dzirdēt negribēja. Notika. Papucis iedzina mammuci kaktā. Zibēja dūres. Mammucis, galvu ar elkoņiem sargājot, drausmīgi kļiedza. Bille metās starpā, lai sit labāk viņu, kaut gan papucis Billi nekad nesita.

Papucis sagrāba Billi aiz mētlēna stariem un svieda pāri istabai tā, ka Bille nokrita gultā. Papuča soļi izdimdēja cauri istabai un virtuvei. Skaļi, pa visu sētas māju, aizcirtās durvis.

Bille raudāja savā gultā, mammucis savā. Kad papucis pārnāca, Bille dziļā, smagā miegā icraudājusies, nedzirdēja.

BEZDELĪGAS

Bille bija aiznesusi papucim uz darbu pusdienas un tagad nāca ar tukšo groziņu atpakaļ. Spīdēja saule, tomēr ne tik karsta, lai pēdas sviltu, arī jāsteidzas nebija, nāca, uz strīpām nekāpdama.

Vietām asfalts bija gluds, ka ne plaišņas, vietām tik sasprēgājis, ka nezini, kur kāju likt. Citur saimnieks savas mājas priekšu ar sīki rūtotām cementa plāksnēm izlicis. Ne balerīna uz pirkstgaliem neizlaipotu. Spēle izjuktu, ja Bille nenokāptu no ietves uz Tallinas ielas bruģa akmeņiem un neietu apkārt, uz akmeņu spraugām nekāpdama.

Mājas un ietves katrs namsaimnieks taisīja pēc sava prāta un rocības. Lielas un mazas. Gludas un rūtainas. Ja Bille celtu pilsētu, visas ietves būtu ar asfaltu, visas mājas baltas un vienādas, visās iekšā vienādi dzīvokļi. Lai ir taisnīgi.

Billei pa akmeņiem laipojot, kāds ratiņstūmējs uzblāva: — Ko dauzās pa ielas vidu? Grib, lai sabrauc? — Vajadzēja lēkt malā, un spēle tomēr izjuka. Toties ko viņa ieraudzīja!

Virs skārņa durvīm bija pelēka akmens vērša galva ar lieliem ragiem un sprogainu pieri. Aiz raga apaļš bundulis, no kura skanēja pīkstieni un kārstījās dzeltenī knābīši. Piešāvās bezdelīga, kaut ko iegrūda vienā knābītī. Pa brītiņu piešāvās otra un iegrūda kaut ko citā knābītī. Un tā visu laiku!

Bezdelīgas bija naksnīgi zilas ar sārtu blāznumiņu pakaklē. Un kā viņas turējās pie perēklīša, bērnus barodamas! Ieķērās ar nadziņiem, picplaka ar spārniem, atspiedās uz astes kā ieplestām šķērēm. Zibsnis — un atkal projām.

Bille vai salēcās, kad rupja balss noprasīja: — Ko cīlē?

— Bezdelīgas... — Bille izbijusies teica. Varbūt nemaz nedrīkstēja te stāvēt un skatīties? Un tikai tad nolaida acis no bezdelīgu ligzdas uz baltu.

Skārņa durvīs stāvēja plečīgs miesniekzellis baltā, asinīm notraipītā priekšautā.

— Jā, noķēpā te visu sienu. Tā vien skaties, ka pircējam uz paura netrāpa.

Ligzdas pusē vērša galva patiesi baltās švīkās, skārņa kāpnes baltos lāsumos.

— Jāņem koks un jāvanda nost tā mūdzība, — miesniekzellis teica.

— Vai, lūdzu, nē! Viņām bērniņi mazi! Labāk atdodiet kādam, kam vajag!

— Atrodi man tādu, kam vajag. Pārdošu par desmit santīmiem.

Bille skatījās uz miesniekzelli. Viņš stāvēja, spalvainās rokas uz krūtīm sakrustojis, un likās pavisam nopietns.

— Man vajag! — viņa sacīja.

— Nu tad dod to grozu un desmit santīmus šurp. Tūlīt ķeksēšu nost un varēsi nest mājās.

— Man nav naudas, — Bille bēdīgi atteica.

— Ja nav naudas, tad nav ko cīlēt.

— Es dabūšu. Man iedos...

— Tad uz rasām! Ilgi es negaidīšu! — un miesniekzellis tik draudīgi paskatījās uz bezdelīgu perēklīti, ka Bille sadrebēja.

— Es ātri! Es drīz! — viņa steidzīgi izgrūda un metās skriet kā akla, pretimnācējiem uzgrūzdamās, Zvaigžņu ielā gandrīz zem smagā ormaņa zirgu resnajām kājām pakļuvusi un nolaupāta, pat pātaga nošvīkstēja gaisā, bet neķēra.

Zvaigžņu ielai pāri, viens plēsiens līdz. Vārnu ielas stūrim, elpai aizcērtoties un melniem rimbuļiem gar acīm griežoties, pa Vārnu ielu, tad vārtos un — sasodītie vārti! — īkšķis pret akmeni, šautra sāpe un brēciens, bet tikai uz priekšu, ātrāk, ātrāk, kāpnes, gaitenis, virtuve...

— Mammuc! Lūdzu, lūdzu, žiglāk! Es nekad neko neprasīšu... tikai desmit santīmus!

Bezdelīgas! Citādi nogrūdīs zemē!

Mammucis sasita rokas: — Kāda tev atkal tā kāja! Dullā! Vīsa grīda asinīs! — un metās pēc bļodas, lēja ūdeni, ķērās lupatiņu kaudzē meklēt baltu un norāva no plauktiņa briesmīgo joda pudelīti.

Bille paskatījās uz savu kāju. Īkšķa gals karājās plānā ādas strēmelītē, un grīda patiesi asinīs.

Mammucis iegrūda Billes kāju bļodā, nomazgāja, tad pacēla un ilgi skaloja īkšķi, no krūzītes lejojot.

Bille raustījās: — Ātrāk! Citādi viņš nogrūdīs zemē! Putniņi būs beigti!

Mammuča rokas bija kā knaibles. Nelīdzēja nekāda raustīšanās. Kā dzīva uguns uzšļācās jods. Bille iekaucās, bet tad jau mammucis saitēja īkšķi baltā lupatiņā, notina tik resnu, ka pat blakus pirkstu sāka spiest.

— Viņš ilgi negaidīs! Desmit santīmus!

— Kas nu naudu negaidīs! Gaidīs, — mammucis teica. Ja tā, tad laikam dos gan desmit santīmus. Un laikam miesniekzellis gaidīs.

— Tagad stāsti. Es neko nesaprotu.

Bille stāstīja par bezdelīgām, par mazajiem knābīšiem un cik miesnieks dusmīgs, ka noķēza kāpnes, grūdīs zemē, jo viņam nevajag. Mazie putniņi tad būs beigti. Lielās bezdelīgas raudās. Par desmit santīmiem tās bezdelīgas var dabūt, tad viņiem būs pašiem savas bezdelīgas, un Bille kops un mīļos, tikai ātrāk, ātrāk! Viņš ilgi negaidīs!

— Kad cilvēki ligzdu noposta, putni aizlido un pamet arī bērnus. Tu mazos bezdelīdzēnus nevari izbarot, viņi tāpat nobeigsies. Viņiem vajag daudz, daudz dzīvu mušu. Ne tu vari saķert, ne mums ir mušas. Tumši dzīvokļi mušām nepatīk.

— Mēslu kastē ir, ka biezs! Es ķeršu no rīta līdz vakaram.

— Vai tu kādreiz esi mušu noķērusi?

Bille nebija mušu noķērusi, bet, kad vajadzēs, iemācīsies un noķers. — Lūdzu, lūdzu, lūdzu! Tikai ātrāk!

— Tas miesnieks tevi tikai nerro. Nav dzirdēts, ka bezdelīgas kāds būtu pārdevis, pircis vai mājās turējis. Bezdelīgas nebrīvē nedzīvo.

Bet Bille brēca tik gauži, ka mammucis izvilka no plānā maciņa desmit santīmus un iedeva. — Skrien arī, ja tāda mulķe, ka ne stāstīdamai neiestāstīt.

Un Bille skrēja. Ne tik ātri kā uz mājām, jo nebija spēka, resni salāpītais īkšķis arī sāpēja un spieda, tomēr skrēja. Groziņš elkonī, desmit santīmi sauajā. Kāpdama uz strīpām un apkārt neskatīdamās. Tikai Marijas ielai pāri tikusi, jau pa gabalu sāka lūkoties, vai bezdelīgu ligzdiņa ir savā vietā. Un, jo tuvāk, jo skaidrāk redzams, ka ir. Ja tagad parādītos miesniekzellis ar koku, varētu sakliegt, ka viņa jau nāk. Nu Bille gāja soliņiem.

Bezdelīgas šaudījās un bāza sīkajos knābīšos mušas, bet miesniekzellis durvīs nestāvēja.

Bille paminstinājās pie kāpnēm, saņēmās un gāja iekšā.

Aiz letes bi ja cits. Pusmūža vīrs, kalsns, gludi pieglaustiem melniem matiem, bet tāpat baltā priekšautā un baltās uzmavās līdz elkoņiem.

— Ko mazā jaunkundze gribēs? Malto gaļu? Buljona kauliņus? — vīrs laipni apvaicājās, jo nekādas parāda burtnīciņas viņai rokā nebija.

— Es atnācu pēc tām bezdelīgām, — Bille teica.

— Pēc bezdelīgām? — vīrs izbrīnējās. — Mēs tirgojam gaļu, bērniņ, — un paskatījās uz Billi tā līdzjūtīgi, kā uz prātā pajukušu.

— Viņš man sacīja, ka jums nevajagot, ka grūdišot zemē un es varu dabūt par desmit santīmiem. Man ir! — Bille paplēta plaukstu un parādīja naudu.

— Kas sacīja?

— Tas puisis, kas stāvēja pie skārņa.

Vīrs sarauca pieri un paskatījās uz vaļējām durvīm veikala dibenā, kur smagi šņakstēja cirvis.

— Alf!

— Jā, šef?

— Panāciet šurp!

Miesniekzellis, plati smaidīdams, parādījās uz sliekšņa.

— Jūs te uz savu roku tirgojat bezdelīgas?

Miesniekzeļļa smaids skābi nošķiebās.

— Es jau tikai pajokoju.

— Ja gribat maizi pelnīt ar jokiem, ejiet uz cirku strādāt. Ne pie manis.

— Piedodiet, šef. Es vairs tā nedarīšu.

— Atvainojieties pircējai!

— Piedodiet, jaunkundze!

— Pie darba. Un lai nekāda cirka te nebūtu!

Miesniekzellis pazuda dibentelpā. Cirvis nu šņakstēja ātri un pikti.

— Bezdelīgas negrūdīs zemē? — Bille neticīgi jautāja.

— Bezdelīgas te dzīvo no mana skārņa sākumiem un dzīvos, kamēr vien pašām patiks.

Kļuva drusciņ vieglāk. Bet tikai drusciņ. Jo atkal viņa bija izgāzusies kā pēdējā mulķe. Nebūs viņai bezdelīgu, nebūs mazo knābīšu, ko barot ar mušām. Mājās mammucis uzkliegs: — Ko es tev, stulbenei, teicu? — Briesmīgs kauns.

— Varbūt nosvērt buljona kauliņu? — kalsnais vīrs, uz Billes atkal sažņaugto sauju skatīdamies, jautāja. — Iznāks laba zupa. Mamma būs priecīga.

— Paldies, nē, — Bille palocīja celīti. — Mēs vārām piena un sakņu zupas.

Atpakaļ Bille gāja ļoti lēni. Nu varētu spēlēt nekāpšanu uz strīpām visu ceļu, bet acis, asaru aizvilktas, neļāvās saskatīt, kur strīpas, kur nē.

Mājās mammucis nenosauca par stulbeni, nesacīja: — Vai es neteicu? — tikai klusi nopūtās, nolika grozu vietā un iemeta desmit santīmus maciņā.

— Iesi sētā?

— Negribas.

Bille izvilka no pagultes mantu kasti, izkravāja, apskatījās, pasvārstīja rokās Saulcerīti, salika visu atpakaļ un pastūma pagultē.

Neko, neko negribējās.

DIREKTORA KUNGS

Istabā Ausmas paps nekad nenāca, lai neizskatītos, ka ciemos un nez kāda uzņemšana vajadzīga: tāpat vien uz brītiņu iegriezies, kaimiņu būšana. Sēdēja abi ar papuci virtuvē pie tukša, ar vaskadrānu aplāta galda un sprieda par dzīvi un darbiem.

Tā arī šodien. Vienīgi virtuves galdam tukšuma tik, cik elkoņus atspiest — viss nokrauts ar dziestošām ievārījuma burkā - , un smaržoja virtuve saldi kā paradīzes dārzs.

— Jā... — elpu dziļi ievilcis, teica Ausmas paps.

— Jā... — teica papucis, arī it kā nupat tikai to brīnišķo smaržu pirmoreiz nāsīs ievilcis. — Direktora kungs vakar taisīja ogu balli.

Ogu balli direktora kungs taisīja katru vasaru, kad iepirka ogas savai vīna un sulu darītavai Brīvības ielas pagrabīnā, kas lepni dēvējās par fabriku. Strādnieku sievām un bērniem tad vajadzēja nākt ar groziem un ņemt, cik var panest, lai nav jātērējas tirgū un ziemas ievārījumiem tik vien kā cukurs jāpiepērk.

Vakar mammucis ar Billi gāja uz ogu balli, un Billei vēl šodien roka drusku sāpēja no groza nešanas, kaut gan mammucis nekad neņēma lielākos grozus, kā citas sievas. Mammucis teica, ja kāds cilvēks esot labs, tad nevajagot jau tūlīt viņam ādu raut pār acīm.

Tas nebija īsti skaidrs. Ogas nav āda. Jā, un tik daudz cukura arī nemaz nevarot piepirkt. Tas bija saprotamāk. Nevar piepirkt, nevar atļauties, nav — pierasti vārdi, un allaž zināms, ko tie nozīmē.

Papucis un Ausmas paps nu sāka viens pret otru lielīties, kuram labāks direktors. Te nu jāsaka, Ausmas paps Rīgas direktorus, pie kuriem viņš pilsētā strādāja, par saviem direktoriem neskaitīja. Viņa direktors bija Krustpils cukurfabrikā. Tur visa ģimene katru sezonu brauca uz lielo cukuru un lielo peļņu.

— Direktors mūs saņem kā paša radus. Mums vieta vienmēr droša. Uz mums viņš speciāli paļaujas un gaida. Nekad mums nav bijis ar garu degunu atpakaļ jābrauc. Un tad peļņa! Kas te Rīgā? Tikai tāda knauzerēšanās.

— Tavs direktors no savas bagātības jums iedod uz Rīgu cukura maišeli, lai nav veikalā jātērējas? Kā mums ogas dod?

— Mēs nopelnām, paši varam pirkt.

— Bet mums dod. Un nevieni Ziemassvētki nav pagājuši, kad direktors visus savus strādnieku bērnus neapdāvinātu. Ko tavs direktors taviem skuķiem dāvinājis?

— Ziemassvētkos mēs vairs nemaz neesam Krustpilī. Toties tavs direktors ir nabags. Kas tā par firmu, kam tik vien transporta kā tavs trīsritenis ar kasti priekšā?

Taisnība jau bija, ka visu, ko fabrika saražoja, pa Rīgas veikaliem un krogiem izvadāja papucis. Pa veikaliem galvenokārt sīrupus un sulas, pa krogiem vīnus. Un tur papucim nedeļa dzeramnaud, bet dzeramo — katrā vietā pa mēriņam. Un tāpēc papucis bija beigts cilvēks, tā viņš sacīja pats. Kaut gan papucis nemaz nebija beigts. Kad cilvēks ir beigts, viņu aprok kapos un viņam vieglas smiltis kā Brasas kapu vecamtēvam. Un citur, uz lielāku algu, papucis neiešot tāpēc, ka direktora žēl. Otrā tik laba cilvēka pasaulē neesot.

Billei arī bija direktora žēl, un viņa ar direktoru bija lielos, slepenos draugos. Direktoru viņa salika it bieži, kad nesa papucim pusdienas uz darbu. Reizēm direktors noglaudīja Billei galvu — un Billi tik reti kāds noglaudīja! — bet citkārt, kad neviens neredzēja, direktors čukstus sacīja: — Vai tu nevarētu man izpalīdzēt? Līs nemaz nedrīkstu ēst saldumus, un tas ir ļoti bēdīgi. — Tad viņš iedeva Billei desmit santīmus. — Apēd pa ceļam uz māju kaut ko labi saldu. Man tad būs tāda sajūta, it kā es

patš būtu panašķējics. Tikai nevienam nesaki! Ja mans dakteris uzzinās, būs slikti!

Bille svēti nosolījās nevienam neteikt un neteica arī. Pat ne Ausmai. Tāpēc viņa Ausmu nekad neņēma līdzī papucīm pusdienas nest. Ausma varēja izplāpāties, un tad direktoram būtu slikti.

Direktoram jau tāpat bija slikti. Pusdienas nesot, Bille to dzirdēja no fabrikas ļaudīm — lielie viņu vērā neņēma, lielie domāja, ka bērni neko nedzird un nesaprot.

Grāmatvedis purpināja, ka šomēnes atkal nevarēšot savilkt galus kopā, un Bille zināja, ko tas nozīmē. Proti, pēc algas dienas parādu burtnīcīnā pie Bānīša laba daļa parāda paliek nenosvītrotā, un Bānītis skābs un draud vairāk nedot. Droši vien tāpat ar parādu burtnīciņu gāja direktora kungam, tikai viņš nepirkās pie Bānīša, bet laikam citā veikalā.

Sievas savukārt runāja, ka direktora kundzei pat kalpones neesot, toties āķītis aizdurvē, kur priekšautu uzkārt. Kad pie durvīm zvanot, kundze priekšautu nost un, durvis vērdama, atvainojoties, ka Anniņa izgājusi... Nekādu Anniņu neviens neesot ne acīs redzējis, toties direktora kundzi pašu pirkumus no tirgus stiepjām vai ik mīļu dienu.

Un Kalniņiete, pudeļu skalotāja, sacīja, ka direktoram tikai trīs istabas. Viņai pašai esot trīs. Citas sievas tad cirta pretī, ka trīs istabas Čiekurkalnā būdā vis neesot gluži trīs istabas Brīvības ielā. Lai neceļot degunu gaisā! Toties direktora kungs esot zelta cilvēks. Un tad tic bērniņi!

Bērniņi, divreiz divi dvīnīši, divi puikas un divas meitenes, direktora kungam pusdienas pagrabā nenesa, viņus Bille bija redzējusi tikai fotogrāfijā, ko papucis sauca par ģimenes bildi. Vidū direktora kungs ar kundzi un bērniņiem, apkārt visi viņa darbinieki, papucis arī. Bet neviens neskatījās, kā fotogrāfam putniņš no melnās kastes izlidos, visi smaidīdami skatījās lejā uz divreiz diviem dvīnīšiem.

Puikas bija Billes gados, meitenītes mazākas. Kad direktora kungs atkal nevarēja savilkt galus kopā, uz veikalu ar burtnīciņu droši vien vajadzēja iet puikām, un veikalnieks tad ņēma viņu burtnīciņu kā beigtu peli un skatījās uz viņu plikajām kājām. Fotogrāfijā gan puikas bija apauti, bet, pie fotogrāfa vedot, arī Billi apauj. Tā pieklājas.

Jocīgi tikai, ka direktora vietā panašķēties vajadzēja Billei. Bet laikam jau, kur četri bērni, tur izplāpāšanās neizbēgama. Dakteris uzreiz dabūtu zināt. Uz saviem bērniem viņš nevarēja paļauties tik droši kā uz Billi. Bille viņu nekad nav nodevusi un nenodos.

— Tev vajag un vajag meklēt citu vietu, — Billes pārdomās ielauzās Ausmas papa balss. — Astondesmit latu! Kas tā par algu vīrietim tavos gados?

— Es tāpat esmu beigts cilvēks, — papucis rāmi atbildēja.

— Tik beigts, ka no viena mēriņa nevari atteikties, kad krodzinieki tev grūž saskalas no pudeļu dibieniem?

— Vēl apvainosies, un tad cauri. Tāpat jau mūsu vīnus negrib. Tikai tos ārzemju, franču, vācu, itāļu.

— Un tu esi gatavs iedzerties kapā, lai krogi pērk tava direktora vīnus?

— Es zinu, kā ir, kad jāizput. Man pašam bija uzņēmums.

— Nu jā. Kungs kungam izlīdzēs, ka vai nāve zoba galā. Ko nu es, prasts strādnieks, ar savām gudrībām.

Papucis nolieca galvu, caur pieri paskatījās uz Ausmas papu ar gluži baltām acīm. Ja tā, Ausmas paps cēlās un gāja.

Pa brītiņu augšā sāka brēkt Brigita. Vecāko meitu allaž pēra pirmo. Brigita brēca tik ilgi, kamēr balss pavisam aizvilkās un sāka gārguļot. Tad nāca Ausmas kārta. Bille spieda ausis ciet, bet tāpat varēja dzirdēt.

— Zvērs! — papucis izgrūda.

— Ko tu ar viņu vispār runā? — no istabas sacīja mammucis. — Pats zini, kas viņam nav pa prātam, to viņš pār bērniem izgāž. Un par to algu un dzeršanu taisnība vien ir.

Papucis atkal caur pieri paskatījās uz istabas pusi un teica: —Turi nu, lūdzama, šoreiz muti ciet! — tādā balsī, ka Billei iekšas sažņaudzās.

Mammucis, kā par brīnumu, turēja muti, un arī Ausma augšā vairs nekliedza. Tikai kunkstēja gari abas ar Brigitu. Tā viņas kunkstēs, kamēr aizmigs.

Billei arī lika mazgāties un iet gultā. Aizmigt viņa nevarēja. No Brigitas un Ausmas kliegšanas un bailēm, ka papucis arī sāks kauties, sirds pukstēja kakla galā un ausīs. Vajadzēja domāt kaut ko gaišu. Piemēram, cik labi būtu, ja papucis neizputējies.

Bille zināja, ka papucim bijusi konditoreja. Ja ne tie krīzes gadi, kad daudzi bankrotēja, Bille būtu konditora meita! Protams, tortes un visus tos citus gardumus vajadzētu pārdot, tos paši nevarētu ēst. Bet kūku atgriezumī, kas bija tikpat gardi un vēl gardāki!

Haines konditorejā atgriezumus pārdeva par desmit santīmiem turzā. Turza bija liela, jānes pie vēdera piespiesta, ka nepajūk, un labuma — pus dienai, ne tā kā ar citiem našķiem — ne mute nav iegardināta, kad jau cauri. Tikai pamanīties vajadzēja no paša rīta, citādi izķerti, un tie desmit santīmi reti gadījās. Direktora kungam vajadzēja izlīdzēt pusdienlaikā, tad Hainem vairs atgriezumū nebija, un mājās ar turzu tāpat nevarētu rādīties, tūlīt viss nāktu gaismā un direktora kungam būtu slikti.

Papucis dotu Billei atgriezumus par velti, un viņa varētu cienāt visus sētas bērnus. Nē, gluži visus gan necienātu. Frīdim viņa nedotu neko. Frīdis kāvās, mēdījās, runāja rupjus vārdus un zīmēja uz sienām visādas cūcības. Toties Ausma varētu ēst pilnu vēderu un Jančelis arī. Kad viņi ar Jančeli spēlētu aiz raspuskas pašiem savu māju, pusdienās viņiem allaž būtu kūku atgriezumī.

Valtrautai dotu — Valtrautas mamma vienmēr pacienāja visus sētas bērnus, pat nejauko Frīdi. To viņai gan nevajadzētu darīt. Viņš plēsa Valtrautu aiz bizēm, bet, ja Valtrauta pati mammai neteica, tad citiem nekādi neklājās nosūdzēt.

Vandai un Stāsim arī dotu. Viņi gan sētā rādījās reti. Viņi jau gāja skolā, un vēl viņiem ar savu mammu bieži, dažreiz pat darba dienās, vajadzēja iet uz baznīcu. Viņi bija katoļi, un katoļi dikti daudz ko nedrīkst, bet, kad viņi iznāca sētā, tad neuzpūtās, ka ir kādu gadu vecāki, kā uzpūtās Brigita, Ausmas māsa. Stasis ļāva uzvest sev lecamauklu un bija zirgs. Visi pa kārtai dabūja ar viņu izskrieties un izlēkāties. Toties Vanda allaž iznāca ar papīru un šķērēm. Viņa prata izgriezt cilvēciņus un eglīšu virtenes, sniegpārslas un zvēriņus un mācīja citām meitenēm arī. Dažām iznāca tīri glīti, tikai Billei nekad.

Bille, jau šķēres rokā ņemdama, zināja, ka viņa tāds lēvurs un jēlnadzis vien ir, nekas viņai neiznāks un nevar iznākt. Pirksti uzreiz kļuva stīvi un lempīgi. Bet tā jau nebija Vandas vaina. Vanda viņu nekad neapsaukāja par lēvuru, skubināja mēģināt vēl un vēl — uzreiz jau neizdodoties -, bet Bille tad labāk skatījās, kā Vanda griež.

Stasis un Vanda ēstu kūku atgriezumus, cik lien. Lecīgā Brigita gan ne, kaut arī Ausmas māsa. Lai neuzpūšas! Bet tad Bille atcerējās, cik briesmīgi kļiedza Brigita, kad viņu pēra, un vēl tagad raudāja. Brigitas žēl. Jānod Brigitai arī. Visiem, izņemot Frīdi.

Bille jau redzēja, kā viņa no rītiem iznāk sētā ar atgriezumū turzu un visi sēž uz kāpnēm un gaida. Tikai Frīdis stāv pie mājas stūra un skatās gaisā, it kā viņam negribētos.

Un papucis tad būtu direktora kungs. Mammucim vajadzētu aizdurvē turēt naglu priekšautam un izlikties, ka viņiem ir Anna, bet ko te sētas mājā var izlikties? Galus kopā nevarētu savilkt, jo papucis arī labs cilvēks, kad skaidrā, un zilā burtnīciņa pie Bānīša būtu tā pati zilā, negausīgā burtnīciņa.

Bet ja papucis būtu direktora kungs, viņi varbūt vairs nedzīvotu Vārnu ielas sētas mājā? Un

Billei nebūtu draugu, ko cienāt ar kūku atgriezumiem. Vai viņa maz drīkstētu iet sētā? Bille nezināja. Nevienam no viņu sētas bērniem tēvs nebija direktora kungs. Pat ne tiem, kuri dzīvoja ielas mājā.

Papucis — direktora kungs. Jocīgi.

— Kas tevi dīda, ka neguli? — gar Billes gultiņu uz dibenistabu ejot, nīgri noprasīja mammucis.

— Direktora kungs, — Bille miegaini nomurmināja un tad patiešām aizmiga.

Vecāmāte bija atkal klāt un lika mazgāt muti, un, kad vecāmāte lika mazgāt muti, tas nozīmēja iešanu.

Mutes mazgāšana diez kas nebija. Vecaimātei pa prātam Bille nekad nevarēja nomazgāt. Vecāmāte skatījās, skatījās, kā Bille cīnās ar slideno ziepju gabalu, tad iebrēcās: — Jēlnadzis! Lēvurs! Tik ap to degunu, tik ap to! Aiz ausīm lai sēnes aug?

Viena roka, cieta un kaulaina, sagrauba Billi aiz spranda, otra, tikpat kaulaina, iežmiedza ziepju gabalu, un tai rokai vis ziepes ārā neslīdēja, — pa kaklu, aizausim, pieri pašķīda putas un, protams, acīs arī, vienmēr viņai acīs jātriepj! Bille dīca un spirinājās, dabūja pa dibenu ar smailu ceļgalu, un tā bija vesela moku mūžība, līdz kamēr vecāmāte iegrūda viņai rokās dvieli un nošņāca: — SJaukies!

Bet vai noslaucīties varēja pa prātam? Ne domus! Atkal pati grāba rupji austu linu dvieli un berza tā, ka likās — āda būs nost, paķēra no plauktiņa ķemmi, plēsdama izrāva caur matiem — labi, ka mati īsi, pāris kunkstienus, un darīts -, raušus aprāva riņķi, nopētīja ar gandrīz baltajām acīm un izmeta: — Nu vismaz ir pēc cilvēka!

Mazais, pa visu māju vienīgais spogulītis virs mutes blādas gan neko tādu nerādīja. Sarkana, deguns sapampis, acis asarainas. Ja tā ir pēc cilvēka, tad labāk nemaz nebūt.

Vecāmāte pielieca garo, kalsno stāvu un arī pameta acis spogulītī. Piekārtoja pazodē kuplo zīda lakata pušķi, pārlaida plaukstas pusvadmalas jakai. Viņa sev patika labi. Uz Billes mētelēnu ar kapuci gan pašķīla baltu zibsnī: — Ko šuj tam bērnam, ko nešuj! Ne cepure, ne lakats. Tīri par spoku iztaisa. Kauns ļaudīs vest!

— Neved. Kas tev liek? — mammucis, no šuvekļa galvu nepacēlis, atteica.

— Kas tad vedīs, ja es nevedīšu? Tev jau, ka tikai no acīm nost! Lai trīnas dienu un nakti pa sētu ar tiem rupučiem! Lai pēdējo kaunu pazaudē! Muti kā smagais fūrmanis brūķē! Meitene esot!

Mammucis neatbildēja.

Vecāmāte brīdi pastāvēja, taisna soģa bardzībā meitas ilgviļņos no saviem augstumiem skatīdamās, it kā vēra muti, apdomājās un sagrauba Billi aiz rokas: — Ejam!

Garais gaitenis tumšs kā piķis, spuldzīte izdegusi pirms divām nedēļām.

— Kakla lauztuve! — vecāmāte šņāca, ar šļūceniskām pēdām ceļu taustīdama.

Nemaz tāda kakla lauztuve nebija. Grīda gluda. Vajadzēja tikai skaitīt soļus. Pēc divdesmit — pagriezies uz ārdurvīm, tad vēl pēc astoņiem jāpastiepj roka, un pirksti atdursies durvīs. Bille bija pieradusi. Novēda vecornāti, ka nemetās. Un uz āra kāpnēm jau krita gaisma no-Valtrautas logiem un blakussētas.

Kas viņiem tur Rozīšmājā nekaitēja! Gaisma un asfalts. Te no kāpņu gala sākās apaļi, novembra drēgnumā noglumējuši bruģakmeņi. Nu viņas abas ar vecornāti taustījās šļūceniski.

— Atraduši, kur dzīvot! It kā pasaulē vietas nebūtu!

— T oties lēti, — Bille prātīgi atkārtāja papuča vārdus. Neba pirmo reizi viņu jnājās dzirdētas runas par vietu pasaulē.

— Lauzīs sprandu, tad būs lēti! Cik bēres vien nemaksā?

Vārdi par bērēm atbalsojās jau vārtu velvē tik dobji un draudīgi, ka Bil lei sametās bail. Par laimi, tūlīt iela klāt.

"Bet iela, ai! Bille vienā mirklī piedeva vecaimātei aiz ausīm mazgāšanu, malu plēšanu un "kauns ļaudīs vest". Iela vienās ugunīs. Gar abām malām ik pa solim mazs bundolītis: vidū deglis, liesmiņa galā. Vēja nebija, liesmiņas dega taisni un svinīgi. Bille paskatījās uz vienu pusi — līdz

pašam Grīziņkalnam stiepās mazie gaišumiņi, paskatījās uz otru — līdz Tallinas ielai arī.

— Vai tā būs visā pilsētā? — viņa jautāja vecaimātei.

— Tad jau redzēs, — vecāmāte strupi atbildēja.

Nūjā. Bille te nebija runāšanai un jautāšanai. Billei vispār likās, viņu ņem līdz tikai tāpēc, lai vecaimātei nevajadzētu vienai runāt, jo uz tādiem, kas pa ielu staigā, paši ar sevi runādami, cilvēki skatās kā uz jocīgiem. Kad vecāmāte gribēs, pati kaut ko pastāstīs. Atlika turēties pie rokas un raudzīties apkārt.

Re, Bānīša veikala logs gaišs, logā Ulmanis, ar brūklenāju vainagu appīts, un sarkanbaltsarkans karogs. Pie visām mājām arī karogi, tikai pievilguši, neplīvo nemaz. Taisni žēl, ka nav vēja. Bet vējā atkal skaistās uguntiņas dzistu nost. Tacī jau labāk lai uguntiņas.

Saldumu Haines logā tāpat Ulmanis un karogs, nevis ripeniski rievainā taure, no kuras bira un nevarēja izbirt zeltīti klišģrīši. Un skārdnieka darbnīcā Ulmanis. Šim zaķa staipekņu vija apkārt. Bet aiz darbnīcas jau stūris un garā Tallinas iela uguntiņās, uguntiņās, uguntiņās...

— Kāpēc šodien tā? — ievaicājās Bille, aizmirsusi, ka viņa te nav prašņāšanai.

— Valsts svētki, — vecāmāte strupi atbildēja.

Prasīt, kas ir valsts svētki? Vecāmāte sacīs: tad jau-iedzēs^ Pagaidām valsts svētki bija uguntiņas, karogi, Ulmanis. Un cilvēki staigāja ne kā citiem vakariem, bet klusi un svinīgi. Kā uguntiņas.

Pa Tallinas ielu vecāmāte nogriezās uz Marijas ielas pusi. Nez vai Zvaigžņu ielā arī būs uguntiņas?

Bija. Liepu kailajās, miklajās pazarēs zibinājās sīki atspīdumi. Valsts svētki. Tādi viscaur, vai tālāk vēl kas būs?

Kad viņas gāja pa uguntiņās blāzmojošo Marijas ielu garām skaistam, aizpērn celtam namam, vecāmāte sacīja: — Te mani pēdējie kungi dzīvoja, trešajā slāvā, kur tie puķainie aizkari.

Divas nedēļas viņa sabija pie tiem pēdējiem kungiem. Laikam jau gāja kā pie Billes. Vecāmāte skatījās, skatījās no saviem augstumiem uz kundzes rosīšanos, tad blāva: — Jēlnadzis! Lēvurs! — varbūt pat aiz sprandas grāba, un kundze tad vienreiz saslējās un teica: — Ziniet ko... — un vecāmāte atcirta: — Zinu! — Sameta savas mantiņas balti nobružātā čemodānā un pa durvīm laukā. Pie Billes mammuča vai pie Olgas, kamēr Billes mammucis saslienās un saka: — Zini ko... — un atkal čemodāns un durvju aizciršana.

Lielie nemāk sadzīvot. Ir jau nelāga, kad vecāmāte brēc un dunkājas, bet to brīdi vajag pārciest, un tad ir atkal labi. It kā mammucis būtu citādāks, tāpat brēc un dunkājas, un neviens nevar pa prātam izdarīt.

Tagad pat — viņas iet uz valsts svētkiem, viss ir tik skaisti un neredzēti, un mājupceļā vecāmāte būs apmaldījusies, tad Bille varēs parādīt, cik labi viņa pazīst Rīgu un cēļu zina. Aizvedīs vecornāti tieši uz

Vārnu ielu un pa vārtiem iekšā. Vecāmāte tad paslavēs Billi un teiks, ka bez Billes gudrās galvas viņas nemūžam nebūtu māju atradušas un sazin kur pasaulē aizklīdušas. Bille būs laimīga un lepna. Viņas dzers kumelīšu tēju, ēdīs kartupeļu pankūkas, un viss būs labi, ja vien mammucis nesāks brēkt un papucis nepārnāks sadzēries, jo mājās viņš nebija, kaut gan šodien nestrādāja.

Bille nopūtās un pieķērās vecaimātei ciešāk pie rokas. Nu bija kino "Apollo" — augšmala novērtā ar elektrisku spuldzīšu virteni, bet, tā kā logu nebija, tad Ulmaņa arī ne. Tikai karogs. Ne zīda, ar bārkstīm, kā turīgākiem namiem, bet gluži vienkāršs, kā Vārnu ielā, kaut gan Marijas iela bija daudz smalkāka par Vārnu ielu. Te biežāk brauca vieglie ormaņi uzsistiem kulbu jumtiem. Jumti, zirgu muguras un ormaņu cepures spīdēja drēgnumā un uguņu atspulgos. Reizēm pat mīksti aizrūca spožs

limuzīns — tīrais brīnums. Vārnu ielā tādu neredzēja nekad. Vienīgā mašīna, kas tur parādījās, bija melnā berta pie policijas iecirkņa, bet arī tā ļoti reti. Grīziņkalna ļaudis savās darīšanās policiju iekšā nejauca. Paši kāvās, paši izlīga un, ja lieta nonāca līdz Sarkanajam Krustam, izmelojās, ka pakrituši un pret durvju klinķi atsītušies, vai citādi.

Matīsa iela uguntiņās un Ulmaņos. Ja blakus nebūtu vecāmāte, bet Ausma, Bille sacītu: — Re, visos veikalos šodien Ulmani vien pārdod, — un Ausma tad smietos kā traka, Bille arī smietos tā, ka garāmgājēji sāktu skatīties un kratīt galvas, bet ar vecornāti nevarēja zināt, vecāmāte jokus nesaprata. Cik tur tālu līdz dunkai un uzbrēcienam, un visa labā saskaņa pagalam.

Vispār Ulmaņi bija glīti, bet Billei sāka apnikt. Viņai veikalu logi palika ar dažādām mantām. Daudzas bija neredzētas, un tikai vecāmāte, pie kungiem kalpojusi, zināja pastāstīt, kur katra liekama vai lietojama, bet tālāk, lepnajos centra veikalos, gadījās tādas mantas, ko ne vecāmāte nepazina. Un vecaimātei arī nebija pacietības pie veikalu logiem stāvēt. Viņa rāva Billi prom, sacīdama: — Nav ko ķīķerēt. Ne tev kas bijis, ne būs.

— Kad es būšu bagāta, man būs.

— Nekad tu nebūsi bagāta.

— Kāpēc?

— Bagātie ir cita slaka. Tic otram no rokām sakaltušu uts ādu izraus un vēl pirkstus nokodīs.

Mums tas nav asinīs.

Bille to uts ādu atcerējās, kad viņas jau iznāca uz Brīvības ielas — pašas lepnākās. Tur Ulmaņi vis nebija brūklenēs un zaķa staipekņos ievīti, bet zelta ielogos, starp krizantēmu pušķiem un sarkanbaltsarkanām neļķēm, zīda karogiem dzeltenas bārkstis un gaišs kā dienā.

Pretī nāca dāma ar sudrablapsu uz katra pleca. Tā noteikti bija bagāta, jo sudrablapsas maksāja milzu naudu. Viņu namsaimniecei piederēja ielas māja, sētas māja, Švipstes namiņš, ormaņu staļļi un ralnīcas, par visu saimniece ņēma brangu īri, bet arī viņa goda reizēs aplikās tikai vienu lapsu, to pašu sarkanu, Latvijas mežos šautu. Bet šai dāmai divas — kuplas, sudraboti laistīgas. Galvā kā paradīzes putns uztupusi cepurīte. Tā patiesi bija greznam aizjūras putnam novilkta āda ar visiem spārniem un spalviņām. Taču ne uts āda. Un lūpas dāmai mikli sarkanas. Vai no pirkstu košanas? Nē, to Bille nespēja iedomāties, jo dāma bija ļoti skaista un lielās acis paskatījās uz Billi tik maigi un mīli, kā neviens uz Billi neskatījās. Dāma pat it kā padevās uz priekšu — pieliekties, noglaudīt? — bet vecāsmātes cietā roka un gaitīgie soļi rāva tālāk. Bille grieza galvu atpakaļ, klupa un dabūja dunku, gan no tām vieglajām. — Skaties zem kājām!

Kas tad zem kājām ko redzēt? Asfalts un pa asfaltu daudz citu kāju. Jo vairāk uz Daugavas pusi, jo vairāk kāju. Kurpes uz augstiem papēžiem, kurpes uz zemiem, jaunas, novalkātas, spožās kalošās, getrās. Un tikai Bille gumijas zābakos, savā mūžīgajā rudens-ziemas-pavasara apavā, kurā neželīgi sala un sāpēja kājas. Jau tagad sala, un valsts svētki visā garumā vieni un tie paši, te tikai biezāki. Redzēti bija, varētu iet mājās, bet to nu labāk vecaimātei nesacīt.

Pārmaiņas pēc Bille gāja aizmiegtām acīm. Jocīga sajūta: nupat, nupat kritīs melnā, dziļā bedrē. Bail un patīkami. Tādas saldās skudriņas pa visu miesu, kaut gan zināms, ka pie vecāsmātes rokas ir droši un nekas nenotiks.

Notika. Ar smagu būkšķi Bille atsitās lielā, mīkstā vēderā. Tur augšā virs vēdera kāds noelsās, Bille arī noelsās, vecāmāte viņu parāva ar lielo rāvienu.

— Vai es neteicu! Kraupis tāds! Atvainojiet, lūdzu! — Tā atvainošanās bija tuklajam kungam, kura vēderā Bille ieskrēja. Kungs tikai nošņācās, nikni pablenza un gāja tālāk. Vecāmāte arī nošņācās, arī pablenza: — Lēvurs! Tādu vēl līdzī ņemt!

Un nebūtu ņēmusi. Dikti vajag. Kājas sala un sāpēja, rokas arī sala, deguns slapjš, bet mutauts

tās puses kabatā, ar kuru viņa vecaimātei pie rokas. Tagad rauties laukā — nedod dieņi! Bille noslaucīja degunu brīvajā piedurknē.

— Kēzī tik drēbes! Drāniņas nav?

Nu Bille tika pie mutauta, bet piedurkne tāpat pieslaucīta, un mammucis tīrīdams rāsies.

Bille saskuma un tagad, pa lekšrīgu ejot, patiesi skatījās vairs tikai zem kājām. Pareizi darīja. Vietām bruģakmeņi bija gludi kalti, vietām apaļi kā viņu sētā, un tur vajadzēja uzmanīties. Gumijas zābaki gan neslīdēja, toties nesargāja arī — kad trāpīja īkšķi pret akmeni, tad tikpat kā ar basu kāju atsists. Ja nu vienīgi īkšķa galu nenošķēla un asinis netecēja.

Bet kas nelaimei pielemts, tas nelaimei neizbēgs. Zviedru vārtiem gandrīz cauri tikusi, Bille tā atsila īkšķi, ka nodvesās vien, un jau grasījās laist vaļā lielo īdienu, kad uz Pils laukuma pusi ieraudzīja melnu ļaužu mūri un pāri tam gaišumu. Tur laikam bija tie īstie valsts svētki. Bille sakoda zobus, norija asaras un vecaimātei līdzī tam ļaužu mūrim klāt un iekšā.

Iekšā no valsts svētkiem bija tik kā dibeni, muguras, stampājošas kājas — tā vien skaties, ka nesabradā, — redzēt nevarēja galīgi neko un oda pēc slapja suņa. Bille piespiedās vecāsmātes pusvadmalas jakai, kas arī oda pēc slapja suņa, un klusi, raudzīdama, kas no tā iznāks, icdīcās.

Vecāmāte paskatījās uz leju un laikam saprata, ka Billei ir, ko dīkt. Nenosauca ne par lēvuru, ne kraupi, saņēma aiz padusēm un uzcēla uz tāda kā akmens staba. Stabs bija grubuļains un diezgan slidīgs, bet vecāmāte stāvēja Billei aiz muguras un stingri turēja ar abām rokām ap vēderu. Dažkārt labi, ka vecaimātei tik cietas rokas.

Nu Bille redzēja valsts svētkus. Pils zvēroja vienās ugunīs, un no lielā balkona līdz pašai zemei Latvijas karogs visa balkona platumā. Uz balkona stāvēja kungi tumšās drēbēs un tumšām galvām. Vidū pats Ulmanis, īsts un dzīvs. Ulmanim galva bija gaiša, sirmie mati spīdēja ugunīs, viņš bija lielāks, skaistāks un cienīgāks par citiem kungiem.

Ulmanis runāja, rokas cilādams, pūlis reizēm atzinīgi nošalcās, bet, par ko, nevarēja zināt. Redzams bija, ka Ulmanis runā, dzirdams arī, tikai atsevišķus vārdus atšķirt nevarēja. Cilvēki šajā galā ap Billi arī staipīja kaklus un grieza ausis, pūlējās saklausīt. Īpaši maza večiņa, iesānis vecaimātei, no gadiem tā sakumpusi, ka noteikti arī neko neredzēja. Viņu jau neviens uz staba uzcēlis nebija.

Tak večiņa klausījās visiem spēkiem un laikam pat kaut ko saprata, jo vienureiz, kad pūlis priekšā atkal iemurdējās, saldi un spalgi nolocīja: — Lai dzīvo Kārlīts Ulmani! —

Visas galvas pagriezās pret večiņu. Un tad taisīti rupjas puiku balsis nobļāvās: — Lai mirst, lai mirst, lai sapūst!

Pūlī kaut kas nomutuļoja, dipēja kājas, klusi ietirkšķējās policista svilpe. Mirkli, un viss aprima. Tikai Ulmanis no balkona runāja un cilāja rokas.

— Dieva nebīstas! — iebrēcās večiņa.

— Čāča! Ko tev Dievs devis, ko Ulmanis? Tik ir, cik pašas rokām! — vecāmāte skaļi noteica.

Nu galvas griezās uz vecornāti un Billi.

— Izrunāsies! — spiedza večiņa. — Policijai tādu!

— Un tevi par policijas priekšnieku! — atcirta vecāmāte, cēla Billi no staba nost un gāja no pūļa laukā. Pūlis šķīrās negribīgi, it kā nelaizdams. Billei kļuva bail. Ik pa brīdim viņa atsitās kādā lielākā vai mazākā vēderā, bet tagad vecāmāte nevienam ncatvainojās.

Kad viņas jau bija gabalā, Bille, lai gan pati redzēja, ka iet, gluži no lieka ieprasījās: — Mēs jau ejam?

— Man te nekas nav pazudis, — īgni atmeta vecāmāte.

Derētu reiz nokļūt tur, kur vecaimātei kaut kas pazudis. Vajadzēja taču pasaulē tādai vietai būt.

Redzēdama, ka vecāmāte negriežas uz Zviedru vārtiem, bet otru pusi, Bille jau grasījās paraustīt viņu aiz rokas, bet attapās — brauks ar tramvaju! Tramvajs gan bija svētki, visaugstākie, jo parasti vecāmāte tramvajā braukšanu sauca par tukšu šķērdību. Kāpēc tad cilvēkam kājas dotas? Uz vienas rokas pirkstiem Bille varētu saskaitīt, cikreiz viņa tramvajā braukusi un skatījusies pa logu. Aizmirsās salstošās kājas, nogurums, Ulmanis, večiņa un rupjie puikas. Nu vecāmātei vairs nevajadzēja Billi vilkt, Bille vilka vecornāti pusriekšiem uz tramvaja pieturu.

Un tramvajs arī nāca tūlīt, bez kādas gaidīšanas, nāca zvanīdams, logus mirdzinādams, ar diviem sakrustotiem karodziņiem priekšā. Un viņas iekāpa un nepalika vis uz platformas, bet gāja vagonā, un Bille apsēdās vecāmātei blakus. Un konduktors nāca ar savu vēderaino somu un biļešu rullīšiem. Biļetes vecāmāte iedos Billei, un rīt Saulcerīte varēs visu dienu brauki ar tramvaju. Piespiedusies vecāsmātes sānam, Bille skatījās, kā vēderainā soma ar biļešu rullīšiem saitiņā nāk tuvāk un tuvāk, aug lielāka un lielāka un uzbilst kā melns, silts mākonis.

Kad vecāmāte Billi sapurināja un viņa atvēra acis, nebija ne vēderainās somas, ne biļešu, vajadzēja kāpt laukā. Nogulējusi! Nogulējusi tramvaja braukšanu!

Vai tāpēc iela likās tumšāka, nekā uz svētkiem ejot?

Nē. Bundoliņi bija izdeguši. Tikai retajā vēl sīki, uz dzišanu, plivinājās vārga liesmiņa, un gaiss šķērmi oda pēc pārdegušiem sveču taukiem. Valsts svētki bija beigušies.

PIE BAGATAS TANTES

Nolēmuši neiet pa ceļu, bet gar Vildogu, kuras malā tantes Alvīnes

māja, viņi noauj kurpes, zeķes saritina, iebāž kurpju purngalos un nes savus apavus rokās, lai pietauptās. Kas zina, kāds tas Vildogas krasts. Papucis vēl uzloka bikšu galus.

Vildogas krasts patiesi gan lēzenos akmeņos, gan oļos, gan pār ūdeni nolīkušās ievās. Tām tad jāiet apkārt pa rasainu zāli. Pareizi darīja, ka noāvēs. Kurpes būtu pagalam viens un divi.

Pati Vildoga šaura, bet steidzīga upīte, murmuļo ap akmeņiem, šļakstinās pret siekstām, čabinās gar oļiem un dobji guldzinās zem augstiem, sarkanīgiem smilšakmens kraujumiem. Tajās vietās ūdens melni dziļš un griežas lēnos apļos.

— Neiepludurējies atvarā, — mammucis uzbrēc Billei, kas lēkā uz siltā akmens blakus ūdens virpulim. — Pasēdēsim visi te siltumā. Atpūtīsimies.

No kā būtu jāatpūšas? Vēl jau necik nav iets. Bet lielajiem savas galvas uz pleciem.

Kādu bridi sēdēt uz plakanā, siltā akmens, skatīties uz kuplajiem madaru un vanagzirņu cekuliem pār kraujas malām un žibīgajām spārēm virs ūdens tīri patīkami. Spāres lido tā jocīgi: pašaujas gabaliņu sāniski, tad stāv gaisā, spārnus ņirbinādamas, pašaujas atkal. Lielajās galvās apaļas, it kā aklas acis. Spārei galvu pagriežot, acīs blāvi atspīd saule.

Bille noguļas uz vēdera un bāž roku ūdenī papluncčāties, bet ūdens, kas izskatījās tik silts, ledaini apdzel pirkstus. Mazā Vildoga ir auksta.

— Kāpēc? — Bille jautā, roku no ūdens izrāvusi, un papucis, sapratis tāpat, neprasa, kas par "kāpēc".

— Vildoga skrien tik ātri, ka nepaspēj sasilt, — viņš saka.

Tātad arī pabradāšanās izpaliks. Skatīties ūdenī un spārēs? Cik ilgi var?

— Man tā vien šķiet, ka nekas neiznāks, — papucis saka.

No kā? No pabradāšanās? Tas jau tāpat skaidrs.

— Vai nu šī būs labāka par citiem taviem bagātiem radiem? — papucis turpina.

— Tavi gan tīrais zelts. Īpaši miesīgs tēvs.

Papucis nopūšas: — Viņš manu daļu izmaksājis.

— Tad jau redzēs uz vietas, vai vispār vērts runāt. Ja ne, būsim izstaigājušies svaigā gaisā. Bille padzersies lauku pienu, — nopūšas arī mammucis.

Billei nemaz tik ļoti negaršo piens. Un svaigi slauktu, siltu, viņa pavisam necieš. Bille sabožas.

— Negribu sēdēt.

— Iesim arī, — papucis slienās kājās. Mammucis noskata akmeni, vai nav kas aizmirsts, un ceļas.

Pa gabaliņu krasts lēzeni noslīd pļavā.

— Saplūc tantei puķes, — mammucis saka.

To Billei nevajag divreiz teikt. Uz puķu plūkšanu viņa naska, ja vien ļauj un nerājas, ka puķītēm sāp. Vai maz sāp, vai ir?

Madaras un vanagzirņus viegli plūkt, mīkstie, smalkie kāti paši nāk līdzī jau pieskārienam, pat blakus augošie, tic, kurus nemaz neplūc. Pīpenes jau drusciņ pretojas, bet tās lielās, mēļās, kurām Bille nezina vārdu, kā uz dzelzs stieplēm savus ziedus izslējušas. Ar divām tādām izcīnījusies, pirkstus zaļi nošķiedusi un plaukstas malu pat sagriežusi, Bille šīs negantnieces vairs neplūc.

Mammucis lasa smilgas un sarkanās skābeņu spuriņas. Kas no tām ko redzēt? Tomēr, kad smilgas un skābenes iekārtotas pušķī, izskatās skaisti. Nu Billei it kā pati pļava rokās.

— Nemurci un nespied pie vēdera, lai nevīst, — mammucis uzrūc.

Kā tad lai nes, ja ne rokās turēt, ne pie vēdera spiest? Pa gaisu, vai?

Bet mammucim jau ne daļas. Iet un čukstas ar papuci. Bille tīšām atpaliek. Lai tad skatās, kur palikusi. Pazudīs, lai nobīstas.

Pazust Bille nepaspēj. Aiz pļavas cekulojas ābeles, pār ābelēm redzami jumti. Tantes Alvīnes māja klāt.

Ap dārzu pīts stieplu žogs, tam ilgi jāiet apkārt, kamēr atrod vārtus starp cementētiem stabiem. Lielos — braucējiem, mazos — kājām nācējiem. Tikai abi vārti izrādās ciet.

Papucis paskatās pāri mazajiem vārtiņiem, vai iekšpusē nav krampītis, tad var pabāzt roku un atcelt. Krampīša nav. Vārti noslēgti. Papucis rausta un grabina rokturi — nu vajadzētu vismaz sunim riet un brāzt šurp — bet nemana arī suni. Kluss un tukšs.

— Ū-ū! Ir kāds mājās? — sauc mammucis savā skaņajā balsī.

Logi bez aizkariem melno kā Vildogas atvari, tikai negriežas. Vienā pavīd gaišāka ēna. Pa brītiņu veras durvis, un parādās kārna sieva ar apaļu galvu, kas izskatās kā no citas, resnākas patapināta. Acis platajā, saules un vēja brūnsarkani aprautajā sejā šauras kā spraudziņas. Tās nīgri paveras uz vārtiem.

Sieva padomā, vai maz tādus pazīst, tad, plānās lūpas pašķībā smaidā savilkusi, nāk laist iekšā.

— Ak tad Vera gan? Un Žanis divtik plecīgs sabriedis? Un tas tavš meitēns? sieva runā, vārtiņus slēgdama. Roku nevienam nedod.

Labi, ka tā. Liktu vēl bučot kā Zūru vecaimātei. Bille pakniksē un stiepj svešajai tantei puķes: — Tev!

— Pļavu arī vajadzēja bradāt nost? — tante Alvīne izrauj Billei puķi no rokām un pasit padusē.

— Tā jūsu pļava? — mammucis vainīgi noelšas. — Mēs nezinājām.

— Mana vai cita. Sienam, ne pilsētnieku bradāšanai.

Iestājas tāds nelāgs klusums.

— Iesim uz māju, ja reiz atnākuši, — tante saka. — Ko tad tā sadomājāt?

— Raudzībās jūs nebijāt. Nācām meitu atrādīt.

— Blēņas vien ir no tādām raudzībām. Laika nosīšana. Mazi bērni kā sivēni — visi vienā ģimī.

Pie mājas tante viņus gan pieved, bet liek uz soliņa apsēsties, iekšā neaicina.

Papucis, tāds kā apjucis, izvelk no azotes pudeli aveņu vīna ar zeltsārtu kakliņu, bet mammucis pastiepj tantei ar lentu pārsietu sainīti. Bille zina — tur konfektes no dārgajām, papīrīšos. Mājās viņa nevienu nedabūja. Tagad nu tante iedos.

Bet tante paņem pudeli un sainīti, ienes iekšā, iznāk tukšām rokām un saka: — Apskatiet dārzu, kamēr palaižu zupu garāku, ja nu esam četri ēdāji.

— Nevajag palīdzēt? — mammucis jautā.

— Kas tur ko palīdzēt, cūku jau nekaušu. Ejiet vien dārzā.

— Jā, man ļoti gribētos redzēt jūsu puķes, — mammucis piekrīt.

Mājas priekšā puķu patiešām nav, tā piestādīta ar tomātiem.

— Es puķes neaudzēju, man neatmaksājas, — tante strupi nosaka un iet dārzā, viņi pakaļ.

Dārzā tante sāk līkāt pie rabarberu ceriem un pamet ar galvu uz ābeļu un ogulāju pusi — sak, tur ir.

Billei saskrien siekalas mutē, iedomājoties gardo rabarberu zupu, ko vāra laukos mīļotante. Tikai sīpols, kartupeļi, beigās iegriezts rabarbers, krējums un cepti speķumiņi. Tā zupa viņai garšo

par visām labāk — nu reiz dabūs, ja šovasar pie Anitas netika. Mammucis jau nevāra, kaut gan rabarberi dārziņā aug. Nemākot. Daudz krējuma arī vajagot.

Dārzā nav nekā, ko redzēt. Ogu krūmi un ābeles taisnās rindās, pastarpām dobes ar visādiem salātiem, burkāniem, bietēm un sazin ko vēl — visus tos zaļumus Bille nemaz nepazīst.

— Kā viņa tik daudz var apēst? — Bille brīnās pie lielās salātu dobes. Salātu čaganās galvas kāpostu kuplumā — ar vienu tādu ēdienreizei pietiek.

— Laikam ved tirgū, — mammucis spriež.

Jāņogas vēl zaļas, lai arī jau tādas dzidras, uz sārtošanos, par upenēm nerunājot. Ērkšķogas piebriedušas, bet vēl tikai ķīselim derīgas.

Bille paceļ sīku, rantainu ābolīti. Ābolītis skatās uz Billi ar saverkšķītu purniņu. Billei ienāk prātā, ko tante sacīja par sivēniem un maziem bērniem. Kā dūriens iedūra, kaut gan Bille vairs nav tik maza. Ābolītis arī pēc sapīkušā sivēna. Un arī pēc tās fotogrāfijas, kur Bille maziņa sēž uz papuča rokas. Ēdams šis nīgrais purneklis nav. Bille nosviež ābolīti.

— Klausies, varbūt taisāmieš, ka tiekam? — papucis čukst.

— Neērti. Vārtus arī viņa aizslēdza. Un Bille nav ēdusi kā no agra rīta. Maizi mēs nepaņēmām.

— Sāk rādīties, ka velti nepaņēmām.

Viņi iziet no dārza, apsēstas uz saulē sasīlušā soliņa un skatās zaļajos tomātos. Daži ir ļoti lieli un sāk jau sārtoties. Mammuča dārziņā tik lieli nekad neizaug.

— Viņai laba zeme. Un kūtsmēsli, — mammucis nopūšas.

Bille kūlā kājas un skatās apkārt, varbūt parādīsies suns vai kaķis un pienāks paglaudītcs. Suņa nav. Gar kūtsgalu pablenž izkāmejies runcis, bet Billes: — Minni! Minni! — runcim bijis nebijis. Pazūd atkal, ne apsveicināties nepienācis.

Bille trinas un trinas aiz gara laika. Vai tad tā zupa nekad nebūs? — Ēst gribas! — viņa iečinkslas.

— Pacieties! — mammucis nikni saka.

Viegli pateikt — pacieties, kad vēderu velk čokurā.

— Drīz jau būs.

Kas lielajiem drīz, Billei bezgalība.

— Nctrinies, ierausi skabargu dibenā!

Soliņa dēlis patiesi noēvelēts tik paviŗši, ka skabarga var gadīties. Bille mēģina netrīties, bet no nekustības sāk sāpēt mugura.

— Paskraidies, — papucis saka.

Sēta ir plaša, bet nemaz neizskatās pēc paskraidāmas. Un kā skraidīt vienai? Vai maz drīkst? Tante Alvīne tāpat rādās dūsmīga. Nē, te skraidīt Billei neparko negribas.

Bille jau taisās raudāt īstām asarām, kad beidzot parādās tante.

— Nāciet nu pusdienās!

Viņus ieved gluži pilsētnieciskā virtuvē. Ne tikai sienas apmestas un balsinātas, griesti arī. Virtuves vidū uz galda četri šķīvji ar karotēm, liela bļoda un dēlītis ar dažām plāni grieztām maizes šķēlēm. Bļoda kūp un dīvaini ož.

— Gaļas man nav, bet vasarā jau negribas. Vasarā saulīte baro, — saka tante, pie galda sēstoties.

Bille nemaz nejūtas saulītes pabarota.

Tante ar lielu pavārnīcu ielej papuča šķīvī rūšaini zaļu šķidrumu, tad mammuča un Billes kārtā.

Bille pasmalsta šķidrumu. Tā kā putraimi, tā kā skābenes, bet skābeņu zupu ēd ar iegrieztu olu,

krējumu un speķumiņiem. Neko tādu ne šķīvjos, ne uz galda nemana. Bille nevar saņemties un celt karoti pie mutes, kamēr nezina, kas tas ir. Smalsta, līdz saprot: rupji sagrieztas rabarberu lapas ar putraimiem. Nekā cita tur nav. Vai tad rabarberu lapas būtu ēdamas?

Bille beidzot sadūšojas nogaršot. Nē, rabarberu lapas nav ēdamas!

Mammucis gan ēd, bet tādām stīvām lūpām. Papucis arī, tikai piere viņam saraukta un acis baltas. Kā uz kaušanos.

Bille bailīgi pastiepj roku, paņem plāno maizes šķēlīti un skatās pēc sviesta. Nav. Galdā nav arī viņu pašu nestā aveņu vīna un konfekšu.

Tante gan ēd dūšīgi, ka vaigi vien kust, un sarkanīgi brūnajiem vaigiem līdzī kustas baltas grumbiņas. Bille skatās un brīnās — citiem grumbas tumšākas par seju, tantei Alvīnei baltas — un ēd sausu maizi. Galu galā viņas ar Anitu ganos arī dažkārt ēd sausu maizi, tiesa gan, daudz gardāku, mīļotantes ceptu. Šī laikam veikalā pirka.

— Labi dzīvojat, ka skuķis tik izlepis, — tante, Billes knibināšanos pamanījusi, saka.

— Jā, nesūdzamies, — papucis atbild un pastumj nost savu šķīvi.

— Grūtības ir katram, — runā mammucis. — Lielu saimniecību turēt, nedod Dievs, kāda nomocīšanās. Saime laikam, kā pie svētdienas, citur vaļojas, ka jūs viena pati?

— Es kalpus neturu. Kad vajag, ņemu cilvēkus uz dienām. Cik te tālu Sigulda, gribētāju netrūkst. Nav ko mitināt svešu varzu mājā un no saules līdz saulei ar ēsttaisīšanu un trauku mazgāšanu jēgties. Viņi nāk ar savu maizi.

— Paldies par cienastu, Alvīnes tant! — papucis cēlas, un velti mammucis viņu rausta aiz piedurknes. — Ja vēl kādreiz sadomāsim apciemot, nāksim ar savu maizi.

Jāceļas mammucim arī. Bille, priecīga par atpestīšanu no pretīgā strebekļa, uzlec kājās, pataisa kniksīti un ķeras papucim pie rokas.

Uz galda paliek neizēstie šķīvjī.

— Jā, jā, — tante arī slienās kājās un iet viņiem pa priekšu uz durvīm. — Tāpēc jau dažiem nekā nav, ka to pašu uzreiz vēderā un pagalam. Tāpēc saka: dzīvo no rokas mutē.

Laukā ejot, Bille vēl noskatās uz resnajiem rabarberu kātiem, kas palikuši uz virtuves skapīša, kad lapas aizgājušas zupā. Ko tante ar tiem darīs? Vedīs tirgū?

Vārtu slēgšana un atsveicināšanās vēl strupāka par sasveicināšanos. Tante apgriežas un iet atpakaļ uz māju pie sava rabarberu strebekļa.

Mammucis un papucis saskatās un tad pēkšņi sāk skaļi smieties.

— Cilvēks, kam bagāti radi, nemūžam neaizies bojā, vai ne? — noprasa papucis.

— Kur nu! — spurs mammucis. — Dzīvos kā niere pa taukiem un tik brangu zupu ēdīs rītos un vakaros.

— Es, zārkā gulēdams, pidirallā, pidirallā, — ducina papucis.

— Spļauj griestos svilpodams, — mammucis lielā balsī uzgavilē, un arī Bille velk līdzī: — Spļauj griestos svilpodams, pidi—ridi—ridi—rallalā!

Un ne mammucim kas pret šito prasto dzērājdziesmu, ne Billei uzbrēc, ka nedrīkst.

— Nez ko šī darīs ar vīnu un konfektēm? — mammucis prāto. — Dzert un ēst taču aiz. skopuma neuzdrīkstēsies?

— Tā viņas bēda, — papucis saka.

Un, pidi—ridi—rallalā dziedādami, viņi iet uz Siguldas staciju.

Agrāk Billi ņema līdzi uz visām filmām, jo kam gan lai viņu atsta

tu? No filmām nekā īpaša nebija, cilvēki uz ekrāna staigāja, ēda, dejoja, braukāja apkārt, runāja un ķildojās nesaprotamās valodās. Apakšā bija rakstīts latviski, ko viņi tur runā, bet lasīt Bille vēl nemācēja. Uz beigām kāds reizēm nomira un citi raudāja. Tīrā garlaicība.

Bet to Bille pacieta ar prieku, jo viņi gāja kopā, visi trīs, un mammucis ar papuci nerājās. Un varēja jau paskatīties, kā tie cilvēki uz ekrāna apģērbti, kādās mašīnās braukā pa svešām zemēm un pilsētām vai pa jūrām ar kuģi. Pietika, ko redzēt. Un pēc tam uz mājām ar mammuci pie vienas rokas un papuci pie otras. Vidiņā.

Pēdējo reizi viņi gāja uz pašu lepnāko Rīgas kino "Splendid Palace". Tas nu bija ko vērts bez kādas filmas! Spožajām, platajām stikla durvīm abās pusēs ap kājām apķertas plikas meitas pūta garas zelta taures. Viņas gan varētu nebūt plikas. Plikam rādīties cilvēkos nepieklājās. Un vēl par visdārgākajām biļetēm! Nevienā citā ķīnītī biļetes nebija tik dārgas. Tāpēc jau uz "Splendidu" parasti vis nenāca.

Tūlīt aiz biļešu kontrolierēm garš, apaļiski izliekts gaitenis, bet no gaitēņa trīs durvis veda uzgaidāmā zālē. Zāles sienas bija apgleznotas ar dīvainu dārzu — tādi augsti cirpti dzīvžogi kā Vērmanītī pie rožu laukuma, tikai smalkāki. Visa grīda nosepta ar zaļu paklāju un gar sienām mīksti krēsli ar tik tievām, līkām, kruzulaini izdreijātām kājiņām, ka taisni jāpabrīnās par cilvēkiem, kas tādos uzdrīkstējās sēsties, jo daži tomēr sēdēja. Bille neparko nesaņemtos! Papucim ar mammuci tā lieta arī laikam nelikās droša. Apskatījās, griezās atpakaļ un staigāja pa apaļisko gaiteni.

Un tad vērās durvis jau uz pašu kinozāli, kas atkal izrādījās apaļa un vēl ar balkonu kā teātrī. Abās pusēs ekrānam slējās balti zeltītas palmas, no palmu saknēm šļācās zelta ūdenskritumi. Bet uz griestiem uzgleznotās debesīs it kā zvilnēja, it kā lidinājās vīrieši un sievietes. Atkal pliki, tikai ap gurniem plīvoja plānas šalles, tātad viņi nebija no tik seniem laikiem, kad cilvēki vēl nemaz nemācēja ausi un šūt drēbes. Un viņi bija rožainbalti, tukli nobarojušies un nevarēja būt tik nabagi, lai nevarētu atļauties kleitas un bikses.

Pliki cits citam rādījās tikai pirtī, turklāt vīrieši mazgājās atsevišķi no sievietēm. Bet šie — kopā. Un pat nemazgājās. Tāpat vien.

Bille nezināja, vai maz drīkst uz griestiem skatīties. Kad Frīdis zīmēja uz sienām plikus cilvēkus, meitenes sacīja: — Fui! — un neskatījās. Daži puikas arī neskalījās. Jo tā bija cūcība.

Lielie gan, galvas atmetuši, raudzījās griestos. Mammucis un papucis arī. Billei bija drusciņ kauns par viņiem. Bet Bille zināja, ka bērni reti drīkst to, ko lielie. Ja viņi dara, ko lielie, tad dabū pa sprandu. Tāpēc viņa labāk skatījās uz greznajām palmām un zelta ūdenskritumiem. Skaisti un pieklājīgi. Un kur tad vēl mīkstā sēdekļa glaudīgums! Kad Bille būs liela un bagāta, viņa cietā krēslā nesēdēs nekad! Un nāks tikai uz "Splendid Palace", jo nav jau spiesta lieta skatīties griestos.

Gaisma lēni nodzisa, un sākās kultūrfilma par kafijas pupiņām. Nēģeri — atkal pliki, ar lupatu ap gurniem. Vai te vispār šodien rādīs kādu, kas nebūtu pliks? Nēģerus gan varēja saprast. Āfrikā esot tāds karstums, ka drēbēs to nemaz nevarot izturēt. Nēģeri uz ekrāna bradāja ar kājām pa zemē nobērtām kafijas pupiņām.

Nu, tā nebija Billes darīšana! Kafijas pupiņas pie Bānīša pirka tikai namsaimniece. Lai viņai tiek, raganai tādai! Billes mājās dzēra zāļu tējas un ja paretam kafiju, tad tā bija kārtīga miežu un cigoriņu kafija, ko neviens ar melnām kājām nebradāja.

Beidzot sākās īstā filma. Zāli pāršalca čuksti: — Nelsons Edijs! Žanete Makdonalde! — Kā jau

lielo filmās, abi galvenie, laikam tie tad Nelsons Edijs un Žanete Makdonalde, viens otrā iemīlējās, bet citi jaucās pa vidu, un viņi nekādi nevarēja saprasties. Un paši arī vainīgi. Kad izrādījās kopā un varētu visu izrunāt, viņi dziedāja viens pret otru garas dziesmas, gan katrs atsevišķi, gan pamīšus. Dziesmas bija skaistas un balsis viņiem skaistas, bet, kad nu būtu beiguši dziedāt un varētu parunāt, kāds atkal iejaucās, un nekas neiznāca.

Tikai pašās beigās Žanete Makdonalde bija bēdīga un laikam pat slima. Viņa sēdēja mīkstā krēslā, un mugurā viņai bija melna kleita ar mežģinēm ap kaklu un rokām. Mežģīnes bija garas un smailas kā milzu asteres ziedlapiņas. Bille arī gribētu tādu kleitu, ja ne sev, tad vismaz mammucim. Gan pēc tam mammucis pārsūtu viņai.

Istabai, kurā Žanete Makdonalde sēdēja, siena bija viscaur no stikla, un aiz stikla lēni krita lielas sniega pārslas.

Tad ienāca Edijs Nelsons. Žanete Makdonalde vairs nebija bēdīga. Protams, viņi atkal gari dziedāja, bet tad sadevās rokās, tā ka bija skaidrs

— visas nepatīkšanas galā un viņi apprecēsies.

Tā filma beidzās. Kāzas nerādīja.

Kad viņi iznāca no kino, bija jau vakars. Bille gāja vidiņā ar mammuci pie vienas rokas un papuci pie otras. Bille domāja par filmu un prasīja:

— No kura brīža viņš viņu sāka mīlēt?

Labu sprīdi viņa gaidīja atbildi.

Tad papucis teica: — Ak tad jau tik gudra, — teica tādā balsī, it kā gudrai būt slikti. Agrāk, ja sacīja, ka Bille gudra, tad tā bija uzslava. Tagad neizklausījās.

No tās reizes Billi uz filmām vairs līdzī neņēma. Reiz tikai aizveda uz "Sniegbaltīti un septiņiem rūķīšiem", to rādīja "Orientā", turpat Avotu ielā.

"Orientā" vis nebija nekāds "Splendid Palace". Garajā, netīrajā zālē koka krēsli, un jau filmas sākumā Billei zem brunčiem palīda divas blusas. Tās sprinģoja un koda. Kasīties nedrīkstēja, nepieklājās. Varēja tikai trīties krēslā, bet ko tas līdzēja? Blusām pietika vietu, ko gar krēslu nepatrīsi, un tur viņas ālējās uz nebēdu.

Filma bija zīmēta. Brīžiem skaista un jocīga, brīžiem tik briesmīga, ka vajadzēja paslēpt galvu papucim aiz muguras. Kā tad, kad Sniegbaltīte skrēja pa mežu un visiem kokiem izauga gari, līki nagi, visiem plātījās zaļas, plēsīgas acis un šķības mutes, un visi ķēra Sniegbaltīti! Papucis pateica Billei, kad bija atkal labi un varēja skatīties tālāk.

Rūķīši bija mīļi un jocīgi un Sniegbaltīte tik daiļa, ka visi viņai palīdzēja: vāverītes, putniņi... Bet ilgi tā negāja. Briesmīgā karaliene — ragana pūlējās Sniegbaltīti nogalināt. Divas reizes rūķīši viņu izglāba. Trešo reizi ragana atnāca ar saindētu ābolu.

Visi bērni kiedza: —Sniegbaltu, neēd! Neēd! Tas ir saindēts!

Bille arī kiedza un raudāja, bet Sniegbaltīte neklausīja un ēda. Un tad rūķīši vairs nevarēja glābt, ielika Sniegbaltīti stikla zārkā, sēdēja apkārt un gauži bēdājās. Beigās gan aijāja princis un Sniegbaltīti izglāba, bet ragana, zibeņiem un pērkoniem grandot, iegāzās bezdibenī. Taču viņa krita un kiedza tik šaušalīgi, ka nebija nekāda prieka sacīt: tā viņai vajadzēja.

Nē, lai cik skaista Sniegbaltīte un mīļi jocīgie rūķīši, otrreiz to filmu Bille negribētu skatīties!

Un vairāk viņu uz kino arī neveda. Ja gadījās lieki santīmi, vajadzēja iet pašai. Ar kādu no sētas bērniem vai vienai. Tepat uz "Apollo" Marijas ielā.

"Apollo" nebija diez ko labāks par veļas mazgātājas Švipstes būcenīti viņu sētā, tikai bez logiem. Ekrāns bija drusciņ krunkains, un, kad pa ielu brauca garām kāda smagā mašīna, sienas drebēja. Toties filmas tur rādīja lielākoties tādas, ka visu varēja saprast, un, ja kovboji vai

musketieri, kas auļoja pa prērijām vai meža ceļiem, kādu nošāva, tad tas bija slikts cilvēks un tā viņam vajadzēja. Ja mira labs cilvēks, tad kā varonis. Tā mirt arī Bille gribētu. Lai visi saprot, ko zaudējuši, un visiem žēl.

Tomēr labākas bija filmas, kur neviens nemira. Piemēram, par Mikipelīti, kas atpogāja sardelēm ādu kā bikšeles un nopēra viņas par palaidnībām. Nenosmieties!

Par Capliņu arī varēja smieties, viņš taisīja jokus uz jokiem, bet reizēm viņam bija tik bēdīgas acis, ka gandrīz jāraud, un, kad viņš filmas beigās gāja tālu projām — arvien mazāks un mazāks, tad nelīdzēja lielās kurpes un ērnotā cepure — viņš bija tik viens un nelaimīgs, ka smieklī nenāca.

Šērlijas Templas filmas bija visjaukākās — ja tur kāds bija nelaimīgp, tad īsu brītiņu pirms lielas laimes, un cilvēki nekad nemira nost. Vienīgais skumīgums, ka Bille nav un nebūs tik skaista, mīļa meitenīte, bet tas jau galu galā pierasts. Ja Bille sadomātu mazgāties kā Šērlija — piegrūst tikai slapju pirkstu pie degungala un zoda -, viņai tūlīt uzšautu pa dibenu. Ja pieprasītu pusdienās trīs ēdienus: torti, torti un vēlreiz torti, ko viņa tad dabūtu? Tad neko. Lielu smiešanos. Pusdienās pienācās viens ēdiens: zupa, un to pašu vārīja uz divām dienām. Vārnu ielas sētas mājā trīs ēdienus pat Valtrautas mamma netaisīja. Ja nu vienīgi uz augstiem svētkiem.

Bet tas nebija svarīgi. Šērlija dzīvoja Amerikā, kur brauc ar limuzīniem un ēd tortes. Viņa par lādu Vārnu ielu neko nevarēja zināt. Un viss, ko viņa darīja, iznāca tik mīli. Viņai neko nevarēja ņemt ļaunā.

Un tad reiz kādā filmā Šērlija gāja pa ielu skrandainā mētelītī. Kājās viņai bija šķībi nomītas kurpes, zeķes sakrunkojušās un cauras. Laikam jau viņai vispār nebija mammas, citādi zeķes būtu salāpītas.

Sniga sniegs, un Šērlijai sala. Pa brīžiem viņa stāvēja pie veikalu logiem. Pie rotaļlietām, kuras nevar nopirkt. Pie konditorejām ar visādiem gardumiem. Beidzot pie maiznīcas. Bija skaidrs, ka viņa ir izsalkusi, bet nevar nopirkt pat mazu gabaliņu maizes. Viņa nogulās zemē un aizvēra acis. Tur viņai noteikti bija jānosalt, un Billei jau sāka raustīties lūpa uz raudāšanu.

Tad pa ielu nāca jauns, stalts miljonārs. Viņš ieraudzīja pie maiznīcas aizmigušo Šērliju — tik skaistu ar zeltainām sprogām, lai arī skrandās. Miljonārs pacēla Šērliju uz rokām un ienesa limuzīnā, bet viņa pat nepamodās.

Miljonāra mājās kalpones pārgērba aizmigušo Šērliju garā, kruzulotā naktskreklā, skaistākā par jebkuru kleitu. Nez, viņas jau bija zinājušas, ka miljonārs atradīs uz ielas mazu meitenīti, un laikus sarūpējušas tādu kreklu?

Šērliju apguldīja greznā istabā un tik platā gultā, ka tur varētu mierīgi sagulēt visi sētas bērni. Apsedza ar milzum platu, laistīgu segu. Palagi un spilvendrānas vienos kruzulos un mežģinēs. Un Šērlijas sapnī skanēja klusa mūzika, grezni pasaku prinči dejoja ar vēl greznākām princesēm.

Pamošanās arī bija kā pasaka. Šērlija skatījās uz skaisto istabu, cilāja rokas, brīnījās par kruzulotā naktskrekla piedurknēm un apglauģīja laistīgo segu. Pie gultas bija nolikts galds ar lielām lellēm, lāčiem, visādām mantiņām. Šērlija skatījās, stiepa roku un atkal atrāva — nevarēja noticēt, ka tas viss viņai. Billei arī nebija viegli noticēt — naktī taču neko nevar nopirkt! Bet varbūt miljonāriem bija īpaši veikali, kas valā vienmēr?

Tad ienāca smalka dāma melnā kleitā, gandrīz tik skaistā kā Žanetei Makdonaldei. Tikai ap vidu dāmai bija mežģīņu priekšautiņš un matos mežģīņu kronītis — tas laikam nozīmēja, ka dāma ir miljonāra kalpone. Dāma ienesa lielu paplāti ar visādiem gardumiem, ierīkoja Šērliju spilvenos sēdus un ielika paplāti viņai klēpī.

Ā, Šērlija slima, ka ēd gultā! Kāds tur brīnums pēc gulēšanas pie maiznīcas loga. Viņa jau bija pavisam apsnigusi, kad miljonārs viņu atrada.

Bet nē — ienāca otra dāma mežģīņu priekšautiņā ar veselu lēveni kleitu, lai Šērlija var izvēlēties, ko pēc brokastīm vilks mugurā. Tātad slima viņa nebija vis. Tik daudz kleitu! Miljonāra kalpones laikam bija šuvušas visu nakti, un viņām laikam bija katrai sava šujmašīna. Viņām nevajadzēja šūt ar rokām kā mammucim. Ar rokām pašūt kleitu vienā naktī nevarēja.

Kā Šērliju pārgērba, to nerādīja, jo tad viņa kādu mirkli būtu plika. Godīgais kino "Apollo" iztika bez plikumiem. Viņa pēkšņi bija pārgērbta, sāka spēlēties ar lellēm un mantiņām, ienāca smaidīgais miljonārs, un bija skaidrs, ka Šērlija paliks miljonāra greznajā namā uz visiem laikiem. Nekad vairs viņai nevajadzēs krist zemē pie maiznīcas loga.

Uz mājām Bille gāja lēni un domīgi. Tātad pasaulē, pavisam mūsu dienās, varēja notikt brīnumi. Pasakas, kā Sniegbaltīte, neskaitījās, pasakas bez brīnumiem nav nekādas pasakas, un par pasaku brīnumiem zināms, ka īstenībā tā nekas nenotiek. Bet te viss bija īstenībā.

Bille nenogriezās pa Tallinas ielu, gāja tālāk, ar līkumu, lai būtu laiks visu apdomāt. Piemēram, kā būtu, ja Bille aiz noguruma un izsalkuma nokristu pie maiznīcas loga un skaists miljonārs viņu aizvestu uz savu grezno namu ar platu gultu, kruzuļainu naktskreklu, lellēm un veselu kaudzi viskošāko kleitu un kurpīšu...

Nē, ar Billi tas nevarēja notikt. Billi mammucis neparko nelaistu laukā ar caurām zeķēm. Veikalu logos Bille, protams, skatījās un prātoja, cik jauki būtu, ja visus tos košumus un gardumus varētu atļauties, bet tādā badā viņa nekad nebija, lai kristu pie maiznīcas loga. Un, ja viņa apgultos tīšām, izliktos aizmigusi, apsnigtu un gaidītu miljonāru, vai miljonārs viņu ņemtu uz rokām un ieceltu lepnajā limuzīnā?

Noteikti nē. Billi uz rokām reizēm ņēma papucis, bet kas papucim atlika? Cita, skaistāka bērna viņam nebija, tikai Bille ar saviem vasarasraibumiem, taisnajiem, pelēkajiem matiem un garo, tievo kaklu.

Anitu miljonārs varbūt paceltu. Anitai mati bija dzelteni un gandrīz tikpat sprogaini kā Šērlijai Templai. Anita bija skaista, tikai vienmēr tāda kā sabozusies, pavisam pūcīga. Diez vai miljonārs gribētu tik dusmīgu skuķi?

Un vispār — vai Rīgā dzīvoja kādi miljonāri? Tādu limuzīnu arī Bille Rīgas ielās nekad nebija redzējusi. Varbūt miljonāri ir tikai Amerikā?

Billei pietiktu ar kādu pavisam mazu brīnumu. Jel vienu vienīgu reizi!

Bille sāka domāt, kāds brīnums ar viņu varētu notikt. Un tad acu priekšā iznira apelsīns. Oranžs, apaļš, ar smaržīgu, porainu mizu, ko vajadzēja nolobīt, un zem tā bija balta, mīksta oderīte, ko arī vajadzēja nolobīt, jo rūgta, un tad daiviņu pa daiviņai, gandrīz tikai sula vien, salda un skurbinoša, kā domas par neredzētām mūžīgas saules zemēm, kur pat visnabagākie bērni tādus apelsīnus plūc no kokiem un ēd pilnām mutēm. Vienreiz Bille bija ēdusi apelsīnu. Olga uzdāvināja. Oranžajai mizai mammucis izgrieza rūgto baltumu, tad sakaltēja un lika pa gabaliņam pie maizes zupas. Šīs apelsīna piemiņas un attālās smaržas maizes zupā pietika vēl ilgi pēc apelsīna apēšanas.

Tā būs. Šodien Bille ieies virtuvē, jau durvīs uzvēdīs saldā smarža, un uz galda stūra gozēsies apelsīns, mezdams dzeltenu, saulainu hlāzmiņu uz spīdīgās vaskadrānas. Kāds būs atnesis!

Bille tik skaidri redzēja apelsīnu, tik asi sajuta smaržu, ka sāka skriet.

Nu mājas vairs nebija tik tuvu, Bille aizdomājusies līdz Marijas un Pērnavas ielas stūrim, un jau pie nogrieziņa uz Vārnu ielu sāka trūkt elpas, bet viņa skrēja. Skrēja pie sava apelsīna.

Sētā bija visi bērni, viņi kaut ko teica un sauca, bet Billei nebija laika. Klupšus pie virtuves durvīm un iekšā! Acis uz galda stūri!

Vaskadrāna bija tukša.

— Kur dauzījies tik ilgi? — uzbrēca mammucis. — Atkal zupa jāšilda, malka jātērē! Nevar vien

laikā pārvilkties!

Uz meijām krautās siena kaudzītes sen savilkta šķūnī. Siena vešana būtu bijusi tīrais prieks, ja nevajadzējis šķūnī siena pantu mīdīt, kas sākumā arī tīrais prieks un spieģšana, bet vēlāk, kad sviedri jau tek pa visu durstīgiem siena gružiem aplipušo miesu un putekļainais karstums ņem elpu ciet, īstākā mocība.

Nu tas galā. Rudzu pļauja arī vēl nav sākusies. Eskops ir brīvs, un viņu laiž līdzī ganos. Viņš pat pieradis nieet tālu no govīm, un, ja tomēr iet, Eskopam galvā apauši ar pavadu — var atvest atpakaļ. Labā ganību vietā, kur zāles pietiek visam cēlienam, viņu var pat sapīt. Anitai ganu kulītē ir pinekļi, un sapīt zirgu Anita māc.

Kā jau vienmēr. Anita māc. Toties Bille skatījusies kino un redzējusi to, ko Anita nezina. Bille var pastāstīt par Amerikas prērijām, kur ganās milzīgi govju bari un paši gani nav vis bērni, bet lieli puiši zirgos, jo kājām tādi lopu bari nav apskraidāmi. Tos ganus lielās platmalēs un zābakos ar piešiem sauc par kovbojiem. Pie jostas kovbojs nēsā revolveri un garu, saritinātu virvi ar cilpu galā, to sauc par laso. Ja kāda govs skrien tālu projām un neklausā, viņai uzmet laso un velk atpakaļ vai pat nogāž gar zemi. Govij nepatīk, ka viņu gāž gar zemi, viņa tad dusmīgi mauj un dikti kārpās.

— Zicdaļai kādreiz derētu tāds kovbojs ar laso. Nekur šai nav miera,

— nošķendējas Anita, jo Zicdaļa aizdzinusies uz izcirtuma viņu galu un jāskrien tas gaisa gabals griezt atpakaļ.

Bille tā cēlusies ar savām kovboju gudrībām, ka Anita nebrēc par Billes kārtu, šņākdama aizskrien pali, un Ziedaļa krietni dabū ar rīksti pa sāniem.

— Uzraus čūlu! — Bille brīdina. Tad Anita nolaiž gan rīksti. Ja govis pārdzītas ar strīpainiem sāniem, tad ganītājām arī diez kā neklājas.

— Ne izcirtumā tam dragūnam nav labi, — Anita aizsēsusies kurn.

— Tādu tik uz Ameriku pie kovbojiem! Lai redz velnu!

Izcirtumā ganīt aizliegts, lai lopu neizbrādā jauniestādītās priedītes, bet ja tieši izcirtumā laba zāle un to sulīgi zaļo, bet skābo, kas mežā starp eglēm aug, lopu negrib ēst? Un tad skrien vienā skriešanā, ka ganītājām vai acis uz sausiem zariem jāizdur un kājas visādā čūkslā jāaplauž, un nevar ne paspēlēties, ne prātīgi parunāt?

Vienreiz gan mežsargs uznāca virsū. Viņas tad sarāvās kamolā, lielu bļaušanu vai pat plīkus gaidīdamas, bet mežsargs tikai paskatījās nejaukām acīm, noteica: — Ak tad tā gan? — izvilka no plecā pakārtas somas resnu auklu, apmeta Ziedaļai ap kaklu, uzreiz sapratis, ka šī tā barvede, un vilka Ziedaļu līdzī. Zicdaļa tikai drusciņ pastīvējās, bet gāja, un citi lopu pakāļ. Bille ar Anitu, raudādamas un dievodamās nekad vairs tā nedarīt, vilkās līdzī, bet mežsargs nebija pielūdzams.

— Uz māju pie vecākiem! Lai viņi nāk pēc lopiem. Un lai neaizmirst soda naudu paņemt līdzī, būs jāmaksā.

Mājās viņas skrēja brēkdamas tā, ka melns gar acīm un ausis džinkstēja, jo kam gan pašā vasaras vidū nauda? Droši vien pat lielajiem saimniekiem ne, kur vēl sīkiem rentnieciņiem? Nebija pat bail no brāziena, aiz žēluma raudāja.

Brāziena nebija. Mīļotante ievaidējās, saķēra galvu tā, ka likās, nokrakšķēs un būs pušu. Un, ja Bille agrāk bija domājusi, ka teiciens "palika melns no vaiga" tikai teiciens vien ir, tad nu redzēja onkulīti it kā sakrītam, seja viņam aizkrēslojās un kļuva melna kā zem pēkšņi uznākušā negaisa mākoņa, un zobu noknirkšķēja.

Uz meitenēm mīļotante un onkulītis pat neskatījās — it kā viņu vairs nemaz pasaulē nebūtu, un

tas bija briesmīgāk par brāzienu. Viņas klusi izlavījās ārā un apsēdās sienmalī uz soliņa. Pēc brīža onkulītis, augumā vēl mazāks sakumpis, iznāca pa durvīm un lēni aizgāja uz mežsargmājas pusi.

Lopus viņš pārdzina tikai pašā vakarā — vai nu tik ilgi bijis ar mežsargu jāskaidrojas, vai pa ceļam ganījis, to neteica. Ar meitenēm vispār vairs neviens nerunāja.

Nu tas puslīdz aizmirsts, un mežsargs no rīta redzēts uz Ugāli aizbraucam, līdz dienvidum taču atpakaļ nebūs.

— Tiem kovbojiem gan vieglāk aizmukt no mežsarga. Laiž auļos ar visiem lopiem, — prāto Anita.

— Tur mežu nemaz nav un mežsargu nav. Tikai prērija. Gara zāle līdz pašai debess malai.

— Kas šiem nekaiš. Tik vien darba, kā zirgos jādelēt un cepures vicināt.

— Mēs gan no zirga labāk redzētu, vai mežsargs nenāk, un ātrāk varētu lopus mežā sadzīt, — Bille saka.

— Mēs! Tu maz māki zirgā noturēties? — Anita nicīgi novelk.

— Māku, — Bille samelo. Viņai apnikusi Anitas mūžīgā iedomība un visumācēšana.

— Stāsti vien!

— Pati tu nemāki!

— Es nemāku? — Anita pieved Eskopu pie augstāka celma, pakāpjas, ieķeras krēpēs un uzsvempjas Eskopam mugurā. Eskops bažīgi, kā nesaprazdams, skatās atpakaļ.

— Nū! — Anita uzsauc. Eskops skatās un brīnās. — Nū! — Anita piecērt pavadu un padunkā ar kājām Eskopa sānus, pastalas vien nošvīkst. Eskops sagrozās, it kā plecus paraustīdams, noplūc vēl zāles činkuru un sāk lēni soļot.

Anita jā izcirtumam apkārt. Vienubrīd viņa pat, ar kājām dūšīgi bungodamās, piedabū Eskopu riksi. Govis un aitas ceļ galvas un brīnās.

Bille gan nebrīnās. Vai tad tā vien kovboji jā? Bille laistu aulekšos!

— Tagad es! — saka Bille, kad Anita, izcirtumam loku apmetuši, piestāj pie celma un Eskops tūlīt sāk aizgūtnēm plūkt zāli.

— Tu to zirgu nenovaldīsi!

Nenovaldīs! Atradusi mustangu!

— Tas nav godīgi.

— Vari rāpties man aiz muguras. Pavadu es tev nedošu.

Nekas cits neatliek. Anita sēž kā ķipsis un nost nekāpj. Tad labāk aiz muguras nekā nemaz.

Tikt uz zirga dibena grūtāk nekā priekšā, krēpēs ieķeroties. Anita arī nemaz tik stingri nesēž, ka pie viņas varētu turēties. Bille divas reizes noslīd atpakaļ, līdz beigās, astē ieķērusies, uzrāpjas. Tad gan Eskops atglauž ausis un padraud ar zobiem, bet kost nekož un dibenu gaisā nemet. Varbūt viņš ko dusmīgu sacītu, ja zirgi mācētu runāt, bet runāt Eskops

nemāk un atkal rāmi soļo, reizēm apstādamies pie kāda zāles pudura un paskatīdamies atpakaļ, vai viņām reiz nepietiks.

Kā lai pietiktu, ja nupat vien sākušas? Un kas tas par soli kovboja zirgam? Nu Eskopa sānus velē divi pāri pastalu, vajag rikšot.

Eskops, asti krustodams, palaiž spītīgo riksi. Viņam tāds ir. Kājas zibēt zib, lai redzams, cik ļoti viņš brāž un pūlas, bet uz priekšu gan netiek ātrāk nekā soļos. Toties krata spītīgais riksis dūšīgi. Var iedomāties, ka viņas laiž aulekšiem.

Un viņas iedomājas. Bille pirmā norauj lakatiņu, sāk vicināt kā kovbojs platmali un dziedāt: "O mai beibi, o mai beibi, o mai beibi Klementīn!" Un pa brītiņu Anita arī sāk vicināt lakatiņu un dziedāt

līdzī. Viņa gan nevar noturēt meldiņu, bet troksnis tāpat liels.

Nu vajadzētu, lai Ziedaļa, Liepa vai aitas lauztos mežā, viņas tad aulekšotu atgriezt, bet lopi, kā par spīli, grozās pa izcirtuma vidū, lopiem te pietiek zāles.

Atliek jāt apkārt tāpat vien, izlūkojot, vai nenāk mežsargs un vai lopiem no biezokņa neuzglūn plēsīgi zvēri. Dziedāt, lakatiņu vicināt un Eskopam pa sāniem velēt var tāpat.

Eskops nu, ausis nikni pieglaudis, vairs augšā neslej un brīdi pa brīdim met dibenu gaisā. To viņš gan dara piesardzīgi un šaubīgi, it kā nezinādams, kas no tādas skuķu zemē nomešanas var iznākt, tāpēc Billei ar Anitu izdodas noturēties mugurā, kas nu vairs nav spoži gluda, bet ķepīgi sasvīdusi.

— Klau! Diensvidus! — Anita saka, īsajās ēnās skatīdamās. — Jādzien mājās. Rāpies nost! Un Eskops jānoslauka, lai neredz, ka sajāts.

Anita zibenīgi notraušas no zirga. Bille rauga pieturēties pie astes, lai drošāka lejā tikšana, bet nu Eskops beidzot pacērt galvu atpakaļ, atgriež garus, dzeltenus zobus un iekož Billei ciskā.

Bille iekaucas. Eskops, vai nu satrūcies no blāvena, vai vēl niknāks, met dibenu gaisā bez kādas piesardzības, un Bille nokrīt zemē, par laimi, mīkstā vietā, kur smiltiņās iestādīta priedīte, vēl tik maza, ka Bille nesaskrāpējas.

Nometis Billi, Eskops neskrien prom. Stāv, ausis atglaudis, un skatās, it kā jautādams: — Gribi vēl, vai nu būs miers?

Miers jau, miers... Bille raudādama slienās kājās, rauga spert soli: sāp līdz brēcienam.

Anita sauc: — Mājās, mājās, mājās, — un lopi paši griežas uz māju pusi. Ceļu viņi zina bez ganēm un Lāča, kura gan šodien te nav. Mežā ganot, Lāci nelaiž līdzī, lai putnus un zvērus netramda un nesarej nelaimi. Suns dzirdams tālu.

Noskatījusies, ka lopi jau iet, kur jāiet, Anita sniedzas ņemt Eskopu aiz pavadas, bet Eskops pamet dibenu gaisā, nokrācas un aizskrien govīm pa priekšu, nolēmis vairs rokās nedoties.

— Dikti sasities? — Anita prasa.

— Nesasitos. Iekoda.

— Paiet vari?

Ar paiešanu bēdīgi. Sakostā ciska šautri sāp. Un ja tikai ciska vien! Sāp gurnu iekšpusēs un dibens, kājas dreb, tās nez kāpēc vajag likt plati. Anita arī iet, plati likdama drebelīgas kājas, bet govīs jau gabalā un Eskops vēl govīm priekšā.

— Eskopu vajag noberzt, — Anita atkārto, uz platām kājām steberēdama pie lopiem. — Redzēs, ka sajāts, būs slikti...

Bille kunkst, slauka asaras un klibo pakaļ. Ne Anitu, ne lopus viņa panākt nevar.

Anita govīm līdzī tiek, bet Eskops aizskrien. Nelīdz ne saukšana, ne labināšana, un, kad viņa ar lopiem pārrodas sētā, Eskops jau priekšā, mīlotante tur Eskopu aiz pavadas, glauda viņa sasvīdušo kaklu un draudīgi melnām acīm skatās pretī Anitai un tālu nopakaļ klibojošai Billei. Arī stāvā krunka mīlotantes pierē pavisam melna.

— Nu? — viņa noprasa tik bargi, ka Anita brēkšus iebrēcas: — Bille samācīja! Kovbojus spēlēt!

Anita dabū tādu pļauku, ka aiziet tenteriski.

— Zināsi, kā blēdībās klausīties! Kovbojs!

Bille, jau aizlaikus brēkdama, klibo pretī savai pļaukai un dabū arī. Viņa pat nemēģina aizsegties ar elkoni. Pelnījusi!

— Jāraksta tik uz Rīgu, lai brauc pakaļ un savāc! Dienu nevar nodzīvot bez nelietībām! Cik zirdziņam tā laika, kad paganīties varētu, atpūsties! Bet nē! Jādīda nost! Neēdis, notrenkts!

Dienvīdu gulēt viņas iedzen ar tukšu vēderu, lai zina, kā Eskopam bijis.

Anitas šņuksti apklust drīz, tikai lūpa miegā nīgri uz mesta, taču tāda jau viņai gandrīz vienmēr.

Bille arī vairs neraud, bet miegu gainā kovboji skaistos zirgos, lielās platmalēs, aulekšiem... Bille gribēja, lai ir skaisti, lai prieks. Viņai bija licies, ka Eskopam arī būs prieks spēlēt kovbojus, bet Eskops iekoda.

Kad ganās un atpūšas kovboju zirgi? Nevienā filmā viņa to redzējusi nav. Un tagad mīlotante rakstīs uz Rīgu, lai viņu savāc.

Nez kas brauks viņai pakal? Papucis vai mammucis? Labāk papucis, viņš nerunās par nolādētām Gūtmaņu asinīm, nesauks par kraupi un lēvuru. Paņems pie rokas un vedīs.

Rīgā jau arī nav slikti. Sētā būs citi bērni, jo tikai retais pa vasarām brauc uz laukiem. Viņa ies uz kino "Apollo", bet filmas par kovbojiem vairs neskatīsies. Meli vien bija par tiem kovboju zirgiem, kas spīdēja un laistījās, nekad neganīti un nepūtināti.

Ēst gribas tik gauži, ka nu vairs nesāp tikai Eskopa sakostā kāja, bet pakrūte arī. Bille atkal sāk raudāt — klusiņām, lai mīlotante nedzird, nenāk bārties un saukt par posta bērnu. Raud, kamēr aizmie.

AUNEĻI, KRODZIŅI, ŪDENSKRITUMI

Vai nu mīlotante nebija uz Rīgu rakstījusi, vai ne mammucis, ne papucis tāpat neatbrauca, bet Bille palika uz Rīgu neaizvesta. Tikai Eskopu vairs ganos līdzī nedeva, un mīlotante pasāka piestaigāt un apraudzīt — kur gana, kā gana, vai blēņas nedara. Un, ko mīlotante sauks par blēņām, iepriekš nekad nevarēja paredzēt.

Dzīve kļuva garlaicīgāka. Ganos tik ļoti neko nevarēja sadarīt, ka gribējās dzīt ātrāk mājās, kaut gan arī tur neko nevarēja sadarīt.

Mājās pirms laika dzīt drīkstēja vienīgi tad, ja bijis tik briesmīgs lietus, ka viņas slapjas līdz ādai. Kur ņemsi tik briesmīgu lietu? Īpaši, ja villdrānas līdzī? Villdrānām ūdens notek pa virsu, augšā mazliet mitras, bet apakšējā kārtā silta un sausa. Tad jau tīši peļķē jāmērcē, lai villdrāna tiktu cauri slapja.

Reiz viņas tā izdarīja.

Uznāca pērkons. Grāvās, zibeņoja, ūdens no gaisa baltām strūklām — lopus ne saredzēt, bet viņas lauzās cauri stāvgāzu lietum, saukdamas: — Mājās! Mājās! — un lopi, galvas pret vēju noliekuši, sāka virzīties uz māju pusi.

Lietus pārskrēja tikpat pēkšņi un ātri, kā uznācis. Atspīdēja saule. Krūmos, kokos, pazarēs spīguļoja milzīgas lāses, uz meža ceļa zemākās vietās peļķes, bet villdrānas kā sausas, tā sausas. Arī kājas vilnas zeķēs un pastalās par īsti slapjām nevarēja saukt, bet lopi, gan brīnīdamies, jau bija ceļā uz mājām.

Zicdaļa, ausis skurinādama, reizēm atskatīdamās un pa ceļam kādu zāles kumšķi noplūkdama, nikni šņākuļoja, tomēr gāja pa priekšu, kā barvedei pieklājas. Liepai likās viss vienalga, viņa allaž tāda. Aitas blīvā bariņā sekoja govīm, dusmīgi grūstīdamās. Lopi nesaprata, kāpēc nelaikā jāiet mājās.

Ar neizmirkušajām vilklrānām vajadzēja kaut ko darīt. Anita apstājās zem smagām lāsēm pielījuša egles zara, pacēla roku un uzpurināja sev virsū. Nogāzās varena šalts.

Nu arī Billei skola rokā — viņa stājās zem cita zara un darīja tāpat. Ūdens vien griezās. Un tā visu ceļu.

Caur kokiem jau vīdēja klajums un gatves vītoli, kad Bille apstājās.

— Un ja nu mājās teiks, ka lietus bijis pavisam īss?

— Pērkona lietus vienā vietā var nemaz nelīt, kad turpat blakus tīrie plūdi, — atbildēja Anita.

Anita lauciniece, Anita zināja labāk. Bet, pataustot villdrānas, izrādījās, ka iekšpuse ir un paliek sausa, toties mājās par tuvu, lai no zariem vairs piepurinātu.

Anita norāva villdrānu no pleciem, ar sauso pusi ieplāja ceļa peļķē un vazāja, kamēr piemirkusi līdz pēdējam dzīparam. Bille atkal darīja tāpat. Nu viņas bija tik slapjas, ka ūdens ar strūklu tecēja no villdrānu stūriem. Peļķē viņas vēl pabradāja, lai zeķes un pastalas čurkst vien, un tad arī bija pēdējais brīdis panākt lopus.

Mīlotante viņas sagaidīja tumšāka par to pirmītējo negaisa mākonī. Lopi mīņājās turpat kūtspriekšā — durvis mīlotante nevēra. Nu būs!

Anita, slapjās villdrānas stūrus cilādama un pastalas čurkstīnādama, pusraudus meloja: — Mežā lija tik dikti, ka mēs samirkām līdz ādai. Re!

Mīlotante noņēma Anitai villdrānu no pleciem, pavārstīja pret gaismu: — Dubļi arī nāca no gaisa?

Peļķē vazātā villdrāna patiesi vienos dubļos. Kā viņas pašas nepamanīja?

Mīļotante pletnēja Anitu ar slapjo villdrānu un raudāja: — Tu zini, kāds darbs villdrānu noaust... Tu zini, ka lopiem labuma tik, cik ganos... Nelietei jābūt...

Mīļotante vienmēr raudāja, kad vajadzēja meitenes pērt, gaužāk par meitenēm pašām, jo viņas sitieni reti sāpēja, un taisni tas bija briesmīgi, taisni tāpēc nevarēja atzīties un jāmelo.

Dabūja arī Bille. Šoreiz mīļotante gan neteica, ka pilsētas špiebeks vainīgs. Vispār viņa jau labi atšķīra, kuro palaidnību Bille sagudrojusi, kuro Anita. Kā viņa zināja, nebija saprotams.

Tad skuķus ierāva istabā, lika pārgērbties sausās drēbēs un dzina ganos atpakaļ.

— Tā ka lai lopi būtu labi pieganīti. Citādi pašas bez vakariņām. Par blēdību!

Dzina atkal uz mežu. Ziedaļa mētāja galvu, slaistīja ausis un šņāca, visādi izrādīdama, ko viņa domā par tādu tramdīšanu mājās un atpakaļ. Pat aitas blēšus spurkšķināja un nicīgi mētāja resnās astes. Tikai Liepa neko, Liepai viss viens. Viņa skatījās, kur Ziedaļa, un slāja pakaļ. Liepa bija dumja un kūtra govs, arī piena necik nedeļa, lai gan brūnais tesmenis gandrīz pa zemi vilkāms un varēja likties — no katra ciča pa pilnai slauktuvei sanāks.

Anita nikni uzšāva Liepai ar stibu — pār kādu taču vajadzēja nīgrumu izgāzt. Liepa pat ausis nenoskurināja.

Bet taisni todien viņas atrada mazo meža pļaviņu turpat aiz lielceļa malā noaugušiem alkšņiem. Agrāk tai vietai bija dzīts garām vai nu uz Zlēku, vai Ugāles pusi. Lopi arī alkšņos nelauzās, nekā zem tiem nebija.

Šoreiz tālu dzīt nevarēja, lai lopi līdz vakaram paspēj pieganīties. Anita nolēma, ka tajā gaišumā aiz alkšņiem varētu būt zāle, un dzina iekšā. Ziedaļa laikam domāja tāpat, gāja un patiesi — bija pļaviņa ar it labu zāli un pļaviņai pa vidu šaura tērcīte.

Lopi sāka aizgūtnēm ēst. Bille ar Anitu ņēmās apsekot tērcīti. Pļaviņas galā ūdens murdēja, viņas gāja klāt, un tur bija pat mazs ūdenskritums. Tērcīte, pār resnu melnalkšņa sakni krīzdama, iesitusi dziļu dobi un urgdama šļācās tur iekšā.

Bille gudroja, kā to ūdenskritumu pataisīt lielāku un augstāku, bet Anitai pēc nepatīkšanām ar slapjo villdrānu prāts uz ūdeņiem nenesās. Viņa labāk mācīja auneli badīties.

Tas bija pats mazākais aunelis, kam cīnās ar citiem gāja slikti, bet pierē niezēja tāpat. Viņš tad nāca pie meitenēm. Cīnījās ar pieri pret plaukstu un, ja izdevās pretinieci apgāzt, lepni izslējās un blēja. Viņas gan krita pašas, jo aunelim tik daudz spēka nebija, bet nenopriecāties, kā viņš dižojas un plātās, kamēr dabū no cita auneļa pa sānu, un tad jāmūk tenteriski vien.

Šoreiz aunelis bija nogāzis Anitu pa īstam.

— Eu! Viņš jau ir stiprs! — sauca Anita. — Nāc, pamēģini!

Bille mēģināja, un aunelis apgāza viņu vēl ātrāk, jo nu ar pieri pret plaukstu viņš nāca ar ieskrējenu.

Meitenēm drīz apnīka ar auneli cīnīties. Aunelim gan neapnīka. Kad viņam plaukstu pretī nestatīja, viņš ieskrējās un bēlza pa sāniem vai muguru. Un it sāpīgi. Viņas jau vairs nesmejās par auneļa lielību.

— Nevarēs vairs ar viņu badīties, — Bille teica. Pateikt to bija viegli, bet kā tikt no auneļa vaļā?

— Vajag pačurāt, — sacīja Anita un tā arī izdarīja. To vietu tad lopi, sāli kārodami, nograuz līdz ar zemi un vēl zemi arī klāt. Tā katru lopu var noturēt kā piesietu.

Aunelis nu grauza pačurāto vietu, un viņam bija miers. Un, kad Ziedaļa sāka svaidīt galvu un skatīties, vai aiz šīs pļaviņas nav vēl kādas labākas ganības, pačurāja Ziedaļai arī.

Ja Ziedaļa neskrēja prom, tad Liepa un aitas arī nekur netrencās. Varēja laist lapu kuģīšus ūdenskritumā, skatīties, kā lapas piepeld pie šauruma, padurstās gar vienu malu, pabikstās gar otru,

tad saņemās un ar joni šaujas lejā, bet tur nu ūdens lapu nomīca līdz pašam dibenam, un tikai pa gabaliņu tā atkal izraujas un uzpeld, pavisam samurcīta.

Tālāk lapas kuģītis atkal negribēja peldēt pa vidu, bet bakstījās gar malām —jābīda un jābīda nost. Kuģojot vakars būtu pienācis nemanīts, ja odi nesākuši kosties jau pavisam neizturami.

Mājās viņas lopus pārdzina vēlāk nekā citām reizēm, bet pa ceļam norunāja rīt arī ganīt pie ūdenskrituma.

Un tā iegājās. Vai rīts, vai pēcpusdiena, dzina uz mazo pļaviņu un dzīvojās gar ūdenskritumu. Pļaviņa jau gan bija pavisam noganīta, bet varēja tak pačurāt, turklāt ar apdomu — pa daļām ik uz gabaliņa. Lopi grauza zemi šnākdami, un ganītājām brīvas rokas.

Mīļotante sāka prašņāt, vai lopi nav skrējuši, ka vēderi tukši?

Anita nemelodama atbildēja, ka nē, skrējuši nav.

Vai neesot guldināti?

Nē, guldināti arī nebija. Tā atkal svēta patiesība. Mīļotante galvu vien grozīja.

Anita vēl piebilda no lielajiem dzirdēto, ka meža zālei nav tā labuma.

— Viņiem vēderā ne tās meža zāles nav. Nestāstiet, ka esat ganījušas!

— Ko tad mēs darījām? Mutes sējām ciet, lai neēd? — taisnā sašutumā brēca Anita.

Bille neteica neko. Tādās lauku lielās kā meža zāles labums viņa līdzī nerunāja. Un bīstami arī — ka neaizrunājas, kur nevajag.

Nevajadzētu jau kādu laiku uz pļaviņu dzīt, lai zāle daudz maz ataug, bet viņām ar ūdenskritumu iesākli lieli darbi, ja pamefīs pusratā, ūdens visu izskalos un būs jāsāk no gala.

Dobi zem ūdenskrituma viņas dambēja ciet tā, lai iznāktu dīķītis ar šauru spraugu, bet zem tās spraugas raka otru dziļu dobi — tā radīsies vēl viens ūdenskritums un būs katrai savs, lai nav jāķīvējas.

Tāpēc dzina vien uz jau pavisam melni nograuzto pļaviņu, pačurāja Zicdaļai, pačurāja vecajai Kažai, aitu barvedei, un vēl šur tur, bet auneli aizmirsa. Un tā nu bija liktenīga kļūda.

Viņas, dibeniem gaisā, pārlikušas stiprināja malu augšējai dobei, kur zeme tik mīksta, ka neturējās ne lūdzama, kad atskanēja būkšķis, plunkšķis, blāviens un Anita jau kārpījās ūdenī. Malā aunelis lepni pacēla galvu, ieblējās un šāvās prom, laikam jau bēga no sukām. Bet nē, viņš bi ja tikai ieskrējies. Kad Anita jau rāpās laukā, būkšķi dibenā dabūja Bille un uz galvas iešāvās dobē. Pat ieblauties nepaguva.

Aunelis nu gaviļēja aizvilkdamies, bet līdz ar viņa blējienu atskanēja mīļotantes balss: — Ak tad tā gan?

Kā viņa tik nemanīti pienākusi?

Mīļotante stāvēja dobes malā un braucīja lapas nost pamatīgai rīkstei. Šoreiz ar tik vieglu sodu kā plauksta pa dibenu cauri netikt.

— Mīzalkrodziņu uzrīkojušas! Pa melnu zemi lopus vārdzina, un tad meža zālei nav labuma! Ka lopi vai badā nobeidzas, par to ne bēdas! Un dubļos līdz acīm! Kas mazgās?

Mīļotante raudāja, rīkste švīkstēja, Bille ar Anitu brēca. Uz slapjas miesas rīkste pievelk neganti.

Bet aunelis stāvēja malā, dīžājās uz sliekšanos un skatījās, kam iebadīt. Kas aunelim nekaitēja?

LAMBETVOKS AR ALĪDI

Tante Alvīne nav mammuča vienīga radniece, kas saucama par

bagātu. Ir vēl arī Klusas, tepat Mārupē, gandrīz vai pilsētā. Jāizbrauc cauri Pārdaugavai ar autobusu un tad nieka gabaliņš kājām. Ja labi grib, līdz Klušām var aizstaigāt no pašas Vārnu ielas, bet tad gan ceļa galā jau apguruši, un tas nekaņi neder, jo uz Klušām viņi parasti iet kartupeļu vai biešu talkās. Kas pēc tāda gaisa gabala kājām vairs par talciniekiem? Tad tikai putināšanās vaina.

Šodien viņi nāk kājām uz vecā Klušas bērēm. Mammucis solījis kapa vainagus nopīt: Mildā iemācījusi no pašu dārza ziediem un zaļumiem izdarināt tikpat skaistus un vēl skaistākus nekā veikalā par dārgu naudu pērkamos. Un vēl greznus pušķus — uz kapa liekamo pusi plakanu, augšā kuplu.

Mammucis apvainojās, ka priekšā izrādās trīs milzīgi veikala vainagi, negrib vairs nemaz pīt un sakās iet uz mājām atpakaļ. Bet Augusts mierina, ka daži veikalā pītie vajadzīgi, lai pagasts nerunā, ka Klušu bērni tēva bērēm naudu žēlojuši. Un kas tad tie trīs? Viņu tēva kapam vainagos līdz debesīm jākāpj.

— Nopin kādu ar sarkanbaltsarkano, — saka Alīde. — Būs pagastvecis, policijas priekšnieks, aizsargu komandieris un dāmu komiteja. Lai viņiem tiek.

— Tev pašai sarkanbaltsarkanais nepatīk? — Bille brīnās.

— Kāpēc nepatīk? Smuks jau ir. Bet mans karogs govīm no tesmeņiem tek. Jo pienam cena brangāka, jo mans karogs augstāk. Priekšnieki var vicināties, ar kādiem grib, kaut vai rozā un lillā. Man un manām govīm par to ne silts, ne auksts. Manas naudas priekšā viņi ar savu karogu bārkstīm zemi slaucīs. Aizsargi šķībi, ka Augusts nav iestājies. It kā Augustam būtu laiks tādām blēņām! Bet uz bērēm viņi būs klāt kā naglas, redzēsi. Un sēros, itin kā paši savu miesīgo tēvu glabātu, ne mūsējo.

Billei tāda runāšana nepatīk, toties aizsargi gan. Aizsargiem skaistas formas. Krišs arī aizsargs. Jau lāpai pirmais puisis pagastā, bet formā divtik stalts. Klušu Augusts droši vien tikai tāpēc nestājās, ka viņam ne aizsargu forma nelīdzētu.

Augusts ir plakans, īsām kājām, toties rokas garas un cīpslainas, bet ķeburainās plaukstas lāpstu lielumā. Viņi ar Alīdi ir dvīņi, Alīde tieši tāda pati. Uz plakanajiem rumpjiem abiem lieli zirgu ģīmji, viscaur bakurētu dobuļos, tādos dziļos ar asām, robainām malām. Alīdi aiz muguras sauc par Līnijdrošku; vai Augustu arī kā, Bille nezina.

Alīde iznesusi vainagu pinējām kvasu un rabarberu rausi, tagad viņa ar mammuci spriež, no kādām puķēm to sarkanbaltsarkano pīt. Smalkāks pinums iznāktu no tumšsarkanajām un baltajām Alīdes margrietām, bet, ja noplēstu kaut visas, cik viņu te ir, karodziņš iznāktu pārāk īss. Izlemj par sarkanajām un baltajām puženēm — viena tāda pujenc nosedz tik, cik vismaz ducis margrietu.

Bille piedāvājas saplūkt, bet mammucis neļauj — ko šī jēdzot. Alīde ar Augustu aiziet pie govīm, jo, vai tur bēres vai grēku plūdi, govīs jāslauc.

Billei nav ko darīt. Mammucim pie vainagiem liela galvas laužīšana par katru puķi un zaļumu — kā greznāk iepīt. Mammucis negrib, ka plāpā, prašņā un uz pirkstiem skatās. Billei ļoti gribētos noraudzīties tik skaistā darbā un varbūt kādu nieku piepalīdzēt, bet, ja projām, tad projām.

Bēru namā gan neies. Tur jau bija un, galvas noliekuši, pastāvēja pie zārka. Klušu tēvs gulēja gluži tāds pats kā visu pēdējo gadu — kaļķa bāls un smailu degunu -, tikai nevaidēja vairs un nekliedza no nepanesamām sāpēm. Bet plānā mute vēl zārkā moku sarauta. Klušu māte melnā lakatā sēdēja pie zārka. Dega sveces, un istabā tāds savāds gaiss, no kura smagi un bail.

Virtuvē saimnieko smalkas, Rīgā līgtas pavārienes. Tur mutuļo, čurkst, kūp un smaržo, tur šņakst, šķind, strupi sasaucas un reizēm pat uzrājas — ne domas spert kājas pār slieksni vai pa logu

ieskatīties. Dabūs ar pavārnīcu pa pieri.

Viena tāda pavāriene, kad tecīņus nesās uz ledus pagrabu, ar kaut ko balti pārsegtu un garojošu izstieptās rokās, uzkliedza Billei: — Nemaisies te pa kājām! — kaut gan viņai vajadzētu krietnu līkumu pamest, lai Bille viņai pa kājām izrādītos.

Kūtī, kur Augusts un Alīde slauc, arī nedrīkst. Govis raujot pienu nost, kad sveši pie slaukšanas apkārt maisoties. Govīm nepatīkot.

Klušās viss govju patikšanai. Kūtī elektrība un pat radio. Govīm patīkot klusa, mīlīga mūzika. To Alīde izlasījusi vienā žurnālā, pārbaudījusi un —jā! Turklāt, kā Alīde teica, visādi tur bahi un mocaīti, ko viņa sava prieka pēc nemūžam neklausītos, bet govju dēļ jāpiecieš.

Kā citi artā un ecētā zemē labību sēj, Klušās sēj timotiņu, āboliņu un vīķus sēkam, jo govīm ir tikai pastaigas aploks, viņām visu ceļ priekšā jau sapļautu. Ganos lopi vairāk nobradājot nekā apēdot un velti noskraidoties. Govs spēkam pienā jāejot, ne skraidīšanā. No labības sēj tikai auzas zirgiem, pļaujmašīnas, grābekļa un sēka vezumu vilcējiem, un tad vēl lopu bietes un citu spēkbarību. Miltus un putrimus ved no Rīgas, gaļai pavasaros pērk pārīti sivēnu, nobaro un rudenī kauj nost.

Govīm Klušās nekalpo vienīgi Alīdes puķu dārzs, jo tā neesot nekāda meita, kurai pie mājām puķes neaugot. Puķes rādot meitas tikumu.

— Daudz tev tas tikums devis? — Augusts reizēm uzrūc, jo Alīde ir vecmeita.

— Parādi man savu sievu vai vismaz brūti! — atcērt Alīde, jo Augusts ir vecpuisis.

Augusts aizpērn noskatījies gan sievu, bet māte un Alīde bijušas rokām un kājām pretī. Vai tādu varot pie govīm laist? Mute līdz ausīm, zvaigalā vien, lai tie baltie zobī spīd, matus skrullē un ar odieriem laistās. Un vai kāds redzējis šai mugurā kleitu, no kuras godīgs lops gar sienu neskrietu augšā? Tādu jau pa kilometru ieraudzījušas, govīs pienu noraus!

Lai govīs pienu norautu, nevarēja būt ne runas. Augusts atkal palika bez sievas, jo visā pagastā nebija meitas, ko māte un Alīde atzītu par govīm pieņemamu.

Ka Alīdi viņas mūžā jel viens būtu noskatījis, nebija dzirdēts, kaut gan jaunībā Alīde pūlējusies visiem spēkiem un viņas tēvs, kas tagad zārkā gulēja, arī.

Bille tos laikus neatceras. Viņa vēl nemaz nebija pasaulē. Bet Alīdi tad apšuvušas Rīgas smalkākās modistes, ilgviļņus likušas labākās frizierenes, tikai, spriežot pēc fotogrāfijām, neko tas nelīdzējis. Līnijdrošku ģērb un frizē, kā gribi, būs un paliks līnijdroška.

Kad uznācis las skaistumkaraliņu vēlēšanas trakums, vecais Kluša divas nedēļas dzirdījis pagasta puisus ar dārgākajiem šņabjiem, lai ievēlē Alīdi par "Miss Mārupi". Puiši dzēruši kā teļi no spaiņa un dievojušies, ka Alīdi un tikai Alīdi! Kāda runa? Brašākas meitas pagastā neesot!

Bet, kad tā diena pienākusi, ievēlējuši par "Miss Mārupi" Birzuļa kalponi. Cangaliēti! Skaista jau gan bijusi tik ļoti, ka acis sāpējušas uzlūkojot. Pat Augustam uz viņu silusi sirds, bet daiļā čangaliētc no bagātā saimniekdēla pa gabalu bēgusi.

Tagad nu Klušu tēvu bedīs ne vedeklu, ne znotu, ne mazbērnus nepiedzīvojušu. Un, ko domā Klušu māte, pie zārka sēdēdama, neviens neuzminēs. Acis zem melnā lakata sausas, lūpas sakniebtas. Pati viņa vēl vecumā skaista, stalta sieva, un vecais Kluša arī bija iznesīgs vīrs, glītu vaigu.

Mammucis stāstīja, ka bērni dzīti smagā darbā, tiklīdz kaut ko varējuši pirkstiņos saturēt. Kad Augusts un Alīde ar bakām gulējuši, Klušu mātei, pie govju astēm vien dežūrējot, nebijis laika bērniem jel rokas piesiet un notīt, lai čulgas neuzplēš. Tāpēc viņi tādi uzauguši. Želuma gals.

Neizskatījās gan, ka Augustam vai Alīdei būtu sevis tik dikti žēl. Augusts, allaž lēns un mierīgs, lūkojās pasaulē zilām, smīnīgām acīm. Viņš likās gauss, bet padarīja brīnum daudz un ātri. Alīde šaudījās kā atspole, padejodama un dungodama. Viņas mīļākā dziesma bija "Neķer man' ar pliku rok', es māk dejot lambctvok!", un lambetvoku viņa patiesi mācēja dejot un pat Billei iemācīja. Lai arī

četrdesmit gados vīru nedabūjusi, Alīde turēja sevi par pirmo meitu pagastā. Ar pliku roku neķeramu.

Bille stāv pie aploka sētas, jo izslauktās govīs pa vienai vien nāk ārā pie pilnajām silēm. Visas tik spīdīgas, ka vai spoguļojies brūnajos sānos, ar dzeltenīgi samtainiem tesmeņiem, vienīgi ciči raupji no slaukšanas. Bet, ka viņas būtu diez ko naidīgas pret svešiem, Billei vis neliekas. Tāpat nāk klāt apošņāt, nolaizīt ar asu mēli, noliekt galvu, lai pakasa bedrīti starp ragiem, kā kuras katras govīs.

Vispār jocīgi ar to bedrītes kasīšanu. No sākuma govij patīk, pati uzprasās, tad pēkšņi sadusmojas un sāk mētāt ragus. Bet tā jau atkal kura katra govs dara, ne tikai Alīdes lielmātes vien.

Bille gan šodien melnā kleitā, no kuras godīgam lopam nav jāskrien gar sienu augšā. Mammucis pārkrāsoja viņas zilo un uzšuva baltu, kuplu apkakli, lai būtu, kā bērēs pieklājas. Bet Bille citkārt nākusi uz aploku pat sarkanā kleitā, un govīs ar viņu tāpat draudzējušās.

Augusts un Alīde pie govīm iet pelēkos ķiteļos, kurus pēc tam novelk. Vai tā Augusta izredzētā nebūtu piedabūjama pārvilkt ķiteli košajai kleitai, kad iet pie govīm? Laikam jau ne un ne, citādi Augustam būtu sieva. Un vai Alīde zem ķiteļa nevalkāja košas kleitas? Vai neskrullējās? Vai pie viņas spoguļa nestāvēja vesela strīpa smaržūdens pudelīšu? Laikam jau lielie, kad saka vienu, domā pavisam ko citu. Nevar tikai saprast — ko.

— Tu pabeidz, man jāģērbjas! — kūtī nokliedzas Alīde. Bille, drošs paliek drošs, iet no aploka prom.

No pagraba parādās papucis un vēl divi vīri. Viņi, kā atnākuši un pieklājības brīdi pie zārka nostāvējuši, gāja alus mucas pārbaudīt. Tagad tādi sarkani un acis spīd, kaut gan ļoti pūlas būt sērīgi un nopietni. Bille nopūšas un iet pie mammuča.

Mammucis arī jau redzējis alus pārbaudītājus un pavisam nīgrs. Bille tikai pa gabalu noraugās uz skaisto vainagu ar sarkanbaltsarkanajām puķenēm. Klāt neiet.

Ko darīt nav un ēst arī neganti gribas, bet ātrāk kā pie bērū galda jau neko nedabūs. Mammucim blakus šķīvis ar rauša šķelēm, bet mammucis dusmīgs.

Rokas netīras un nagi melni. Lai cik smalka govs, bedrīte starp ragiem vienmēr putekļaina. Bille iet pie pumpja rokas mazgāt. Pumpja rokturis smags, Billei ar abām rokām cilājams — kad palaiž vaļā, ūdens netek, un no mazgāšanās nekas neiznāk.

Parādās Alīde melnā kleitā, vienos volānos, kruzulos un sīkās, melnās pērlītēs, ierauga Billes ķibeli un diviem pirkstiem pacilā pumpja rokturi. Nu var sakopties.

— Paldies! — saka Bille. — Cik tev skaista kleita!

Tas nav melots, kleita pati par sevi tiešām ļoti skaista. Tikai no piedurknēm karājas plaukstu lāpstas, no izgriezuma slienas cīpslains kakls, un tur, kur citām sievietēm krūtis, Alīdei nav nekā.

— Nu ka! — Alīde lepni pagrozās, lai Bille var apskatīt kleitu no visām pusēm. — Lielu naudu maksāja.

Alīde uzcirtusies īstā laikā, jo nu jau sāk pulcēties pirmie bērīnieki.

[Tālākie kaimiņi braukšus, tuvie kājām, jo uz kapsētu kājām ies visi, kapsēta tepat aiz Klušu robežām, ne kilometrs nav.

Drīz burzma jau ir kā atvars, kas iekļuvušo, ja vien viņš nespīrinās, griež, griež, kamēr izgriež malā. Bille nospīrinās, tāpēc izgriezta pie pašiem sētas zedeņiem. Te viņa redz ceļu, pa kuru tagad piebrauc no Rīgas pasūtītie līķrati.

Līķratus velk četri melni zirgi ar stāviem spalvu pušķiem starp ausīm. Katrs zirgu pāris nosepts ar melnu, ilksīm pārlaistu tīklu. Tīkla malu bārkstis sasieta melnos bumbulīšos. Vīrs līķratiem augsts jumts uz četriem bumbulīni virpotiem, melniem stabiem. Gar jumta malām arī bumbulīši.

Uz bukas sēž kučieris melnā apmetnī ar melnu, augsti uzrūgušam pīrāgam līdzīgu cepuri galvā. Astoni tāpat ģērbti vīri nāk līķratiem blakus

— pa četri katrā pusē, bet aiz līķratiem, zeltotas un sudrabotas taures spīdinādams, orķestris melnos uzvalkos.

Kad līķrati un muzikanti iegriezušies sētā, Bille no savas vietas viņus vairs neredz. Un visi, kas agrāk stāvēja šā un tā, cits ar citu sveicinādamies un klusi runādamies, tagad sagriezušies ar mugurām un bīdās uz durvju pusi. Bille jūtas pazudusi — ne mammača. ne papuča, pat ne Augusta vai Alīdes, tikai svešas muguras vien. Arī jau pagalam nogurusi un izsalkusi. Brokastīs gandrīz nav ēsts, bērnu labumiem taupoties, te tas gabaliņš rauša tikpat kā nemanīts un aizmirsts, turklāt Billei nepatīk burzma, ne tā kā vecaimātei, kas allaž meklē, kur lielāks ļaužu biezums, un tad iekšā. Billei burzmā reibst galva un kājās iesitas slābanums. Tagad arī, kaut gan nu jau līdz svešajām mugurām labs gabaliņš.

Iedārdas sēru maršs. Bille noprot — nes zārku uz līķratiem, — bet neiet un nespiežas redzēt. Tāpat viņa pamesta, aizmirsta un sāk raudāt. Ne bērnu dēļ, bet tāpēc, ka pamesta, ka mūzika bēdīga un dikti sevis žēl.

— Neraudi, — blakus pēkšņi izrādās papucis un apņēma Billes plecus.

- Kļušu tēvs tik ļoti mocījās. Viņam tagad viegli un labi. Viņa mokas galā.

Billei arī kļūst viegli un labi.

— Netrinīcīs te atkal gar žogu, — mammucis arī klāt. — Nāciet žiglāk! Mums jāiet pirmajās rindās. Mēs esam radi.

Sāniski vien locīdamies, mammucis ved viņus cauri bēriniem, un it drīz viņi ar ziedu pušķiem rokās izrādās trešajā rindā aiz Augusta, Alīdes,

Kļušu mātes un vēl dažiem radiem. Pa brīžam priekšējie pašķiras, un tad Bille redz tumši lakoto zārku uz sudraba ķetnām, sudraba palmu zariem sānos un sudraba krustu virsū. Gar sāniem noslieti vainagi.

Orķestris sāk spēlēt, zirgi lēni un cienīgi soļot un bēriniem pakaļ. Diena ir karsta, orķestra vīriem laikam grūti, nez, līdz pašai kapsētai viņiem vajadzēs spēlēt?

Tomēr nē. Viņi ir tikai drusku pāri pusceļam, kad pretī sāk dunēt kapu zvans. Orķestris apklust. Zirgi un bēriniem nu iet vēl lēnāk un svinīgāk. Augustam, Alīdci un Kļušu mātei muguras vēl taisnākas.

Kļušu māte vairs nav lakatā. Viņai, tāpat kā Alīdei, galvā melna cepure ar pāri sejai un pleciem pārlaistu melnu plīvuru, kā pieklājas vistuvākajām sērotājām.

Mammucim tikai mati sasieti pakausī ar melnu lenti un liela, melna apkakle uz tumšpelēkās kleitas. Papucim melna lente ap piedurkni. Seja viņam nepiedienīgi sarkana, bet mammucis, ļaužu dēļ, nešņāc, tikai lūpu dusmīgi uzmetis, gluži kā Anita.

Billei no pušķa izkrīt liela margrieta, viņa grib liekties un pacelt, bet dabū sēnā zibenīgu dunku. Nu arī Bille uzmet lūpu. Pati slikti iesējusi un vēl dunkājas! Puķītei nesāpēs, kad bērnu gājieni ies pāri un mīdīs?

Pagastvecis, aizsargi un dāmu komiteja ar saviem vainagiem bērnu gājienam sagaida kapos. Un, kad mācītājs sāk runāt, Billei ierūcas vēders. Turklāt ne jau kaut kā, bet īsti skaļi. Bille spiež pie vēdera rokas ar visu puķu pušķi. Nelīdz. Mammača elkonis atvēzējas dunkai, bet paliek pusceļā — laikam jau saprot, ka tur nu Bille neko nevar darīt.

Bille samiedz acis un sakož zobus, nosarkusi tā, ka vaigi svilst. Viņai liekas — neviens neklausās mācītāja runāšanā, bet viņas vēderā, un visi, galvas pagriezuši, skatās uz viņu. No samiegtajām acīm izrit pa kauna asarai. Bille neslaukās. Bērēs drīkst raudāt.

Tā viņa stāvēs, kamēr nokritīs. Mācītājs nekad nebeigs runāt. Vēders nekad nebeigs rūkt. Un, ja beigs, būs jau par vēlu. Bille to vairs nepiedzīvos.

Tomēr piedzīvo. Bēriniem sāk dziedāt. Citkārt Bille būtu dziedājusi līdzī, viņai patīk, bet šoreiz

stāv sakniebtu muti. Jāizcieš. Tikai jāizcieš. Pēc dziedāšanas glabās.

Bet nē — pagastvecis, smalks kungs melnos svārkos un ērmoti strīpainās biksēs, arī grib teikt dažus vārdus. Aizsargu komandieris spožos zābakos grib. Un komitejas galvenā dāma tāpat. Viņu daži vārdi ir bezgalīgi. Un Billes vēders nu jau kaušus kauc.

Bille ar vienu aci vainīgi pašķielē uz mammuci. Mammucis novērsies un skatās koku galotnēs, it kā tā vēdera kaucinātāja nemaz nebūtu viņas meita, bet sveša, nejauši blakus nostājusies skuķe. Bille samiedzas vēl ciešāk. Nu tumsā griežas sarkani rimbūļi, un arī zeme sāk lēni griezties. Nupat kritīs...

Bet tad žēli icgrandas orķestris. Tagad vēders varētu kaukt, cik uziet, neviens nedzirdētu. Taču nu vēders apklust. Bille atver acis un skatās, kā spožo zārku garos dvieļos laiž kapā. Vēl uzdzirkstī sudraba krusts. Tad nogrimst arī tas, un pēc brīža vīri velk laukā jau tukšos dvieļus, Klušu māte, Alīde un Augusts met kapā smilšu sauļas, kaprači sāk vēzēt lāpstas, dun zeme, Klušu mātei un Alīdei raustās pleci. Mammucis arī raud, tikai Bille vairs ne. Viņa ir atpestīta no visām mokām gluži kā Klušu tēvs. Tikai neizklausās, ka smiltis būtu vieglas. Krīt kā akmeņi.

Un tad jau uz melni uzmetās dobes liek vainagus un puķes. Pienāk arī Billes kārtā. Mammucis skatās Billei uz pirkstiem, bet Bille nenobīstas, iekārto savu pušķi glīti, vēl piegludina un izvērš dažus ziedus, kā skaistāk. Mammucis nošņācās kaut ko par lēvuru, paķer Billes pušķi un noliek citā vietā. Lai. Billei prieks, ka nu viss beidzies, varēs iet atpakaļ uz Klušām un reiz taču dabūs ēst, tāpēc to lēvuru viņa laiž gar ausīm.

Uz bērnu namu pavadītāji iet jau raitā solī, tērzēdami, dažs pat pasmiedamies.

Dižistabā bērnu galds gar trim sienām visādos gardumos. Tikai pie galda viņi, tuvie radi, vairs nav turpat klāt Klušu saimniekiem, tic sēž ar pagastveci, mācītāju un citiem pagasta priekšniekiem.

Mammucis par to atmet galvu un noskata kungu galu no augšas, papucis vairāk raugās uz pudelēm, gaidīdams, kad sāks cilāt, bet Bille ar šausmām veras nažos un dakšiņās gar šķīvju malām. Kā viņa bija aizmirsusi, kas ciemu ēšanā briesmīgākais? Nažu un dakšiņu dēļ taču viņa nekad īsti paēst nedabū! Mājās viņi visu ēd ar karotēm. Laukos pie mīļotantes arī ēd ar karotēm. Un te pie šķīvja nav tikai viena dakšiņa, bet veselas trīs! Un trejādi naži. Kas un kā ar tiem darāms?

Papucis, Billes bēdu nopratis, nejautā, ko viņa grib no visām tām neredzētajām un neizprotamajām uzkodām — ieliek Billes šķīvī rosolu, ko visvieglāk dabūt mutē, pat ja ar dakšiņu jāēd. Viņš arī droši paņem maizes šķēlīti, uzliež sviestu un iedod Billei rokā.

Billei tikai ar pirmo cēlienu rosola pikucis klēpī iekrīt, papucis iečukst, lai ņem uz dakšiņas mazāk, un norauš pikuci no kleitas pagaldē tik veikli, ka neviens neko nepamana.

Buljons ar smalkām frikadelītēm nekādas nepatīkšanas nesagādā — to var ēst ar pierasto karoti. Bet tad cepeša šķēle! Bille ņem kreisajā rokā dakšiņu (tā esot jādara), labajā nazi un bezpalīdzīgi ceļ rokas.

— Kā tu to dakšiņu turi? Es turu šitā! — uzšņāc mammucis un arī ņem nazi un dakšiņu.

Bille paskatās uz mammuča rokām, paskatās uz savām — ir tieši tāpat —, tad uz mammuci. Mammucis arī paskatās uz Billes rokām, uz savām, atmet galvu un sāk griezt gaļu. Diez cik labi neiet arī mammucim.

Papucis pasniedzas, sagriež visu Billes šķēli sīkos gabaliņos un mierīgi saka: — Tagad vari ēst ar dakšiņu vien.

Mammucis sasarcis cīnās ar savu šķēli — tāpat jau pieradis visu ēst ar karoti. Pie godību galda māc uzvesties vienīgi papucis. Pirms aiziešanas uz Zūrām Gūtmaņi bijuši smalki kuldīdznieki, kā mēdz teikt, no labām aprindām. Bille tikai nezina, kāpēc viņi no Kuldīgas aizgājuši.

Vispār Billei vēders tik pilns ar rosolu un zupu, ka nemaz vairs negribas, bet jāēd tāpēc, ka papucis tik mierīgi un laipni izpestīja no ķibeles. Uz tālāko tortes gabalu gan viņa skatās miegainām

un nesaprotošām acīm.

Papucis pieiet pie Alīdes, kaut ko čukst, Alīde pamāj, un Billi aizved un noliek Alīdes gultā. Acis viņai aizkrīt, pirms galva tikusi līdz spilvenam.

Pamostas Bille no mūzikas, kāju švīkāšanas, skaļām balsīm. Acis berzēdama, viņa iziet dižistabā. Tur galdi nu piestumti klātāk pie sienas, lai vidū plaša vieta. Patafons spēlē "Šņāci, Minna!", un bērinieki dejo. Pie galda palikušas tikai vecākās sievas un vīri vai tie, kuriem glāze rūp vairāk par dejošanu. Arī papucis tur sēž, pussaļimis un miegains, kā pirmīt Bille.

Sarkani tagad gandrīz visi, smejas, aizkļiedzas, sit kājas pret grīdu. Klušu māte arī smaida un klana galvu: jā, jā, tā ir labi, tā pareizi.

Dejotāju barā Bille redz Alīdi, kas lepni šīberē ar aizsargu komandieri, un mammuci ar Augustu. Augusts manāmi nav dejotājs, mammucim ar viņu ļoti jānopūlas un vēl jāmet nikni skatieni uz papuci, ka nenokrīt zem galda, vai nav piedzīvots... Laime vismaz, ka uz kautiņu viņš vairs neliekas spējīgs.

Billei arī nemierīgs prāts par papuci, kauns un žēl. Un par dejojošiem bēriniekiem it kā drusciņ kauns. Kā viņi tā var? Pat Alīde un Augusts? Un Klušu māte smaida. Bille gan nedejotu un nesmietos papuča bērēs, ja tāda nelaime notiktu.

"Šņāci, Minna!" ar brašu uzrāvienu beidzas. Dejotāji iet pie galda kaut ko iedzert no savām glāzēm, bet Alīde metas pie patafona, uzliek plati, sagriež kloķi, un sāk skanēt viņas mīļais: "Neķer man' ar pliku rok'!..."

Lambetvoka solī Alīde izdejo dižistabas vidū un iet gar malā sēdētājiem, aicinādama kādu līdzdejo. Bet lambetvoku neviens nemāk. Vīrieši tikai muļķīgi smaida un plāta rokas. Pat aizsargu komandieris.

Un tad Alīde ierauga durvīs miega izspurināto Billi ar spilvena mežģīņu nospiedumu uz sagulētā vaiga. Alīde uzgavilē un dejo pie Billes, jo Bille lambetvoku māk.

Bille māk, bet Billei kauns no krietni ieskurbušās Alīdes, no smīnīgajiem bērinieku skatieniem un pat neslēptajiem smiekliem. Bail no mammača atmestās galvas un papuča, kas tagad, izslējies taisni, baltām acīm skatās uz Alīdi un sprauda aiz jostas laukā palīdušo krekl.

Alīde sniedz Billei roku smalki, kā lambetvokā pieklājas, bet Bille neņem. Tad Alīdes krampīgie pirksti sagrābj Billes locītavu un velk uz istabas vidu. Bille atsperas kā suns, kas negrib iet tur, kur viņu velk, un Alīde viņu velk tieši kā suni.

Līdz istabas vidum aizvelk. Tad papucis pieceļas no galda un taisniem, stīviem soļiem nāk klāt. Nu aiz locītavas saņemta Alīde.

— Laid bērnu vaļā. Mums jāiet mājās.

— Nodancos un ies! Netaisi pekstiņus, — nikni saka Alīde. — Kad tu esi no pilnām pudelēm cēlies? Gājējs atradies!

— Kam saka? — papucis saspiež Alīdes locītavu tā, ka nokraukšķ vien. Krampīgie pirksti uzreiz atlaiž Billi. Viņa metas pie mammača un paslēpj galvu mammača kleitā. Mammucis to nemana, stāv sastindzis un skatās. Bille saprot: mammucim bail, ka papucis nesāk kauties ar Alīdi. Arī Augusts uzslējies kājās un paspēris pussoli uz to pusi.

— Nu tad vācies, un lai manas acis tevi vairs neredzētu! — brēc Alīde.

— Neredzēs arī. Nevienā talkā. Vari nesaukt.

Lambetvoks tikmēr beidzies. Kāda meita pieiet, nocel patafona galviņu no plates un noliek uz balsta.

Papucis paklanās uz Klušu mātes pusi, uz viesu pusēm, ņem Billi aiz rokas un iet uz durvīm. Sētā viņi stāv un gaida mammuci. Ilgi gaida. Mammucis tur iekšā laikam atsveicinās no visiem, kā pieklājas, un varbūt pat taisnojas un atvainojas.

Papucis liekas pavisam atskurbis, negrīļojas nemaz, un, vai mēnesnīcas dēļ, vai citādi, viņa seja vairs nav sarkana.

— Diez vai kādu autobusu vēl dabūsim. Vajadzēs iet kājām. Varēsi?

— Varēšu, — droši saka Bille.

Iekšā sāk skanēt "Šalc zaļais mežs". Bērinieku kājas švīkstīnās valsī.

— Kāpēc viņi bērēs dejo? — Bille jautā.

— Nezinu. No priekiem, ka paši nav nomiruši.

— Man nepatīk.

— Man arī.

Iznāk mammucis. Dusmīgs un tukšām rokām, bez parastās godību galda mārsniņas. Iet viņiem garām un uz Rīgas pusi. Bille ar papuci nopakaļ.

— Vajadzēja tev apvainot Alīdi visa pagasta priekšā? — neatskatīdamies saka mammucis.

— Manu bērnu neviens par apsmieklu netaisīs. Pati lai izgāžas, kā grib.

— Tavu bērnu! Atradis princesi! Gabals būtu nokritis tam kraupim? Alīde to nemūžam nepiedos.

— Kā tad! Un nesauks vairs talkās. Un nedabūsim par visu dienu vergu darba pudeli piena! — papucis atcērt un Alīdes balsī novelk: — Tā ka izmazgājiet un nākamreiz atnesiet atpakaļ!

— Mums tā piena pudele nekad nav no lieka, — nosaka mammucis.

Papucis vairs nebilst neko. Mammucis arī. Tikai iet gabaliņu pa priekšu, galvu atmetis.

Tāls, tāls ir ceļš līdz Vārnu ielai.

Mildu mammucis pieminēja, kad stāstīja par saviem skolas laikiem. Mammucis visus tos gadus turējies par pirmo skolnieci. Skolotāji tā vien teikuši: — Mūsu Verīnai gan ir galva! — Ja skolā gadījusies kāda pārbaude, tad viņa allaž izsaukta atbildēt, lai tie pārbaudītāji klausās un brīnās. Domrakstus viņa rakstījusi kā neviens, korī dziedājusi solo, bijusi galvenā deklamētāja skolas sarīkojumos.

Mammucis vēl tagad zināja daudz dzejoļu no galvas un, kaut ko šujot vai lāpot, reizēm deklamēja Billei priekšā. Billei gan dzejoļi diez ko nepatika, bet to viņa neteica un pacietīgi klausījās, jo deklamēšana nozīmēja, ka mammucis pie laba prāta un — galvenais — runā tieši Billei, kas tik bieži vis negadījās.

Dzejoļos daudz nesaprotama. Kā tas izskatās, kad "ap viņa skrandām liesmains purpurkvēls"? Vai tās skrandas dega? Ja dega — kā viņš to izturēja? Un tad — no sākuma nācis uz tēva mājām, bet beigās "nē, nenāk viņš, lai plecus jūgā liektu, viņš nāk kā tiesātājs, lai jūs iz templā triektu!". Kur viņš bija atnācis? Uz mājām vai uz templi? Un kāpēc jātriec visi ārā, par ko jātiesā? Un kas viņu grasījās iejūgt? Cilvēkus nemaz nejūdz, tikai zirgus jūdz. Par jūgšanu cilvēks varēja tik dikti sadusmoties, ka jātriec visi ārā un jākaujas.

Vai atkal "tu kļūsi vientulīgāks gads pēc gada, no tevis atšķelsies pēc drauga draugs...". Var saprast, ka tas kalnā kāpējs ļoti bēdājas, bez draugiem palikdams. Bez draugiem būt ir slikti. Bet kāpēc tad viņš kāpj un atstāj visus draugus lejā? Tas nav pateikts. Antiņš kāpa stikla kalnā pēc Saulcerītes. Tur bija skaidrs, kāpēc viņam jākāpj un lādi grūtumi jācieš. Bet kas šo te dzen kalnā, ja viņam nepatīk un jābēdājas? Tumša liela tie dzejoļi, tad jau labāk mammucis būtu dziedājis savā skaistajā balsī.

...Visi teikuši, ka Verīnai vajadzētu iet ģimnāzijā un augstskolā vai pat konservatorijā. Bet ko nu! Par to nebijis vērts ne sapņot. Kur kalpu bērnam nauda? Labi vēl, ka tās sešas pamatskolas klases izgāja.

Draudzenes mammucim skolā bijušas divas. Vanagu Matilde un Lejasruļu Milda. Papucis Mildu sauca par Mildu, bet Matildi par Putnu Mildu, viņš lādu Vanagu Matildi nespējis paturēt prātā.

Matilde bijusi traka uz lasīšanu, neko citu kā vien degunu kādā romānā, tāpēc pārējos priekšmetos viņai nekā negājis. Izlasīto viņa labi stāstījusi, bet domrakstiem bijusi par slinku, par citiem priekšmetiem nerunājot. Taču nekādi sodi vai divnieki viņu no lasīšanas neatturējuši.

Milda mācījusies tā pa vidām. Centusies jau gan, bet kam Dievs nav devis... Milda vairāk bijusi uz praktiskām lietām — rokdarbu stundās viņai veicies it brangi, tikai mammucis gan allaž mācējis krāsas skaistāk salikt.

Milda bijusi klusa un lempīga, bet lādzīga, nemaz ncuzpūtusies, ka no trim draudzenēm vienīgā saimniekmeita, jo Matilde arī bijusi kalpu gājuma.

Nekāda īpaša labuma jau viņai nebijis, ka saimniekmeita, — mājas tāpat liktu brālim. Vienīgā cerība kādu saimnieku apprecēt. Tāpēc Lejasruļi vēlāk aizsūtījuši viņu uz smalko mājturības skolu Kaučmindē. Kaučmindietes skaitījušās pirmās līgavas krietnam lauku saimniekam. Bet Milda pie vīra netikusi ar visu Kaučmindi. Jau skolā viņai pie zēniem nekādas piekrišanas nebijis — ne viņa apģērbties mācējusi, ne iznesties. Mammucis gan no puikām ne atkauties nevarējis. Paliktu laukos, dabūtu lepnāko saimniekdēlu. Bet ko nu par to. Pagalam mammuča dzīve.

Albumā Mildas fotogrāfija arī. Taisnība mammucim. Mati Mildai pāršķirti celiņā, sapīti bizēs un bizes salocītas pakausī kā vecai sievai. Ne ilgviļņu, nekā. Mugurā balta, gluda blūze ar saktiņu

priekšā un acis tādas sērīgas. Kaut gan lauku saimnieci varbūt tieši tā vajadzētu izskatīties?

Bille Mildu redzējusi tikai fotogrāfijā — allaž sagadījies, ka, Mildai Rīgā iebraucot un mammuci apciemojot, Bille izrādījusies laukos pie Anitas. Bet, ja mammucim reizēm pienāca kāda vēstule, tā parasti bija no Mildas. Bērniņas draudzenes sarakstījās joprojām.

Un tagad Bille ar mammuci iet pa kūkumotu lielceļu uz Lejasruļiem. No brauciena un nelabuma smacīgajā autobusā Billei kājas šļauganas, no karstās saules slāpst un acis žilbst, viņa tikko velkas, un mammucim nākas viņu ik pa bridim iedunkāt vai uzkliegt: — Nebūtu ne līdzi ņēmusi tādu ļumekli!

Nu, un nebūtu ņēmusi! Dikti Billei vajag mammača Mildu ar visiem Lejasruļiem! Vai no paša mammača stāstiem nebija skaidrs, ka tā Milda nav neko vērta?

— Paskaties, kāds skaistums apkārt! Tic tev nav Ugāles meži un meži! — saka mammucis.

No mežiem paliesi tikai zila, robaina strīpa debesu malā. Nolaidenos pakalnos vietām bērzu birzis, vietām ābelēs un citos kokos ieaugušas mājas, aploki, pa govju pulciņam vai piesietam zirgam, pa neievestai siena kaudzei. Pļavas un lauki.

Bille pieradusi pie mežiem, un meži viņai patīk. Īpaši, ja iet pa meža ceļu viena un klusiem basu kāju soļiem. Un viena Bille iet visus divpadsmit kilometrus, kad Rīgā iesēdināta vilcienā un kādam tālākam braucējam palūgts, lai to skuķi pieskata un Ugālē liek izkāpt, un tur viņu, protams, neviens nesagaida.

Kad pa mežu iet klusi, meži dzīvo savu dzīvi un par tādu gājēju neliekas ne zinis.

Pāri ceļam, dzeltenī švīkotos cekulus spurinādami, plivinās pupuķi, zilstrīpainos spārnus un sārtēnās krūtīs noplaiksna sīli, kā pasaku putns uzblāzmo zaļā vārņa un visādu gaisa sīkaliņu tīrais negals.

Paskaties, kur klaudzina, — ieraudzīsies dzeni. Paskaties, kas skripstina, — ieraudzīsies vāveri. Slaidiem stiepieniem ceļam pārscries stirna vai zaķis. Kādā meža aploces ieskautā laukā, augstu palēkdamās, pēļos lapsa. Dīvaini, kāpēc lapsai jāķer pele no gaisa, gluži kā pūcei vai vanagam?

Reiz pat Bille, pa ceļu iedama, juta, ka uz viņu kāds skatās, pagrieza galvu, un tur, starp diviem krūklīem, stāvēja dižens briedis greznā ragu vainagā un nolūkojās uz Billi.

Bille gan, lai kā gribētos briedi labi apskatīt, novērsa acis un gāja tālāk, it kā viņu nemaz nebūtu redzējusi. Tā mežā pieklājas, tā jāuzvedas. Ilgāk skatīties drīkst tikai uz to, kurš tevi vēl neredz. Arī diženo briedi Bille dzirdēja pagriežamies un aizejam. Briedis negribēja biedēt Billi ar savu skatienu, kā Bille negribēja biedēt viņu.

Tāda bija iešana pa mežiem un mežiem, kur vietumis parādījās arī it plaši lauki un mājas. Meži bija pilni draudzīgas dzīvības, neviens nesauca

Billi par ļumekli, pēc vilciena garlaicības bija sācies divpadsmit kilometru garš piedzīvojums, un galā mīlotante, Billi ieraudzījusi, sasīta rokas, iesaucās: "Nabaga bērniņš!" — un sāka raudāt. Mīlotante vienmēr raudāja, Billi uz sliekšņa ieraugot.

Te dzīvības tik kā no ceļmalas mājām izskrējuši suni, kas skaļi rej un izliekas ļoti dusmīgi, taču vajag tikai apstāties un parunāties, lai viņi pārstātu klaigāt un dažkārt pat sāktu luncināt astes un gabaliņu pavadītu. Bet kas tad ir suns pret meža zvēriem?

Beidzot viņas no lielceļa iegriežas pīlādžu gatvē, un gatves galā atkal parādās suns — tāds mdi baltu spalvu kumšķis, kas, sparīgi riedams, veļas viņām pretī.

— Rakstiņ! Rakstiņ! — mammucis paplišķina pa ceļgalu, klāt aicinādams.

Rakstiņš uzslīen vienu ausi, apstājas, parej vēl un tad, pa brīdim ieķaukstēdamies, nāk klāt. Apostā, apsēžas, padod mammucim ķepu. Arī Billi apostā, padod ķepu un tad, priecīgi riedams, metas uz māju atpakaļ pieteikt ciemiņus.

Gatves galā vīd baltsārti violets lauks. Kas tur varētu būt? Griķi jau atziedējuši, tie balti ar

sārtenu atsitumu. Lini arī atziedējuši — tie zili. Bet šis te raibums?

Tad gatve beidzas, un Bille ierauga flokšus pa visu nogāzi, kuras galā stāv Lejasruļi. Teju pat vesela pūrvieta flokšu! Tad no Lejasruļu puses uzpūš vējš, un nācējas apņēma maigā flokšu smarža.

— Vai dienī! — Bille sasiplaukstas.

— Kas tad flokši? Kur zemē iebāž, tur aug. Tā nav nekāda māksla, — no lielas augšas saka mammucis.

— Tev nepatīk? — Bille brīnās.

— Ir jau glīti. Ja labas zemes vairāk nekā saprašanas, tad var visādi ālēties.

Mammucis nopūšas. Laikam jau iedomājas savu mazo dārziņu puspelēkā smiltājā, kur sūri grūti roc iekšā visu līdz pēdējai kartupeļu mizai un labuma nekāda. Nopūšas arī Bille, to pašu iedomādamās.

Pa flokšu smaržas mākonī viņas iet uz sētu. Rakstiņa riešanas izvilināta, durvīs parādās Milda. Vaļā palaistos matus ap roku apsītusi, skrien pusteciņus pretī. Rakstiņš, asti luncinādams, auļo no saimnieces pie ciemiņiem un atpakaļ.

— Es nupat taisījos galvu mazgāt, — apsveicinājusies saka Milda. — Būtu jel atrakstījusi, kad brauksi. Ne man cienasts gatavs, nekā.

— Kādu nu mums īpašu cienastu vajag. Pašu ļaudis. Tāpēc jau nerakstīju, lai tu nesāc trekno teļu kaut un tortes cept.

Sveicinoties mati Mildai no rokas nosprukuši un bižu pinuma vilnīšos kā zīdains ūdenskritums novēlušies Mildai gandrīz līdz ceļgaliem.

— Cik tev skaisti mati! — Bille saka.

— Mali ir sievietes rota. Tāpēc negriežu nost.

— Bet tad tev vajadzētu vienmēr tā staigāt. Bizēs neko nevar redzēt.

— Katram arī nav jāredz. Tikai tam, kas atpin, — Milda atbild.

— Tad jau nekad neviens neredzēs, tikai tu pati, — Bille spriež.

Nu mammucis un Milda smejas gardi un ilgi. Ko Bille atkal tik muļķīgu būtu pateikusi?

Cauri flokšu laukam taciņa. Pa to ciemenes vezdama, Milda pin matus ne divās, bet vienā bizē, un lā nu rokas delma resnumā. Kā Billei gribētos tādus matus! Bet viņai neaug. Ne viņai kas ir, ne viņa pēc kā izskatās.

Lejasruļiem divējas durvis, kā Zūru vecātēva mājai. Vienas pa virtuves galu mājas solim, otras caur verandu viesiem. Milda ved viņas uz otrām.

Saldās mīlestības raženie krūmi atziedējuši. Uz lapu šķīvīšiem oranžas ogas. Toties ķeizarkroņi durvju abās pusēs līkst punktaino vainagu un brūno mēlīšu smagumā.

— Šie manā dārziņā pavisam neaug, — zūdās mammucis. — Trīs reizes stādīju, bet nē un nē. Pat mākslīgos mēslus pirk. Tikpat labi būtu varējusi pliku naudu zemē iekasāt.

— Smilts netur. Vajag māla kārtu ierakt apakšā.

— Kur es Rīgā to mālu ņemšu, kā uz dārziņu aizstiepsu? Palīga man nesagaidīt.

— Tā jau ir, — Milda piekrīt. Un nopūšas abas.

Verandā saules atspulgi zibinās pa strīpainiem lupatu celiņiem un pītiem klūdziņu krēsliem. Pat galds ir pīts! Tādu Bille nekad nav redzējusi. Un, ka vāzi liktu uz grīdas, arī. Vāze gan ir milzīga, pītais galds tādu nenoturētu. Un vāzē dižengaras pīpenes. Bille pat pieiet paskatīties, vai maz īstas. Kur tik lielas varētu izaugt? Paskatās, patausta — īstas. Dzīvas.

Griestos iekārtus puķu podus Bille ir redzējusi pie mīļotantes. Viņas logos tik daudz puķu, ka istabā vienmēr zaļgana puskrēsla, un onkulītis šķendējas, ka Jurgos allaž vesels vezums puķu vien vedams. Un otrs ar visādām jurgīņu saknēm, sīpoliem un sazin kādu drazu. Nodzenā zirgu pie nabaga!

Bet mīļotante drīzāk visu citu mantu atstātu nekā savas puķes. Un par rentnieci iet tikai uz tādām mājām, kur vieta puķu dārzam un gana logu podiem.

Mildas iekārtajiem podiem pīti groziņi apkārt. Tā ir skaistāk. Billei istabas puķes pie mīļotantes nepatīk neglīto podu dēļ.

No verandas durvis uz Mildas istabu. Tur zaļgana puskrēsla gluži kā pie mīļotantes, bet ne no podu puķēm. Mildas istabas ārsiena noaugusi ar mežvīnu, lapainu stīgu bārkstis aizkārušas logus gandrīz pavisam ciet.

— Tīrais negals, — saka Milda, — bet griezt arī žēl.

Mammucis pirmās ierauga stelles, kaut gan tās nemaz nav pretī durvīm, bet aizdurvē pie sienas.

— Tu pa vasarām arī aud?

— Kad pamatīgi ielīst un laukā neko nevar darīt, pa brīžam piesēstos. Reti iznāk, bet tomēr.

— Kas tas būs?

— Pūra sega.

— Vai tad nēmājs arī ir? — mammuča balsī tāds kā izsmiekls, kā neticība.

— Nēmāju, ka biezš, bet netīk manam prātiņam, — Milda atbild rāmi, tomēr indīgi.

— Jā, jā, kad jau viņu par daudz, tad nav iespējams izvēlēties. Gadu gadiem...

Billei tas izklausās pēc ķīviņa, kaut gan abas mīlīgi smaida. Laikam tā šķiet arī Mildai, un laikam Milda to ķīviņu negrib, jo saka: — Iziesim labāk virtuvē, paraudzīsim ko ēdamu, citādi dabūsim manas mātes piena putru.

Mildas mātes piena putra laikam ir kaut kas īpašs, viņām vien zināms, jo abas iespircas.

— Tu, Bille, paliec tepat, vari paskatīties kādas grāmatas, vai ko. Man ir ar bildēm arī. Re, kur plaukts.

Tas gan drīzāk nozīmē, ka viņām ar mammuci savas runāšanas un Billei tās nav jādzird. Lai. Bille pat neņem ļaunā. Runās, runās, kamēr sāks atkal kaķētics. Nekāda prieka to dzirdēt, un Mildas istabā patiesi daudz kas apskatāms.

Mildai ir pat mīksta krēsls, kāda Vārnu ielā nav nevienam. Krāsa gan varētu būt košāka nekā šī te: it kā zaļa, kas atsit uz pelēko, it kā pelēka uz zaļu. Toties spilvens!

Sirmās eglēs, ne eglēs, šķautnainos rakstos, ne rakstos, viena pret otru sēž divas vāverltes, arī tādas cakainas, jo šūtas krustdūrienā, un krustdūrienā gludi neiznāk, tik daudz Bille saprot. Tas nav kā dzīvē un drusciņ arī ērmi, bet tomēr ļoti skaisti. Un, ja ieskatās, krustdūrieni nav vienkāršie, bet dubultie — kā mazas, rantainas puķītes. Debestiņ, kas tur darba! Kā Milda varējusi, un cik ilgi šuvusi?

Kad mammucis mācīja Billei tos pašus vienkāršos krustdūrienus, viņa veselu nedēļu nekur uz priekšu netika, blāviens tur sanāca, ne krustdūrieni.

Mildas tahtai tā pati drāna, it kā pelēka atsit zaļu, it kā zaļa atsit pelēku. Uz tahtas spilveni — gan izšūti, gan austi, bet neviens nav tik skaists kā tas, ar vāverītēm.

Stelles viņa nepēla — diezgan redzētas pie mīļotantes -, iet pie grāmatplaukta, kas gar visu dibensienu gandrīz līdz griestiem. Tik daudz grāmatu Bille arī nav redzējusi.

Bet kas tad tas? Uz plaukta malas, krūtis izriežusi, sēž plika māla sieviete. Kā Mildai nav kauna? Billei gan kauns, viņa novēršas un sāk skatīties pēc kādas grāmatas, kurā varētu būt bildes. Vienai uz muguriņas plīvojošās drānās tērpta meita dejo un pūš divas stabules uzreiz. Grāmata ir liela un smaga. Bille izvelk to no plaukta, noliek uz tahtas un pati nometas blakus.

Grāmatai izrādās zīdpapīra ielapas, tāpat kā viņu ģimenes albumam, ko Bille nedrīkst ņemt, bet Bille nenobīstas — Milda viņai ir atļāvusi. Protams, tāpēc jau Bille nesāks zīdpapīru burzīt. Pacels mazliet, lai zīdpapīrs noslīd un uzmet kūkumiņu, zem kura pabāzt pirkstu. Kad zīdpapīrs prātīgi

pārcelts, uz Billi aklām akmens acīm skalās pliks vīrietis, tikai cepure ar spārniņiem galvā un pie sandalēs iebutām kājām spārniņi, tas ir viss. Bille nosarkst, kaut gan neviena cita nav klāt, aizsīt grāmatu un sāk pētīt malu — tā var redzēt, kur ir zīdpapīrs, kur nav. Bille atver grāmatu tādā vietā, kur zīdpapīra nav, cerībā atrast pieklājīgu bildi. Nu viņai galīgi nepaveicas. Uzšķīrumā liela vāze, apgleznota ar plikiem vīriem. Vīri skrien vāzei apkārt ar šķēpiem, bruņucepurēs, uz pleciem īsi apmetnīši, kas plivinās aiz muguras, kur nekā īpaši slēpjama nav, bet priekšā viss pliks un izspīlēts. Gluži kā Frīdis uz sienām zīmē.

Bille vairs nenosarkst, viņa noskaišas. Pat neaizver grāmatu, atstāj visā nejaukumā, kā uzšķirta, un iet uz virtuvi.

Skaidrs, kāpēc Milda bez vīra palikusi, kaut gan nemaz nav lempīga čāča, kā no mammuča stāstiem varēja domāt, flokšu dārzs pa visu kalnu un tik skaistas istabas, kādas Bille ne redzējusi nav. Un spilvens ar vāverītēm. Bet kas no tā? Kurš tādu nekaunu precēs? Frīdis jau arī skaists zēns, sprogainiem matiem, bet nevienam sētā nepatīk. Un ar viņu neviena sētas meitene neprecētos.

Virtuvē Milda cep pankūkas, un mammucis liek no burkas stikla vāzītē ķiršu ievārījumu.

— Vai tad visu jau apskatīji? — Milda jautā.

— Tādas cūcības es neskatos! — atcērt Bille.

— Cūcības? — Milda jautā.

— Jā, cūcības! Mums sētā ir viens riebīgs puika. Frīdis. Viņš tādas zīmē uz sienām. Bet mēs neskatāmies. Mums kauns.

Mildas uzacis savelkas. Viņa liekas pavisam nevainīgi izbrīnījusies. Mammucis arī. Abas raugās viena uz otru un labu brīdi nesaka neko.

Milda uzliek uz lielā šķīvja pēdējo pankūku, tad pārklāj virtuves noberztajam dēļu galdam austu galdautu. Uz tā pārceļo kūpošais pankūku šķīvis, ievārījuma vāzīte, mazie šķīvji, tējkanna un krūzītes, un ciemu sodība: naži un dakšiņas.

— Paēdīsim un tad iesim skatīties, kur tu tās cūcības atradi, — Milda saka.

— Ko tu viņā klausies! — mierina mammucis. — Ir tāds teiciens, tieši par manu skuķi: smuka tu neesi, bet dumja gan.

Milda pat nepasmejas tādām jokam. Bille piekož lūpu, samiedz acis un no sākuma pat neķeras pankūkām klāt. Mildai krietni jāpierunā un jāskaidro, ka tas cepējai liels sarūgtinājums, ja viešņa ne nogaršot negrib.

Mammucis vēl saka: — Viņa nevar iemācīties ēst ar nazi un dakšīnu. — It kā pati varētu!

— Ēdīsim ar pirkstiem, ja tik vien tās bēdas. — Milda novāc nažus un dakšiņas un iedod katrai bārkstainu drānu klēpī klāšanai un roku slaucīšanai.

Par lo Bille piedod Mildai plikumu cūcības, jo ēst patiesi gribas. Un pankūkas gardas, par ķiršu ievārījumu nemaz nerunājot. Ievārījuma strūkliņa gan notek uz spodrās, klēpī ieklātās drānas, bet Milda saka: tas nekas. Un tad tēja!

Mammucis prasa, no kā Milda tik brīnumgardu tēju vāra, un Milda atbild, ka viņa saslogojot māla podā ābeļu lapas, maizes krāsni pasutinot, tad izkaltējot, un viss.

Billei jau gandrīz neērti, kad vēders saldi pilns, galds novākts un Milda vedina uz istabu rādīt, kur viņai tās briesmīgās cūcības.

— Tur jau ir! — Bille pamet ar galvu un tahtas pusi, kur uzšķirti guļ vīriešu plikumi. — Un vēl plikas sievietes uz plauktiem!

Mildas mute it kā velkas uz lielu smējieni, bet viņa to novalda.

— Ā, tā grāmata par seno grieķu mākslu un dieviem.

— Kā tad! Dievi arī šiem pliki skraidīja! — nicīgi saka Bille. — Kā mežoni Āfrikā!

Milda nosēdina atspērušos Billi sev blakus.

— Tagad parunāsim kādu prātīgu vārdu. Vai stirniņa ir skaista?

— Ir.

— Vai stirniņai ir kleita mugurā?

— Stirniņai ir spalva, un zvērus neviens neģērbj.

— Tāpēc zvēri ir skaisti. Viņu augumi ir redzami katrā līnijā. Bez apģērba arī cilvēka augums ir redzams katrā līnijā un visā skaistumā, tāpēc mākslinieki cilvēkus glezno, cērt akmenī un veido mālā kailus, aiz prieka un apbrīna par viņu skaistumu. Mākslinieki rāda mums pasaules un cilvēku skaistumu. No skaistuma nav jākaunas un jāsauc to par cūcību.

— Visi sauc par cūcību to, ko Frīdis zīmē.

— Frīdis nezīmē skaistuma dēļ, nedz arī viņš ir mākslinieks. Tas, ko Frīdis dara, ir cūcība. Tu vēl esi par mazu, lai saprastu, kāpēc. Paaugsies, zināsi.

Mikla pieved Billi pie māla sievietes: — Apskaties labi. Un tad pasaki, kas viņai neglīts vai cūcīgs. Krūtis? Kājas? Vēders?

Bille skatās un nevar atbildēt.

— Ej dārzā, paēdies kādu ērkšķogu. Dzidrie arī jau gatavi, tie, kas zemē. Kokā vēl ne,
— mammucis saka.

Labi. Ies. It kā pēc ķiršu ievārījuma vēl ērkšķogu gribētos. Viņas te paliks, lai var krietni izsmieties un izņirgāties par Billi. Nav jāpaaugas, lai to saprastu. Ies. Lai viņām tiek.

Ērkšķogas pret sauli tik dzidras, ka sēkliņas var cauri redzēt, un gardas arī pēc ķiršu ievārījuma. Aiz kāruma brīžiem pat aizmirstas, kāpēc ērkšķogu sauc par ērkšķogu, un tad ērkšķis pirstā.

Ķiršu ievārījums aizmirsies, bet runas par kailo skaistumu prātā. Un vai maz Mildai viscaur taisnība?

Vecāmāte reiz aizveda Billi uz pirti, kas Marijas ielā. Mammucis pirts karstumu un burzmu necieta. Nesa no pagraba skārda vannu, piesildīja ūdeni, mazgājās un mazgāja Billi.

Pilna pirts slapja tvaika un kailu sieviešu. Kāda viena vai divas izskatījās pēc tās, kas sēž uz Mildas grāmatu plaukta. Bet Billi pirtī šķebināja tieši kailo miesu neglītums.

Uz vecornāti viņa pēc iespējas pūlējās neskatīties. Neapģērbta vecāmāte bija kaut kas pret dabisku. Un nebija arī jāskatās. Vecāmāte domāja, ka Bille pali mazgāties nejēdz, un berza viņu, sākot ar galvu, kad acis jātur ciet, lai ziepes nesalien, bet pēc tam tāpēc, ka tomēr salīdušas. Vecāmāte pati mazgājās, kad Bille jau nomazgāta un varēja skatīties uz citu pusi.

Kailums bija derdzīgs. Ļengājās krūtis, citām plānas kā cūku ausis, citām kā slikti piebāzti maišeļi, vecu sievu vēderi karājās līdz ceļiem, ap roku delmiem pludurējās savītusi āda, ko vairs nespīlēja muskuļi vai tauki. Muguru kumpuri, ribu redeles un asi gūžu kauli kārnajām. Bāla āda cauri slapju malu šķipsnām.

Skaistuma tur nekāda. Tikai drēbēs cilvēki bija kaut cik ciešami. Šausmas iedomāties, kā tas izskatītos, ja viņi sadomātu staigāt pliki!

Kāds retais jau varētu. Tos tad mākslinieki uzmeklē un zīmē, vai ko dara.

Ērkšķogu krūma lapu grauž kāpurs. Bāls un pliks. Bille šķebīgi notriec to ar knipi no lapas. Nu arī ogu vairs negribas.

Bille iet iekšā. Lai nu mammucis ar Mildu palauza galvu, kur viņu sūtīt un kas viņai jāpaēdas.

Mammucis ar Mildu sēž uz tahtas un griež lupatas grīdu celiņiem. Milda stāsta, ka šos audīšot rakstā, nevis strīpās. Viņas spriež par rakstu, un Billei nevajag iet pie ērkšķogām.

Viņa apsēstas mīkstajā krēslā uz maliņas — tā, lai neatspiestos ar muguru pret vāverītēm. To jau

diezin vai pat drīkstētu. Tāds darbs un skaistums.

Pretī uz grāmatplaukta sēž plikā māla meita. Bille saņemās laiku pa laikam viņu nopētīt. Vispār jau viņai nav nekādas vainas. Taču nez vai tie mākslinieki kādreiz sieviešu pirti redzējuši? Un, ja redzējuši, vai otrreiz tur kāju spertu? Bille nekad vairs negāja vecaimātei līdzi. Labāk lai tad mammucis berž viņu vannā un sauc par ģiltēni no bērna.

Vispār tā plikā meita aizdomīgi līdzīga Mildai. Vai patiesi viņa būtu tā sēdējusi māksliniekam priekšā? Laikam viņa tomēr ir bezkauna, lai saka, ko grib.

Tā nu Mikla ar mammuci bija izlēmušas, ka Billei jāiet uz Lejasruļiem ulmaņbēmos, jo Lejasruļi šogad naudas spaidos. Spriešanas laikā bija arī noskaidrojies, kā Bille, būdama papuča un mammuča bērns, var būt ulmaņbērns.

Proti, Ulmanis noteicis, ka laucinieki, kas pa vasarām ņem pie sevis pilsētnieku bērnus, dabū piemaksu no valsts. Bērniem labi, viņi tiek svaigā lauku gaisā un ēdienā. Zemniekiem labi, jo ienāk kādi lati naudas un palīgi sīkākos darbos. Visiem, visiem labi.

Kantorī, kur Milda kārtoja papīrus viņai un otram ulmaņbērnam, ducīgam, mātes rokā iekrampētam puikam, tik labi neizskatījās. Tumši pelēkā, eļļainā grīda, laikam piesūcināta ar petroleju, smagi oda, logs kails un arī tāds kā pelēks, un daudzie cilvēki un viņu bērni izskatījās pelēki. Ducīgais puika nikni blenza uz. Billi caur pieri. Bille nepalika parādā — blenza tāpat.

Puiku sauca Rodrigo. Vismaz kāds labums. Šis nevarēs nerroties par viņas ķēmīgo vārdu. Pašam tāds.

Nu tas viss aiz muguras, pat brauciens pāri Kangaru kalniem. Ceļš jau būtu skaists, gar abām malām dziļas, noslēpumainas gravas milzu eglēs, apsēs un lazdās, bet ko tas līdžēja, kad no augšā-lejā šūpošanās viņai ar Rodrigo vajadzēja visu laiku vemt brūnās papīra tūtiņās? Un Milda vēl saniknojās par tādu jēlmanību un sāka viņiem kniebt. It kā viņi būtu vainīgi!

Aiz muguras veselīgais lauku ēdiens — pazila, piedegusi piena zupa ar grūbām. Rodrigo šaipsījās un gorījās vien ēzdams, Bille gan ne, kaut zupa arī viņai pagalam negaršoja. Vajadzēja taču parādīt, kurš te māk uzvesties, kurš nemāk.

Nu viņi drīkstēja savā vaļā apstaigāt un apskatīt Lejasruļus. Milda tikai pieteica dīķī nebrist — tur esot dēles un dūņas. Ja gribot pabradāties, lai aizskrienot pa ganību ceļu līdz Margupītei — tā esot sekla, tīra un silta.

Bille uzmetās par vadoni. Viņa Lejasruļos jau bijusi, toties Rodrigo pat laukos nekad. Dumjš kas dumjš! Bet kas viņam atlika? Lai arī sabozies, tomēr staigāja Billei līdzi, skatījās un klausījās viņas rādīšanā un stāstīšanā.

Viņi pastāvēja uz dīķa laipas, palūkojās brūnganā, saules piespīdētā ūdenī. Rodrigo gribēja zināt, kur tad te esot tās dēles? Par laimi, viena arī locījās starp ūdenszālēm, Billei bija, ko parādīt. Tikai Rodrigo nemācēja ieraudzīt un sāka klaigāt, ka viņa melo un mānās. Pats akls.

Kūti, kur aizgaldā snauduloja tikai cūkas un, soļus sadzirdējušas, sāka slieties kājās un rukšķināt, bija redzams, ka Rodrigo no cūkām baidās. Bille gan gāja klāt, ļāva slapjajiem šņukuriem pabakstīties gar rokām un pakasīja ausu starpas.

Rodrigo jau baidījās no Rakstiņa arī, kaut gan Rakstiņš bija draudzīgs un nevienam nekoda. Billei Rakstiņš uzreiz deva ķepu un lēca laižīt degunu. Rodrigo, kad Rakstiņš lēca laižīt degunu viņam, rāvās atpakaļ. Par to Rakstiņš sāka uz viņu klusītēm rūkt.

— Man gan nav bail no suņiem! — Bille vīzīgi teica.

— Man arī nav bail, man tikai nepatīk, — Rodrigo sacīja.

Vai ne! It kā suņi varētu nepatikt! Būtu žēl, ja Rakstiņš domātu, ka arī Billei viņš nepatīk. Varbūt domāja, jo tagad turējās nost un nenāca viņiem līdzi uz Margupīti. Lai kā Bille sauca un pieliekusies plikšķināja pa ceļgalu, Rakstiņš palika sēžam pie sētas un tikai paluncināja asti: sak, es jau neko, es labprāt, bet man jāsargā māja.

— Vai viņš mūs laidīs sētā, kad nāksim atpakaļ? — bažīgi jautāja Rodrigo.

— Tevi varbūt nelaidīs. Mani laidīs, — Bille sacīja, un Rodrigo sabozās vēl vairāk. Pat

negribēja nākt līdzī Billei apskatīt ceļmalas birzīti, bet uz ceļa palikt laikam arī baidījās — ja nu izskrien Rakstiņš un sāk rūkt? Labāk tad palika kopā ar Billi un ņurdēja, ka no tās birzītes nekas neesot ko redzēt.

Ne viņam kas bija divi skaistie apšukungi, kuriem Bille piesprauda žagariņu, lai atpakaļceļā vieglāk atrast un pārnest mājās, ne zilo pulkstenīšu pudurs, ne lielais, plakanaiss akmens mīksti zaļā sūnā, uz kura varēja izstiepties visā augumā un vēl vietas palika pāri. Rūgumpods no puikas!

Un, kad gāja cauri aplokam, kur ganījās govīs, Rodrigo atkal nebaidījās, viņam vienīgi nepatika, un Bille nedabūja padraudzēties ar govīm un pieres pakasīt, vajadzēja turēties tam dumjajam puikam līdzī. Bez Billes viņš divos ciņos apmaldītos.

Par laimi, Margupīte bija klāt. Ceļa galā gan izdangāta, govīs te nāca dzert, bet gabaliņu augstāk dzidrš ūdens pār baltu smilti, lieli akmeņi, kur pasēdēt, un otrā malā ziedēja milzīgs deviņvīru spēks, Bille tam ne līdz pusei.

Bradāt pa silto Margupīti Rodrigo palika, īpaši kad Bille bija pateikusi, ka tekošā ūdenī dēles nedzīvo. Billei arī patika, kamēr Rodrigo nesāka šļakstināties. Tad vajadzēja uzšļākt arī viņam, lai taisnīgi. Kamēr abi galīgi slapji. Billei samelās bail.

— Nu mums būs! — viņa teica.

— Būs gan laikam, — Rodrigo bēdīgi sabozās.

Sēdēja katrs uz sava akmeņa un žāvējās. Akmeņi bija nepatīkami karsti.

— Ja mēs izklātu drēbes uz akmeņiem, žūtu ātrāk, — Bille prātoja.

— Tad jau mēs būsim pliki, — iebilda Rodrigo.

— Lai!

Bille, atmezdama sieviešu pirtī pieredzēto, jo viņi taču nebija ne veci, ne resni, ne izlumuši, izklāstīja, ko viņai Milda teikusi. Proti, ka no kailuma nav jākaunas, jo tikai bez apģērba cilvēks ir īsteni skaists, tāpēc droši var žāvēt drēbes un paši izplunčāties pēc sirds patikas. Kā grieķu dievi.

Rodrigo izskatījās tāds šaubīgs, bet, kad Bille noģērbās, pamazām vilka drēbes nost un klāja uz akmens.

Un patiesi — kad paši bija noplunčājušies līdz zosādaī un zilām lūpām, drēbes izrādījās sausas un siltas. Varēja ģērbties un iet atpakaļ uz sētu.

Aplokā sagarlaikojušās govīs nāca viņiem klāt. Rodrigo nepatika, viņš laida ļekas vaļā un gaidīja aiz aploka sklandām, kamēr Bille izkasīja visām pieres un dabūja pa laizījienam ar asu mēli.

— Re, ka tev bail no govīm! — viņa teica, izlīdusi cauri sklandām pie Rodrigo.

— Pašai tev rīt būs bērns, — Rodrigo draudīgi sacīja.

— No govīm? Dumjš kas dumjš!

— Nē, no tā, ka es redzēju tevi pliku. Kad vīrietis redz sievieti pliku, viņai ir bērns.

— Nav vis! Bērni ir tad, kad dara TO!

— Nemaz nav jādara. Pietiek, ja redz pliku.

— Nemuldi!

— Neko es nemuldu. Mums sētā ari viena tāda muļķe kā tu parādījās man plika, un otrā rītā viņai bija bērns! Godčen! Tāds pēriens tev sapņos nav rādījies, kādu viņa dabūja. Es arī dabūju, bet ne tik diktu. Meitenei pašai jāmak uzvesties!

— Nestāsti!

— Kad plunčājāties, redzēji man zilu strīpu uz dibena?

— Redzēju.

— No tā pēriena! — Rodrigo uzslēja degunu, ar tik niknu pērienu lepodamies.

Ja nebūtu zilās strīpas uz dibena, Bille nenoticētu. Bet strīpa bija! Tātad taisnība. Bille gan koda

lūpās, bet raudienu nenovaldīja.

— Pateikšu Mildai!

— Pasaki vien! Viņa tev galvu noraus! Labāk neizrādi, kamēr var.

Bille nokrita birzītē uz akmens izraudāties. Rodrigo staigāja apkārt un svilpoja. Kas viņam? Vēl viena strīpa uz dibena, un viss! Bet Billei? Ko viņa teiks, un kas ticēs, ka viņa nav darījusi TO?

— Nekauc! — Rodrigo sacīja. — Varbūt es tik cieši nepaskatījos un nekas nebūs. Pagaidi līdz rītam.

Viņš var runāt, lai pagaida līdz rītam. Nejau viņam būs bērns!

— Pērienu tu dabūsi. Es arī, — Rodrigo sprieda. — Bet kas ir pēriens? Tā skuķa mamma pēc tam teica, ka bērns piedzimis viņai pašai, un skuķim ir mazs brālītis. Tev nepaliktu mazs brālītis?

Brālītis Billei patiktu ļoti, viņa vienmēr gribējusi kādu brālīti vai māsiņu, bet ne tā! Un to skuķi tikai nopēra! Billi varbūt pat nepērs, runās līdz mūža galam par nolādētām Gūtmaņu asinīm un cik Bille stulba un nekam nederīga, un tā jau viņi poslā un parādos, bet nē, nepietiek, vēl Billes kvaņķis kaklā! Un kā mammucis savos meitenes gados gan mācējis uzvesties, mammucis nekad nav bijis tāds miglas mērkaķis kā Bille!

Pēriens pret to nebeidzamo runāšanu būtu tīrais sākums. Bille tad labāk perama brēktu un kunkstētu līdz vēlai naktij kā Ausma, lai tikai nebūtu tas viss jāklausa.

Bet cik ilgi varēja raudāt? Bija vien jāiet vakariņās. Milda jau aurēja sētā. Gāja. Bille pat iezīmētos apšukungus aizmirsa. Tikai pie avotiņa muti nomazgāja un padzesēja acis aukstā ūdenī, lai nav sarkanas.

Virtuve, par laimi, bija pustumša, Billes acis neviens neredzēja. Vecrulīša gan prasīja, šie saplēsušies, vai, ka božas kā zvirbuli, un Rodrigo sacīja, ka nav saplēsušies. Un par Billes neēšanu Milda savukārt teica, ka Bille arī Rīgā biežpienu diez ko vis neēdot.

Vecrulīša sāka prasīt, ar ko tad tik pērlīgu jaunkundzi barošot? Kādas vasarā gaļas, vai kas? Neiešot jau lopus kaut katras spindzeles dēļ. Atkal Bille nebija laba.

Milda sprieda, ka bērni no svaiga gaisa apguruši, lai tikai liekoties gulēt. No rīta viss būšot kārtībā.

Rodrigo guļamais bija saklāts Vecruļu galā, Billei — Mildas skaistajā istabā, kur no mīkstā krēsla spilvena šķelmīgi lūkojās ranlainās vāverītes. Kā Billei tur patiktu, ja otrā rītā viņu negaidītu nelaime, kauns un negods! Kad Milda, viņai segu apsraudusi un labu nakti novēlējusi, izgāja, Bille atkal sāka raudāt. Vāverītes izplūda ķeburainiem stariem kā briesmīgi jūras ērmi.

Vaidieniņ, vaidieniņ, vai! No rīta Mildu pamodinās Billes bērna brēkšana. Milda tad kniebs, Vecrulīša rāsies, Billi raus ar visu bērnu uz Rīgu pie mammuča, un mammucis vis nevarēs teikt, ka pašai piedzimis, jo visi būs redzējuši, kā Bille pārbrauc ar bērnu. Un neviens neticēs, ka Bille nav darījusi TO!

Vai tad Milda viņu aizstāvēs? Pati sastāstīja nez ko par skaistumu, un grāmatas viņai pilnas ar plikiem cilvēkiem! Būtu gan varējusi pateikt, lai Bille plika nerādās! No sākta gala Bille zināja, ka plikumi nav labi, bet pārrunāja, iestāstīja. Te nu ir!

Un bērns noteikti varēja būt no redzēšanas. Bille taču ir piedzimis, kaut gan mammucis ar papuci nekādi nevarēja būt darījuši TO. TAS bija pārāk bezkaunīgi. Ausma gan sacīja, ka vecāki darot TO, viņas ar Brigitu redzējušas, viņas ar savu mammu un papu guļ vienā istabā. Ausmas paps varēja būt darījis TO, viņš bija tik nejauks, un Ausmas mamma arī labā, nekad neaizstāv savas meitas, bet ne jau Billes papucis ar mammuci. Vienkārši papucis kādreiz netīšām ieraudzījis

mammuci pliku, un tā Bille gadījies. Laikam tāpēc mammucis uz Billi vienmēr dusmīgs un apsaukājas — nav taču joks tīri par neko dabūt bērnu kaklā!

Precētiem cilvēkiem gan drīkstēja būt bērni, precētiem tas nebija kauns un negods, bet bērniem nedrīkstēja būt bērni, jo bērni nemaz nedrīkst precēties. To briesmīgo kaunu!

Bille raudāja, ka melns un sarkans gar acīm griezās. Brīžiem uzplaiksnīja Margupīte, akmeņi ar izzautām drānām, brīžiem šļakstījās ūdens, brīžiem rādījās Rodrigo dibens ar zilu strīpu — taisnība, taisnība! Un tad pēkšņi apšukungi ar piesprausto žagariņu. Birzīte...

Nu Bille zināja. Kad Milda noliksies gulēt un aizmigs, Bille klusītēm izzagsies no istabas, aizies uz birzīti, un bērns piedzims tur. Bille no rīta sacīs, ka atradusi bērnu birzīlē. Arī jau visi kliegs, un Milda varbūt knaibīsies, bet tad nospriedīs, ka Billei varētu būt māsiņa — labāk māsiņa, puikas ir bezkaunīgi — un viss būs labi. Atpakaļ uz birzīti jau nenesīs. Ja tikai Rodrigo neizplāpāsies. Bet laikam jau ne — vai viņam vajadzīga vēl viena strīpa uz dibena?

Bille aizšņukstēdamās ievilka elpu. Vēl paretam kāds šņukstiens, un tad jau varēja mierīgi klausīties, vai nenāk Milda.

Gar sienu skrapstinājās vīnstīgas, dārzā aizšalcās koki. Istabā krēsla — vāverītes uz spilvena tikpat kā neredzamas. Mīļās, skaistās vāverītes... Bille pūlējās saskatīt, bet nevarēja, kaut kā uzreiz satumsa.

Kad viņa atkal atvēra acis, istabā spīdēja rīta saule. Bille pataustīja gultu visapkārt — bērna nekur nebija. Bille uzelpoja. Dzīve bija atkal skaista.

Ceptās brokastu olas un speķa šķēles peldēja taukos. Bille nebija radusi tik treknu ēst, Rodrigo arī ne. Knibinājās abi gariem zobiem. Bille savu pieveica, Rodrigo šķīvi atbīdīja pusizēstu. Vecrulīša nošņācās vien. Vecrulis, drukns un it kā pusaizmidzis, ar jocīgu pumpuļi uz plikā paura, tikai vienaldzīgi pablenza. Milda teica: — Gan jau saskraidīs ēstgribu. Vēl nav pieraduši.

— Saskraidīs! Būtu labāk saravējuši! Bietes pagalam ieaugušas.

— Lai pavaļojas, kamēr es puķes pārstādu. Tad iesim visi trīs bietes.

Bille un Rodrigo izšmauca dārzā. Nekā jau tur nebija. Sīku jāņogu

krellītes, zaļas, sarainas ērkšķogas. Toties dārza stūrī milzīgs dadžu puduris. Ja plato lapu salocīja un sasprauda ar smildziņu, iznāca cepure. Rodrigo pats atkal nemācēja. Bille uztaisīja cepuri arī viņam, lai jau nekaunam tiek. Cik ilgi var naidoties. Tikai lielīgi piebilda: — Re, ka nekāds bērns man nepiedzima!

— Vēl jau diena nav galā, — smilgu košļādams, sacīja Rodrigo. Zem zaļās dadžu cepures viņš izskatījās īpaši nīrdzīgs un nejauks.

Saulainais rīts uzreiz satumsa. Jo diena patiesi nebija galā.

Bille apsviedās un skrēja prom no Rodrigo. Uz birzīti! Tur viņa sagaidīs bērnu un tad teiks, ka atradusi. Dienā labāk gaidīt nekā naktī, nebūs tik auksti un bail. Labāk. Kaut jel kas labāk.

Bille atžirga tiktāl, ka iedomājās paņemt līdzī gabalu maizes. Varbūt jāgaida ilgi un gribēsies ēst. Un viņai palaimējās pat tā, ka virtuvē neviena nebija un no brokastīm atlikušais maizes kancītis ērti paķerams sauējā.

Birzīlē Bille ierīkojās uz sūnainā akmens un aiz gara laika sāka skrubināt garozu.

Gar akmeni skudru taka. Skudras nesa skujiņas un mizu kriksīšus uz birzes vidu. Laikam tur viņām bija pūznis, bet tas no akmens neredzams. Celties un iet gar taciņu paskatīties? Bet tepat vesels bariņš stīvēja resnu, spalvainu kāpuru. Kāpurs negribēja, vēl drusku it kā spirinājās. Tad viņam laikam koda, jo kāpurs kļuva arvien šļauganāks.

Billei bija kāpura žēl — tik skaists, koši brūnās un dzeltenās strīpās. Viņai gan mācīts, ka tie skaistie kāpuri kaitīgi, grauž un posta. Skaistie tauriņi arī kaitīgi, jo dēj kāpurus, pareizāk — oliņas.

Gluži kā vistas. Un no oliņām izšķīlas kāpuri. Un kāpuri atkal pārvēršas tauriņos. Bet žēl tāpat.

Skudrām arī negāja viegli. Cīkstījās ap kāpuru vesels pulks. Tās, kuras pa taciņu nāca no pūžņa, piestāja, sataustījās, samājās ar kāpura stiepējām. Laikam apprasījās, vai nevajag palīgu. Citas sāka palīdzēt, citas tecēja tālāk. Bet visas palīdzes nebija gudras, stūma kāpuru atpakaļ, kamēr viņām ar priekšējām un ūsiņām neieskaidroja, kā vajag. Tāpēc brūni strīpainā nasta virzījās ļoti lēni.

Kad kāpurs tomēr bija aizdabūts akmenim garām, Bille nosvieda uz taciņas maizes drupaču cienastam. Skudras tūlīt saskrēja apkārt, sāka apspriesties un ķērās klāt. Nesīs uz pūzni! Tad gan pūznī priecāsies un brīnīsies!

Bille jau gribēja mest otru drupaču, bet ieraudzīja, ka skudras noliek viņas cienastu taciņas malā un aiziet. Nonicinājušas. Reizēm tur kādas piestāja, aptaustīja, saspriedās un tecēja tālāk.

Un tagad skudras jau sāka staigāt pa Billes basajām kājām — laikam izlūkoja, vai šito arī nevajag stiept uz pūzni. Viena pat iekoda, kad Bille sāka viņas purināt nost, un citas nāca vietā.

Bille nokāpa no akmens. Galu galā zaļi sūnainā viela tikai pirmajā brīdī likās mīksta. Sen jau spieda dibenu. Bille to pacieta, tikai skudras vērodama, bet, ja viņas ir tādas, tad nav ko vērot. Un vēl dot maizi. Turklāt sūnas izrādījās mitras. Kleita mugurpusē sasēdēta slapja. Vajadzēja pastaigāt pa saulaināku vietu un pažāvēties. Bille noskurinājās — vakar viņi ar Rodrigo bija žāvējušies — un kas iznāca?

Sētā aurēja Milda. Laikam puķes pārstādījusi un sauca uz biešu ravēšanu. Nu, lai Rodrigo ravē! Tad viņš redzēs! Viņš jau nemaz nezināja, kas ir ravēšana. No sākuma nekas, bet drīz vien rokas apkalst un šņirkst tā, ka nelabums noskrien pa kauliem. Sīkās nātres dzeļas neganti, usnes izmanās durstīties, pat ja pirkstus ierok zemē un rauj pie pašas saknes. Un tad sāk sāpēt mugura. Rodrigo drīz vien ņerkstēs, un Milda viņam kniebs. Tā viņam vajag!

Derētu uzkāpt lielajā osī. No augšas droši vien var redzēt biešu lauku, īpaši gribētos ieraudzīt, kā Milda šim kniebj. Kokos Bille kāpa, ka nemetās. Pie mīļotantes vienmēr izkāpelēja visus kokus mežā, tikai priedēs nevarēja, nebija, kur pieķerties.

Bille jau bija oša otrajā zarā, kad apdomājās un norausās atpakaļ. Nevarēja taču zināt, kurā brīdī būs bērns. Ja nu tas gadās augstu kokā? Tad viņai būs aizņemtas rokas un viņa nevarēs nokāpt. Rokām jābūt brīvām. Ar skudrām un ļauno prieku, ka Rodrigo ravēdams činkstēs un Milda viņu sakniebs, bērns bija uz brīdi aizmirsies.

Bet viņi taču laikam nemaz neravēja! Milda kiedza: — Bille! Bille! — arvien tuvāk. Bille paslēpās jaunas lazdas pudurī. Milda skrēja pa ganu ceļu. Tālu iepakaļ vilkāš Rodrigo. Būtu pateicis?

Milda pieskrēja pie avota, ieskatījās, tad, rokas lauzīdama, skrēja uz Margupīti un kiedza tur. No balss varēja manīt, ka viņa gandrīz raud. Billei bija tik ļoti žēl, ka pali sāka raudāt. Par Mildu un bērnu reizē.

Rodrigo tikmēr bija atslājis līdz birzītei, paskatījās uz lazdas puduri un atņirdzās: — Tāpat es tavu kleitas stūri redzu!

Dadža cepures viņam vairs galvā nebija, bet ņirdziens tik nejauks un bezkaunīgs, ka Bille iebrēcās un metās viņam virsū. Pirmā! Nekad viņa nebija kāvusies pirmā, citi ar viņu gan, bet šoreiz las nebija izturams!

Bille skrāpēja un ķērās matos, bet Rodrigo galva tik īsi apcirsta, ka nekādas jēgas. Rodrigo sitās pretī ar dūrēm, tad Bille arī ar dūrēm.

— Bille ka-a-aujas! — brēca Rodrigo.

Dzelžaini pirksti ar iekniebienu atrāva Billi no Rodrigo. Viņai Milda knieba! Viņai!

— Tu mani samācīji! — kiedza Bille. — Ko nu es teikšu mammucim? Vāc pati to bērnu!

— Ko es tev samācīju? Kas man jāvāc? — Milda sapurināja Billi tā, ka Bille sakoda mēli.

Līdz asinīm. Bet atkāpšanās vairs nebija. Tādu netaisnību!

— Tu mani samācīji, ka pliks ir skaists un nevajag kaunēties! Tagad man būs bērns!

— Kāds bērns?

— Rodrigo redzēja mani pliku. Mēs žāvējām drēbes, un tagad man būs bērns!

— Kas tev teica?

— Ro-o-od-rī-ī-go!...

Un vārdu pa vārdam, asarās žņaugdamās, Bille visu izstāstīja.

Milda paķēra bērza sprunguli un vilka Rodrigo pa dibenu. Tagad viņam būs vēl viena zila strīpa. Viņam strīpa, tā tad Billei bērns, kā tai meitenei, kuras dēļ viņš dabūja pirmo strīpu. Bille iekaucās vēl skaļāk par Rodrigo, nokrita zemē un sāka raudāt tik gauži, kā ne vakar nebija raudājusi.

Milda nosēdās zemē blakus Billei, sāka glaudīt un stāstīt, ka tik mazai meitenei nevar būt bērns. Un nevienai, arī pieaugušai sievietei, nevar būt bērns no tā, ka viņu kāds pliku redzējis.

— Jā, bet vienai meitenei, vēl mazākai, jau ir bērns, tāpēc ka Rodrigo redzēja viņu pliku! Viņš par to pērienu dabūja!

— To muļķi un bezkauņu vajag pērt no rīta līdz vakaram, lai nemelo. Sargies tu man! — Milda pakratīja sprunguli uz Rodrigo pusi. Rodrigo jau sargājās arī. Viņš lūrēja gar oša stumbru ar asarainu, sarkanu aci un dīca.

Kad Bille jau varēja parādīt viņam mēli, tad cēlās un Mildai pie rokas gāja uz sētu. Saule vēl staipīja garus, varavīkšņotus ragus, un pasaule tāda miglaini švīkota, bet dzīve atkal skaista.

NU IR!

x t ir! — vecāmāte, rokas sānos iespiedusi, skatījās lejā uz IN Li mammuci.

Mammucis sēdēja pie virtuves galda, galva noliekta pār papīriem — Billes dzimšanas apliecību, zīmēm par baku un difterīta potēšanu un vēl kādām salocītām lapiņām. Uz vienas lādas lapiņas nokrita asara.

Mammucis raudāja? Billei aizcirtās elpa un atvilkās tikai brēcienā, pieplokot mammuča plecam: — Mammucīt, neraudi!

Mammuča plecs nikni atsvieda Billi: — Nedīc! — bet vecāmāte aizvēra virtuves logu, lai kaimiņi nedzird, ka pie Gūtmaņiem atkal skandāls. Billei pat raudiens notrūka no šausmām. Par visu vairāk viņai bija bail no skandāliem. Nometās kaktā uz grīdas, kamolā sarāvusies.

— Jā, nu ir! No tavas pareizticības! — šņāca mammucis.

— Mana pareizticība vainīga, ka tu pie tā sarkanmatainā plenča izskrēji? Es neteicu?

— Tu teici, ka mati sarkani. Un viss. Toreiz viņš nemaz nedzēra.

— Ar tevi dzīvodams, debesu eņģelis sāktu dzert!

Nu abas izšņāca visu: gan par vecāsmātes pareizticību, gan par to, ka sarakstīti vien, bez baznīcas laulībām, gan, ka skuķis nekrīstīts, un ko nu darīs?

Kad šņāca vien, varēja iztikt. Raudiens pārgāja, tikai sirds pukstēja tā, ka laikam pat pie kaimiņiem varēja dzirdēt.

" — Pagaidīsim vismaz Zani, — mammucis beidzot sacīja.

— Kad viņš pārnāks, un prasi, kāds pārnāks?

Sāka atkal abas šņākt. Par dzeršanu, par slinkumu, par kašķlgumu un kura tā slinkā un kašķīgā. Simtkārt dzirdēts. Kā neapnīka?

Papucis pārnāca skaidrā un smaidīgs, kad viņas vēl bija pašā šņākšanā. Smaidis nodzisa. — Kas tad nu? — acis nolaidās uz sakņupušo Billi. — Bille?

Kā tad! Bille! Ja saule no debesīm noveltos, arī Bille būtu vainīga!

— Bez kristāmzīmes neņem skolā, — mammucis teica svešā, aizkritušā balsī.

Neņem skolā! Bille, kas lasīja, ka šķind, pazina ciparus un skaitīt mācēja līdz tūkstotim un pat tālāk! Visus bērnus ņems, Billi neņems.

Mugursoma jau nopirkta un uz skapja, iekšā grāmatas, burtnīcas, penālis — nekad Billei nebija pirkti tik daudz jaunu, skaistu mantu. Tikai tām ne elpu uzpūst nedrīkstēja, lai jau pirms skolas nenosmulē. Nu patiešām bija, ko raudāt, un Bille raudāja. Kad papucis pārnāca skaidrā, Billei ne no kā nebija bail, pat raudāt varēja droši.

— Nokristīsim — un ņems, — papucis mierīgi atbildēja un noglaudīja Billei galvu. — Nesēdi uz grīdas!

Bille klausīgi pārsēdās uz ķebliša pie plīts.

— Kādā ticībā, teic tu man?

— Luterus. Pareizticība vairs nav modē. Draudzē es skaitos. Līdz skolai vēl divas nedēļas. Paspēsim. Dod labāk ēst!

— Kā šito lielo lemesi visai baznīcai par apsmieklu kristīt? No kauna jānobeidzas.

Vienmēr bija knauķis, tagad lielais lemesis. Bet, vai nu knauķis, vai lemesis, kur vien grieziens, par viņu kauns.

— Sauksim mācītāju mājās. Un miers. Būs vakariņas vai nebūs?

Izrādījās, ka vakariņas ar kristīšanas ķibeli aizmirstas. Tik vien, kā silķes nomērcētas.

Vecāmāte kūra plītī uguni un uzlika ūdens katlu. Mammucis iespieda Billei rokā mazo, zilo burtnīciņu un krūzeli: — Joz pie Bānīša pēc krējuma!

Bille bija gatava gājēja. Vajadzēja steigties, lai papucis nepaspēj sadusmoties. Ja nesadusmosies, būs labi visu vakaru.

Ārdurvis kāds bija atstājis vaļā, tāpēc gaitenā pagrieziens gaišs, varēja iet, netaustoties un soļus neskaitot. Tikai gaitenā grīda saldēja basās pēdas. Toties kāpnes saulē gandrīz vai karstas. Kāpnes bija vienīgās, pret kurām blakusnamos starpa, un viņu sētā iespīdēja saule. Tālāk mūžīga ēna un apaļie bruģakmeņi vēsi.

Bille nelaipoja pa akmeņu pauriem, lai nekāptu uz spraugām, — nebija laika. Ātrāk uz vārtiem, kuros allaž velk ledains caurvējš, laukā uz ielas un pa labi, tos dažus soļus līdz Bānītim.

Veikala durvis Bille stūma ar plecu, jo vienā rokā bija krūze, otrā burtnīciņa. Durvis bija smagas, tām iekšpusē spīdīga bumba, kas pati vēra durvis ciet, bet vaļā vērt vis tik lēti neļāva, vismaz Billei ne.

Veikalā iecīnījusies, Bille nožēloja, ka nav laipojusi pa akmeņiem, — būtu atnākusi brīdī vēlāk un namsaimniece vairs nestāvētu pie letes, sasmaidīdamās ar Bānīti.

— Labdien! — Bille negribīgi izgrūda.

Bānītis, nācēju ieraudzījis, tikpat negribīgi labdienu atņēma un apdzēsa to smaida pusi, kas pret Billi. Namsaimniece arī grieza galvu, Bille palocīja cēlīti, kā pieklājas. Namsaimniece pamāja, bet Billei sejā neskatījās, tikai uz basajām kājām, un nošķobīja lūpas. It kā nezinātu, ka cilvēki mazgā kājas uz gulētiešanu un pievakarē diez cik baltas nevar būt.

Bet namsaimniece jau atkal smaidīja Bānītim, Bānītis namsaimniecei un spožajam sudraba divlatnickam, ko viņa nolika uz letes, smaidīdams skatīja izdodamo sīknaudu, vēl sirsnīgāk smaidīdams, izvadīja, un tad gan visi smaidi bija iztērēti. Uz Billi, burtnīciņu un zilo krūzeli skatījās ļoti nopietns, pat drūms Bānītis.

Krūzeli viņš pazina, pat neprasiņa, ko vajag. Tūlīt lika uz svariem, otrā pusē uzmeta divsimtgramu bumbiņu, tad vēl vienu sīkāku. Billei nekad nebija izdevies sablcnzt, cik gramu uz tās rakstīts, tik zibenīgi Bānītis rīkojās. Svaru pelēkie plauktiņi nostājās līdzieni. Bānītis pacēla savu lielo

krējuma krūzi, plata, dzeltenīga lente pielocīja Billes krūzeli līdz malām, un ne reizes Bānītīm negadījās lentes tecējumu ar slaiku vēzienu pārraut par agru vai par vēlu, tad uzmeta trīssimtgramu bumbiņu, krūzeles noslīdējusī svaru puse atkal pacēlās, Bānītis norāva krūzeli no svariem un tikai tagad paskatījās uz zilo burtnīciņu un uzrauca uzacis, it kā pirmo reizi kaut ko tādu redzēdams, lai gan viņu sētā gandrīz visiem bija burtnīciņas.

— Jā-ā, — Bānītis novilkā un ar pirkstu galiem, it kā burtnīciņa būtu dubļos izvārtīta, uzšķīra garo pierakstu rindu, trīskārtējiem elpas vilcieniem nopūtās, pierakstīja krējumu un pagrūda burtnīciņu Billei.

— Paldies. Uz redzēšanos, — Bille nočukstēja.

— Jā, jā. Tikai uz redzēšanos, tikai uz to!

Nu viņš smaidīja, bet tas bija šķībs, nelāgs smaids, un, ja tā vien varēja, tad labāk nebūtu smaidījis nemaz.

Ārā Billes pēdas apglaudīja silts asfalts, saule spīdēja pat līdz vārtu ailes vidum. Bānītis aizmirsās. Labi. Pret saviem logiem gan Bille saausījās — vai atkal neskan paceltas balsis. Nē. Viss klusu. Varēja mierīgi iet iekšā.

Vecāmāte bēra katlā nomazgātus kartupeļus. Atkal ar visām mizām. Vajadzēs lobīt. Pirksti svils, noķepēs, mizas lips pie naža atpakaļ, pie naža un rokām, un vecāmāte pukstēs, ka visi māk mizot kā cilvēki, tikai tas jēlnadzis ne sitams, izraus Billei nazi un samizos pati.

Toties papucis lina avīzēs siļķes. Ceps uz oglēm! Un, kad papucis pats cepa siļķes, tas nozīmēja īpašu mieru un saskaņu mājā. Gandrīz vai svētkus.

Un patiesi — kartupeļus Billei bez prasīšanas nomizoja mammucis, krējumu pārlēja vecāmāte, siļķei melni apdegušo papīru nokasīja un asakas izņēma papucis. Gardums! Un vēl katram skābputras krūze priekšā.

— Stiprinies nu, kristāmais bēms, lai vari izturēt, — papucis pārmēram nopietni sacīja.

— Kā to dara? — Bille jautāja pa pusei izbijusies, bet tikai pa pusei, jo, kad papucim visi vasaras raibumi sprēgāja, tad viņš dzina jokus.

— Ņem aiz spranda un bāž ar visu galvu ūdens baļļā. Vienreiz par tēvu, otrreiz par dēlu, trešoreiz par svēto garu. Kad vairs burbuļus nelaiž, velk ārā, uzšauj pa dibenu, lai kristāmbērns izspļauj svētīto ūdeni, un cauri. Tikai brēkt vajadzēs kā zīdainītim, lai Dieviņš nepamana, ka tik lielu meitu kristījuši.

— Muldi nu muldi vilku no meža laukā, — vecāmāte norūca. — Kas tevi nepazīst! Nebaidies nenieka. Luteriem mācītājs ar slapju pirkstu krustiņu uz galvas novelk, un viss. Nemanīsi. — Un sāka runāt, ka to kristīšanu labāk rīkot Olgas dzīvoklī.

Labāk gan. Olgas dzīvoklis arī sētas mājā un ieeja caur virtuvi, bet Olgas sētā pie ārdurvīm auga cerīnkrūmi, aiz logiem — ķiršu koki — un istabā pat saule iespīdēja. Istabas durvis pretī virtuves durvīm pašā priekšējā galā, ne tā, kā pie Billes, kur vajadzēja iziet cauri pusvirtuvei, garām plītij un bieži vēl sāpīgi atsist potīti pret malkas kasti, lai tiktu istabā. Olga savai virtuvei aizvilka zaļu aizkaru ar dzelteniem pieneņu ziediem, un ieejas galā iznāca gaišs priekšnamiņš.

Istabā bija gulta ar spīdīgu, vatētu segu, galdam un kumodei pārklāti balti galdauti puķaini apdrukātām malām, logam tilla aizkars, skapis, daži krēsli, un viss. Galvenais, ka nekas nebija aizkravāts — kā Billes mājā. Te jau pat virtuves galdam tikai puse vaļā, abu istabu galdiem, plauktiņiem, palodzēm un skapjaugšai ne puse arī ne. Un pat krēsli nokrauti. Un kur nebija ielāpu kaudze, aukliņu kule vai pogu turza, izklātas avīzes kaitējumiem. Uz avīzēm žuva kumelītes, pelašķi, liepuziedi, pētersīļu lapiņas, rudenos pupas, zirņi un sīpoli no dārziņa, sēklas nākamam pavasarim. Lai nav veikalā jāpērk.

Viņu mājā patiesi nevarēja mācītāju ievest. Kur lai viņš apgrieztos? Tāpēc laikam arī ciemiņus neaicināja.

— Kāpēc Olgai nekas nav piekrauts? — Bille reiz, kumelīšu avīzi no palodzes nogāzusi un pa sprandu dabūjusi, iebrēcās.

— Tai! — mammucis pacirta galvu atpakaļ, it kā Bille viņai bāztu zirnekli zem deguna. — Atradusi, kam līdzināt.

Māsa Olga mammucim vienmēr bija "tā" un "ko nu Olga", un vispār visi cilvēki bija tik nesalīdzināmi sliktāki un dumjāki par mammuci, ka ne pieminēšanas vērti. Droši vien, ka tā bija, bet Billei gribējās zināt, ar ko sliktāki, un tas nekādi nebija iespējams. Prasīt jau nedrīkstēja. Tā pati Olga Billei ļoti patika un Olgas māja patika.

Ar vienu vien citi bija pārāki par mammuci — citiem bija bērni kā bērni, mammucim kraupis un lēvurs no skuķa. Neko nejēdza, nekam nederēja un ne pēc kā neizskatījās. Tīrais kauns un negods.

Kamēr vecāmāte ridāja nost vakariņu galdu, mammucis ņēma blakus ārdīkļu kaudzi un ķērās pie cauras zeķes, bet papucis pie pelēkas stieples rituļa. No stieples viņš locīja stūrainus būrīšus ar cilpu apakšā — šampanieša korķiem. Par mājas darba būrīšiem maksāja atsevišķi.

— Jāpelna mācītājam! — papucis pamirkšķināja Billei.

— Gribi, es tev palasīšu Sprīdīti?

— Šovakar nē. Lasi klusām, — mammucis nīgri noteica, lai gan Bille nemaz netaisījās lasīt mammucim, bet papucim.

Taču papucis arī neteica, lai lasa vien.

Ko citu varēja gaidīt? Kad Bille pirmoreiz lasīja Sprīdīti, tad gan visi slavēja un brīnījās, kur skuķis iemācījies, jo mācījis neviens nebija, un Bille pati arī brīnījās, ka māc lasīt. Visi tad gribēja dzirdēt, kā Bille lasa, un Bille lasīja. Kad bija noskanējis vārds "beigas", sāka atkal no sākuma, un visi priecājās. Tagad vai bēgšus bēga, kad ieraudzīja Billei grāmatu rokās. — Tagad nē. Citreiz. Vai tik vien ir kā tas Sprīdītis, ko malt?

Patiesi, tik vien bija. Vēl plauktā sarindotas plānās Zeltenes, visādu dzejoļu grāmatas, bet dzejoļi Billei nepatika, Mērnietu laiki. Veselības leksikons un Mājturības leksikons. Tie, uz nomaksu pirkti, tad gan krāšņi un lepni. Leksikonu krāšņo izskatu bojāja tikai blakus nokrautā ielāpu kaudze, bet vispār tādu grāmatu citiem te sētas mājā vis nebija. Taču ko tas līdzēja? Veselības leksikonā nekā ko lasīt un bildes pretīgas, Mājturības leksikonu un Zeltenes varēja bilžu dēļ pašķirstīt, paskatīties, kā bagāti cilvēki dzīvo un ģērbjas un kādas tortes cep, bet ko tur lasīt? Mammucis nesa grāmatas no bibliotēkas, bet lasīja pats un izlasījis steidza mainīt, Billei tur nekas neatkrita. Solīt jau solīja pierakstīt Billi bērnu bibliotēkā, bet allaž kaut kā neiegādījās.

Ja vienai jālasa, tad lasīs istabā. Dikti vajag! Degunu uzslējusi, gāja uz istabu un, protams, atsita potīti pret malkas kasti, taču norija kunkstienus. Neies jau izrādīt!

Bille nocēla Sprīdīti no plaukta, uzšķīra. Lapas no biežās lasīšanas biezas kā nospēlētas kārtis. Izlasīja, kā pamāte Sprīdīti trenkā un Sprīdītis mēdās: — Ļē, ļē, ļē! — bet smieklī nenāca un tālāk negribējās. Bille lika Sprīdīti atpakaļ un izvilka no pagultes mantu kasti. Drīz jau skola, tad vairs spēlēties nevarēs.

Pašā virsū gulēja Saulcerīte garā, dzeltenā kleitā un samta apmetni plecos, kā princesei pieklājas.

Saulcerīti nu vajadzēja kristīt, jo citādi viņu neņēma skolā. Par mācītāju maza bēda, tas būs melnais plīša lācis, ko Olga dāvināja. Tam vajadzēja tikai baltu lentīti uzsiēt. Bet ko vilkt Saulcerītei mugurā?

Kristāmās kleitas Bille bija redzējusi citu meiteņu albumos — divas vai trīs reizes garākas par

pašu bērnu. Ar mežģinēm un puķītēm nokruzuļotas, tās karājās krustmātei pār roku. Vispār grūti saprast, kāpēc kleitai jābūt par bērnu garākai, tā bija tīrā drēbes šķērdēšana, bet ko pasaulē varēja saprast? Tā pieklājas, un viss.

Balta kleita Saulcerītei bija, tikai īsa. Bille paklausījās, kas notiek virtuvē. Vecāmāte klikstināja traukus, papucis stiepli, mammucis klusītēm dziedāja "tur rožu dārzā, pie Sansusī...", Bille piezagās pie lupatiņu kaudzes — apakšā baltoja kaut kas gaisīgs. Bille paķeksēja — kā tad! Strēmele no Olgas tilla aizkara, jo atvīlēt vajadzēja mammucim — ko nu Olga... — un tas gabaliņš palicis pāri.

Garums izrādījās pašā laikā, bet platums! Un šķēres pie mammuča virtuvē. Iet prasīt? Labāk jau ne. Satīs vairākām kārtām. Satina. Iznāca ļoti kupli, vēl skaistāk nekā uz fotogrāfijām.

Bille apsēja lācim ap kaklu lentīti tā, lai priekšā būtu divas baltas līpiņas, atslēja lāci pret gultas kāju un paņēma Saulcerīti — kristāmkleitas gals pār roku. Viss, kā vajag. Un tālāk? Tā nevarēja būt, kā papucis stāstīja. Bet kā?

Un kā būs ar Billi? Vai viņu tiešām turēs uz rokām? Tad vajadzēs kleitu, divreiz garāku par Billi. Mammucim būs kaut kas jāpāršuj — Billei jaunu drānu nekad nepirka, pāršuva no vecām mammuča vai Olgas kleitām, jo ko nu Olga, tā tikai pavalkāja un svieda projām. Mammucim nekā balta nebija. Olgai blūze. Ej nu pāršuj no vienas blūzes kleitu, divtik garāku par pašu Billi! Te cilvēks ne domādams neko nevarēja izdomāt.

Kāda roka, laikam vecāsmātes, cieši aizvēra virtuves durvis, un viņi tur sāka klusu bubināt, lai Bille nedzird. Likt ausi pie atslēgas cauruma tā kā slinkums. Un dikti vajag, vai ne? Miegs arī nāca.

Iet virtuvē un teikt, ka gulēt gribas? Tad tūlīt tiks zobus tīrīt, kājas mazgāt, vecāmāte par jēlnadzi saukās. Labāk nokrist tāpat, ar visām drēbēm. Kad nāks mammucis, Bille izliksies tik cieši aizmigusi, ka nekur liekama. Ja palaimēsies, mammucis pukstēdams novilks Billei kleitu un pagrūdis zem segas nemazgājušos.

Bille nolika uz spilvendrānas Saulcerīti ar visu kristāmkleitu un taisījās krist blakus, bet apdomājās. Kozi, kas mammucim padomā ar Olgas aizkara strēmeli. Saskaitīsies un tad noteikti raus augšā, un kājas būs jāmazgā niknāk nekā citām dienām. Bille notina kristāmo godību nost un iebāza lupatiņu kaudzē, it kā nekas nebūtu bijis.

Un palaimējās viņai tik ļoti, ka pamodās otrā rītā zem segas un pat kājas izskatījās kā mazgātas.

Olgas dzīvoklis spīdēja un laistījas. Nevis ta, ka vārda pēc saka par tīru māju, bet patiesi spīdēja. Nez kā Olga mācēja tik spoži izmazgāt grīdas, ka pati saule spoguļojās? Un kad viņa paspēja?

Olga strādāja Juglas manufaktūrā. Kamēr tur aizkļuva un atkļuva, cik vien laika pagāja. Vakarā pārnāca sagurusi, no vērptuves trokšņa aizkritušām ausīm. Kad Bille, visu padzīta, atskrēja ar Sprīdīti, Olga apaļi smaidīja un teica: — Vai, bērniņ, es jau neko nedzirdēšu! — bet Bille lasīja vien, dzird vai nedzird. Vismaz nesaka — citreiz.

Un, kad Olga gāja virtuvē vakariņas taisīt, Bille ar grāmatu līdzi. Olga žigli sacepa kādu šķēli gaļas, uzlika galdā maizi, sviestu un pudeli iesala portera vai limonādes un deva Billei arī. Jau tas bija ko vērts! Mājās gaļu dabūja tik vien kā kotletēs, un arī tad reti, bet iesala porteri vai limonādi nepirka nemaz. — Bodes žurgas! — mammucis sacīja. — Tādiem, kas nevīžo ne tēju uzvārīt. — Nu jā, par Olgu bija zināms, k» viņa neko nevīžo, bet, kā mammucim varēja negaršot cepta gaļa un iesala porteri, Bille nesaprata. Labāk jau kādreiz nebūtu vīžojusi to rūgto pelašķu tēju uzvārīt.

Šodien Olgai mugurā baltā blūze, tā pati, par kuru Bille bija prātīgi izspriedusi, ka kristāmkleitai tur drēbes neiznāks. Pie kristāmkleitas viņa vispār nebija tikusi — ne pāršūtas, ne jaunas. Vajadzēja kristīties ar zili rūtainajiem lenču svārkiem un stikla batista blūzi, ko viņai un Anitai abām vienādas sarūpēja, kad mīlotante ar Anitu atbrauca uz Rīgu ciemos. Mīlotante samaksāja par drēbi, mammucis pašu — un viņas tad abas ar Anitu aizveda pie fotogrāfa. To bildi gan Billei nepatīkās uzlūkot. Blakus Anitas sprogām, kādas Bille būtu gribējusi savai princesei Saulcerītei, ja ne sev, Bille ar taisnajiem, lodziņā cirptajiem matiem, plāno seju un garo kaklu izskatījās tik neglīta, ka bail.

Ko lai dara? Tas viņai no dzimšanas. Olga vienmēr stāstīja, ka, pirmoreiz Billi ieraugot, gandrīz pagūbusi no riebuma. Tagad laikam tik briesmīgi nebija, vai arī Olga pieradusi, viņa vairs negūba, Billi redzēdama, projām dzina retāk nekā citi un tad arī neblāva, tikai sacīja: Nu gan tevi jau sen gaida mājās. — Gaida! Kā tad! Bet jāiet vien bija.

Toties Olga šodien skaista. Un tāda īpaši apaļīga. Vispār Olga bija slaida, bet vaigi viņai apaļi, deguns apaļš, acis apaļas, smaids arī apaļš, un viss mīlīgais apaļums nu staroja uz svešu vīru, kas stāvēja pie kumodes kā olekti norijis un tramīgi skatījās uz ienācējiem.

Olga sacīja, ka tas ir Volfgangs, un visi deva roku un sapazinās. Bille arī. Volfgangs bija labs ar to, ka neteica, kāda liela meita un vai lasīt arī māc un godīgi uzvedas, un tamlīdzīgas muļķības, ko lielie runā ar bērniem. Padeva plaukstu kā dēlīti, nepaspiezdams, un paskatījās Billei cauri. Nu jā, vai tad no Billes bija, ko redzēt?

Papucis Ausmas tēva uzvalkā smaidīja plati, sapurināja dūšīgi Volfganga dēlīti un nelikās manām, ka Volfgangs skalās viņam cauri. Mammucis jaunā, goda reizei šūtā kleitā gan pastiepa tādu pašu dēlīti un paskatījās uz Volfgangu no augšas, lai arī augumā bija mazāks. Mammucis ļoti mācēja skatīties no augšas uz visgarākajiem cilvēkiem.

Vecāsmātes nebija. Par ko atkal ar mammuci saķīvējusies, Bille nezināja. Vakar viņa visu dienu ar Jančeli spēlēja pašiem savu māju aiz raspuskas. Vienā brīdī Bille pa gala spraugu ieraudzīja, ka vecāmāte gariem, gaitīgiem soļiem iet uz vārtu pusi ar nodraskāto čemodānu vienā rokā un skala grozu otras elkonī. Bille neskrēja pakal — kad vecāmāte gāja projām, viņa bija tik nikna, ka labāk nerādīties acīs.

Olgai un Volfgangam vajadzēja būt krusttēvam un krustmātei, ja izrādītos, ka pie tādas mājās kristīšanas arī nepieciešami krusttēvs un krustmāte. Jau tāpēc vien vajadzēja Volfgangu labi apskatīt,

bet las nebija svarīgākais. Galvenais, ka Volfgangs ar Olgu precēšoties, atrasts esot pēc precību sludinājuma. Mājās par to runāts krustām un šķērsām: sak, kas šo citādi būtu ņēmis, avīzēs jāliekas, un kauns pa visu ģīmi, bet tai jau nekas, un ko nu tā, un vēl jau nav apprecējis, iznerros vien, tad redzēs. Tā bija mammuča runāšana.

Vecāmāte it kā aizstāvēja un tcica, ka caur avīzēm dažs labs pāris it saderīgs iznācis, viena viņas kundze caur sludinājumu ļoti labu vīru dabūjusi, un kur tad Olga ar kādu sapazītos, sievieši vien tajā manufaktūrā strādādot. Tomēr īstas pārliecības vecāsmātes vārdos nebija, viņa staigāja lāda sadrūvējusies un bieži nopūtās, jo avīzes Grīziņkalna ļaudīm bija apmēram tas pats, kas policija: kungiem laba, bet tiem sīkajiem — pasarg Dies!

Par kungiem rakstīja, kā šie ballējušies, ko ēduši, dzēruši, mugurā vilkuši, cik smalkas runas turējuši un pa ārzemēm braukājuši. Kāzas inteliģences aprindās. Tāds un tāds departamenta direktors ar kundzi un bērniņiem zem palmas vai gumijkoka. Nāves ziņas melnos rāmjos pa visu lapu. Reklāmas mantām, ko tu, nabags, ne sapnī nevarēji nopirkt, kaut gan katrā ierakstīts, cik pirkums lēts un izdevīgs. Tā pati Burbuļmāte ar savu "Borsil balto!...". Grīziņkalnieši veļu mazgāja ar zaļajām ziepēm, viņiem no Burbuļmātes tik tā labuma, kā bildīti apskatīt un kārtējo pantiņu izlasīt.

Par nabagiem avīzes rakstīja, kā viņi sakāvušies, apzagušies, vai vēl ļaunāk. Papucis arī reiz esot ticis avīzē par kautiņu Zvaigznes krogā un desmit dienas cietumā nosēdējis, bet to Bille tikai no vecāsmātes kādā ķildas reizē dzirdējusi, pati neatcerējās.

Drusku jocīgs tas sludinājumu Volfgangs bija. Kārni plakans, kā durvīs ievērts, baltiem matiem un skropstām un acīs nevienam neskatījās, tikai garām vai cauri. Jā, un dzejnieks viņš esot, bet bez pazīšanās un sakariem jau nevienu nedrukānot. Toties pelēkais uzvalks viņam piegulēja labi, ne tā kā papucim, kuram Ausmas tēva uzvalks par lielu.

Vispār Volfgangs uzdzina garlaicību, un, kad Olga gāja uz virtuvi uzsildīt kafiju vēlreiz, Bille manījās līdzī.

Virtuve arī spīdēja un laistījās, kaut gan tāpat vilks puķoto aizkaru priekšā, un mācītājs nemaz neredzēs.

Uz virtuves galda nez kāpēc apaļiski savīstīta sega. Olga pabāza zem vīstokļa roku un raušus parāva atpakaļ: — Vēl karsta! — Ā, tur laikam kafija. Un tas lielais, skaistais šķīvis — tādu Bille Olgai nebija redzējusi — un šķīvī, glītos gabaliņos sagriežta, smaržoja drumstalmaize. Tā gan Billei pazīstama — papucis, par nekam nederīgo cepeškrāsni šķendēdamies, šorīt izcepa.

Parasti papucis tikpat kā nekad necepa. Gardumiem vajadzēja daudz olu, sviesta, salda krējuma un vēl kanēli un vaniliju pirkt. Bānītis tad rādīja skābu vaigu un pukstēja, ka cilvēkiem gan būtu jāzina, ko viņi var atļauties un ko nevar. Un tas viss pār Billes galvu, jo iet uz veikalu ar zilo burtnīciņu nācās viņai.

Toties kā drumstalmaize smaržoja! Bille pat aizvēra acis, lai būtu tikai smarža vien, bet, kad atvēra, — ai! Kā viņa uzreiz nebija ieraudzījusi? Uz brūnā virtuves krēsla pret atzveltni atslīta liela paplāte — tīrais brīnums, cik skaista. Melni zeltīta, ar sarkanām un dzeltenām puķēm apgleznota.

— Kur tu tādu dabūji?

— No kaimiņiem aizņēmos.

Bija taču pasaulē cilvēki, kuriem piederēja tik skaistas mantas!

Bet tad jau pie durvīm klauvēja. Bille spruka istabā. Olga aizrāva virtuvei pienešoto drānu, ka noplīvoja vien, un metās pie durvīm. Mācītājs!

Bille bija gaidījusi mācītāju melnā talārā ar baltām līpiņām priekšā un baļļu uz muguras, kur Billi, aiz spranda sagrābtu, bāzt iekšā, kamēr vairs burbuļus nelaiž, bet ienāca kungs kā kungs, zilā uzvalkā un lielu čemodānu rokā. Tur nu iekšā baļļa nevarēja būt. Uzreiz kļuva vieglāk.

Seja mācītājam bija gluda un sārti balta, gluži kā Bānītim un viņu namsaimnieci. Kā viņi mācēja tik rožaini nomazgāties? Bille mazgāja muti rītos un vakaros, ja gadījās kāda iešana, vēl pa dienas vidu arī, un tomēr tāda pelēcīga vien bija. Laikam jau viņi mazgājās ar avīzēs sludinātām skaistumzīpēm.

Apsveicinājies mācītājs paņēma Billi aiz zoda: — Kādu vārdu tad gribēsi?

— Dzidra! — Bille sacīja. Nu viņa beidzot tiks vaļā no sava muļķīgā vārda un sētā viņu vairs nesaukās par dilli—pētersilli, kamēr jāskrien istabā izraudāties.

Mācītājs sabubinājās ar Olgu un izgāja virtuvē viens pats, tikai čemodāns līdzī. Tur klikstēja, švīkstēja, iekaucās krāns, un tad jau mācītājs nāca atkal iekšā. Nu viņš bija melnajā talārā ar baltām līpām un rokā turēja sudraba bļodiņu. Bille uzelpoja. Būs tā, kā vecāmāte sacīja. Un svētais ūdens tepat no Olgas krāna, pārbaudīts un drošs.

Mācītājs nolika bļodiņu uz balti pārklātā galda, izņēma no čemodāna sudraba krustu, svečturus, sveci un Bībeli. To darīdams, viņš bija tāds kā iepīcis. Īpaši liekot svečturī sveces un aizdedzinot, jo pirmais sērkokciņš nolūza, un degošā galviņa sprakstēdama ielēca talāra piedurknē. Purināšanās vairs nepavisam nebija svarīga. Bille norija spurcīcnu, jo laikus dabūja no mammuča elkoni sāt.

Bet tad jau mācītājs salika rokas, nolieca galvu un lūdza Dievu. Pārējie arī. Bille skaitīja tēvreizi, neko citu viņa nemācēja, un laikam ar to pietika — mācītājs pacēla galvu, kad viņa savu tēvreizi bija beigusi.

Pēkšņi mammucim un Olgai rokās parādījās uzšķirtas dziesmu grāmatas. Papucis skatījās pār plccu mammucim, Volfgangš Olgai. Bille gribēja pierīkoties mammuča grāmatai, bet viņai iebīkstēja, ka kristāmbērnā pašam nav jādzied. Bille būtu labprāt dziedājusi, jo meldiņš bija skaistais "Ak, kaut man tūkstoš mēles būtu", tikai vārdi: "Kā citkārt vecāki atnāca, pie Jēzus bērņus nesdami". Ne jau nu Billi nesa, ne bija.

Papucis ar Olgu ducināja paklusām, viņiem nebija dziedamo balsu, mācītājam skanēja ļoti labi, Volfgangam, kā par brīnumu, arī, un mammucis locīja un gavilēja pāri visiem.

Kad bija nodziedāts, ka Billei nu jābūt zaļam zaram labā vīna kokā, mācītājs lasīja no Jaunās Derības. To Bille laida gar ausīm. Vecaimātei līdzī staigājot, viņa pieradinājusies uzķert tikai beigas, kad varēs iet laukā uz ielas, kur ir ko redzēt un kaut kas notiek. Beigas varēja pazīt pēc īpaša balss uzrāviena.

Ā! Nu jau bija! Mācītāja samtainā balss pacēlās: — Patiesi, patiesi es jums saku, kas neatdzimst ūdenī un garā, tas nenāks Dieva valstībā. Tad nu darīsim, kā Tas Kungs ir pavēlējis.

Mācītājs paņēma sudraba bļodiņu. Billi piebīdīja viņam klāt, mācītājs iemērcā pirkstus ūdenī.

— Sibilla, es tevi kristīju Dieva Tēva (rokas krustījiens pār galvu un ūdens pilieni), Dieva Dēla (atkal krustījiens), Dieva Svētā Gara vārdā (pēdējais krustījiens un ūdens pilieni). Āmen.

Bille sastinga. Un kur tad Dzidra? Mācītājs pats prasīja, un viņa pateica, kādu vārdu grib. Piemānīta. Bille koda lūpā un turēja acis tik cieši aizmiegtas, ka ne sīkāka asariņa nevarētu izsprukt.

Apkārt balsis, soļi. Tur pūta nost sveces, novāca krustu un Bībeli, švīkstēja talārs, noknikstēja čemodāna slēdži. Nelietis! Nebūtu vismaz prasījis! Kas viņu aiz mēles rāva? Bille reizēm meloja, kad viņai jautāja kaut ko tādu, uz ko taisnību atbildēt nevarēja, bet lielie meloja, kad viņiem neviens neko nejautāja.

Kad Bille atvēra acis, Olga tecīņus skrēja no virtuves ar grezno paplāti, lika galdā drumstalmaizi, kafiju un skaistas tasītes — tādas arī Bille Olgai nebija redzējusi, tāpat no kaimiņiem dabūtas, vai — un visi sēdās pie galda. Mācītājs, jau uzvalkā, gan teica, ka viņu šodien vēl daudzi gaidot, bet Olga mācēja pierunāt, tā apaļiski smaidot vien.

Tomēr pie galda smaidis nodzisa arī viņai. Ko runāt nebija nevienam. Mācītājs savu kafiju

nodzēra līdz pusei, no drumstalmaizes atknibināja mazu gabaliņu — ne tā viņam nebija laba. Bet Bille, raudienu valdīdama, nepieskārs ne kafijai, ne drumstalmaizei, tikai reizēm caur pieri paskatījās uz mācītāju, kuram pie apakšlūpas bija pielipusi dzeltena drupača.

Ja drupača būtu pielipusi citam, kāds pateiktu, lai noslauka, bet tik augstam kungam neviens neuzdrīkstējās. Un, kad mācītājs cēlās, sacīdams, ka nu gan viņam jāiet, atsveicinājās un svinīgi aizsoļoja ar savu smalko uzvalku, čemodāniņu un drupaču uz lūpas, Bille nodomāja — tā viņam vajag.

Bez mācītāja kristībnieki atdzīvojās. Īpaši jau Volfgangs, tas stūķēja iekšā un rija, gandrīz vai nesakozdams. Olga sarka un slavēja papuča cepienu — to ēzdams, cilvēks varot katru jēgu pazaudēt. Mammucis ēda maziem kumosīņiem, lai rādītu, kā pieklājas, bet papucim arī aizkostais gabals stāvēja uz šķīvja.

— Nav iznācis. Ko tad cepeškrāsnī var? Ja pat Bille neēd.

— Sibilla! — Bille iebrēcās un laida ilgi valdīto raudienu vaļā. Lai dzird! Lai redz! Viņai vienalga!

Visi nu apjukuši un tādi kā nelaimīgi skatījās uz Billi, pat Olgai apaļās mutes kaktiņi uz. Iēju. Tikai Volfgangs stūķēja drumstalmaizi.

— Muļķe! — mammucis bargi teica. — Par Dzidru sauc katru trešo skuķi. Tāda vārda kā tev citām nav.

Bille raudāja vēl gaužāk. Citām nav! Citām daudz kā nav! Citām nav pa Rīgu basām kājām jāskrien! Citām nav visa māja lupatām aizkrauta! Citām nav jāiet pie Bānīša ar zilo burtnīciņu! Citām nav augu dienu jāklausa, ka jēlnadzis, lēvurs un kauns ļaudīs vest! Bille grib, lai viņai ir kā citām!

— Sibilla nozīmē gudrību, — mammucis runāja.

— Sofija, — pēkšņi noteica Volfgangs.

— Ko, Sofija? — mammucis izbrīnījās, un citi arī skatījās uz Volfgangu, bet viņš, drumstalmaizē iekodies, neatbildēja.

— Un gudrība cilvēkam ir galvenais! — mammucis pabeidza savu sakāmo.

Kāds prasījis, vai Bille gribēja būt gudra? Bille gribēja būt skaista. Kā Anita. Visi uz Anitu vien skatījās, sacīja, kas par jauku bērnu, deva konfektes, apmīloja. Billi neapmīloja neviens, ja nu papucis kādreiz.

Tagad arī papucis saņēma Billi aiz pleciem un piespieda klāt.

— Lai tikai nopuņķo Kārlim to uzvalku! — mammucis uzbrēca, attaisīja somiņu un pasvieda Billei mutautu. Bille ieraudzīja somiņā salocītu svicstapīru, laikam lai daļu atlikušās drumstalmaizes nestu mājās.

Bet Volfgangs jau stūma mutē pēdējo gabalu. Kristības bija galā. Labāk tad mācītājs būtu turējis baļļā, kamēr vairs burbuļus nelaiž. Tik vien mierinājuma, ka iet viņš tagad pa ielu, no cienības vai plīsdams, bet uz lūpas drupača.

PIRMĀ SKOLAS DIENA

Mācītājam vairs nav drupača uz lūpas. Un, ja ari būtu, tik tālu nesaredzētu. Mācītājs stāv augstu kancelē un mīkstā balsī runā par Dieva laisto pasauli, kuru nu viņiem dots apzināt un izdibināt skolā, kas Jēzus vārdiem saka: "Laidiet tos bērnus pie manis..."

Neklausīties sprediķus Bille māc un neklausās ari. Turklāt viņa uz mācītāju nikna vēl tagad par mānīšanos kristībās.

Kas to varēja paredzēt, ka pirmā, tik karsti gaidītā skolas dienā atkal būs jāklausās un jāskatās uz viņu? Nebūtu ne nākusi. Bez tam Pāvila baznīca ir auksta un drēgna, Billei salst.

Laikam citām meitenēm arī salst. Viņas berzē rokas, reizēm ceļ pie mutes un uzpūš pirkstiem siltu elpu. Maz tas līdz, bet tomēr kaut kas darīts.

Priekšā rindas un rindas bizotu galvu. Tikai Billei un vēl vienai meitenei no viņas klases, Ērikai, mati apgriezti. Ērikai mati gan melni un sprogaini, un vispār Ērika būtu ļoti skaista, tikai acis viņai kā alus pudeļu stikli duļķaini zaļas un nedzīvas, arī seja it kā nedzīva, ne vaibstiņš nepakustas, toties kājas triņājas un rokas knibinās, šaudās, meklējas, sazin ko pazaudējušas. Ērmots skuķis.

Bille viņu ievēroja tūlīt, kad meitenes, mātēm pie rokas, salasījās skolas zālē, jo Ērika vienīgā bija atnākusi bez mātes. Mīņājās malā, degunu urbinādama, un skatījās pudelstikla acīm. Kleita viņai bija par lielu, laikam kāda vecāka māsa no tās izaugusi un Ērika vēl neieaugusi. Priekšauta kabata izspiedusies resna jo resna, sazin kas viss tur iekšā. Pār malu izkāries auklas gals. Tagad Ērika sēž Billei tieši aiz muguras.

Meiteņu bizītes pirmajās rindās tādas peļastes vien ir. Ja Billes matus sapītu, neko tievākas neiznāktu. Un būs vien jāataudzē, jo skolotāja pieteikusi, ka meitskolā mati jāvalkā bizēs, ne citādi. Vai nu bizes tievas, vai resnas, bet jābūt.

Priekšā Billei sēž Laimdota. Jā, tai gan ir bizes — resnas, medusdzeltenas, ar melnām siksnīņām galos nosprādzētas. Mati zem siksnīņām savijusies skaistās skrullēs un nokarājas pāri sola malai, pareizāk, kleitas malai, jo Laimdota pirms apsēšanās kleitu izklājusi, lai nesaburzās.

Bille nu atceras mammuča piekodinājumu, paceļ mazliet dibenu un arī izklāj kleitu pāri sola malai.

Kleitu mammucis krāsoja un šuva pats. Ar krāsojumu bija mierā, iznācis tieši tā, kā formas tērpam vajadzīgs, bet šujot bieži vien nopūtās. No kaut kā veca ārdītie gabali bija saplēnējuši. Par ilgu turēti lupatu kaudzē. Mammucis cilāja tos pret gaismu un bažīgi rauca pieri.

— Būs jāvalkā prātīgi, — mammucis sacīja, — drēbe diezgan padilusi.

Pēc auguma pašūta un izgludināta, kleita izskatījās tik labi, cik nu Billei kas vispār var izskatīties, tomēr skolas priekšautam mammucis, drošs paliek drošs, neko lupatu kaudzē nemeklēja. Nopirka jaunu, stipru drānu.

Par priekšautu nav jāraizējas. Kleitu Bille arī atcerējusies un prātīgi izklājusi. Kā Laimdota. Nu var pašķielēt pāri vidusejai, kur solos mird un švīkājas zēnu skola. Puikas nekādi nevar nosēdēt mierā, zagšus dunkājas, šķobās, trinas.

Viens tāds dikti ausains, pārāk īsi apcirpts, paliek plaukstu priekšā, lai mācītājs neredz, un ar otru parāda Billei garu degunu, tūlīt novēršas un godīgi skatās uz altārgleznu. Jančelis!

Jocīgi — sētā uz puikām var skatīties, cik uziet, bet meitskolā uz puiskolu ne. To Billei neviens nav sacījis, bet viņa saprot pati. Citas meitenes arī neskatās uz zēnu pusi, it kā tur, pāri ejai, nekas nešvīkstētu un nespurkšķētu. It kā tur būtu galīgi tukša viela.

Dzied meitenes arī godīgi, nevis kā tie tur — ākstīdamies, un pēc dziedāšanas beidzot var

celties un iet ārā.

Bille ceļas un nevar piecelties, it kā viņu kāds turētu aiz brunču malas. Viņa paraujas. Gari notirkšķ plīstoša drāna. Bille šausmās atskatās. Kleitas mala piekniedēta pie sola ar spraudītēm. Starp malu un kleitu nu gara, plata sprauga. No Ērikas vairs redzams tikai pakausis. Starp viņu un Billi jau divas citas.

— Pagaidi, es palīdzēšu, — kāda balss saka. Maza meitene ar linu baltiem matiem notupstas un velk spraudītes laukā no cietā baznīcas sola. Tas nemaz neiet tik ātri. Aiz palīdzes mīņājas bariņš, kas netiek ārā. Cita kurn, cita smejas.

Pienāk skolotāja.

— Kas te notiek?

— Kāda bezkauna piespraudusi viņai kleitu pie sola. Tagad mala nost. — Mazā baltmate, pēdējo spraudīti vilkdama, atlauzusi nagu un bēdīgi pūš tam virsū.

— Kas tev sēdēja aiz muguras?

— Nezinu. Es neskatījos atpakaļ, — Bille melo. Viņa ir Grīziņkalna meitene. Nosūdzēt nedrīkst. Un tad viņai sāk līt asaras. Kā nu tiks mājās? Un kas vēl mājās būs? Kur tik ātri ņems jaunu kleitu? Krāsošana un šūšana mammucim prasīja veselu nedēļu, jo ar rokām vien, šujmašīnas nav.

— Neviena cita arī neskatījās?

Meitenes purina galvas.

Nu pie Billes notupstas skolotāja. Viņa izņem no somiņas diegu un adatu un dzied klāt atplēsto malu.

— Sieviete! no mazām dienām vajag nēsāt līdzi diegu un adatu. Katram gadījumam, — skolotāja pamāca. — Un no kādas drēbes tev tā kleita šūta? Skolai vajag stipru. Veikalā taču var dabūt gatavas pavisam lēti, — viņa šūdama runā. — Glīti jau neiznāk, bet vismaz uz ielas varēsi iziet un liksi mājās.

Mājās... Tas ir pats briesmīgākais.

Ārā spīd rudenīga saule. Dzidra un rāma. Bille vairs neraud. Viņa cīnās ar savām kājām, kas gan grib rauties skriešus, lai ātrāk pamuktu no ļaužu acīm, gan ieaugt zemē, palikt uz vietas un pavisam vairs mājās nerādīties, jo viņai pārlieku labi zināms, kas būs mājās.

Būs brēkšana, ka tas lēvurs ne soli nevar paspert, lai jau pirmajā dienā drēbes nesaplēstu. Būs citiem bērni kā bērni, par kādiem grēkiem es piemeklēta? Un varbūt pat nolādētās Gūtmaņu asinis. Būs vaimanas, ko nu lai dara? Skolotājai viegli pateikt, ka veikalā var dabūt gatavas. To jau pat Bille zina, ne tikai mammucis vien. Bet ja naudas nav? Tad arī lēti nav lēti. Un naudas patiešām nav.

Tā Bille pa gabaliņam skrien, pa gabaliņam kājas vilkšus velk, kaut gan vilkt arī nedrīkst, jo tā ir kurpju plēšana. Kurpes jaunas. Un to kurpju dēļ kleitai vairs nekādi nepietika.

Virtuvē ienākot, Billes mugurpuse nav redzama.

— Nu, kā gāja? — mammucis pavisam priecīgā balsi jautā. — Kā palika skolā?

— Nekā negāja, — Bille pusraudus atbild. — Mēs bijām baznīcā. Tur viena meitene man no mugurpuses piesprauda kleitu pie sola. Mala nost.

Bille apņēmīgi uzgriež mammucim muguru. Būs, kas būs. Tikai galvu ierauj plecos.

Mammucis sasiņ plaukstas un ievaidas.

Bille gaida kraupi, lēvuru, nolādētās Gūtmaņu asinis. Un kā mammucis savā laikā nemūžam... Nav. Nokrakšķ mammuča pirksti un aizelsus ievilka elpa. Bille gan ļauj asarām vaļū.

Bet mammucis jau saņēmis, tikai balss svešāda.

— Pārgērbies mājas drēbēs un dod to kleitu man! Es paskatīšos, ko tur var darīt.

Bille iedod mammucim kleitu un iet gērbties mājas drēbēs.

— Un nedauzies nekur. Sēdi iekšā. Varbūt vajadzēs pielaikot.

Formas kleitai pārkrāsotās drānas atgriezumus mammucis, protams,

nav izsviedis. Tie lupatiņu kaudzei pašā virsū. Mammucis pāršķirsta strēmeles, atrod kādu ar līdzenu malu, tad sameklē vismazāko adatiņu un iedod Billei.

— Pati plēsi, pati palīdzēsi lāpīt.

— Es neplēsu! Man plēsa! — Bille taisnīgā sašutumā iebrēcas. Vienmēr viņa vainīga! Pat ja pateikusi, kā notika! Kā piesprauda! Kad Bille tieši izklāja kleitu kārtīgi, lai neburzās!

Mammucim tas bijis nebijis. Mammucis rāda, kā ar smalko adatu vajag aizķert dziļtīņu un līdzeni, nesarautu dabūt nost visā garumā, lai var lāpīt ar pašas kleitas dziļu — tad varbūt lāpījumu pa gabalu neredzēs.

Viegli pateikt! Virs vietas, kur dzija varētu būt diezgan gara lāpīšanai, pavisam mazi drānas kūkumiņi, tie neļauj garo noārdīt. Pa dziļtīnai jānorokas līdz vajadzīgajam pavedienam. Bet dziļtīņas ir savēlušās, ķeras, trūkst.

Mammucis skatās, skatās un izrauj lupatiņu Billei no rokām: — Ne tik tu nevari!

Bille nu lūkojas, kā mammucis var. Kad jau otrā dziļtīņa, sacirtusies ar nākamo, rauj to sev līdzī, iesprūst velkos un pārtrūkst, mammucis uzbrēc: — Nclūri uz nagiem! Ej labāk palasies kaut ko!

Tas Billei nav divreiz jāsaka. Viņa iet istabā pie grāmatām, jo, skolas papīrus kārtojot, Billi pierakstīja bērnu bibliotēkā, turpat skolas apakštāvā, un viņa tagad uz turieni skrēja vai katru mīļu dienu, ik reizes pa divām trim pārnesdama un tad atpakaļ — mainīt uz nelasītām.

Kas tur bija grāmatu! Trīs lielas istabas vienos plauktos no grīdas līdz griestiem, un ne tikai gar sienām, bet šķērsām pa istabu vidū arī, un visi plaukti pilni grāmatu, muguriņa pie muguriņas.

Muguriņas vienādas — zaļgans audekls, arī stūrīši audekla, bet stingrajiem vākiem aplīmēts gluds, zaļi raibs papīrs. Grāmatu rindas drusku atgādināja armiju pirms parādes — tik bargi un cieši tās stāvēja.

Un klusums. Kas te ienāca, runāja pusčukstus. Arī bibliotekāre atbildēja, stāstīja vai pamācīja tikko dzirdamā balsī. Grāmatu daudzums uzdvesa lielāku bijību nekā baznīca. Bet tā bija silta bijība.

Kad viņas ar mammuci te ienāca pirmoreiz, bibliotekāre apvaicājās, ko bērns jau lasa. Mammucis sacīja, ka Brigaderi, Valdi un visu, kas gadās drukāts.

— Tad jau ar bilžu grāmatām nav vairs jāsāk, — sprieda bibliotekāre.

— Nav gan, — mammucis piekrita. Bille arī. Kas no tām bilžu grāmatām bija? Bilde un dažas rindiņas apakšā. Desmit minūtēs grāmata bija izlasīta un cauri.

— Mazās Jaunības Tekas jums mājās ir?

— Nav, — teica mammucis.

— Iedošu sākumam tās, — bibliotekāre paskatījās uz Billes rokām. — Pirms lasīšanas rokas kārtīgi jāmazgā!

Bille arī paskatījās uz savām rokām un nosarka. Mazgātas nupat bija, bet apgrauztos nagus gan nekad nevarēja īsti tīrus dabūt.

— Es pieskatīšu, lai mazgā, — mammucis sacīja. It kā Bille vairs būtu mazais bērns un pati nesaprastu! Viņa jau sen pat ģimenes albumu iemācījusies šķirstīt tā, ka ne zīmes nepaliek! Bet neies jau svešā vietā ar svešu tanti strīdēties. Kas lielos nepazina! Vienmēr viņiem taisnība, vienmēr tic gudrie!

Mazās Jaunības Tekas bija žurnāli pabiezā kopus sējumā ar to pašu audekla muguriņu un zaļraibajiem vākiem. Vēl Bille dabūja lasītājas kartiņu ar savu vārdu un adresi. Tur ierakstīja, kādas grāmatas Bille paņēmusi.

— Viņa viena arī drīkstēs nākt un mainīt? — mammucis jautāja. Mēs tepat Vārnu ielā

dzīvojam.

— Drīkstēs.

Billei pirmais dokuments kabatā, un viņa drīkstēs nākt uz bibliotēku, cik gribēs! Un no tās dienas nāca, iekrita grāmatās kā akā, pat sētā vairs gandrīz negāja un ar Ausmu draudzēties pavisam nebija laika.

— Es tev palasīšu priekšā, — Bille piedāvājās, bet Ausma jau pa laiciņu sāka trīties un plāpāt, viņa par mazu, skolā ies tikai nākamgad, kurpretī Bille jau šogad. Ausma apvainojās un vairs nerādījās pie Billes. Viņai viena tāda skolā gājēja jau mājās bija. Brigita.

Nu Bille skolā gājēja. Iešana skolā viņai bija rādījusies kā pati paradīze. Bet iznākusi tikai baznīca un noplēsta kleitas mala. Atliek vienīgi cerēt, ka citas dienas nebūs kā šī pirmā.

Bille uzšķir Mazās Jaunības Tekas un meklē stāstus par rūķiem. Katrā numurā ir pa vienam. Izlasīs tos un pēc tam jau citus. Visi jauki. Tikai Birznieka-Upīša stāsti Billei nepatīk. Tie ir par tādu dzīvi kā viņai pašai. Kas tur ko lasīt?

Ar rūķiem kleitas saplēšana un bažas, ko rīt vilks mugurā, aizmirstas. Lasot, kā rūķi zupu vārīja, Bille jau smejas. Rūķi sadomājuši, cits citam nesakot un neredzot, likt katlā, kas nu kuram prātā iešāvies, un tad beigās nogaršot, kāda nu tā zupa iznākusi. Bet katram iešāvies prātā, ka visu jau pieliks, tikai sāli ne. Viens vienīgs iedomājies par sīpolu. Un, kad nocēluši katlam vāku, sālsūdenī peldējis vientuļš sīpols...

Bille izskrien ar Mazajām Jaunības Tekām virtuvē, kur mammucis, lūpas sakniebis, loka dzijtiņu plīsumā. Ļoti rūpīgi, smalki, ar vistievāko adatiņu, bet var un var redzēt, ka lāpīts.

— Mammuc, es tev izlasīšu priekšā, kā rūķi zupu vārīja! — Bille, smieklos spurgdama, sauc.

— Liecies mierā! Tāpat nelaimes pietiek! — mammucis nikni atcērt.

Bille iet istabā atpakaļ un klusi piever durvis. Jā, nelaimes pietiek.

Papuča arī nav un nav. Pārņāks sadzēries.

Lai nebūtu par to jādomā, Bille lasa jocīgo stāstu otrreiz. Aizlasās līdz vientuļajam sīpolam sālsūdenī, bet smieklī vairs nenāk.

Bille nopūšas, aizšķir Mazās Jaunības Tekas un paņem Jātnieku bez galvas. Lai tad ir arī kaut kas labi briesmīgs.

LIELAIS REVERANSS ZVIEDRIJAS KARALIM

Skola nu jau pierasta un pat apnikusi. Nekādi pasaules brīnumi Billei neatklājas, un neko jaunu viņa nav uzzinājusi.

Lasīšanā — ābece. Cik var noņemties ar burta "i" pielikšanu burtam "a", lai izlasītu "ai"? Burta "u" pielikšanu tam pašam "a", lai izlasītu "au"? Un ir taču meitenes, kas to nespēj un nespēj apjēgt.

Kaut vai tā pati Mudīte, mazā baltmate, kas vilka laukā spraudītes no Billes kleitas malas un tagad sēž ar Billi vienā solā. Kad viņai liek izlasīt "ai", viņa, ilgi domādama, lēni pasaka "a", padomā vēl un saka — Tas taču tik vienkārši: ai! — Bille nenociešas aizrādīt.

— Man skolā sāp galva, — nelaimīgi atbild Mudīte un spiež pirkstus pie deniņiem. Laikam patiesi sāp.

Bet Ērika, ja viņu izsauc, tikai pieceļas un tukši blenž uz skolotāju, ncizdvesdama ne skaņas, kamēr skolotājai apnīk un viņa ieliek Ērikas uzdevumu burtnīcā lielu divnieku. Tad Ērika atkal apsēstas un neliekas ne zinīs līdz nākošai divnieka reizei. Par divnieku arī viņa neliekas ne zinīs.

Bille lasīšanā vienmēr dabū piecnieku, bet par to ne prieka, ne lepnuma, jo tā nav nekāda lasīšana.

Skolotāja, redzēdama, kā Bille mokās ar garlaiku, atjauj viņai ābečstundās lasīt pašai kādu līdzpaņemtu grāmatu, un to Bille arī dara, tikai citu meiteņu stomīšanās ap burtiem traucē un kaitina.

Starpbrīdis ir maza atpestīšana, bet maza, jo klusi un godīgi jāstaigā pāros apkārt zālei. Bille iet ar Mudīti. Billei tik daudz ko stāstīt, bet pārāk bieži manāms, ka Mudīte nemaz nedzird.

— Tu klausies, ko es tev saku?

— Es klausos. Man tikai ausis sāp. Es vienmēr slimoju ar ausīm.

Runā vēl ar tādu! Bet Mudīte ir lādzīga, un Billei beidzot ir kāds, par kuru nejusties lempīgākai un dumjākai. Brīžiem pat aizmirstas lāpījums kleitas mugurpusē.

Bet tad jau zvans un nāk pats briesmīgākais. Glītrakstīšanas stunda. Kaut gan viņām nemaz nav jāraksta, tikai jāvelk bezgalīgi stabiņi un kāsiši slīpi līnijotā burtnīcā.

Skolotāja nostājas klases priekšā, uzmet kūkumiņu, saberzē rokas un saka: — Atcerēsieties atkal un atkal, ka skaists rokraksts rāda skaistu raksturu. Izkopt rokrakstu nozīmē izkopt raksturu.

Par pastāvīgo kūkumiņu, roku berzēšanu un apaļi izvelbtajām brillēm skolotāja iesaukta par Mušu. Un viņas smalkā, zuzošā balss par spindzēšanu. Ja kāda nebija skolotājas teikto lāgā sadzirdējusi, tad prasīja blakussēdētājai: — Ko Muša spindzēja?

Bille uzšķir burtnīcu, mērc spalvu tintē un smagu sirdi sāk vilkt stabiņus. Liekas vienkārši: novilkt stabiņu tieši pa slīpo līniju, bet roka neklausā. Tāda sajūta, ka viens skatās pār plecu un tūlīt uzbļaus: — Lēvurs! Kā tu atkal to spalvu turi? — un tad spalva nošķiebjas no līnijas, stabiņš iznāk greizs. Kad aiz pārlietas centības spalva iemērcas par dziļu tintnīcā, uz lappuses uzkrīt traips. Un allaž spalvā ķeras kaut kādas pūciņas. Visas pasaules pūciņas to vien dara, kā meklē Billes spalvu un tintnīcu.

Mudīte blakus pūlas tik ļoti, ka mute viņai vaļā un elpa smagi sēc. Par to viņai iznāk glītāk nekā Billei. Zem Mudītes lappuses skolotāja ieliek trijnieku vai pat četrinieku, bet Billei atkal divi, kā Ērikai, kura pa visu stundu uzvelk dažus ļodzīgus ķekšus, uzkritušos traipus ar pirkstu tīši izvazā likumotos ķēmos un atkal blenž neko neredzošām acīm uz tāfeli. Billei tad gribas raudāt. Ne tikai viņa pati nav skaista, bet raksturs arī viņai nav un nekad nebūs skaists.

Piecnieki Billei ir tikai lasīšanā, dziedāšanā un rēķināšanā— bet kas tā par rēķināšanu, ja ciparus rakstīt vēl nemāca, tikai skaitīt rimbulīšus un klucīšus? To Bille māk bez mācīšanas.

Vingrošanā visai klasei piecnieki, vienīgi Billei četri vai pat trīs. Vārbūt tikai Mudītei un Maigai ietu slīktāk, bet viņas ir slimīgas un no vingrošanas vispār atbrīvotas. Viņas sēž zāles malā un noraugās, kā citas vingro.

Mudīte gan skatās vienīgi uz Billi, turklāt tik žēli un līdzjūtīgi, īkšķīti turēdama, ka Bille no viņas žēluma kļūst vēl lempīgāka, dusmojas un sevī nozvērējās ar Mudīti vairs nedraudzēties. Bet, kad stunda beidzas, arī dusmas pārskrējušas, un uz mājām viņas iet atkal kopā. Dažkārt tikai līdz Billes vārtiem, bet bieži Bille pavada Mudīti līdz lielajai mājai pašā Vārnu ielas galā, kur Mudīte dzīvo piektajā stāvā ar skalu uz Pērnavas ielas kazarmām, Grīziņkalnu, dzelzceļu un dārziņiem aiz dzelzceļa.

Citreiz Bille uziet Mudītei līdzī augšā. Mudītes māte tad noliek savu dienišķo darbu — viņa tamborē kādam veikalam mazus zīdaiņu zābaciņus no brīnum mīkstas, gaiši zilas, baltas vai rozā dzijas — un dod meitenēm gaļas zupu. Viņiem mājā vienmēr ir gaļas zupa.

Pēc ēšanas Mudīte nomazgā šķīvjus un karotes, un māte nemaz nebrēc, ka saplēsīs, pēc kam iet uz istabu mātei palīgā. Mudīte taisa jaukos, dūnainos bumbulīšus aizsienamo aukliņu galiem.

Bille bijīgi skatās, kā Mudīte ap caurām kartona ripiņām tin dziļu, līdz vidus pilns, tad uzlīto dziļu ar smalkām šķērītēm malās pārgriež — un viņai ļauj! — nosien viducīti, izbužina — un gatavs.

— Dodiet man arī pamēģināt, — Bille lūdz Mudītes māti.

Atbild tomēr Mudīte: — Tev nebūs pacietības. Tev patīk viss, kas padodas ātri un uzreiz. Es ilgi mācījos.

Skat, kā! Mudīte runā gluži kā Billes vecāmāte. Bille sapūšas un iet projām. Nenāks vairs pie Mudītes! Bet nāk atkal.

Viņai patīk pie Mudītes un garšo gaļas zupu. Mammucis tādu tikpat kā nevāra. Mudītes lēvu gan Bille nav redzējusi. Viņš allaž darbā. Viņš strādā par ratiņstūmēju. Papucis savus vīnus izvadā ar trīsriteni. Mudītes tēvs stumj ratiņus ar rokām. Bet pelna viņš laikam vairāk, ja mājās vienmēr var ēst gaļas zupu un vēl citus cienāt.

Tagad viņas pārī ar Mudīli iet uz nejauko vingrošanas zāli, kur Billei atkal nekā neveiksies.

Vingrošanas skolotāja sagaida meitenes kuplā kleitā. Ko tas varētu nozīmēt?

— Maiga, Mudīt! Nesēsticlies malā! Šoreiz jāpiedalās arī jums! — skolotāja saka tā priecīgi un mazliet noslēpumaini. — Mēs mācīsimies to, kas jāprot kairai dāmai!

"Baigākās dāmas atradusi," Bille pūcīgi nodomā. Lai nu kam, bet viņai te nekas labs nav gaidāms.

— Tagad sastājiēties aplī man apkārt, bet tā, lai starp jums paliek pietiekami daudz vietas, — skolotāja rīko.

Ko tas nozīmē — pietiekami daudz vietas? Meitenes nezinā skatās apkārt, grozās un mīņājas.

— Vienu roku gar sānu, otru izstieptu līdz blakusstāvētājai, — saka skolotāja. — Tā... labi.

Vismaz kaut kas labi.

— Bērna reveransu, to, ko sauc par kniksīti, jūs noteikti protat. Bet paskatīsimies! Es skaitīšu līdz trīs. Pie "trīs" jūs taisīsiēt kniksīti. Viens — divi — trīs!

Meitenes taisa kniksīti.

— Sibilla, atsevišķi!

Kā tad, atkal viņa. Sākas...

— Viens — divi — trīs!

Zem skolotājas ciešā skatiena kniksītis iznāk gauži kokains.

— Sibilla, kad tu skrien vai palaidņojies, tev kājas nemaz nav stīvas. Kāpēc tieši tagad?

Billei gribas sacīt, ka tad viņai neviens tik neganti uz kājām neskatās, bet nav ko muti dzesināt.

— Vēlreiz! Viens — divi — trīs! Nu jau labāk.

Bille pati jūt, ka nav vis labāk, bet skolotājai apnicis gar viņu vien noņemties.

— Iedomāsimies, ka esam jau pieaugušas. Vienkāršos gadījumos dāma sasveicinoties lēni un cienīgi paloka galvu. Skatieties un dariet tāpat!

Meitenes skatās un dara tāpat.

— Lēnāk! Cienīgāk! Vēlreiz! Labi... Roku dāma sniedz ar pacēlicnu, lai kungam ērtāk to noskūpstīt.

Skolotāja ceļ roku.

Atskan īsti zirdzisks zviedziens. Ērika! Bille gandrīz rauj viņai līdzi, bet attopas un norij smieklus. Zūru vecāmāte, kurai roka jābučo, roku neceļ. Viņai slinkums. Atstāj tāpat klēpī, un visiem jāliecas zemu jo zemu. Ķīnītī gan redzēts, ka kungi dāmām roku bučo. Bet Grišķenē!

Skolotājas starojums apdziest. Viņa bargi saka: — Lūdzu izturēties nopietni. Laiks iet ātri. Pavisam drīz jūs vairs nebūsit skolnieces, bet jaunas dāmas.

Ērika nozviedzas otrreiz.

— Visas, atskaitot, protams, Ēriku. Pa gabalu dzirdams, ka viņa nekad nebūs dāma.

Meitenes apcerīgi nopēta Ēriku.

Skolotāja neliek meitenēm rādīt, kā viņas cels roku, laikam dusmās uz Ēriku aizmirsies.

— Tagad mēs mācīsimies reveransu. Reveransu dāma taisa augstām un ļoti godājamām personām.

Nez kas te Grišķenē būtu tā augstā persona? Ja nu vienīgi policijas priekšnieks. Bet, kad policijai tiek nagos, tad laikam reveranss nav prātā...

Skolotājai, jādomā, policija nedraud. Viņa atkal staro, it kā meitenes neskatītos šaubīgi un negribīgi. Visas, izņemot Birutu un Laimdotu. Vienai tēvs konfekšu fabrikas direktors, otras tēvam pieder liels veikals. Viņām var iznākt darīšana ar augstām personām.

— Tātad reveranss. Skatieties uzmanīgi, lai varat izdarīt tāpat.

Skolotāja izslīcinās, atmet galvu, tad, galvu pieliecot, pasit labo kāju

taisni uz priekšu un uz kreisās pietupstas. Rokas noslīd gar sāniem. Bridi skolotāja paliek tā, tad cienīgi savāc kājas kopā un stāv atkal taisni.

— Redzējāt?

— Redzējām, — meitenes cita caur citu atsaucas.

— Varēsīt atkārtot?

— Mm... mm...nn...nn...

— Mēģinām! Viens, divi, trīs... Mudīt, mugurai jāpaliek taisnai!

Bet Mudītei mugura vispār nav taisna. Varbūt tāpēc, ka mājās viņa allaž salīkusi pār bumbulīšiem.

— Mudīt, tev nopietni jāpadomā par savu stāju.

— Jā, es padomāšu, — Mudīte padevīgi saka.

— Viens, divi, trīs.... reveranss, tā... tā...

Uz Billes reveransu skatoties, skolotājai noraustās deguns, bet viņa neko nesaka, laikam skaidrs, ka no Billes arī nekad neiznāks dāma un nav ko pūlēties.

— Viens, divi, trīs... vēlreiz! Ērika? — skolotājai ieplešas acis. — Ļoti labi! Meitenes, tagad Ērika viena pati atkārtos reveransu, un jūs paskatīties, kā to dara.

— Viens, divi, trīs, Ērika! Lieliski! Tagad atkal visas... Viens, divi, trīs... Tā! Tā! Laimdotai un Birutai arī iznāk labi, jo viņas to dara nopietni. Viens, divi, trīs!

Bille pūlas, zobus sakodusi, bet uzslavu neizpelnās. Lai! Viņai nevajag. Būtu jel drīzāk gals! Bet gala nav.

— Un tagad mēs mācīsimies lielo galma reveransu, kas jātaisa karaļa vai karalienes priekšā.

Meitenes saskatās. Kur viņas te Latvijā ņems karaļus un karalienes? Grāmatās Latvijas seno karaļu bildes gan visas gleznotas vai zīmētas pēc Ulmaņa ģimja un līdzības, tomēr karalis viņš vis nav.

Laikam tas pats ienācis prātā Laimdotai. Viņa jautā: — Vai Ulmaņa priekšā jātaisa liels reveranss?

— Kārlis Ulmanis ir valsts prezidents. Jūs nepārkāpsit etiķeti, godinot viņu ar lielo reveransu, — skolotāja atbild un vēsi piemetina: — Valsts galvu nepieklājas saukt tikai uzvārdā, iegaumē to, Laimdota. Tas ir vulgāri.

Laimdota tumši nosarkst. Viņa vēl nekad nav saņēmusi aizrādījumu, tikai slavēta vien.

— Skatieties ļoti uzmanīgi!

Nu skolotāja, uz labās kājas attupusi, ar kreiso novelk pusapli, mugura padodas uz priekšu, galva godbijīgi noliecas. Lēni un svinīgi.

Tomēr atkārtot uzreiz neliek. Runā tālāk.

— Dažai no jums liksies, ka viņai tas nekad nebūs vajadzīgs. Ja arī nebūs, jūs neko nezaudēsiet, lielo reveransu prazdamas. Bet ja nu būs? Jūs taču zināt, ka Latvijā reiz ciemojās pats Zviedrijas karalis?

Klase it kā nomurd, it kā noīdas. Švīkā ar kājām grīdu un groza galvas. Nekādu karali neatceras.

Toties Bille gan zina par karaļa ciemošanos. Mājās viņu plauktiņā ir dažas vecas Atpūtas un viena no tām ar karaļa bildēm. Vāks gan vecajai Atpūtai noplīsis, nevar saprast, no kura gada.

Atpūtas bildēs karalis bija tievs, par visiem garāks vecis ar tādu kā līķratu kučiera cepuri galvā. Tomēr, lai cepure kāda, bija redzams un saprotams, ka viņš par citiem ne tikai garāks, bet arī augstāks kungs. Karalis!

Bille apvaicājās: — Vai viņš drīz atkal brauks šurp?

— Nezinu. Un nesaki par karali "viņš". Bet Zviedrijas karalis nav vienīgais karalis pasaulē. Arī citu zemju karaļi var mūs apciemot. Turklāt mēs nezinām, kas mūs gaida nākotnē. Varbūt kāda no jums kļūs par diplomāta kundzi un viņai vajadzēs apgrozīties galma aprindās. Vēl citai var izrādīties tik gaiša galva un liels gribasspēks, ka viņa kļūs par izcilu zinātnieci vai rakstnieci un viņu apbalvos ar Nobela prēmiju. To pasniedz Zviedrijas karalis pašrocīgi, un tā jāsaņem ar lielo galma reveransu. Reveranss ir māksla un prasa dotības. Pagaidām lielākās dotības šķiet Ērikai, viņai tikai jāpievalda balss, dāma tā nesmejas. Es viegli varu iedomāties, kā Ērika, prēmiju saņemot, taisa reveransu Zviedrijas karalim...

Klasi sapurina tāds smējiens, ka zālei rūtis nošķind, un pati Ērika rauj vaļā savu zirdzisko.

Skolotājai pat asaras saskrien acīs no izbrīna un aizvainojuma. Viņa ir vingrošanas skolotāja, citās stundās Ēriku nav redzējusi un nepazīst, toties klase gan pazīst. Ērika — zinātniece! Ērika — rakstniece! Ērika saņem prēmiju no karaļa rokām! Meitenēm arī līst asaras, bet no smiekliem.

Kad meitenes, lūpas kozdamas, savaldījušās un tikai retumis aizkunkstas, skolotāja, arī saņēmusies, skatās uz klasi mierīgi un pat bargi.

— Jūs varbūt smejaties tāpēc, ka Ērikas trūcīgā bērnība jums liekas nepārvarams šķērslis uz spožu nākotni?

Klase kauksus aizkaucas un atkal kratās, lokās un vaimanā nevaldāmos smieklos. Kaut arī kauns un nedrīkst — viņām visām tik ļoti patīk vingrošanas skolotāja: skaista, jauna, priecīga, gandrīz kā vecākā māsa vai draudzene.

Nu skolotājai nav asaras acīs. Viņa stāv bāla un naidīgi skatās uz klasi. Paiet labs laiks vēl pēc pēdējiem īdieniem un kunkstiem. Iestājas garš, ledains klusums.

— Zinātniece Marija Kirī bija no mazturīgas ģimenes, viņai vajadzēja daudzus gadus strādāt par mājskolotāju, lai sapelnītu naudu studijām. Un mājskolotāja ir gandrīz vai kalpone.

— Kā vecāmāte, — nodomā Bille. Laikam viņas teiciens "ne tev kas bijis, ne būs" nav nemaz tik pareizs. No vecāsmātes neiznāca Marija Kirī, no Billes varbūt iznāks?

Kad nu skolotāja saka: — Tagad skatieties vēlreiz, kā taisa lielo reveransu, — Bille ir pati uzmanība.

— Redzējāt? Mēģiniet pašas. Viens, divi, trīs!

Tas ir tik grūti, ka nelīdz nekāda uzmanība un cenšanās. Bille saļogās un gandrīz gāžas.

Šoreiz arī citām neiet neko labāk. Izņemot, protams, Ēriku. Ērika ir kā no mīkstas gumijas: var locīt elkoņus atpakaļ un ceļgalus uz priekšu, tīties un vīties uz visām pusēm. Ja kādreiz zvans jau bijis, bet skolotāja aizkavējusies, Ērika klases priekšā rāda stīvo lelli un ļengano lelli.

Stīvajai lelei nelokās nekas, tā ir staigājoša un dejojoša pagale — pati izbrīnējusies, ka staigā un dejo. Ļenganā lelle nevar saturēt savus locekļus kopā, tie kūlājas, ļogās, sapinas un mēģina atmudzināties. Ļenganā lelle ļimst gan uz priekšu, gan atpakaļ, gan sāniski. Cita tik šķībi ne par ko nenoturētos kājās, bet Ērika noturas. Cirks!

Vislielākie smiekli, kad Ērika rāda skolotājas: kuru tieši, var pazīt pēc gaitas vai kustībām, jo atšķirībā no lokanā auguma seja Ērikai vienmēr kokaina un acis tukšas. Tieši Ērika parādīja klases audzinātājas kūkumiņu un roku berzēšanu tā, ka klase iesaucās: — Muša! — iedīcās: — Dzinnn! — un audzinātāja tika pie palamas.

Jā, kas tādai ko neiztaisīt lielo galma reveransu!

— Lieliski, Ērika, — vingrošanas skolotāja uzslavē un spītīgi saslienās, gaidīdama, ka atkal klase smiesies. Klase nesmejas. — Mums citām būs jāpacīnās.

Skolotāja saka "mums", it kā viņai arī neizdotos, kaut gan viņai reveranss vēl skaistāks nekā pacildinātajai Ērikai. Varbūt tāpēc, ka Ērikas seja nepauž neko, bet skolotāja paceļ galvu no pielieciena, uzstarojot godbijīgā laimē, ka viņas priekšā stāv karalis. Meitenes saprot — tas "mums" ir tāpēc, lai viņas nejustos tik neglābjami lempīgas.

— Viens... divi... trīs... lielāku apli... lēnāku... Mudīt, muguru, muguru!

Mīksts būkšķiens. Mudīte nokritusi. Skolotāja skaļi ierauj elpu un metas pie Mudītes, kas lēni slienās sēdus.

— Tu sasities?

— Nē, man noreiba galva, — čukst Mudīte. — Man vienmēr reibst galva.

Skolotāja aizved Mudīti pie sola, apsēdina.

— Atpūties un skaties. Tad varēsi mājās pati brīžiem pavingrināties.

Bet Mudīte neskatās. Acis aizvērusi, bāla, viņa atspiežas pret sienu.

Skolotāja nopūšas.

— Turpinām! Viens... divi... trīs... Sibilla, Sibilla, nu papūlies taču!

It kā Bille nepūlētos! Viņa pūlas tā, ka ausis džinkst. Nez, nokrist viņai arī? Bet skolotāja jau neticēs, ka viņai reibst galva.

Izglābj zvans. Cik skaists gan var būt šis griezīgais plīrkstiens!

— Nākamajā stundā turpināsim. Uz redzēšanos!

Skolotāja, svārkiem kupli noplandot, iziet pa durvīm. Meitenes sāk ģērbties.

Biruta izvelk no priekšauta kabatas lielu konfekti puķotā papīrītī un pastiepj Ērikai: — Šejiet jums Nobela prēmija par izciliem sasniegumiem zinātnē!

Ērika iezviedzas, izķer konfekti Birutai no rokas, tad satupst uz vienas kājas, cēli apvilkdama apli ar otru: — Pateicos, jūsu konfektiskā augstība!

Smiedamās un grūstīdamās meitenes izbirst no zāles. Gaitenī viņas sastājas pāros tik rātņi, it kā ne domus nezinātu, kas ir grūstīšanās.

Bille sagaidījusi Mudīti: — Vairs nereibst?

— Drusciņ. Dod man roku.

Bille dod roku un mierina: — Neņem galvā! Nekāds karalis pie mums nebrauks un mēs pie viņa ne tik. Dikti vajag, vai ne?

VALTRAUTA BRAUC PROJĀM

Skola kā spārnos. Atmestas galvas, saskatīšanās, sasmiešanās. Viens vienīgs: tā viņiem sen vajadzēja! Lai taisās, ka pazūd! Septiņsimt gadu bijuši mūsu kakla kungi, pat brīvā Latvijā dzīvojuši kā nieres pa taukiem, pietiek!

Skola ir vienprātīga, pirmo, Billes klasi, ieskaitot. Bille gan stāsta par Valtrautu, kas dzīvo viņu sētā un nepavisam nav bagāta kakla kundze, un mamma viņai tik laba pret sētas bērniem kā neviena cita. Bet Billi apšņāc, apkušina un saka: dažs vācietis varētu būt arī labs, bet tādu tik maz, ka nav vērts pieminēt. Tāpat vācietis!

Papucis ar Ausmas papu vai ik vakarus sēž virtuvē un smēķē, elkoņus vaskadrānā atspieduši. Papucis nevar vien nosmieties, kā barons nu vāks savas pekeles un šķūrēsies uz fāterlandi. Žēl tikai, ka viņam nebūs jāceļas pār Ventu. Tad vecaistēvs gan pateiktu, ka viņa dēļ savu prāmi nedzenās! Tad barons redzētu velnu!

Ausmas paps saka, tā esot šķērsa runāšana un aplama domāšana. Par tiem dažiem lauku baroniem viņš nerunāšot, no tiem patiesi jēgas maz. Bet, kad vācieši paņems līdzī savus kapitālus un slēgs uzņēmumus, tad gan redzēs, kādu robu tas iecirtīs valsts budžetā un cik cilvēku paliks bez darba.

Bille nezina, kas ir budžets. Viņai tas izklausās pēc lielas, spūrīgas dadža galvas. Un rādās milzīgs nazis, kas cērt pušu dadža galvu, ka dzelkšņi vien šķīst.

Runā un strīdas, līdz kamēr papucim acis baltas, Ausmas paps ceļas, iet augšā, un tur sāk brēkt Ausma un Brigita. Nekad viņas nav tik bieži pērtas.

Starp sievietēm paklīdušas valodas, ka Švipste skraidot pa iestādēm un meklējot papīrus, lai pierādītu, ka viņa nav nekāda latviete, bet īstena vāciete, un arī liktu uz to kungu zemi, bet šai nedodot.

Sievas klūp Švipstci virsū, bet Švipste bāž viņām acīs balti sakrunkojušās rokas un kliec, ka viņas pirksti līdz kaulam nomazgāti, darbs un darbs, lai kura tā strādājusi! Ne pusdienu sev pataisīt viņai dažkārt nav laika, ne vēl pa iestādēm skraidīt! Toties tām, kas nelietīgi ēd savu vīru sūri grūti pelnītu maizi, vaļas diezgan melīgas mutes virināt! Klačas taisīt! Būtu labāk bērniem degunas noslaucījušas, lai paši savos puņķos nesapinas!

Brēka ir liela. Toties par Valtrautas ģimeni sievietēm domas saskan: lai viņi simtreiz vācieši, bet tik krietni, saticīgi cilvēki, ka tur jau asiņu asaras jāraud, no tādiem šķīroties. Un dažai patiesi asaras acīs.

Valtrautas māte tikpat laipni sasveicinās, klusi nāk un iet, bet plaksti viņai sarkani. Valtrautas tēvu bieži redz raizīgi steidzami cauri sētai — jākārto aizbraukšanas lietas. Priecīgs viņš neizskatās. Parastais, omulīgais smaids apdzisis. Tagad viņš uzsmaida īsi, tikai ar lūpu kaktiņiem, it kā skumji, it kā vainīgi. Valtraula vairs sētā nenāk nemaz. Bet Valtrautai varbūt atkal angīna. Viņai bieži.

Kaut gan Bille īsti nezina, nāk vai nenāk, jo arī pati gandrīz vairs neiet sētā. Pēc stundām viņa allaž iegriežas bibliotēkā, virtuvē steigšus, vai veselu rīdama, paēd, mazgā rokas, uzšķir paskatīties, ko labu pārnesusi, un jau dziļi vakarā mammucim ar lielu bāršanos jāpiedabū Bille pie mājas uzdevumu pildīšanas, pie sasodītajiem ķeksīšiem, strīpiņām un apnikušā burta "i". Kāda tur sēta?

Īpaši tagad, kad Billei rokās tikusi Parīzes Dievmātes katedrāle. To mammucim uzdāvinājusi Milda. Mammucis gan saka, tā nemaz neesot bērnu grāmata. Nu, un tad? Ar Parīzes Dievmātes katedrāli Billei iet tāpat kā savā laikā ar Sprīdīti. Izlasa līdz beigām, šķir vaļā pirmo lappusi un sāk no sākuma.

Pie virtuves durvīm klauvē. Bille dzird Ausmas labdienu mammucim un saviebjas — atkal nav miera!

Ausma jau ieklupusi virtuvē.

— Valtrauta šovakar brauc uz kuģi! Mantas jau aizvestas. Un viņi pa nakti gulēs uz kuģa! Valtrauta ir sētā! Ejam atvadīties!

— Tūlīt... man tikai viena lapa vēl... tad es arī. Tu ej! — Bille, acis no grāmatas nepaceldama, atbild.

— Grāmatu Trīne! Nebūtu ne saukusi! — Ausma pikti aizcērt durvis.

Patiesībā līdz nākošajai nodaļai nav vis viena lapa. Mūžīgi kaut kas...

Bille ar nožēlu ieliek starp lappusēm rokdarbu stundā darinātu greizu un kunkuļainu pīnīti un aizšķir grāmatu ciet. Taisni kad māsa Gudula paslēpusi Esmeraldū savā cellē un vajātāji jau klāt. Bille zina, cik bēdīgi tas beigsies, nelasa pirmoreiz, un tomēr tirpulis kaulos un it kā cerība, ka, desmito reizi lasot, pēkšņi viss būs labi.

Bille skaita soļus pa tumšo gaiteni, pagriežas, skaita atkal, līdz var pastiept roku un atgrūst durvis, aiz kurām skan bērnu balsis.

Tur nu viņi visi ir. Meitenes pulciņā ap Valtrautu, pat Brigita ir iznākusi un Vanda, kas tagad staigā bēdīga, jo pusi Polijas sagrābuši krievi, otrā pusē iebrukuši vācieši. Vanda gan Latvijā dzimusi un augusi, Poliju nemaz nav redzējusi, bet viņa ir poliete, un viņai par Poliju sāp sirds. Uz Valtrautu viņa tagad skatās caur pieri. Vāciete...

Zēni stāv atsevišķi, pa gabaliņu. Gluži kā meitskola un puiskola, kaut gan te ir viņu vecā, labā sēta. Visiem kust mutes, dažs slauka lūpas. Cienāti, un Billei nekā! Vajadzētu saprast, ka pati par vēlu iznākusi, bet nē. Bille jūtas tik aizvainota, ka vai jāraud. Tas nav taisnīgi! Viņa apsēžas kāpņu augšgalā, nostāk no citām meitenēm, un atspiež muguru pret sienu. Lai! Billei nevajag!

— Es tevi apskaužu. Brauksi ar kuģi pa jūru! Redzēsi Vāciju! — Brigita nolaidusies no saviem augstumiem.

— Man tur nebūs nevienas draudzenes, — Valtrauta bēdīgi saka. — Mamma gan sola Vācijā nopirkt man sunīti...

— Sunīti! — Ausma sasit rokas. — Un kādu?

— Kādu es gribēšu, — Valtrauta atbild, jau drusciņ pasmaidīdama.

— Un kādu tu gribēsi? — prasa Ausma.

— Maziņu, maziņu, ko var uz rokām nēsāt. Baltu un kuplu.

— Balts vienā dienā nosušķēsies, — nīgri iebilst Bille.

— Es viņu mazgāšu vanniņā katru vakaru! Un guldināšu kastītē uz tīra spilventiņa, — saka Valtrauta.

— Suni mazgāsi! — Bille nicīgi nošņācās.

Valtrauta iepleš acis: — Visus baltos suņus mazgā. Tu nezināji?

Nē, Bille nekad nav redzējusi, ka suņus kāds mazgātu. Suņi iebrien dīķī vai upītē, izbrien atkal ārā, nopurinās tā, ka ūdens vien pašķīst, un tā ir visa suņu mazgāšanās.

— Varbūt tu viņu vēl ar ziepēm mazgāsi?

— Protams. Citādi jau nevar dabūt tīru.

Vispār Bille Valtrautu apskauž. Pašai savs sunītis, ko mazgāt, nest uz rokām vai vadāt saitītē!

— Tāds sunītis droši vien ļoti dārgs, — Ausma spriež. Viņas ar Billi, dažkārt pa Rīgas Iepnājām ielām klejodamas, tādus redzējušas smalkām, bagātām dāmām elkoņos vai saitēs. Kad tāds spalvu kušķītis skrien, tad kājas viņam zib tik ātri, ka liekas, viņš peld uz balta mākonīša.

— Nezinu, — atbild Valtrauta un saskumst, jo viņas vecāki nav bagāti. Varbūt tādu sunīti

viņa vis nedabūs.

— Ej nu, vai tad suņus pērk par naudu? — Bille izbrīnās. Laukos, ja kāds palika bez suņa, tad dabūja no tiem kaimiņiem, kuriem tobrīd mājās kucēni gadījušies, un kaimiņi vēl priecīgi, ka nav jāslīcina.

— Smalkos pilsētas suņus pērk, — saka Brigita. — Par lielu naudu.

— Tad jau man tur nebūs pat sunīša, — Valtrauta nu pavisam nelaimīga.

— Būs, — Brigita mierina. — Varbūt ne viscaur balts, bet vai tad raibu nevar mazgāt? Tikpat labi. Un tie smalkie sugas suņi esot daudz dumjāki par vienkāršajiem. Tev mamma bieži kaut ko apsola un tad nedod?

— Nē, mamma nekad tā nedara.

— Nu, redzi! Būs tev sunītis!

— Un, kad iemācīsies rakstīt, tu mums atsūti vēstuli un visu pastāsti, kā tur tev klājas un kādu sunīti dabūji.

— Drukātiem burtiem es māku. Es atrakstīšu, tiklīdz būšu Vācijā.

— Tad jau tu lasīt arī māki? — Bille neticīgi jautā. Billei allaž licies, ka īsti lasīt māc tikai viņa.

— Jā. Latviski un vāciski.

Valtrauta, kas tikai cepa smilšu kūkas, iepriekš izpletuši svārciņu visapkārt, lai neburzās un nenotraipās; ar vienu aci allaž pieskatīja savas baltās zeķītes, bet ar otru, vai nevajag kādu žēlot un raudāt līdzī. Un tāda māc lasīt divās valodās, kad Bille tikai vienā? Nav vairs pat mazā lepnuma, ka toties gudrāka.

Ar to Billes sāpinājumi šodien nebeidzas.

Paveras logs, izliecas Valtrautas mamma un saka: — Es jums iedošu katrai mazu piemiņu no Valtrautas!

Meitenes saņem pa skaistam, baltam mutautiņam ar platām mežģīnēm apkārt. Kamēr Bille piecēlusies, tikusi lejā pa kāpnēm un pienākusi, logs jau veras ciet.

Nu Bille neiztur: — Un man? — un svētā sašutumā iebrēcas. Valtrautas mamma sasit rokas un pietvīkst, atraujas no loga, kaut ko meklējama, grozās. Bille izslējusies stāv un gaida. Taisnībai jābūt.

Kad Valtrautas mamma atkal parādās, rokā viņai tāds pats mutautiņš kā citām meitenēm dotie, tikai stūrī caurums.

Bille sakniebj lūpas. Viņai atkal tas sliktākais. Valtrautas mamma, uz Billes lūpām paskatījusies, nosarkst vēl vairāk, pikti saka: — Par to, ka pati prasīji! Nekad nevajag pašai prasīt! — un aizcērt logu. Rūtis vien nodžinkst. Bille stāv un tur atstieptos pirkstos cauro mutautiņu.

— Re, ka tev ar caurumu, — ļaunā priekā smejas Ausma.

Atradosies! Bille jau vis nepadosies.

— Tā es varu uzmaukt uz pirksta un griezt riņķī! Skaties! — Bille iebāž pirkstu caurumā, un mutautiņš spurkšķēdams griežas apkārt. — Re, ka tu nevari!

— Es varu plivināt! — Ausma nu plivina, citas arī un sāk iet apkārt Valtrautai "kas dārzā, kas dārzā, bitīt' rožu dārziņā!".

Valtrauta stāv vidū. Viņa ir jau gaišā mētelī, pūkainā, baltā cepurītē un baltos zābaciņos. Tas viss jauns, neredzēts, viņa saposta aizbraukšanai un, kā jau Valtrauta, izmanījusies ne drusciņ nenotraipīties.

Pie "lodā, bitūt, cauri zaru zariem" Valtrauta, zem paceltu roku zariem lodādama, Billes pusē pierauj gaišo mētelīti sev cieši klāt, jo Billes sētā ejamais, pērnā gada mētelēns kā parasti smilšains. Mammucis saka, ja Billi vatē iefītu un stikla kastē ieliktu, arī tad viņa pēc mirkļa būtu vienās zemēs...

Bille nosarkst, izstājas no rindas, nosviež cauro mutautiņu uz kāpnēm un, galvu atmetusi, iet mājās, bet neviens to nepamana, neprasa, kur viņa iet, nesauc atpakaļ.

Istabā Bille stāv mazliet nostāk no loga, lai viņu no āra nevar redzēt, un skatās, kā meitenes velk no kabatām mazas dāvaniņas Valtrautai. Arī Vanda.

Lai. Billei tāpat nav nekā, ko varētu uzdāvināt tik smalkai meitenei.

Nu sētā iebrauc ormanis. Parādās Valtrautas vecāki ar čemodāniem un groziem. Valtrautai elkonī lielā lelle ar īstajiem matiem. Turpat mīņājas

namsaimniece. Tai Valtrautas māte atdod dzīvokļa atslēgas.

Vai Valtrautas māte pamanīja uz kāpnēm nomesto mutautiņu? Droši vien. Billei pēkšņi nelāgi un žēl. Nevajadzēja. Viņa taču labi redzēja, ka Valtrautas māte sadusmojās tikai aiz kauna, ka viņai vairs neviens vesels nebija palicis.

Mammucis arī pienācis pie loga.

— Neraudi. Valtrautai tur klāsies labi. Viņa brauks ar skaistu kuģi.

Ja pamanīts, ka Bille raud, tad viņa nu var raudāt balsī. Un lai mammucis domā vesels, ka Bille raud par Valtrautas aizbraukšanu.

Billei pašai gribētos aizbraukt ar kuģi, tikai ne uz Vāciju, kur visas meitenes staigā baltos zābaciņos un ar smaržīgām ziepēm mazgā baltus sunīšus, bet tālu, tālu, uz zemi, kur citiem bērni nav kā bērni... Jābūt taču tādai zemei arī!

Ormanis nu brauc no sētas laukā. Valtrauta, kaklu pastiepusi un pieri saraukusi, skatās Billes logā. Laikam tomēr ieraudzījusi, jo māj ar roku un raud. Bille pienāk tuvāk un māj pretī.

Citi bērni iet ormanim nopakaļ un uz ielas droši vien paskriesies kādu gabaliņu līdz.

Bille noslauka asaras, iet mazgāt muti un rokas, grasās uzšķirt atkal Parīzes Dievmātes katedrāli, bet nē — grāmata jālasa tīru sirdi. Bille jūtas gan nepelnīti apvainota, gan pati slikta un vainīga. Nav viņai tīra sirds.

Neskubināta un nerāta, Bille uzšķir glītrakstīšanas burtnīcu. Kāsīšiem un ķeksīšiem. Par sodu.

Mute viņai vaļā un elpa sēc kā Mudītei, tik ļoti viņa pūlas. Sāk izskatīties, ka vismaz trijnieku dabūs. Ja prātā nebūtu Valtrauta un Valtrauta, varbūt pat uz četrinieku savilktu tās strīpiņas.

Bet Valtrauta kantainu muti šņukst: — Tikai neraudi, neraudi! Billīt, mīļā... — Un sālā duras Valtrautas lāpstīņa... Un Valtrauta grib viņu, no mājas izdzītu, ņemt par māsu...

Uz lapas ar tik rūpīgi uzvilktajām strīpiņām uzkrīt asara. Pagalam. Un vispār kaut kas pagalam. Kaut kas neglābjami beidzies. Tikai Bille vēl nezina — kas.

JĀTIEK UZ AUGŠU

Nu reiz Bille ir slima. Ap kaklu satīta šalle, aiz muguras visi mājas spilveni, lai var pussēdus lasīt vai rakstīt, pie gultas nolikts krēsls, uz tā dzērveņu dzēriena krūze, bet pār krēsla atzveltni izklāts oranžais guntiņas kaklauts ar diviem stūri iesietiem mezgliem. Mezgli atgādina, cik labu darbu dienā jāizdara. Patiesībā divi mezglī pienākas lielajām gaidām, guntiņai pietiek ar vienu, bet Bille grib būt kā lielās gaidas. Protams, tagad viņa ir slima, tagad viņai nav jāmeklē, kur roku pielikt un kam palīdzēt, īpaši, ja tu, cilvēks, neko nemāki, nekam nederi, dzirdi vienīgi: "Nemaisies pa kājām!" — un pat vienu labu darbu dienā reti kad izdodas padarīt. Toties jo patīkamāk bez kādām rūpēm noskatīties uz diviem mezgliem — gluži kā lielajām gaidām.

Cik karsti Bille agrāk bija kārojusi saslimt, lai uztraucas un lutina, bet nenaslima ne sitama, lai kā gadījās pārsalt vai izmērcēties. Visbīstamākais skaitījās sasvīdušai gadīties caurvējā. Reiz Bille ar Ausmu tīšām skrēja un dauzījās, kamēr nosvīda slapjas līdz matu galiem, nokāpa pagrabā, kur visu laiku, pēc malkas saldi smaržodams, vilka ledains caurvējš, un stāvēja abas, kamēr zobu sāka klabēt.

Ausma arī gribēja saslimt, bet ne lutināšanas pēc. — Lutinās? Gaidi ar maisu! — viņa sacīja. Ausma tikai cerēja, ka slimu viņu paps varbūt nepērs.

Nē, Billei un Ausmai nekāds caurvējš nelīdzēja. Drebulis pārgāja, tiklīdz viņas izkāpa no pagraba, un viss. Veselas bija, veselas palika.

Arī par lutināšanu Ausmai izrādījās taisnība, ja par lutināšanu nesauc dzērienu no pašu lasītām un ūdenī uzglabātām dzērvenēm. Un neuztraucās mammucis nemaz, drīzāk jau niknojās un aizdomīgi pukstēja, ka piere nemaz nav karsta, acis skaidras, kur tā temperatūra rodas? Bille tad lika kuroreiz lasīto Parizes Dievmātes katedrāli nost, sacīja, ka sāp galva, miegs nāk, un kādu brītiņu izlikās aizmigusi.

Jo patiesībā Bille nemaz nav slima. Laimdota viņai bija pastāstījusi, kā uzberzt termometru. Laimdota slimoja tik bieži, cik sagribēja kādas dienas iztikt no apelsīniem un vīnogām vien, jo viņas vecāki ticēja, ka vislabāk katru kaiti padzen tīri vitamīni, un viņas vecākiem bija nauda vīnogas un apelsīnus pirkt.

Bille to uzzināja, kad Laimdota, kas allaž mācījās tikai uz pieci, reiz dabūja divnieku par neizpildītu mājas darbu un vēl otru, pie tāfeles izsaukta.

Laimdota gauži raudāja, un Bille gāja viņu mierināt un prasīt, kā tas varējis gadīties.

— Es šodien taisījos būt slima... nemācījos... — šņukstēja Laimdota.

— Kā tad ar taisīšanos vien var saslimt? — Bille nesaprata. Un Laimdota sacīja, ka vajag berzēt pirkstos termometra galu, līdz sakāpj apmēram uz trīsdesmit astoņi, tad likt padusē atpakaļ, un, kad mamma nāk ņemt laukā un skatīties, temperatūra gatava. Bet šodien Laimdota gribējusi būt ļoti slima un piebāzusi termometru pie lampas. Termometrs sasprādzis, mamma viņu pieķērusi un sūtījusi uz skolu. Un tagad būs vēl nepatīkšanas par divniekiem.

— Nekad nebāz pie lampas, — caur asarām sacīja Laimdota. Bille nosolījās nebāzt pie lampas un sāka gaidīt gadījumu, kad saslimšana liktos ticama, jo citādi, ja Bille teiktos slima ne no šā, ne no tā, viņai nemaz nesāktu mērīt temperatūru, uzkliegtu, lai neākstās un iet uz skolu.

Beidzot gadījums nāca. Guntiņas devās pārgājienā pa Mežaparku. Tādā īsā, uz dažām stundām, nevis kā lielas gaidas: uz dienām, ar teltīm, uguns kuriem un nakšņošanu. Mežaparks! Tur nebija nekā neredzēta, un vispār sajūsma par zaļo formas kleitu, oranžo kaklautu un ierindu izsīkusi, un Billei tā guntiņu būšana līdz kaklam. Viņa labāk sēdētu mājās un lasītu.

Bille nīgri slāja citām nopakaļ un spārdīja čiekurus. Par čiekuriem nebija kā par akmeņiem

pieteikts, lai nespārda un nebojā apavus. Skujām nobirušie pauguri glumi, Bille divreiz slīdēja, krita uz dibena, slējās augšā un spārdījās tālāk. Nebūtu ne nākusi, bet guntiņām disciplīna. Izslēgs, un ko tad mammucis sacīs?

Laiks bija drēgni nomācies, Mežaparks pelēks un viņas pašas pelēkas. Tikai Ilona šūpoja zaļā tīkliņā zaļu bumbu ar sarkanu strīpu ap vidu. Ka bumba, tas vēl nebūtu nekas, sētā arī dažiem ir bumbas, bet ka bumbai pašai savs tīkliņš! Bumba raibajā tīkliņā bija vienīgais pelēkā gājiena košums. Bille mieloja acis bez skaudības: ne viņai kas bijis, ne biis. Pieradusi nekārot un neskaust to, ko nekādi nedabūs.

Spēlēt bumbu sāka Ķīsezera malā. Ar izskalotu niedru strupuļiem nosētā smiltī ievilka strīpu, sadalījās divās komandās. Bille turējās malāk, bija jau piedzīvots. Viņu saukāja par "kapsētu" un uz viņas pusi bumbu nedeļa, tāpat nolaidīs zemē. Tomēr bumbu Bille acīs turēja un rokas arī gatavībā. Ja gadās.

Gadījās. Ilonai vai nu slīdēja, vai sagriezās kāja, viņa sitot saļodzījās, un bumba šāvās taisni uz Billi. Bille piemiedzās un blieza no visa spēka. Meitenes korī noclsās, Bille lepni izslējās un tad tikai redzēja, ko viņas elsušas. Bumba bija ezerā, labu gabaliņu no krasta. Spīdēja zaļa un slapja uz drupuļainā ledus.

— Brien pakal un dabū! — raudāšanai sarauktu, kantainu muti brēca Ilona.

Bille ķērās pie zcķgumijas auties nost, tomēr paskatījās uz vadītāju, ko viņa? Vadītāja palocīja galvu. Jā. Pati ezerā iesitusi, pašai jābrien. Taisnīgi.

Smilts bija auksta, un niedru strupuļi, pēc skata tik sausi, piemīti izšļāca ledainas strūkliņas, nošļirkstēja vien. Un ūdens starp krastu un saburbējušo ledu apdzelināja tā, ka Bille būtu iebrēkusies, ja nepaguvusi sakost zobus.

Ledus tikai izskatījās pēc ledus, drīzāk tāda lūzena putra, čaukstēja un skrāpējās gar kājām. Bille ar pēdām taustīja dibenu: cik reižu viņai sacīts, ka Ķīsezers viltīgs — sekls, sekls un tad bedre. Bedru gan nebija, bet dziļāks kļuva, jāceļ kleitas un mēteļa mala vēl vairāk uz augšu.

Billei zobs uz zoba neturējās, kad bumba likās jau ar roku aizkacējama. Bille liecās, Bille sniedzās, kleitas un mēteļa malas paspruka, bet viņai jau bija vienalga. Slapjo bumbu pie krūtīm piespiedusi, ūdenim no mēteļa malas vai strūklām šļācot, viņa brida laukā. Gribētos jau skriešus, bet ledus putra kā stīgi pinekli, tikai pie malas ļāva dažus soļus paskriet.

Vadītāja gaidīja pie paša ūdens. Sazin no kurienes viņai bija gadījies pūkains dvieļītis, un smiltīs viņa paguvusi noklāt avīzi, uz tās lika Billei kāpt virsū, iedeva dvieļi, ko kājas slaucīt, un pati žigli spaidīja mēteļa malas, šļurkstēja un sprakstēja vien.

Bille savu mūžu nebija redzējusi kaut ko tik pūkainu, mājās visi ikdienas dvieļi mīlotantes austi: pamatīgi gan, bet cieti un asi, tikai abējie goda dvieļi vissmalkākā lina un ar mammuča tamborētu mežģīni apšūti. Ja nu vēl muti, bet kājas tādā smalkumā slaucīt bija pavisam neiedomājami. Bille tikai pa gabaliņu piedūra silto dūnainumu kājām, lai nenotriepjas, un stīvēja zeķes virsū. Kas vilcis zeķi slāpā kājā, zinās, cik greizi un krunkaini tad iznāk.

Vadītāja tā kā nicīgi, ar piešņācienu, ierāva gaisu nāsīs. Nu jā, vadītāja domāja, ka Billei vienkārši slinkums, bet Bille patiešām nevarēja un nevarēja tādā dvieļī slaucīt savas lempīgās kājas. Pat rokā turēt tādu bail. Acis nodūrusi, uz vadītāju neskatīdamās, pastiepa atpakaļ.

— Pāros stāties! — nosauca vadītāja. — Rikšiem aiz manis!

Riksis bija mundrs, Billei pārstāja klabēt zobi, arī tramvajs nāca kā saukts, bet no tramvaja līdz mājai tik tālu, ka vienai rikšot nebija ne spēka, ne patikas. Vilkšus vilkās.

Mājās, mammuča izsunīta un ar karstu tēju sadzirdīta, Bille visu pēcpusdienu un vakaru gaidīja, vai nu nebūs slimā, bet nekā. Un nosprieda, ka šī ir īstā reize slimot pēc Laimdotas modes. Jau vakarā

rādīties sagurušai, no rīta teikt, ka galva sāp un reibst, un tad uzberzēt termometru.

Tā arī darīja. Vienīgais grūtums bija izlikties, ka ēst negribas, jo gribējās pēc suņa, un mammucis, kā par spīli, izcepis kartupeļu pankūkas, Billes īpašo kārumu. Un vēl brūkleņu ievārījums klāt. Rīšus būtu rijusi, bet vajadzēja knibināties, gausi, it kā gariem zobiem.

Pie trešās pankūkas mammucis uzrūca: — Ne kartupeļu pankūkas vairs nav labas?

Bille saviebās un žēlā balsī teica: — Galva sāp...

— Vai ne? — mammucis nošņācās, tomēr paskatījās uz Billi tā šaubīgi un vēl šaubīgāk, kad Bille atstūma šķīvi un nokunkstējās: — Nevaru...

Žēlums balsī bija īsts. Žēl palikt bez pankūkām un noskatīties, cik gardi mammucis un papucis loka tās iekšā, mutes vien spīd no taukiem.

Tad mammucis cēlās, noslaucīja roku priekšautā un paraudzīja Billei pieri: — Karsta nav.

— Sāp, — Bille vārgi nočukstēja.

— Nu tad ej gulēt, — papucis sacīja. — Miegs ir labākās zāles. No rīta būsi atkal uz strīpas.

Uz pankūkām bēdīgi atskatījusies un pie stenderes pieturējusies, it kā reibtu arī, Bille iegāja istabā un gulēt. Durvis viņa atstāja vaļā.

Miegs, protams, nenāca, gribējās ēst. Paslienoties uz elkoņa, pa durvju spraugu varēja redzēt tieši pankūku šķīvi. Ja visu neizestu, Bille pagaidītu, lai viņi ieiet savā istabā un noliekas gultā, tad izliktos, ka viņai vajag uz ateju, pa ceļam paķertu kādas, aiz ārdurvīm apēstu, aizietu uz gaitenā galu un norautu atējā ūdeni — ūdeņa noraušanu viņu dzīvoklī varēja dzirdēt — un visā nevainībā nāktu atpakaļ.

Bille pa spraugu skatījās, kā pa brīdim pie šķīvja pastiepjās mammuča roka, papuča roka un ik reizes atgriežas ar brūnu, čaganu pankūku pirkstos. Tad mammuča roka vairs nestiepās, tikai papuča. Un beidzot papucis nošmakstināja lūpas un teica: — Grūti bija bez Billes galā tikt, bet ko tu nedarīsi, lai manta neiet zudībā.

Izēduši! Bille nokrita uz mutes un ieraka galvu spilvenā.

— Nez, vai nav ar' slima? — papucis bažīgi bilda.

— Samērcējusies šodien bija, bet neba šai pirmā reize. Velns viņu nerauj.

Nelieši. Gribētu gan, lai velns Billi parauj un lai miers. Un paraus, un būs, un nomirs, lai redz! Nu Billei patiešām likās, ka slima, uz nāvi slima, un viņa sāka drusciņ raudāt.

Mammucis virtuvē šļakstināja traukūdcni, papucis, uz savu istabu iedams, apstājās pie Billes un noglāstīja viņai matus, no kā Bille sāka raudāt pa īstam.

— Tik dikti sāp? Klau, Vera, mums mājās nav nekā pret galvassāpēm?

— Kur, ellē, man radīsies? — mammucis pikti atsaucās. — Es varu iedot tēju.

Tēju! Paši aprij visas pankūkas un Billei tēju! Sen jau vēders klunkšķ no tās tējas!

— Lieciet man mieru! — Bille iebrēcās.

Papucis nopūtās, pamīņājās pie gultas, it kā stiepa roku vēlreiz noglaudīt, bet pārdomāja un iegāja savā istabā. Mammucis, traukus nomazgājis, piestūma Billes gultai krēslu un uzlika uz tā tējas krūzi.

— Labāk jau miedz ciet. Rīts gudrāks par vakaru. Padzeries, kamēr silta.

Bille ierakās vēl dziļāk spilvenā un neatbildēja. Mammucis arī tā kā nopūlās, kā nošņācās un gāja istabā pie papuča. Tur viņi labu brīdi čukstējās, bet Bille nepūlējās ieklausīties, vai runā par viņu vai citu ko. Ieraudājās miegā.

No rīta, uz skolu modināta, pierasti spērās augšā, bet laikus atcerējās, ka slima. Atšļuka atpakaļ un nokunkstējās: — Reibst...

Mammucis pataustīja viņai pieri, nošūpoja galvu, bet termometru atnesa. Auksts un tik riebīgs

tas līda Billei padusē, ka viņa salēcās.

— Tirināsies vēl!

Ja nu mammucis sēdēs klāt, kamēr izmērīts? Par laimi, nesēdēja vis klāt, izgāja virtuvē. Trīcošu roku, uz virtuvi ausīdamās, Bille izvilka termometru un sāka berzēt spožo galiņu.

No sākuma likās — nekas nebūs. Viņa nemācētu? Viņai jau nekad neiznāk. Un vēl jāklusās, lai mammucis neuzskrien virsū! Bille berzēja tā, ka pirksti sāka svīlt, un tad zibīgais stabiņš patiesi kāpa. Trīsdesmit astoņi un pieci. Diezgan. Bille iebāza termometru atpakaļ padusē. Nu tas bija patīkami silts. Bille nolaida galvu uz spilvena, aizvēra acis un netaisīja vaļā, kad mammucis pienāca un termometru izņēma, l ik slima viņa bija.

— Ko tu neteiksi, — mammucis novilka. — Atnesīšu tev karstu tēju.

— Negribu tos mūžīgos pelaškus! — Bille kiedza.

— Ja tik dikti var bļaut, tad jau uz miršanu nebūs, — mammucis teica. — Pelašķi ir veselīgi.

— Lai ir. Negribu, — Bille vārgi nočukstēja. Kur viņai bija prāts baisi pacelt?

— Labi jau, labi. Pavārišu dzērvēnes, — mammucis sacīja, bet uztraucies neizklaustījās.

Kā tad, par Billi kāds uztrauksies! Tā tikai par citiem bērniem vecāki uztraucas, kad bērni slimi. Kas Billei to dos?

Kad uz skolu iet jau bija noteikti par vēlu, Bille prasīja grāmatu, ko palasīties. Grāmatu viņai iedeva, spilvenus aiz muguras aizsprauda, bet atnesa nošu burtnīcu arī un dēlīti, uz kura burtnīcu uzlikt.

— Ja vari lasīt, vari pavingrināties nošu rakstīšanā. Pati zini, kā tev iet.

Zina jau Bille, zina. Un, ja nezinātu, vajadzētu tikai uzšķirt burtnīcu

un paskatīties uz tiem astainajiem bumbuliem, ko mammucis sauca par "zirgu galvām". Billei gan liekas, ka viņai notis iznāk pēc varžu kurkuļiem, kad lie jau melni un resni. Tikai pēc notīm ne, sauc, ka gribi.

Un klavierskolotāja tad šūpo savu pelēko, aukstās ondulācijās ievīļņoto galviņu un nopūšas: — Bērns, bērns, tev tik labas rokas, tik lokani pirksti, taisni nesaprotu... — Bille arī nesaprot, cenšas, cenšas, bet neiznāk kā skolotājai. Skolotājas notis ir sīki, smudri paceplīši astītēm gaisā — tūlīt čivinās. Jocīgi tikai, ka uz skolotājas šmaugo noti taustiņš atsaucas tāpat kā uz Billes bumbuli. Pēc tāda plušķaina bumbuļa taustiņam vajadzētu zviest vai kurkt, bet nē, iedziedas dzidri un skaisti.

Nu ko, jāmēģina, vai gultā uz dēlīša neiznāks glītāk nekā pie virtuves galda, kur vaskadrāna slidīga, mammucis grozās apkārt, skatās uz pirkstiem: — Kā tu to zīmuli turi? — un viss pagalam.

Neiznāk. Tie paši kurkuļi, varbūt vēl ļumīgāki, jo dēlītis mazs, elkonim nav atbalsta, roka kā gaisā iekārta un, galu galā, ir Bille slima vai nav? Slimam cilvēkam notis nav jāraksta. Bet, ja nerakstīs, mammucis klaigās par lasīšanu arī.

Bille patur dēlīti klēpī un zīmuli rokā, atšķirto grāmatu noliek blakus tā, lai sātiski var lasīt, un lasa. Ja nāks mammucis, viņa tikai piemirsusi grāmatu aizvērt, viņa strādā pie notīm.

Tomēr sirdsapziņa Billei nav tīra. Papucis pūlas un mammucis pūlās, lai Bille tiek uz augšu, bet viņa pati nekādi nevar apvaldīt savu lasītkāri, niknāku par vakarējo salkumu pēc kartupeļu pankūkām. Lasīt viņai vienmēr gribas tā, ka vai acis sāp, kamēr nav tikušas grāmatā. Un tikušas nevar atrauties — vēl šo rindiņu, vēl gabaliņu, vēl lapaspusi, vēl līdz nodaļas beigām, un tad jau nemanot nākošajā nodaļā iekšā un viss no gala. Lasītkāres dēļ Billei sākuši parādīties divnieki ne tikai glītrakstīšanā vien.

Pirmā uz ziemas brīvdienām saņemtā liecība bija kauns un negods. Un ja vēl visā klusībā izsniegta, bet nē, pirms skolas eglītes, kad mammucis un pat papucis līdzi, un Billei, uz kora uzstāšanos ejot, vajadzēja redzēt, kā skolotāja paved viņus malā aprunāties, un skaidrs taču, ko runās.

Droši vien sacīs, ka tādu slinķi un stulbeni no skolas jāslēdz ārā.

"Klusā nakts, svētā nakts" strēdza Billei kaklā, viņa kustināja lūpas, lai liktos, ka dzied, bet padziedāt nevarēja. Arī zālē neskatījās, kur mammucis ar papuci sēž, mammucis nikns, papucis bēdīgs. Un, kad pēc priekšnesumiem sākās rotaļas, Bille sacīja, ka grib mājās. Lai brāziens nāk uzreiz, nevis jāgaida un jāgaida, un vēl jāizliekas laimīgai, jādzied un jālēkā.

Mammucis paraustīja plecus, papucis izskatījās tāds kā aizdomājies, taču neviens neko neiebilda, gāja ģērbtuvē un vilka mēteļus, kamēr augšā jau skanēja "Zaļā dārzā bijām mēs", švīkājās un dunēja kājas.

Smagi aizvērās skolas durvis, un Bille pacēla galvu uz mammuci. Nu būs!

Nebija. Mammucis izskatījās neparasti priecīgs. Kā tad, kurš nav priecīgs, ka viņam taisnība? Pierādījies un ar liecību apstiprināts, ka Bille ir lēvurs, kraupis, ķēms un miglas mērkaķis, kā jau mammucis allaž sacījis. Papucis likās noraizējies, bet ne dusmīgs. Viņš gan reti uz Billi dusmīgs, tikpat kā nekad. Pamanījis Billes bažīgo skatienu, apņēma viņu ap pleciem, piespieda pie sāna un uzsmaidīja.

Arī mājās uz Billi nekliedza un nebārās. Klusi paēda vakariņas. Varētu vai domāt, ka tā nelaimes liecība ir ļoti laba, ka Bille pārskatījusies un nekādu divnieku nav. Billei gribētos uzšķirt un ieskatīties vēlreiz, bet bija bail pat iepīkstēties.

Bailes un nesaprašana neļāva gulēt. Kad papucis un mammucis gāja cauri uz savu istabu, Bille pievēra acis, lai liktos aizmigusi, un pareizi darīja, jo mammucis piestāja paskatīties. Noticēja, ka Bille gul ciešā miegā, un sāka ar papuci apspriesties bez kādas čukstēšanās, Bille visu dzirdēja.

Tas nu bija kā zibens spēriens. Ne gluži no skaidrām debesīm, jo Billes debesis bija melni nomākušās, bet zibens spēriens gan.

Skolotāja viņiem teikusi, ka, par spīti divniekiem, Bille esot ļoti apdāvināts bērns. Ja vecāki gādāšot, Bille tikšot uz augšu.

Mammucis tūlīt sāka runāt par franču liceju, Rīgas smalkāko skolu, jo franču valoda esot diplomātu valoda, un ja Bille tiktu diplomātiskajā dienestā, ak... pasauli redzētu un kas par lielu dāmu būtu...

"Vai ne," Bille nodomāja, atcerēdamās to trīs ar mīnusu par lielo galma reveransu. Bet ja nu var vēl saņemties un iemācīties? Un tad garā kleitā pa spožu parketu pretī kādam karalim, un pār plecu un krūti Billei plata lente ar ordeņiem par viņas lielo gudrību...

Bet papucis sacīja, kur nu, pat direktora kunga puikām franču licejs par dārgu. Tad jau viņam vajadzētu ministram būt, lai to iespētu.

Un mammucis gan nošņācās: — Tu un tavs direktors! — bet laikam jau arī saprata, ka par dārgu.

Palika pie tā, ka Billei jāmacās klavieres spēlēt, jo visi smalki cilvēki spēlē klavieres, un jāstājas gaidās, pareizāk guntiņās, jo gaidai Bille vēl par mazu, viņai par gaidu vēl jāizaug. Gaidas redz pasauli, gaidās ir meitenes arī no augstākām aprindām, tur jau bērniībā var iedibināt sakarus un pazišanās, kas dzīvē galvenais, jo bez sakariem uz augšu netiek neviens, lai kāda viņam galva.

Un tā nu Bille ir guntiņa. Ka viņai guntiņās vairs nepatīk, ka viņa par skautiem un gaidām labāk lasītu grāmatās, nekā būtu tur pati, lempīga un neiederīga, ka nav sadraudzējusies ne ar augstu, ne zemu aprindu guntiņu, Billei bail atzīties. Pareizāk, ne bail, bet žēl. Mammucim un papucim laulības gredzenu vietā tagad tikai drusku gaišākas, iegrimušas svītriņas. Gredzenus pārdeva, lai Billei būtu forma un viss, kas guntiņām pienākas. Un tumšzaļo kleitu ar ielocēm mammucis uz katru saietu gludina kā uz balli. Vai tur var sacīt: — Negribas. Man nekas neiznāk?

Un papucis pa vakariem loka stieplu būrīšus šampanieša korķiem, lai var klavierskolotājai samaksāt.

Pie klavierskolotājas Billei gan patīk mazliet labāk nekā guntiņās, un vēl viņa lepojas, ka vienīgā no visas sētas mācās klavieres spēlēt. Arī klasē vēl tikai Laimdota un Biruta ņem klavierstundas, bet viņas jau bagātu vecāku meitas, viņām pat mājās ir klavieres.

Billes skolotāja reizēm nopūšas: — Ja tev pašai arī būtu klavieres, ko vingrināties... — Bet kur viņiem nauda klavieres pirkt, kur piekrautajā dzīvoklītī vieta klavierēm? Bille nopūšas skolotājam līdzī; skolotājas māsa, tāda pati pelēka, par Billi neko garāka pelīte ar pelēkām ondulācijām, arī nopūšas, un viss. Tikai ķerainā Bēthovena galva nepūš, skatās baltām ģipša acīm, kā Billes pirksti tekā pa gammām — augšā, lejā, augšā, lejā.

Gammas, gammas, gammas. Bez gala un bez malas. Ja kādreiz melodija, tad īsa kā žubītes locījiens, un atkal gammas. Kā tic ķeksīši un strīpiņas skolā. Bet skolā viņas jau sākušas rakstīt burtus. Kad Bille varēs spēlēt dziesmas? Uzraut kādu valsi? Skaisto, zilo Donavu, mammuča mīļoto? Mammucis kādreiz atnāk Billei līdzī, klausās, kā Bille ritina gammas, un arī izskatās vīlies.

Skolotāja pati, kad Billi pie viņas atveda, slavēja Billes pirkstus, esot gari un ar spilventiņiem. Un roka plata! Jocīgi, Bille vienmēr kaunējusies no savām platajām, pumpuļainajām rokām, nezinājusi, kur slēpt. Un vēl rokas Billei esot kā no dzimšanas gandrīz pareizi nostādītas. Kāpēc tad, ja rokas tik labas, Billei nemāca spēlēt kaut ko skaistu? Un vai, klavieres spēlējot, var tikt uz augšu?

Billes skolotāja esot pianiste un pat komponiste. Tas ir ļoti smalki. Bet viņa mitinās tepat Vārnu ielā. Lai nu Rozīšmāja ir labāka un māsām dzīvoklītis gaišāks nekā Billei, Vārnu iela nav un nav nekas smalks. Augša Billei nozīmē filmās redzētus parketus, lielas zāles, kruzuļainas lustras un greznus tērpus. Skolotāja nav tikusi uz augšu, ja par augšu nesauc to fotogrāfiju Atpūtā, kur viņa sēž pie klavierēm garā kleitā. Nu jā, Atpūtā tikt ir liela liela. Bet vai Bille to grib? Viņa uz fotogrāfijām vēl nesmukāka, nekā dzīvē. Ja nu vienīgi garā kleitā izskatītos glīti?

Tādas domas ir Billes noslēpums. Papucis un mammucis tik ļoti pūlas, lai Bille tiek uz augšu, ka bail muti vaļā vērt.

Kad Bille lasa, tas ir kā kino — viņa tik skaidri redz lasīto, it kā grāmatas lapa būtu ekrāns, tikai koši krāsains, nevis pelēks, strīpoti zibīgs un pat krunkains kā mazajā "Apollo". Un pēkšņi sāniski lasāmā lappusē Esmeraldas kaziņa Džali vairs nebīda no burtiem vārdu "Febs", bet papuča pirksti loka būrīšus un zeltnešī rievā, pārdotā gredzena zīme. Mati krīt acīs, papucis atmet galvu un atsviež gaiši rudās šķipsnas no pasarkani mūsainās pieres, jo vasarraibumi papucim nenoiet pat ziemā, un ausis viņam lielas kā tajā iesvētību bildē. Papucis pasmaida, pamirkšķina Billei ar gaiši zilu aci gandrīz baltās skropstās: "Jātiek uz augšu!" — un atkal loka būrīti.

Bille nosarkst. Tāds kā karstums noskrien pa visu miesu un tad aukstums: tik negaidīta ir saprašana, ka viņa, Bille, ir slikta meitene. Billei vienmēr licies, ka viņa ir laba, citi apkārt slikti, netaisni viņu nīdē, sunī, dara Billei pāri. Bet ir pavisam otrādi. Slikta ir Bille. Viņai nav ne daļas gar tām rievīnām mammuča un papuča pirkstos, viņa uzberzē termometru un izliekas slima. Izliekas, ka raksta notis, bet pati šķībeniski lasa grāmatu. Mammucis ar papuci arī māc lasīt, viņi tāpat varētu sēdēt ar degunu grāmatā un nelikties ne zinīs, vai Bille liek uz augšu vai netiek.

Kad Bille parādās sētā ar melnu nošu mapi zīda aukliņās, mammucis lepni saka: "Mana meita nāk no klavierstundas!" Un kas tajā mapē? Zirgu galvas, varžu kurkuļi.

Nē, Bille ir slikta, Bille ir nepateicīga, un piespiešanās viņai ne tik, cik melns aiz naga. Un, ka viņai kādas sevišķas spējas, tā varbūt ir pārskatīšanās vai pamelošana, lai mammucis un papucis nav pārāk bēdīgi par viņas divniekiem. Bille tikai allaž pirmā saprot visu, ko klasē skaidro, bet tas, ko klasē skaidro, ir vienkāršāks par vienkāršu. Ko līdz saprast, ja nevar izdarīt? Vai tad Bille nesaprot, ka notīm jābūt mazām un skaistām, un vai tāpat neiznāk zirgu galvas?

— Es tev izvārīšu mannāputu, gribi? — no virtuves jautā mammucis. Tātad mammucis pats

pie Bānīša gājis, kas mammucim kā rūgta nāve. Īpaši tagad, kad parādu strīpa zilajā burtnīcinā garāka par garu. Ar Billi jau Bānītis par to īpaši nerunā, tikai rāda skābu ģīmi, Bille tāpat nav maksātāja. Bet kas jādzird mammucim? Bille var iedomāties, Bille Bānīti pazīst.

Viņa apņēmiģi aizcērt grāmatu pusteikumā, ne līdz punktam neizlasījusi. Pašai brīnums. Zīmulis nav jāmeklē, tas visu laiku bijis rokā, lai, mammucim nākot, izliktos, ka raksta. Nu vairs neizlikties.

Dēlītis pasliets ērtāk. Kas nākošā nots? Sol. Bille ierauj elpu, sakož zobus un velk "sol" tik cītīgi, ka zīmulis izduras lapai cauri un vēl ieplēš robu.

Roka Billei nošļūk. Atkal! Bet neatlaisties. Nākošo vieglītēm. Bille velk vieglītēm un iznāk tāds kurkulis kā vēl nekad. Jādzēš laukā. No dzēšgumijas paliek plašs, pelēki pūkains traips. Kāpēc Bille ne glīti izdzēst nevar? Nu jā, dzēst vajag tikko pieskaroties, bet tas tad iet bezgala ilgi, vai visu dienu jādzēš viena pali nots. Kur tā var tikt, ko tā var paspēt? Un uz dēlīša vispār nav nekāda rakstīšana.

Bille uzšķir atkal Parizes Dievmātes katedrāli un iegrimst tā, ka mammucis, ar mannā putras šķīvi nākdams, uzskrien gan virsū.

— Ak tad deguns grāmatā? Un kur notis?

— Uz dēlīša nevar. Re, pat lapa ieplīsa! — Tas nav melots, lapa ir ieplīsusi. — Man vairs nekas nesāp. Es ģērbšos un iešu pie galda rakstīt.

Mammucis patausta Billei pieri.

— Paēd, izmērīsim temperatūru. Tad jau redzēs.

Mannāputra nav tik garda, kā cerēts. Arī dzeltenajā sviesta actiņā pamērcēta ne. Vispār nav garda. Tāda lipīga, pļurīga un sāja. Kad Bille bija maziņa un vēl ticēja Leiputrijai, viņai likās, ka mannāputras kalniem viņa priecīgi izēstos cauri. Tagad skaidrs, kāpēc neviens to nespēj. Ne savu šķīvi Bille nevar izēst, noliek uz krēsla, ņem atkal grāmatu, bet acis negrib lasīt. Jocīgi. Grāmata arī kā mannāputra.

Mammucis pienāk, paskatās uz neizēsto šķīvi, nopukstas: "Ko vārīju, ko ne," — iebāž Billei padusē nejauko termometru un nes šķīvi uz virtuvi.

Bille gul ar termometru padusē. Neberzēs. Tāpat nekādas jēgas. Varbūt Laimdotai ar viņas vīnogām un apelsīniem slimošana ir vieni prieki, Billei ne. Tikai apgurusi no vārtīšanās pa gultu tā, ka ne pussēdus negribas. Bille pavclkas lejāk, saritinās uz sāna un aizver acis.

Kaut kā nemanīti pienācis mammucis, izņem termometru, paskatās un saka: — Trīsdesmit deviņi. Vēl celties gribēji! Gulēšanas vaina.

Mammucis aiznes uz savu istabu liekos spilvenus, atņem dēlīti, nošu burtnīcu un Parīzes Dievmātes katedrāli, uzklāj pār gultas galu lakatu, lai vēl tumšāk, nopūšas un apsrauda Billei segu.

Trīsdesmit deviņi laikam nozīmē, ka Bille ir ļoti slima. Nu, un tad? Apelsīnus un vīnogas viņa nedabūs, ka vai nomirst. Varbūt nomirs arī. Gulēs baltā zārkā, balta kleita mugurā un pāri plīvurs ar miršu zariņiem. Nē, kur nu viņiem nauda baltai kleitai. Laikam jau vilks mugurā to pašu zaļo, guntiņas, tā Billei labākā. Un oranžo kaklautu.

Bille izstiepjas taisni un saliek rokas uz krūtīm — tā viņa gulēs. Vajadzētu apraudāties no žēluma, bet Bille aizmie.

... Viņa stāv lielas zāles vidū starp žibīgām kristāla lustrām. Mugurā viņai gara, zaļa kleita, pār plecu lente ar ordeņiem, ap kaklu guntiņas oranžais kaklauts. Gar zāles malām stāv dāmas krinolīnos, kailiem pleciem, baltu sprogu torņiem galvvidos. Stāv arī kungi zeltītos kamzolos, sieviešu zeķēs un augstpapēžu kurpītēs ar kupliem lentu pušķiem. Un tieši uz Billi tipina karalis, jo viņam kājās kurpes uz visaugstākajiem papēžiem, kamzolis visspožākais, balti, sprogaini mati līdz vēderam un galvā kronis — tāds kā sloksnēm izgraižīts ķirbis, tikai no zelta un dārgakmeņiem. Spīd un laistās kā rīta rasa, kad viņas ar Anitu dzen govīs ganos.

Rasa auksta, Bille dreb. Karalis pastiepj viņai gredzenotu roku un ved pie klavierēm. Bille zina gan, ka jātaisa liels galma reveranss, bet nav paspējusi, karalis tik ātri saņēmis viņu aiz rokas. Kas nu būs?

Klavieres ir baltas ar zelta kruzulīšiem un milzīgas, milzīgas.

— Uzspēlējiet mums kaut ko! Jūs tik labi spēlējat! — saka dāmas. Baltie matu torņi šūpojas, pland vēdekļi, līgo krinolīni. Kungi plikšķina plaukstas, un karalis tik sparīgi māj ar galvu, ka Billei bail — tas ķirbī gais kronis nokritīs.

Bille sēž pie klavierēm, spēlēs viņiem "Skaisto, zilo Donavu", bet pirksti neklausā, tecina gammas augšā — lejā, augšā — lejā, gammas, gammas...

— Viņa spēlē gammas! Fui! Viņa nemāk spēlēt! — klieudz dāmas.

— Kādi viņai tie ordeņi? — viens norauj Billei lenti no pleca, un Bille redz, ka pie tās piešūti robaini konskrvbundžu vāciņi, apķepuši, nemazgāti.

Karalis rāda uz Billi ar pirkstu un spiedz: — Bille — dille — pētersille! Sviediet viņu laukā! Viņa nav tikusi uz augšu!

— Viņa nav tikusi uz augšu! — atsaucas dāmas, un tad lustras, krinolīni, baltie matu torņi un kruzulotās klavieres sagriežas raibā virpulī, grīdas zem kājām vairs nav un Bille iebrēkdamās krīt melnā dziļumā.

Mammucis sapurina Billi aiz pleca, un viņa pamostas.

— Paslicnics, — saka mammucis, — jāmaina kreklis un palagi. Nosvīdusi līdz pēdējam diegam.

— Netieku... — Bille nočukst. Pateikt vēl: — Uz augšu, — nav spēka.

— Kur tev jātiek? — mammucis berž Billi asajā dvielī, uzvelk sausu kreklu un izceļ no gultas — palagus mainīt. Bille turas pie gultas gala, jo istaba griežas kā pirmīt lustras un baltie mati. — Tev tagad tikai jāguļ.

Vēl drusku noklab zobu, šermuļi pārszkrien pār muguru un pierimst, un tad jau viņa atkal guļ un sapņos nekas vairs nerādās.

Ģimenes albums	5
Saulcerīte	12
Ventpils	17
N Ciemos pie vecātēva	23
„Sūņu zeme”	33
Dieva meklēšana	40
Tantiņa	48
Zinātnes vārdā	58
Leiputrija	66
Divi lati	76
Bezdelīgas	85
Direktora kungs	90
Valsts svētki	96
Pie bagātās tantes	104
Kino	111
Kovboji	118
Aunēli, krodziņi, ūdenskritumi	124
Lambetvoks ar Alīdi	129
Milda	140
Rodrigo	151
Nu ir!	160
Kristības	167
Pirmā skolas diena	174
Lielais reveranss Zviedrijas karalim	180
Valtrauta brauc projām	189
Jātiek uz augšu	195

Izdevējs — apgads "Jumava", a.k. 39, Balasta dambī 3, Rīgā LV 1081. Reģistrācijas apliecība N
° 2-1012.

Iespiests a/s "Preses nams" tipogrāfijā, Balasta dambī 3, Rīgā LV 1081. Pašūt. N0 1513.

/« 60ts